OKUYUCU TEFSİRİ

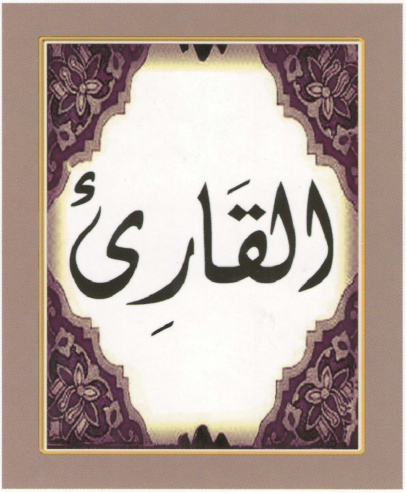

SEMRA KÜRÜN ÇEKMEGİL

1

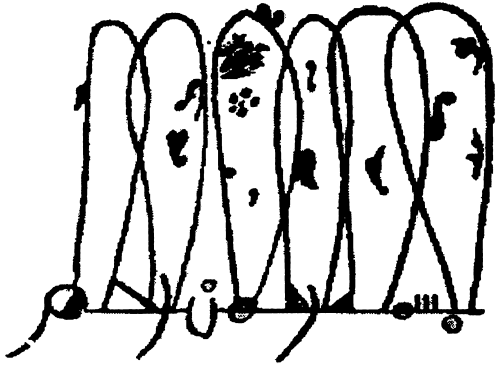

OKUYUCU TEFSİRİ

SEMRA KÜRÜN ÇEKMEGİL

.

Tashih

YUNUS POLAT

.

Kapak Tasarımı

OSMAN ARPAÇUKURU

.

Sayfa Düzeni

FATİH BÜTÜN - A. REVAHA KÜRÜN

.

BASKI
Step Ajans Matbaacılık Ltd. Şti.
Göztepe Mh. Bosna Cad. No.11
Bağcılar - İSTANBUL
Tel.: 0212.446 88 46
stepajans@stepajans.com
Matbaa sertifika no : 12266

Nida Yayınları

2. Baskı

İRTİBAT ADRESİ

NİDA DERGİSİ

B. Mustafapaşa Mh. Alaaddin Sk. No: 19

Tlf.: 0422 321 21 87

OKUYUCU TEFSİRİ

"Tefsîru'l-Kâri"

SEMRA KÜRÜN ÇEKMEGİL

1

Ocak 2014
MALATYA

İthaf...

Bu çalışmayı, dualarını ve fikrî desteklerini benden esirgemeyen başta değerli babam
merhum Said Çekmegil'e,

yanımdan ayrılmayan vefalı kızım
Ferda Kürün'e,

ve beni gayretle teşvik ettiği bu çalışmanın Kâri Tefsiri olarak adlandırılmasını öneren, Allah'ın yolunun yolcusu olduğuna şahit olduğum
Fatih Bütün'e,

ayrıca kendisine göstermiş olduğum notlar üze-rine yaptığı müspet yorumlarla beni cesaretlendirerek bu işe teşebbüs etmeme vesile olan
Mehmet Çelen'e

ithaf ediyorum...

Semra ÇEKMEGİL

15.5.1947'de Malatya'da dünyaya gelmiştir. Bulunduğu çevrenin kültür dünyasında duruşuyla isim yapmış kalem erbabı M. Said Çekmegil'in kızı oluşu ile küçük yaştan itibaren İslâm terbiyesini tanıma ve içselleştirme fırsatını bulmuştur.

Genç yaşlarda sosyal aktivitelerde bulunmuş; hiçbir grup, hizip ve partiye rağbet etmemiştir. Kur'ân'ı rehber alarak tevhidî çizgiye halel getirecek davranışları gücünce, bildiği ölçüde uyarıp bunların tasih edilmesine ışık tutmaya çalışmıştır.

İlk olarak Nida dergisinde yazılar kaleme alan ve daha sonra elinizdeki ilk eseriyle yazın hayatına devam eden Çekmegil, dört çocuk annesi bir ev hanımıdır ve hâlen Malatya'da yaşamaktadır.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ · 7
FÂTİHA SÛRESİ · 24
BAKARA SÛRESİ · 38

ÖNSÖZ

Beni İslâm'la buluşturup, tevhidî hakikati vahiyle gösteren Rabb'ime hamd u senâlar ediyorum.

Bu çalışma, ne bir müfessirlik ne de bir âlimlik iddiası değil; Allah'ın lütfuna erme şevkiyle, uzun yıllar hanımlar arasında devam eden bir birlikteliğin sonucunda, mealler üzerine kurulan açıklayıcı düşüncelerdir. Kusurdan beri olmadığı gibi senet, fetva ve nass hiç değildir. Bu sohbetler, Malatya Birlik Vakfı ile Akabe Kültür ve Eğitim Vakfı, ayrıca Radyo Nida'da herkesin görüş ve fikirlerini, tenkid ve eleştirilerini açıkça duyurabileceği ortamlarda yapılıyordu. Öylesine etkin, öylesine bütünleyici ve öylesine nitelikli bir rahmet havası esiyordu ki; o demlerde hep, keşke bir kamera olsa da bu sohbetler kaydedilse diye düşünürdüm. Ama maalesef bunu gerçekleştirme imkânından mahrumduk. Gerçi bu sahneler Cenâb-ı Hakk nezdinde kaydedilmiş olsa da, gönül istiyordu ki dünyada da kalıcı, etkin bir eser bırakılsın. Ama ne yapalım, öyle olmasa da, böyle bir çalışmayı haddim olmayarak ortaya koymaktan kendimi alamadım ve nice düşünürün, müfessirin ilminden yararlandım. Bundan dolayı, belki bir anlamda harmanlanmış bir nakil ve tekrar da olsa, bu güzel meşguliyet, benim sâlihlerden olabileceğimi ümit ettirdiği için, büyük cür'et ve cesaret de istese, çalışmalara başladım. Kusurlarımdan dolayı Rabb'imden af dilerken, sizlere de, eseri özgün ve tahkikçi bir yaklaşımla incelemenizi hatırlatırım ki böylece hep

beraber Kur'ân'ı anlama emrine itaat etmiş oluruz.[1]

Yaratıcı; akıl sahibi şuurlu halifeler istediğindendir ki, elçileri aracılığıyla ilâhî vahyini indirmiştir. Akıl, onunla çalıştırılmalı; yaşamın her alanında rehber olarak o alınmalıdır.

Gazzâlî'nin görüşüyle de; "...Tefsirde rivayetlere dayanma şartı yanlıştır. Kendi anlayışı ve aklî kudreti nisbetinde Kur'ân'dan netice ve dersler çıkarmak, herkese câizdir..."; "... Kur'ân mânâlarının anlaşılmasında fevkalâde bir genişlik ve tefsir rahatlığı vardır. Âyetlerin zahirinin tefsiri ile ilgili rivayetler, onlardan anlaşılacak mânâların son sınırı değildir..."[2]

Tefsir; beşeri takat oranında, Kur'ân'ı Allah'ın muradına uygun bir şekilde anlamak, anlatmak, açıklamak için yapılan bir çalışmadır.

Bu bakımdan Kur'ân, ciddî bir gayret ve samimiyetle, fıkhedilmeye çalışılarak okunmalıdır. Kur'ân'ın meali dahi masumiyetten beri değildir. Ki tefsir de, kişinin kendi zihinsel faaliyeti olduğu için, bazı izahlara unutma, yanılma ve hissî duygular karışabilir. Dolayısıyla düzeltmeye, tamamlamaya ve tashihe ihtiyaç vardır. Hatta İzzet Derveze'ye göre, tefsirler bireyin Kur'ân'ı anlamasına engel bile olabilir. Bu bakımdan mü'minler, önce Kur'ân'ı o an kendilerine nazil oluyormuş gibi okusunlar; âyetler üzerinde özgün düşüncelerini geliştirdikten sonra da tefsirleri okusunlar. Okuyuşun seyrinin böyle olması gerekmekte ise de, her insan *fakîhûn* olma yolunda ciddî bir özveride bulunamadığı için, tefsirlere ihtiyaç oldukça fazladır. İşte bu sebeple, okudu-

[1] Bkz. 4/82; 21/10; 23/68; 38/29

[2] Bkz. El-Huli, Emin, Kur'ân Tefsirinde Yeni Bir Metod, (Çev. Mevlüt Güngör), İstanbul 1995, s. 34

ğum tefsirleri harmanlayarak istifadeye sunmak, okuyucuları mümkün mertebe tefsir ve hadis kitaplarını karıştırma zahmetinden kurtaracaktır. İnşaallah...

Bu tefsir özgün fikir ve düşüncelerle buluşunca, çok daha istifadeli sohbetler gerçekleşecektir.

Kim olursa olsun, Kur'ân, onu tarafsız bir safiyetle okuyanı hedefine ulaştırır. Önyargı, taassup ve iddialarını tasdikletme gibi hastalıklarla Kur'ân'a yaklaşanlar, ancak kendilerini tahrif ederler.

Bu Kitap, grup, meşrep, mezhep ve şeyh-mürid ilişkisi taassubuyla anlaşılmaz; bu düşünce tarzı olsa olsa, rahipleri, hahamları, din adamlarını ilâh edinme felaketini doğurur. Bu bakımdan her birey, taassubun doğuracağı tefrikadan sakınarak Kitab'ını okumalıdır. Onu asla kurumsallaştırmamalıdır. Kur'ân'ın daveti de budur. Herhangi özel bir topluluk veya zümreye değil, tüm insanlığa mesaj vermektedir ve iman edenleri de mü'minler olarak tanıtmaktadır. Yani insanı, Allah'a teslim olmaya davet etmektedir.

Taassup, çıkar, hırs ve tamahın başladığı yerde saf duygular sona erer. Sonuçta Kur'ân bu kimselere Allah'ın murad ettiği mesajı vermez.

İnsanı ele alan, onun selâmeti için çizilen kapsamlı nizamı içeren bu Kitap hakkında ne kadar açıklama yapılsa azdır. O anlaşıldıkça medeniyet yolunda ilerlenecek; o anlaşıldıkça bâtılın iç yüzü ortaya çıkacak; o anlaşıldıkça küfre, cehalete karşı savaşılacak; o anlaşıldıkça hazîne-i kübrâya erişilecek; o anlaşıldıkça insanın değeri bilinecek; o anlaşıldıkça sosyal, siyasal, ekonomik sorunlar çözüme kavuşturularak, onun büyüleyici güzelliği gö-

rülecektir. Engin denizlerde yüzülüp erişilmez mücevheratlar toplanacaktır.

Kur'ân elbette insanı lâyık olduğu makama kavuşturur. Ve insan olmak isteyenlere hitap eder. Ve ancak onlar için bir hidâyet ve rahmettir.

Kur'ân'ın, hakkını vererek okuyanlar üzerinde bıraktığı etki, hiçbir sözle mukayese edilemez. O, anlaşılmadan, içerdiği hikmetlere ve hükümlere erişilmeden akledilip ihata edilemez.

Kur'ân, onu hakkıyla okuyanları yüceltir ve insanı aşağılayıcı, kendine köle yapıcı putperestlik hurafelerinden arındırır. İnsan ahlakını güzelleştirir, yüksek ideallere yöneltir.[3]

"Sana bir kitap, Kur'ân indirildi; onunla insanları uyarman ve mü'minlere öğüt vermen için." (7/2)

"Rabb'inizden size indirilene (Kur'ân'a) uyun. O'ndan başkasını dostlar edinip peşlerine düşmeyin. Ne kadar da az öğüt alıyorsunuz!" (7/3)

"...Artık ona uyun ve kötülüklerden kaçının ki merhamet olunasınız." (6/155)

İşte bunun için, "Biz onu senin kalbine iyice yerleştirmek için böyle (parça parça) indirdik ve onu tane tane okuduk." (25/32)

"Bak, âyetleri onlar iyice anlasınlar diye nasıl geniş geniş açıklıyoruz!" (6/65)

Resûlullah (s.a.v) da, "Sizlere insanların en hayırlısını ve en şerlisini haber vereyim mi? İnsanların en hayırlısı; ölüm gelinceye kadar Allah yolunda cihad edendir. En şerlisi de; Allah'ın

[3] Bkz. 2/2; 43/34, 44

Kelâmını okuyup onun hiçbir âyetinden nasihat almayandır." buyurmuştur, Ebû Sa'îd el-Hudrî'den nakledilen bir rivayette.

Cin Sûresi'nin 14. âyetinde, Müslümanların hakkı bulma yolunda çalışmaları ve bunun için Kitab'ı, fıkhederek okumaları gerektiği vurgulanmasına rağmen, günümüzde ilmî amele kavuşturmayan okuyuşlar çoğunluktadır. Bu yöntemi sinsi bir plânla nasıl yerleştirmişler; kişiler de nasıl kabul görmüş, hayret edilecek bir şey!

Hangi dil anlaşılmadan öğrenilmiş veya öğretilmiştir. Kelimeler, anlamlarıyla, harfler ve hecelerden geçilerek öğretilir. Ana Kitabımız Kur'ân, dili öğrenilmeden öğretilebilir mi? Ne hazin bir durum ki birçok yerde Kur'ân anlaşılmadan okunur olmuş. Yolumuza nur, yaşantımıza anlam katan Kitab'ımızı, anlamadan okutup bu toplumu ne hâle getirdiler!.. Elinde insanı üstün kılacak Kitab'ı varken ve bu Kitap sürekli olarak okunup hatimler indirilirken, her geçen gün sefihleşen, yozlaşan, gerileyen bu toplum, tarihe kara bir leke olarak geçecek imzaları atıyor ve hâlâ Kitab'ıyla ölülerini ihya edip kendince sevap ve çıkar elde etme hamâkati içerisinde bulunuyor. En azılı düşman bile millete bu ihaneti yapamazdı!

Bu Kitap, okuyucularını, her misalle öğüt ve ibretler vererek hidâyete davet eder. Meselâ, İsrailoğulları'nın, bir inek boğazlamaları yönündeki emre getirmiş oldukları itirazlar -ki bunlar bizlere, sorunları çözmekte başvurulacak mucizevî bir yaklaşımı düşünmeyi değil, bu emrin hikmetini anlamadıklarını gösteren çeşitli itirazlardır- işlerini ne kadar zorlaştırmıştı. Bugün de birçok Müslüman'ın "Allah'ın emirlerini yapamıyorum; sıkılıyorum; nasıl yapayım; zaman ve şartlar müsait değil; hele bir

emekli olayım, hacca gidip geleyim yaparım..." gibi bahanelerle göstermiş olduğu hamâkat de bu türden değil mi! Allah, kullarını cehaletin zulmünden ilmin aydınlığına kavuşturmak isterken, onların hâlâ geçici, indî taleplerin arkasından koşmaları, Kitaplarını anlayıp amel edinmek için okumamalarından kaynaklanmaktadır.[4] Onlar gibi olmak istemiyorsak, Kitab'ımızı, hevâ ve zanlarımızı karıştırmadan, anlayarak okuyup öğrendiklerimizi tüm gücümüzle yerine getirmeye çalışmalıyız. Gücümüzün yetmediğinden de hesaba çekilmeyiz zaten.[5]

İnsanı ilmî haysiyete eriştirecek meal ve tefsirler okunsa da, bir mesele hakkında müftüler fetva vermiş de olsa; insan, kendi meselesini halletmek için bir kere de yüce fikirlerin hareket merkezi olan kalbe danışmalıdır. İmâm Gazzâlî'nin tesbitiyle de; "Her insan, bir başkasının görüşüne değil, bizzat kendi araştırmasıyla meydana gelen galip zannına uymakla memurdur."[6] Müşkülata uğrayan, meselesini, kaynağından veya delilleriyle bilenlerden sorup öğrenmelidir.[7]

İnsanın, meselesini anlamada küçümsenemeyecek kadar önemli bir rolünün bulunduğu açıktır. İnsan, kendisine verilenleri kullanmayı bilmez, aklını kiraya verir, düşüncesini rafa kaldırır ise elbette, ceza olarak bu cehalet pisliği içerisinde kalır.

Cehalet pisliğinden, taklit marazının düşüreceği ilkesizlikten kurtulup aziz ve mutlu olmak isteyenler, Kitaplarını (Kur'ân'ı) fıkhederek okumalılar. Şu da anlaşılmalı ki; Kur'ân in-

---

[4] Bkz. 2/57, 67

[5] Bkz. 2/286; 23/62

[6] Bkz. El-Munkızu Min-Ad-Dalâl, (Çev. Hilmi Güngör), 1948, s. 36

[7] Bkz. 6/116; 8/29; 16/43; 29/69; 39/18; 72/14

sanı kurtarmaz, samimiyet olmadıkça; samimiyet insanı kurtarmaz, Kur'ân'ı fıkhedip ona uymadıkça...

Şair Muhammed İkbâl'in dediği gibi; "Kur'ân'ın mânâsı senin kalbine yeniden nazil olmuyorsa, ne Râzî'nin Tefsîru'l-Kebîr'i, ne de Zemahşerî'nin Keşşâf'ı senin dertlerine çare bulur."

Bu anlamda, doğruyu aramak, taklitten sakınıp tahkike yönelmek, akl-ı selim sahibi her mü'mine bir vecibedir.

İnsanların, üzerlerine lâzım olan meselelerde, mevcut bütün güçlerini sarfederek araştırmalarda bulunurken, vermiş oldukları hükümlerde hataya düşseler de, yanılsalar da, bu büyük ibadetlerinden dolayı ecir alacaklarını Allah Resûlü haber veriyor.

Bu teşviklerle yola çıkarak, Kur'ân'la ilişkimizi, vahyin gösterdiği çözüm yollarını öğrenmek, araştırmak çabasıyla biçimlendiririz. Bu bize dinamik bir ilişki biçimi kazandırır. Sorumluluğumuzu vahyin ışığında çözüme kavuşturma imkânı elde etmiş oluruz. Dolayısıyla herkesin Kur'ân'ı anlamaya çalışma vücûbiyetinin idrakiyle yola çıktık, yol alıyoruz.

Mealler, Hasan Basri Çantay, Kur'ân-ı Hakim ve Meal-i Kerim'den alınmıştır. (Hazırlayan: M. Yekta Saraç, Risale Yayınları, İstanbul 1993.)

Bu tefsirin meydana gelmesinde ağırlıklı olarak yararlandığım eserler şunlardır:

Seyyid Kutub, *Fîzılâl-il Kur'ân*, (Çev: Emin Saraç, İ. Hakkı Şengüler, Bekir Karlığa), 2. Baskı, Hikmet Yayınevi, İstanbul 1972.

Celâl Yıldırım, *Kur'ân-ı Kerîm Meal ve Tefsiri*, Tercüman Yayınları, İstanbul 1982.

Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'ân Dili*, Eser Neşriyat, İstanbul 1979.

M. Said Şimşek vd., *Şâmil İslâm Ansiklopedisi*, Şâmil Yayınevi, İstanbul 1991.

Mevlana Ebu'l-Al'â Mevdûdî, *Tefhimu'l-Kur'ân*, (Çev: Muhammed Han Kayanî vd.), 2. Baskı, İnsan Yayınları, İstanbul 1991.

Muhammed Esed, *Kur'ân Mesajı*, (Çev: Cahit Koytak, Ahmet Ertürk), İşaret Yayınları, İstanbul 2000.

Tanrı Buyruğu, Tercüme: Ömer Rıza Doğrul. 2. Baskı. Ahmet Halit Kitabevi. İstanbul 1947.

Kur'ân Yolu, Diyanet İşleri Başkanlığı, Meal ve Tefsir, Ankara 2004.

Muhammed Mahmud Hicazî, *Furkan Tefsiri*, (Çev: Mehmet Keskin), İlim Yayınları, İstanbul.

Muhyiddîn-i Nevevî, *Riyâzü's-Sâlihîn ve Tercümesi*, (Çev: Hasan Hüsnü Erdem), 5. Baskı, Semih Ofset, Ankara 1979.

Zeynü'd-dîn Ahmed b. Ahmed b. Abdi'l-Lâtîfi'z-Zebîdî, *Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercemesi ve Şerhi*, (Çev: Ahmed Naim, Kâmil Miras), Başbakanlık Basımevi, Ankara 1979.

Kur'ân Kelimelerinin Anahtarları, Mu'cem'ul-Müfehres Tercümesi, Mütercim: Mahmut Çanga, Timaş Yayınevi.

Kelime ve Konularına Göre Alfabetik Kur'ân-ı Kerim Fihristi, Recep Akyan, Pınar Yayınları.

Ayrıca kaynağını hatırlayamadığım birçok kitap ve dergiden yararlandım. Rabbim, rızası doğrultusunda düşünen, dü-

şüncesini herkesle paylaşan kullarından razı olsun!

Rabbim cümlemizi kalıcı eserlerin altına imza atma şuur ve şevkine erdirsin!

Semra ÇEKMEGİL

Malatya, 2004

TAKDİM

Kur'ân, aslî itibariyle nûr ve hidâyet kaynağıdır. Öyle bir kelâmullah ki, i'câz ve belagat timsalidir. Onun eşi ve benzeri yoktur. Bugün itibarıyla "bir benzerini getirin" meydan okuyuşuna, hiçbir edebiyat çevresi tarafından hâlâ karşılık verilmemiştir. Bu da onun mucizevî yönünü göstermiştir. Onu okuyup anlayan ve hükümlerini uygulayan kimse, sapasağlam bir kulpa yapışmıştır. Ona sarılan dosdoğru yola kavuşmuş, hidâyete ulaşmıştır. Ondan uzaklaşan, hükümlerine sırt çeviren ve uygulamayan kimse, sapıklık girdapları arasında boğulup gitmiştir.

O, ilimlerin esasıdır. Bütün ilimler ona dayanır. Kur'ân ilimlerinin en başında da, tefsir ilmi gelir. Tefsir, Allah'ın Son Kelâmı'nın yorumlanması, açıklanması ve maksadının anlaşılmaya çalışılmasıdır. Tefsir, yöntem olarak dirâyet ve rivâyet olmak üzere iki şekilde gerçekleşmiştir. Müfessirin kendi görüş ve düşüncelerinin çoğunlukta olduğu tefsir şekline dirâyet, rivâyetlerin çoğunlukta olanına rivâyet tefsiri denilmiştir. Bir de bu ikisi arasında orta yolu tutan, hem dirâyeti hem rivâyeti birleştiren tefsirler de yazılmıştır.

Kur'ân'ın ilk müfessiri, hükümlerinin ilk uygulayıcısı ve bu konudaki ilk numune-i imtisal, son nebî rasûl-i ekrem efendimiz Muhammed Mustafa (s.a.v)'dır. Ondan sonra, bu bayrağı güzide arkadaşları altın nesil ashâb-ı kiram taşıdı. Onları en güzel bir şekilde tâbiîn takip etti. Bunları da, tebe-i tâbiîn izledi. Böylece ilk üç nesil, Kur'ân'ı en iyi anladılar, uyguladılar ve hayatları boyunca onu yaşadılar. Bu üç nesil arasından birçok seçkin mü-

fessir çıktı. Bunların başını Peygamber'in amcasının oğlu Abdullah b. Abbas (r.a) çekti. O günden bugüne, İslâm milletinin her kavminden, sayıları yüzleri aşan tefsir çalışmaları yapıldı. Hâlâ da yazılmaya devam edilmektedir. Asrın ve o günün şartlarına, imkânlarına, insanların talep ve tercihlerine uygun olarak, değişen durumları aydınlatacak şekilde Kur'ân âyetlerini yorumladılar. Kur'ân'ı asrın idrakine sundular. Allah Resûl'ü, "Kur'ân'ı öğrenen ve öğretenler, insanların en hayırlılarıdır." buyurmuştur. Bu âlimler Kur'ân'ın ruhunu, amacını ve içeriğini en güzel bir şekilde açıklayarak, kendi insanlarına ulaştırmaya çalıştılar. Böylece yüce peygamberin haber verdiği "en hayırlı insan" müjdesine nail oldular. Ülkemizde de birçok âlim tefsir yazdı. Ebu's-Suud, Nesefî, Elmalılı Hamdi, Muhammed Vehbî, Ali Arslan, Süleyman Ateş, Mahmut Toptaş ve daha birçok müfessir... Allah hapsine rahmet etsin.

Günümüze kadar ülkemizde, Müslüman hanımların değişik ilmî sahalarda çalışmaları gerçekleşti. Birçok kitap yazdılar, bunlar yayımlandı, dağıtıldı ve insanımız tarafından okundu. Ancak tefsir anlamında derli toplu, geniş bir çalışmaya bugüne kadar rastlayamadık. İşte bu alandaki boşluğu, çok yakından tanıdığım saygıdeğer ilim adamımız ve ağabeyimiz M. Said Çekmegil'in kızı değerli Semra Kürün Hanımefendi doldurdu. Malatya'da iken, bazı akraba hanımlarla birlikte kendilerine de Arapça grameri üzerine dersler vermiştik. Maalesef bu dersler, biz oradan ayrılınca akamete uğramıştı. Ama Semra Hanımefendi durmadı, kendilerini yetiştirmeye devam ettiler; bir ilim meclisinden diğerine koşup durdular. 2002 yılında memlekette iken, tefsir ile ilgili çalışmalarını müşahede ettim. Gerçekten çok güzel, yararlı

ve ilmî bir çalışmaydı. Bütün Türkçe tefsirleri tarayarak, bunları insicamlı ve düzenli bir şekilde bir araya getirmiş; yer yer kendi görüş ve düşüncelerini de eklemişti. Sonuçta, ahenkli, düzenli, yararlı ve ilmî bir tefsir ortaya çıkmıştı. Böyle bir çalışmanın mutlaka yayımlanması gerektiğini; bunun, insanımızın, özellikle hanımların faydasına olacağını kendisine iletmiştim. Önce kabul eder gibi olmadı; ama sonra düşünüp taşındılar, teklifimizi uygun görüp yayınlanmasına karar verdiler. Bu sevindirici bir karardı. Çünkü ülkemizde, tefsir alanında ilk kez bir hanımın çalışması yayımlanmış olacaktı. Tefsirin ismi olarak da "*Kâri*; okuyan, okuyucu" anlamını ifade eden bir kelime seçilmişti. Bu isim de, Kur'ân'ın ilk emri olan "Oku" fiilinden alınmıştı. Okuyanlara hitap eden güzel bir isim...

Evet, bu tefsir, hem dirâyet hem rivâyet tefsirlerini cem eden, aralarında çok güzel bir uyum sağlayan, akıcı bir üslûp ile kaleme alınmış, ilmî bir çalışmadır. Öncelikli olarak hanımlar, kızlar olmak üzere, bütün insanımızın yararlanacağı, Allah'ın Kitab'ından nûr ve feyz alacağı çok önemli bir eserdir.

Böylesine ciddî çalışmaların devamını ümit ederiz. Alanında ilk hanım çalışması olarak, gerçekten başarılı, ilmî esaslara dayalı, Türkçe dil akışı ahenkli ve verimli bir tefsirdir. İnşallah bu alandaki boşluğu ilk etapta dolduracaktır.

Kendisini tebrik ve takdir ediyoruz. Allah'tan başarılarının, ilmî çalışmalarının ve eserlerinin devamını diliyoruz.

Mehmet ÇELEN

İstanbul, 30.08.2003

ÖNSÖZ

Kur'ân'a muhatap olduğunun farkında olup onu anlamaya ve onun üzerinde araştırmalar yapmaya cehd etmiş bir insanın kayıtsız kalamayacağı eserlerdir tefsirler. Hele de, 'sözlü kültür'den ziyade yazılı kültüre hâkim bir medeniyetin müntesibiyse bu insan... Vahyi anlamaya yönelik yazılan bunca kitap, yapılan bunca çalışma bunun ispatıdır.

Kur'ân'ın 'söz'e hâkim bir medeniyete hitap ettiği, söze kattığı letafetten anlaşılır. Anlaşılır olmasını da "mübin" isminden almaktadır.

Bir manada, konuşma dili hâkimdir ona. Bunun içindir ki; kompozisyon, deneme, makale düzeninden çok, kendine özgü bir tarzı vardır. Kur'ân'ın bu üslubunu da ancak ilme talip ve meselesinin ciddiyetini bilen kişiler kavrayabilecektir. Allah'a hamd olsun ki; son zamanlarda, tarihten bugüne gelen hurafelerden uzak çalışmaların sayısı artmıştır. İlim adamlarının sayısı da artmaktadır. Tüm bu güzelliklerin yanında, Kur'ân çokları için hâlâ anlaşılması güç(!) bir kitaptır. Anlaşılmasının önünde birçok etken vardır ki; zannımca en önemlisi *kişinin kendi zindanıdır*. Allah'ın kendisine verdiği değerden habersiz olan bir kul, murâd-ı ilahiyi anlama konusunda ne kadar gayret edebilir ki! Kur'an'ı anlamanın bereket ve faziletini nasıl takdir edebilir ki!

Kişinin 'ürkeklik ve tembelliğinin' yanında, bir de onu besleyen, vahyi anlamayı bir sınıf ve zümreye mahsus kılmaya çalışan *demirperde zihniyeti* vardır ki, bunu da ancak cesaret ve hamiyet

sahibi ilim ehli yıkabilecektir. İlmin bir sınıfa mahsus olmayıp talip olan ve Kur'an'a muhatap olduğunun farkında olan herkesin bu ameliyeden sorumlu olduğunu samimi gayretler gösterecektir.

...

Kur'ân'ın anlaşılmasında içinde bulunduğumuz *yazılı kültür*den kaynaklanan birtakım problemlerin olduğu da 'ilim ehlince' dile getirilmektedir. Kitab'a '*Kur'ân*' denmesinin bir hikmeti de bu olsa gerek...

Sahabe 'söz'den maksadın ne olduğunu anlıyordu. Vahyi söyleyen Rasul'ün neyi kastettiği kahir ekseriyet tarafından da anlaşılıyordu. İşin nihayetinde müşrikler bile neye davet edildiklerinin farkındaydı. Şu rivayet daha rahat anlatacaktır meramımızı:

"...Müşrikler, Ebu Talip aracılığıyla Peygamber (sav)'i ikaz ettiler. Peygamber: "Benden istedikleri nedir?" diye sorunca Ebu Talip, onların kendisine şunu iletmesini istediklerini söyledi: "Sen bizden ve bizim tanrılarımızdan söz etmeyi bırak, biz de seni ilâhınla baş başa bırakacağız." Bunun üzerine Peygamber (sav) şöyle buyurdu: "Bana, kendisi sebebiyle Araplara egemen olacağınız ve Arap olmayanların da size itaat etmelerini gerçekleştirecek tek bir söz söyleyemez misiniz?" Ebu Cehil dedi ki: "Hay Allah iyiliğini versin! Bu sözü de, onun on mislini de senin için söyleriz." Peygamber (sav): "La ilahe illallah deyiniz" diye buyurunca, bu işi kabul etmeyip kalkıp gittiler..."

Kurtubi'nin rivayet ettiği bu olay şunu göstermektedir: 'Söz'ün nereye vardığını, Peygamber'in ne kastettiğini ve neyi hedeflediğini o günün cahili bile seziyor; insaf ve akl-ı selim sahibi

ise kabul ediyor, değilse küfründe bocalayıp duruyordu. Evet, sözlü kültüre hâkim olamayışımız, vahyin anlaşılmaması veyahut da muradı dışında anlaşılması gibi bir sorunu ortaya çıkardı. Fikre, bu olumsuzlukların yanında bir de *sâbık (geçmiş) kültürün* ağırlığı yüklenince vahyin anlaşılması daha da zorlaşıyordu.

...

Burada şu hususun vurgulanmasının da faydalı olacağı kanaatindeyiz: Tefsir; kişinin okuduğu 'metin'den anladığıysa eğer, riskli olduğu kadar, ilmîlik korunduğu takdirde bir o kadar öğreticidir de. *Paret*'in müfessirler için çektiği şu kaygı sanırım yerindedir: "Müfessirler hiçbir konuda susmamaktadır." Şüphesiz, Kur'ân'ın yaslandığı temel kavramlar tespit edilirse, doğru bir bağlam içerisinde değerlendirilen her yorum murâd-ı ilahinin anlaşılmasını kolaylaştıracaktır, inşallah.

Vahyin anlaşılmasında en güzel örneklerden biri de merhum Muhammed Esed olmuştur. Esed, birlikte yaşadığı bedevilerden öğrendiği kelimelerin bile vahyi anlamasını kolaylaştırdığını ifade ederken, bir gerçeğe de vurgu yapıyordu. O da; evet, Kur'ân Arapça olarak indirilmiş bir kitaptır; bir kayıtla, o gün Arab'ının Arapçası... Bu, Kur'ân üzerine düşünenlere şu temkini de kazandıracaktır: "Acaba Arap bunu hangi mânâda kullanmış ve anlamıştı?" Bu bağlamda elimize geçecek her türlü dökümanın değerinin ne olduğunu bilip onu vahyi anlamada bir vesile kılmak ilmi bir tutum olsa gerektir. O halde, vahyin ilk hitap ettiği toplum ve ortamı tasavvur etmek, anlayışımızı daha da kolaylaştıracaktır.

...

Bir de, toplum nezdinde vahyin değerine bir göz atacak

olursak... Kur'ân'ı, ona abdestsiz dokunamayacak kadar önemseyen(!), ondan bahis açıldığında, nezaketini müraiiliğine borçlu bir edayla övgüden hızını alamayıp mübalağalı sözlerle, hiçbir harekesinin bile değişmediğinden bahsetmeyi sevgi zanneden bir nesli nasıl oluyor da te'dip etmekte kifayetsiz kalıyor(!) Kur'ân. Ve yine nasıl oluyor da bu abartılı sözler, yerini 'yaşamak'a terk etmiyor. Terk etmiyor; çünkü söylenenler fıtrata/öze hitap etmiyor. Öze hitap etmeyen bir buyruğun yaşanmasından bahsetmek çok lüks kaçmıyor mu sizce de!? Biraz daha geliştirildiği takdirde yukarıda sıraladığımız sorulara cevap olabileceğini düşündüğüm birkaç satırı, beliğ bir şekilde özetleyen merhum Seyyid Kutub'dan aktarmak istiyorum:

"Eski Yunan felsefesi ve mantığı, İran mitolojisi ile bu mitolojiden kaynaklanan dünya görüşü, Yahudi İsrailiyatı ile Hıristiyan İsrailiyatı ve bunlara benzer eski kültür ve medeniyet kalıntıları karıştırıldı. Bu yabancı kültür ve medeniyet öğeleri fıkıh ve fıkıh usulünde Kur'ân tefsiriyle kelam ilmine de karıştırıldı. Geriden gelen nesillerin tümü bu karışık ve bulanık kaynaktan beslenerek yetiştiler. İşte bu yüzden de o ilk neslin benzeri bir nesil bir daha teşekkül etmedi."

Evet, o nesil kendiliğinden korunmuş bir nesil değil, kendisini vahiyle korumuş bir nesil idi. Bu dikkate alınarak, İslam, ne Asr-ı Saadet'e ne de o insanlara bir kudsiyet atfedecek değildir. Bir de halkının ekseriyeti Müslüman olan coğrafyalardaki hâl-i pür melâle baktığımızda, haklı sebeplerle içimiz acıyor, üzülüyor, dua ediyoruz. Durumun bu şekilde seyretmesinde yukarıdan beri dile getirdiklerimizin payı büyük olsa gerek diye düşnüyoruz... Rabbim, biz Müslümanlara vahyi anlamayı ve her

türlü anlayışı aşarak sadece Murâd-ı ilâhiyi anlamayı sağlayacak feraseti nasip etsin...

Semra Kürün'ün çalışması da bugüne, fıkhı ve vüs'ati oranında tercüman olmaktadır... Bu yoldaki gayret ve samimiyetine yakinen şahid olduğum Semra Kürün'ün ortaya koyduğu çabanın bereketli olduğuna inanıyorum. Ve şuna da inanıyorum ki; bu çalışma daha nice hayırlara kapı aralayacaktır.

Kur'ân'ı anlamak için gösterilen gayret ulvi bir gayret, anlamış/kavramış olmak da derece olarak dünyada yakalanabilecek en doruk mekândır. İşte *Kâri* de bunun adı ve bunun çabasıdır. Semra Kürün de doruğa talip olan '*Kur'ân Nesli*'nin emektarlarından. *Kâri*, tefsir okumalarıyla alanında belki özgün değil; fakat samimi, bin bir fedakârlık ve bin bir göz nuruyla hazırlanmış bir eser. Bu gayrete şahid olmak, esere benim gözümde ayrı bir değer katıyor. Birbirini tanıdıkça saygıların azalma yönünde seyrettiği bir dönemde, tanıdıkça saygımın arttığı Semra Kürün'e Rabbimden ihsan diliyorum.

Allah Müslümanlara *Hanif Millet* olma şuuru nasip etsin ve bu neslin samimiyet ve gayretini arttırsın...

Fatih BÜTÜN

Malatya, Ocak 2006

FÂTİHA SÛRESİ

E'ûzu billâhi mine'ş-şeytanî'r-racîm
Bismillâhî'r-Rahmâni'r-Rahîm

Giriş

Allah'ım! Kovulmuş, lânetlenmiş şeytanın şerrinden Sana sığınarak; Rahmân ve Rahîm olan adın ile bu işe başlarım.

Mü'min, her işine besmele ile başlayarak, Rabb'inin beğeneceği şekilde hareket eder. Besmele çekmek, tek kelimeyle işe Rabbin rızası için ve O'nun izniyle başlayarak, hem dünya, hem de ahiret saadetini dilemektir bir bakıma. Yapılan işe güç yetirebilmek için gerekli olan kudretin yüce Allah tarafından ihsan edilmesini temenni etmektir.

Besmele, Allah'ın hükmüne muhalif olan hiçbir hükme uymamanın ahidnamesidir. Yani kula kulluğun vetosudur.

Her hayırlı amelin başında söylenmesi gerekli olan besmele; firavunluğa ve firavunlara karşı bir kıyam çağrısı; bâtıla dayanan şerli hayata karşı maddi ve manevi direnişin yükselişi, imanın seslenişidir!

İstiâze duası, Allah'ın zikriyle uyanık bir ruh hâliyle, doğru hareket etmekle gerçek yerini bulacaktır! Besmele ile başlamayan işler hatadan beri değildir. Ne var ki, besmelenin hakikatinden uzak olanlar, bu cümleyi telaffuz ederler ama dürüst hareket etmezler. Ölçüyü, tartıyı eksik tutan ve benzeri hareketlerde bulunanlar, Kur'ân'ın cahili oldukları için çeşitli günahlara dalarlar. Bir meselde, süte su katan babasını uyaran evladına, "Kimse görmüyor, bir şey olmaz!" deyince; evladın, "Hiç kimsenin görmediği yerde her şeyi gören Allah var!" diyerek karşılık vermesi ve onu uyarması, haktan uzak gafilin uyanmasını sağlar mahiyettedir.

İstiâze duasını yaparak Kur'ân okuyan ve onu tebliğ edenler, şeytanın zararından ve kendilerine vesvese vererek yanıltıp âyeti bozacak biçimde yanlış yaptırmasından Allah'a sığınmak için riya, şöhret, çıkar sağlama ve hevâyı tatmin etme gibi ihlâsı bozacak unsurlardan sakınarak itaatte samimî olmalı ve şeytanın vesvesesini hisseder etmez, hemen Allah'a sığınmalı ve Allah ile bağı sıkı tutup hiçbir zaman koparmamaya gayret sarf etmelidirler. Böylesine şuurlu, samimî kulların üzerinde şeytanın herhangi bir hükmü olmaz. Şeytanlar sadece kendilerine kulak veren, günaha düşkün kimselerin zaaflarından sokularak vesvese verir. Bir insan istenmeyen işleri yapıyor, hoş olmayan davranışlarda bulunuyorsa, bunun sebebini kendisinden başka yerlerde aramamalıdır çünkü asıl sebep kendisidir; içsel durumu, duyguları ve kötülüğe sevk eden düşünceleri, kötü ahlâkıdır.

Yâ Rabbî! Senin zikrinle uyanık hareket eden, tahkikî imanla şereflenen kullarından eyle!

Yâ Rabbî! Beşerî zaaf ve tutkularımızdan kaynaklanan gaf-

letimizi cezaya sebep kılma. Senin zikrinle huşû ve haşyet ile uyanık yaşamak için yardımını talep ederiz

Sen, Rahmân'sın; sevdiğini, sevmediğini ayırt etmeden nimetlerini herkese ihsan edersin. Rahîm'sin; himayene sığınmak isteyenleri korursun.

Ey Yüce Rabb'imiz! Yüce himayene sığındık, bizi iman şerefiyle yücelttiğin için Sana hamd u senâlar olsun. Eğer rahmetin olmasaydı, ne önemi olurdu insanın. Her şey ve her iş o imanla değer bulur. Yoksa bir saman çöpü kadar bile değeri olmazdı, insanın ve dünyanın. Tüm mevcudat karşısında bir nokta kadar küçük bulunan şu insanoğlunu kerametli kılan ve ona saadet yollarının anahtarını sunan Sensin; bizlere verdiğin değer ve nimetlere karşı Sana hamd u senâlar olsun.

"Resulullah (a.s): "Fâtiha'yı okumayan kişinin namazı olmaz." buyurmuş. 15/87. Ayette ise yedi ayet olan, namazlarda tekrar edilen Fâtiha'nın ve yüce Kur'ân'ın verildiği belirtiliyor. Ancak Hanefi mezhebine göre cenaze namazında Fâtiha okunmaz. Çünkü bu namaz, tam anlamıyla namaz değil, ölen için dua mahiyetindedir.

Sûrede Allah, kulları üzerinde bulunan dini-dünyevi bütün nimetlerin kendisi tarafından verildiğini, şükrettikçe (gereğince amel) verilen nimetlerden daha fazlasına layık olup onun tarafından verilecek sevaplara hak kazanacağını söylüyor.

Sûrede ciddi bir ültimatomla alarm verilerek isyan edenlerin, emrine karşı çıkanların başlarına gelecek felaketler haber verilmektedir."[1]

[1] Bkz. Taberi Tefsiri

Fâtiha; açmak, doğrusunu göstermek, hükmetmek anlamlarına gelmektedir. Rivayetlere göre Mekke'de nazil olmuştur. 7 âyettir.

Fâtiha'nın başı Allah'a övgü, ortası Allah'a güven, sonu Allah'tan istemektir. Kur'ân'ın dua esprisinin tamamı burada derlenmiştir diyebiliriz. Önce Allah'ı bütün noksanlardan beri kılıp bütün güç, kudret ve yetkilerin sahibi olduğunu idrakle bütün yardımı O'ndan isteyerek, sonra da "Azıp sapanlardan olmaktan sana sığındım" diye dua ederek, karşılaşılacak sorunlarda bütün vesileleri kullanıp Allah'a sığınarak, O'na teslimiyet gösterip tevekkül (güvenmek) edeceksin.

❀ ❀ ❀

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿١﴾ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٢﴾

1:1 Rahmân ve Rahîm olan Allah'ın adıyla[2]

1:2 Her türlü övgü âlemlerin Rabbi olan Allah'a mahsustur.

Daha basiretli bir bakış, bizi, hamd ile O'na yöneltmektedir. Şu muhteşem inşâdaki akıllara durgunluk veren; görüp görmediğimiz, bilip bilmediğimiz, hikmetine vâkıf olduğumuz veya olamadığımız, saymaya kalkıştığımızda asla güç yetiremediğimiz nimetlerinden imtihana tâbi tutmak gayesiyle bizi iman sarayına davet edişinden dolayı, Sana sonsuz ve sayısız hamd u senâlar olsun Rabb'im!..

[2] Bkz. Taberi Tefsiri

Biliyoruz ki, bu âlemin tek sahibi Sensin. Ey keremi bol olan Rabb'im! Sen kendini bize, bizi de bize tanıtmasaydın ve hangi vasıfla yaratıldığımızı öğretmeseydin; imtihanı anlamaz, oluşların hikmetini kavrayamazdık. O zaman acı ile tatlının, soğuk ile sıcağın anlamı olmazdı. Ne sonbahardan öğüt ne de ilkbahardan ders çıkarırdık. Bu şuuru bize verdiğin, aklımızla vahyi buluşturduğun için Sana yine sonsuz ve sayısız hamd u senâlar olsun.

Allah "Rab" ismi ile kulun bedeni ve akli melekelerini, fıtri yeteneklerini yaratılış amacı doğrultusunda geliştiriyor; kul da kendine bahşedilen bu yüce özelliğinden dolayı melekelerini maddi-manevi alanda geliştirip Rabbini hamd ile tesbih ederek şükrünü eda etmeye çalışırsa bu haliyle yeryüzünün efendisi olur. Çünkü yeryüzünün iyi olması ya da fesada uğraması, insanın iyi ya da kötü olmasına bağlıdır.

Kulun hamd etmesi, Allah'tan her durumda tamamen razı olduğunu, Onu en kuvvetli bağlılıkla sevdiğini ve şükrünü ifade etmesidir. Sözün özü şükür; nimeti verenin istediği şekilde kullanmaktır.

Ey Rabbimiz! Kabule şayan olan ve arkaya atılmayan hamd ile sana hamdederiz.

Rahîm'sin; yeryüzünde rızana talip olarak sorumluluklarını yerine getiren kullarına temiz bir hayat düsturu bahşederek, dünya cennetini lutfettiğin gibi; O gün de merhametle muamele edip görüp gözetecek, sonsuz nimetlerle lütuflarda bulunacak olan sensin.

Mü'min, âlemle ilgisinin sadece ölene kadar sürecek bir ilişki olmadığını bilir. Ölüm, bir boyuttan başka bir boyuta geçmektir. Yani görünen âlemden görünmeyen âleme intikal etmektir. "*Mutlak hükümranlık elinde olan Allah, yüceler yücesidir ve*

O'nun her şeye gücü yeter. O ki, hanginizin daha güzel ameller işleyeceğini belirlemek için ölümü ve hayatı yaratmıştır. O, mutlak galiptir, çok bağışlayıcıdır." (67/1-2)

❀ ❀ ❀

الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ﴿٣﴾

1:3 O, Rahmândır ve Rahîmdir.

Rahmân'sın; yarattığın her varlığa yol gösteren ve de varlığını icra etmede onun ihtiyacını karşılayan sensin. Rahîm'sin; ahsen-i takvîmde yüceltmek için iman edenleri tüm varlıkların arasından seçerek görüp gözetecek de sensin. O gün, seni, elçini ve doğru yolunu gösteren mesajını inkâr edenlere karşı rahmetin kalkar; sadece sana "abd" olanlara ikramlarda bulunursun.

Ey Rahîm Olan Rabb'im! İslâm ile aziz kıldığın, dünyada erdemli, onurlu ve temiz bir yaşama; âhirette ise sonsuz saadete kavuşmalarını murad ettiğin mü'min kulların himayene sığındılar. Yâ Rabbî! Rahîm isminle tecelli eyle; kullarını şefkatinle, merhametinle koru.

❀ ❀ ❀

مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ ﴿٤﴾

1:4 Hesap gününün hâkimi.

İnsanlar bu dünyada yapıp ettiklerinden dolayı bir ceza ve mükâfat olarak mutlaka hak ettikleri karşılığı almış olmazlar. Hatta bazen kötülük, haksızlık yapanlar zevk ve safa içerisinde

yaşarlarken; iyilik edenler haksızlıklara maruz kalabilmekteler. İşte o Din Günü Allah mutlak hükmünü icra edip insanın ihtiyarını elinden alacak ve herkese hak ettiğinin karşılığını verecektir. Bizlerinse itiraz etme şansımız hiç olmayacak; yaparım-yapmam, severim-sevmem, yerim-yemem, gelirim-gelmem diyemeyeceğiz... Allah'ım! O Gün'ün dehşetinden Rahîm vasfına sığınıyoruz ve O Gün bu teveccühe lâyık olabilmek adına, kulluğumuzu sana has kılarak, sadece sana ibadet edip imtihanı başarmak için yalnız senden yardım istiyoruz.

❁ ❁ ❁

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴿٥﴾

1:5 Yalnız sana kulluk eder ve yalnız senden yardım dileriz.

Öğrendik ve biliyoruz ki; ibadetlerimizi ve kulluk vecibelerimizi ikrah ve takıyyenin dışında herhangi bir sebeple aksatmayacağız. Bildik ve anladık ki; senin sorumlu kıldığın ve yapmamızı istediğin her iş, bize zor da gelse, şanımızı yükseltecek, irademizi güçlendirecek, takâtimiz dâhilindeki işlerdir. Bizleri gücümüzün yetmediği işlerden muaf tutarken, aynı zamanda gücümüzü test etmeye de teşvik etmişsin.

Yâ Rabbî! Hükmünle terbiyene girdik. Senin rızan, senin takdirinden başka bir şey düşünmeden ibadet ederiz. Hiçbir aracıya, vasıtaya, koruyucuya sığınmadan sadece senden yardım isteriz. Senin yardımın, istek ve emrin olmadan hiçbir güç bizlere

yarar veya zarar veremez.[3] Bizler, bütün güçleri yanımıza alsak da, imkânı yok, senin iradene yön veremeyeceğimizi, yaşamımızı ancak sana dua ve ibadetlerimizle anlamlı kılabileceğimizi biliyoruz.

Ey Gafûru'r-Rahîm Olan Rabb'imiz! Senin bizlere şah damarımızdan daha yakın olduğunu bilir, sana, seninle aramıza hiçbir aracı koymadan yöneliriz. Seni, Mutlak Velî, Resûl'ünü ise örnek rehber edinerek yaşarız. Biliriz ki, senden başkasına yönelir ve ümit bağlarsak; çeşitli güçlerin önünde eğilir, çeşitli umut ve korkular arasında ezilir durur, çaresizce çırpınır, kimi razı edeceğimizi şaşırırdık. İşte bu perişanlıktan kurtulmanın ve akîdemizi sağlam kılmanın tek yolu, Resûl-i Zîşân'ın gösterdiği yolda yürümektir.

Kimileriyse, "İyyake na'budu ve iyyake nesta'in" duasıyla imanı perçinleyen, davranış ve prensipleri ihya eden bir yönelişten uzak, Allah'a yaklaşma hüsn-ü zannıyla veli ve mürşitleri şaşmaz senetler edinip bağlanarak, Allah'tan beklenmesi gereken sonuçları onlardan beklemekle onlara kulluk ederler. Kendince masumane düşüncelerle?! Allah'a yaklaşmak ve dualarının kabulü için araya çeşitli vesileler koyarlar. Bununla da, menfaatleri celp, zararları def'etmek gibi umutlarla Allah'a şirk koşmuş olurlar.[4] Kim ki Allah'tan başkasının yardımına güvenirse, Allah da onu yardımına fazlasıyla güvendiği şeye havale eder.[5] Pusuda bekleyen şeytan, insanoğlunu bilgi ve imandan böylece uzaklaştırır. Bunu sağladıktan sonra, onun din ihtiyacını bid'at

[3] Bkz. 6/17; 10/107

[4] Bkz. 9/31; 39/3; 17/56-57

[5] Bkz. 36/74-75

ve hurafeyle giderir. Şeytanın, "Ben âdemoğullarının bellerini büyük günahlarla kırdım; onlar da benim belimi tevbe ve istiğfar ile kırdılar. Bunun üzerine ben, tevbe ve istiğfara lüzum görmeyecekleri birtakım günahlar ihdas ettim. Bu günahlar ise, dinî bid'atlardır." dediği rivayet edilir.[6] Bid'at yolu, şeytan için, günah yolundan daha sevimli bir yoldur. Bunun şerrinden ancak bilgi ile korunulur. Kur'ân; kalbin hidâyet, bilgi ve hayır kaynağıdır.

"Yüce Allah sebepler dünyasında birbirlerinden yardım istemelerinin, güzel bir sebebe tevessül kabilinden olacağını, bu türden esbaba tevessülün araç-gereç kullanmak gibi olduğunu; kendi güç ve kudret alanları dışında kalan, bu konuda insanların hepsinin aynı şekilde aciz oldukları alanlara gelince -tedaviye başvurmadan hastalara şifa arama, tarlayı ekmeden, gereken bakımı yapmadan ürün bekleme, gerekli savaş hazırlıkları yapmadan düşmana galip gelmeyi arzu etme gibi- işte bu tür alanlarda yüce güç ve kudret sahibi Allah Teâlâ'dan başkasına iltica etmek, O'nun gayrısından medet ummak caiz değildir.

Tevhid ve tevekkül ile esbaba tevessül ve bu alanda sünnetullahın câri oluşu arasında bir zıtlık yoktur. Zıtlık, sahip olduklarını sebeplerden bilmektir."

"*Yalnız Sana ibadet ederiz.*" İbadet; her nerede olursa olsun, Allah'a itaat şuur ve samimiyetiyle yapılan bütün işlerdir. Bir Müslüman Allah'a itaat niyetiyle şuurlanırsa, bütün hayatını ibadet içerisinde geçirmeğe taliptir denilebilir. Çünkü Allah'a itaat kararında olan bir mü'minin, Yaratan'ını hatırladığı müddetçe kötü işlere düşmemeye çalışması tabiîdir. Bu sebeple Al-

[6] Bkz. İslâmî Hakikatler 3, İ. Hatip Erzen, s.146-147

lah, kendisini çokça anmamızı ve ibadetleri yerine getirmemizi emretmiştir.[7]

"*Yalnız sana ibadet ederiz, yalnız senden yardım isteriz*" derken, bir kul nasıl olur da keyfi, hissi, zanni hareket eder? Nasıl olur da Rabbinin rızasının hilafına duruş, düşünce ve davranışlarda bulunur? Nasıl olur da kendini yüceltecek, nitelikli, erdemli, haysiyetli bir hayata erdirecek Rabbinin yüce emirlerini geçici emelleri uğruna ikinci plana atıp da başkalarının isteğine göre hareket eder. Nasıl olur da kendini bu yüce âleme çıkarmaktan alıkoyan şeylere rağbet eder. Rabbin divanına bu ikilemle nasıl varılır. İman; itirazsız itaatin, teslimiyetin, tevekkülün ilanı değil midir?!

Namaz, kul ile Allah arasındaki iletişimi sağlayan olmazsa olmaz ibadetlerdendir. Şuurlu ve ihlâslı bir şekilde eda edilen namaz ile arınma ve ıslah olma şansı verilmiştir. Bu ibadet, kurtuluş, umduğuna eriş ve korktuğundan emin oluş hâlini insana bağışlayan en yüce ibadettir.

Eğer O Gün olmasaydı, mü'minin izzeti, münkirin zilleti hakkıyla anlaşılmazdı. İşte O Gün'ün mutlak izzetine kavuşmamız için, bütün isteklerimizi senin rızanı dikkate alarak yapacağız; tâkat yetiremediğimiz hususları ise, mukayyet güç verdiklerinle dayanışma içerisinde gerçekleştirmeye çalışacağız.

Rabb'imiz! Tevhidde kaim, kullukta da daim olmak için sana ibadet edip senden yardım istiyoruz ki; bizi hep dosdoğru yolunda yürütesin.

❀ ❀ ❀

[7] Bkz. 7/31; 16/114; 29/45; 33/41-42

اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿٦﴾

1:6 Bizi dosdoğru yola ilet.

Yâ Rabbî! Din Günü'nde rahmetine nail olmak ve şu dünyada da sırat-ı müstakîmde yürümek için sana ibadet edip senin yardımını istiyoruz. Sana eş koşan ve terbiyenden mahrum kalanların uğrayacağı felâketten sakınarak himayene sığınıyoruz. Bu yolda nimete erişmenin tek yolu; bir muvahhid olarak yüzü Allah'a döndürüp emrolunduğumuz gibi dosdoğru yaşamaktır. "*İşittik, itaat ettik!*" diyenler, kurtuluşa ereceklerdir.[8]

Hidâyet; doğru yol, doğru yolu gösterme, kılavuzluk anlamlarına gelir. Bu anlamda, hidâyetin mutlak bilgisi Allah'a aittir. Allah heva ve heveslerin karanlığına batmış insanların ellerinden tutup aydınlığa çıkaracak, akıllarını aydınlatacak, hürriyetlerinin sınırını onlara belirleyecek ve nerede durmaları gerektiğini söyleyecek, neyin kendilerine, neyin başkalarına ait olduğunu tesbit edecek ve başkalarına ait olan haklara el uzatmamalarını kendilerine telkin edecektir.[9]

Hidâyete erenlerin, doğru yolu arayan ve Allah'a teslim olanlar olduğu bildiriliyor.[10] Demek ki, doğru yolu açıklamak Allah'tandır, bunu kabul veya reddetmek ise insanın inisiyatifindedir. Hidâyete davet edilmelerine rağmen, bu davete ilgi duymayıp sonra da, "Allah nasip etse biz de hidâyete ereriz." diyerek suçlarını Allah'ın üzerine atarlar.

O Allah, El-Hâdî'dir; kullarına hidâyet etmek ister. Hidâyeti anlamadıkça, iman ve amellerle vahiy doğrultusunda gerçek İslamî

---

[8] Bkz. 46/13

[9] Bkz. 17/9-15; 42/52

[10] Bkz. 39/18; 72/14

bir kimlik oluşturulamaz.[11]

"*Sırat'al-Müstakîm*" dua fiili olup iki defa zikredilmiştir. Doğru yolda yürümeyi talep etmektir.

"*Artık dileyen Rabb'ine giden yolu tutar.*"(76/29); "*...Asıl doğru olan Allah'ın yoludur...*"(2/120).

"*Rızasını arayanı Allah onunla kurtuluş yollarına götürür ve onları iradesiyle karanlıklardan aydınlığa çıkarır, dosdoğru bir yola iletir.*" (5/16)

"*Allah Teâlâ sağlam sözle iman edenleri hem dünya hayatında hem de âhirette sapasağlam tutar...*" (14/27) "*...Doğru yolda olanlar kimlermiş göreceksiniz!*" (20/135)

İlâhî kelâm ile doğru yolu tedkik etmeyenler ve Resûlullah'ı model görmeyip atalarını, hocalarını, şeyhlerini senet edinenler bu doğru yoldan saparlar. "*...İnsanların çoğu inanmaz ve doğru yola gelmezler.*" (12/103)

Tüm bu hakikatleri idrak ettikten sonra, artık sırat-ı müstakimde kalmak, yolun hudutlarını iyice araştırıp dosdoğru yolda yürümek ciddi, disiplinli, şuurlu bir gayreti gerektirir. Zira İslâm, fikre tevhid, hayata istikamet verdiğinde yaşanmış olur.[12]

Bu öyle bir yol ki; istikamet üzere yürüyenleri, sıkıntı ve meşakkatlerin olmadığı sonsuz bir mekâna, cennete ulaştırır nihayetinde. İsteseniz de, istemeseniz de, hayatın başlangıcı ve bitişi sizi bu yoldan geçmeye mecbur kılmıştır.

Bu yolu, bir teşbihle Boğaz Köprüsü'ne benzetirsek; yoldaki işaretlere dikkat etmeyip geçenler, köprüden aşağı düşeceklerdir. Artık onlar için kurtuluş yoktur. Her şeye rağmen bu yolda yürü-

[11] Bkz. 2/2; 3/138, 175; 6/126, 153; 19/76; 57/9

[12] Bkz. 12/112

mek isteyenler, güzergâh üzerinde, köprüyü ayakta tutan halatları doğru algılarlarsa, yani bunları yol işaretleri olarak, emir ve yasaklar anlamında değerlendirirlerse selâmetle yolda yürürler. Fakat güzergâh üzerindeki işaretlere dikkat etmedikleri takdirde, engellere takılıp ilerleyemeyeceklerdir.

Yer yer gafletimiz sonucu bazı engellere takılsak da, yeniden toparlanıp gidişimizi düzeltebiliriz. Yolda zikzaklar mı çizdiniz, virajı mı alamadınız. Korkmayın! Kenar barikatlara çarpıp türlü badirelerle karşılaşsanız bile, aşağı yuvarlanmadığınız müddetçe yolun sonundaki saadet diyarına kavuşacaksınız. Yeter ki tevhid üzere, amellerimizi ciddîye alarak yaşayalım; nefsimizde de olsa, günahı hoş görüp müdafaa etmeyelim.

Biz, ancak senin yardımınla nimete erenlerden olabiliriz. Bu yardımın dışında kalmak hüsrandır, felâkettir.

❀ ❀ ❀

صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ ﴿٧﴾

1:7 Nimet bahşettiklerinin yoluna; gazab(ın)a uğrayanların ve sapkınlarınkine değil!

Nimete ermenin yolu; sağlam bir inanç, sadece Allah Teâlâ'ya ibadet etme, insanlarla ilişkiyi İslam çerçevesinde geliştirerek iyi muamele içerisinde olmaktır. Yâ Rabbî! nebîlerin, şehitlerin, sâlihlerin eriştiği nimetlere bizleri de kavuştur. Ne olur Rabb'imiz, o "dâllîn"den, yani azıp sapmışlardan olmamamız için Settâr isminle bizleri koru. Uzattık ellerimizi, açtık gönüllerimizi; sen, açılan elleri, boş gönülleri rahmetinle doldur Allah'ım!

Bu şuur ile anladım ki; en büyük nimet, İslâm ile müşerref olmaktır. Sahip olduğumuz diğer nimetler, Allah'ın Rahmân ve Rahîm sıfatıyla vermiş olduğu, sünnetullaha ait ikramlardır.

Ey Yüce Rabb'im! Senin terbiyenden geçmiş, yakîn müşahede ile takvalı bir yaşam sonucu kesintisiz, sıkıntısız cennet nimetleriyle buluşma şerefine nail olmuş kimseler gibi, bizleri de bu yolda sebat ve ihlâs ile yürüyüp "*Elhamdulillâh*"a erenlerden kıl! İslâm'ın bahşedeceği onur ve izzetten mahrum kalmış, zillete duçar olacak "*dâllîn*"den eyleme bizi.

Dâllîn iki kısımdır. Birinci gruptakiler, Allah'a, kendilerini rahmetine eriştirdiği hâlde, hevâlarını ilâh ettikleri için bile bile yüz çeviren münkirlerdir. Diğerleri ise; fâsık, fâcir anlamında olmayıp hakikatin hiç ulaşmadığı ya da onu hakikat olarak kabul etmelerini güçleştirecek kadar değişmiş ve bozulmuş bir hâlde ulaştığı insanlardır. Bu anlamda Yahudiler, Hristiyanlar ve benzerleri dâllîndir.

Yâ Rabbî! Sen, kullarına, cennete koşarak girebilmeleri için gereken teşvikleri yapmışken; bundan gafil kimseler, geçici dünyalarında, kendilerince daha rahat yaşayabilmek adına ne çok sorumluluklara, meşakkatli işlere katlanır ve bu uğurda bütün güçlerini kullandıkları gibi, yan desteklere de müracaat ederek ne kadar çok bedel öderler de, O Gün'ü unuturlar veya ikinci plâna atarlar.

"Şu insanlar çarçabuk geçeni (dünyayı) seviyorlar da, önlerindeki Çetin Bir Gün'ü (âhireti) ihmal ediyorlar." (76/27)

Ya Rabbî! Bizleri bu gafillerden eyleme, duamızı kabul buyur... Amaçsız, bâtıl, sefil ve hevâî bir hayattan kurtulup nitelikli, onurlu bir hayatta ilerlemeyi nasip et bizlere.

Allah'ım dualarımızı kabul buyur. Sen de dualarımıza âmin de yâ Rabbi'l-âlemîn!

Velhamdulillâhi Rabbi'l-âlemîn. Âmin.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

BAKARA SÛRESİ

Giriş

Defaatle ifade edildiği gibi, Kur'ân mealleri orijinalinin aynısı olmamakla beraber, Kur'ân'ın anlaşılmasına yönelik işlevsel bir yönü haizdir.

Kur'ân, akleden, tefekkür sahibi her kişinin anlayabileceği bir kitaptır. İnananlar, ne olursa olsun bütün güçleriyle Kur'ân'ı anlamaya, onun metodunu kavramaya çalışmakla mükelleftirler. Bu mükellefiyet şerefi, hiçbir şahsiyetten esirgenmiş değildir.

Akıl ve baliğ olmuş insanlar, ancak güç ve imkânlarının bittiği yerde bu sorumluluktan kurtulurlar.

Kur'ân'ın anlaşılabilirlik oranı, şüphesiz, bilgi birikimine bağlı olarak artar veya eksilir. Ama akıl sahibi herkesin anlayacağı hususlar, alacağı dersler vardır. "Kur'ân'ı insanların ancak bir kısmı anlar, diğerleri anlayamaz" gibi bir ayrıma gitmek, onun gönderiliş gayesine ters düşer.

Kur'ân'ın okunup anlaşılması ve edinilen kanaatlerle amellere yön verilmesi, Müslüman olmanın gereği iken; Kur'ân'dan hüküm çıkarmak izzetli fâkihlerin işidir. Bu da, ilmî çalışmalarda yoğunlaşmayı zorunlu kılan bir cehdi gerektirir.

O hâlde, aklı, vahiy ile tefekkür âlemine çekerek, Peygamber'in gösterdiği yolda, doğrunun emrinde kullanmak gerekir diye düşünüyoruz.

Bakara Sûresi Medîne'de inmiştir, 286 âyettir. Hayat nizamına dair hükümlerin bir kısmı bu sûrede yer almıştır.

❀ ❀ ❀

الٓمٓ ①

2:1 Elif, Lâm, Mîm.

Kur'ân-ı Kerîm'in bazı sûreleri, huruf-ul mukattaa diye isimlendirilen hece harfleriyle başlamıştır. Bu harfler Kur'ân'ın hikmetine delâlet eden şifre harflerdir.

Bu harflerin ne anlama geldiği konusunda pek çok görüş ileri sürülmüştür. Fakat bunları, hikmetini Allah'ın bildiği müteşabihattan kabul etmek, ilmî bir yaklaşımdır.

"Kur'ân-ı Kerîm, Arapların konuşmalarında kullandıkları bu hece harflerinden oluşan kelimelerden meydana gelmektedir. Kur'ân, bu kelimeleri kullanarak öyle bir ifade üslûbu ortaya koymuştur ki; beşerin bunun gibisini, kesin ve tek mânâda, ortaya koyması mümkün değildir. Oysa Araplar da aynı harfleri kullanıyorlar. Eğer bu Kur'ân, Allah tarafından indirilmemiş olsaydı, onlar da Kur'ân'ın fesahatine denk bir fesahat tuttururlardı.

Bu harflerle başlayan sûreler yirmi dokuz adet olup hece harflerinin sayısı da yirmi dokuzdur. Bazı âlimler, söz konusu harfler için, "Bunlar müteşabihattandır." demektedir. Bazıları da "Mutlak hikmetini Allah bilir." diyerek, hakkında görüş beyan etmemiştir. Bir kısmı ise, bu harflerden her birinin Allah'ın isim ve sıfatlarına delâlet ettiğini ileri sürmüştür.

Arap dilinde kelimeler bir, iki, üç, dört veya beş harften oluşmaktadır. Arapçada beşten fazla harften oluşan kelime yoktur. Hurûf-u-mukattaa da bu sınır içerisindedir. Arap örfünde hurûf-u-mukataa, tembih (uyarı) amacıyla da kullanılırmış. Yani onlar, aynı zamanda, muhatapların dikkatlerini çeken işaret levhalarıdır da."[13]

Bu hususta Mevdûdî'nin yorumu da şöyle: "Bu, tıpkı, spikerin radyo programına başlarken hangi radyo istasyonundan konuştuğunu bildiren giriş cümlesi gibidir. Bu frekansı sık sık tekrarlayarak, dinleyicinin dikkatini çekip onu kendi frekansında tutmaya çalışır. Bir radyonun ismini ve kullandığı sloganı duyduğunuz zaman, onun yayın politikasını ve program içeriğini de az çok bilirsiniz. Bugün hangi radyonun, ne tür yayın yaptığını, neye hizmet ettiğini, insanları nereye sürüklemek istediğini akl-ı selim sahibi her insan az çok anlar. Bu frekansları dinleyiciler kendi eğilim ve beklentilerine göre dinlerler. Fakat bir radyo istasyonundan yapılan sıradan bir anonsun hilâfına, sûre başlarındaki olağanüstü duyuru, bu mesajın Âlemin Hakîmi tarafından yayınlandığını vurgular; bu duyuru sadece yayının kaynağını belirtmekle kalmaz, büyük bir iddiayı, dehşetli bir meydan oku-

[13] Bkz. M. Sait Şimşek vd., "Hurûf-u-Mukattaa", Şâmil İslâm Ansiklopedisi, C.3., Şâmil Yayınevi, İstanbul, 1991, s. 26-27

mayı ve şiddetli bir uyarıyı da ortaya koyar."[14]

Bu ve benzeri şifre harflerden benim öncelikli olarak anladığım, "Siz bu anahtar kelimelerle bir kitap yazsanız da, mümkün değil, bu Kitab'ın bir benzerini meydana getiremezsiniz." fikridir. Çünkü bu Kitap, her şeyi bilen El-Alîm tarafından indirilmiştir. Cenâb-ı Hakk bununla, ilmine, kudretine dikkatleri çekip insanlığa, büyük bir hazine lutfederek, dünya ve âhirette huzur ve mutluluk bahşeden öğeleri sunmuştur.

Bu mukattaa harflerini, bir anlamda, bilgisayarınızı açacak şifre olarak düşünürsek; şifreyi bilip de bilgisayarın nasıl kullanılacağını bilemez iseniz, ne internete girebilir, ne dosyaları açabilir ne de bunlardan istifade edebilirsiniz. Kur'ân âyetlerinin bu harflerden meydana geldiğini bilip âyetlerin anlamlarını bilmez iseniz; ne bu âyetlerden istifade edebilecek, ne de onların ışığıyla doğru istikamet üzere yaşayarak, sizin için zararlı olanı bilip bu zararlı şeylerden sakınabileceksiniz demektir.

Kur'ân'ı da böyle, orada durup da açılmayan, açılsa da kullanıcısının yetersizliğinden dolayı verimli kılınamayan bir bilgisayar mesabesine indirgerseniz, ondan istenilen yararı alamazsınız.

Evet, bu harfler, Allah ile Elçi'si arasında bir sır veya 29 harf ve 29 sûrenin başlangıcı yahut dikkat çekmekle görevli işaret levhaları olarak düşünülüp yorumlansa da; bildiğimiz, bu harflerden meydana gelen Kitab'ın Allah katından indirilmiş olduğundan hiçbir şüpheye düşmeyerek, onun anlam ve hikmeti üzerinde düşünmemiz ve sırat-ı müstakîmde yürümemizin, bizleri

[14] Bkz. Ebû'l-Al'â Mevdûdî, Tefhimu'l-Kur'ân, ilgili âyet

selâmete, kurtuluşa kavuşturacak olmasıdır. 2. âyette bu gerçeğe vurgu yapılmaktadır.

Bu Kitap, öyle bir bilgi hazinesi ki ne bozulur, ne eskir; isteyen herkes ondan rahatlıkla, istifade edebilir. Onun mesajı, her şeyi bilen El-Alîm'dendir. Büyük bir iddiayla, insanları kendisinden istifade etmeye çağırır. Kabul edip boyun eğenleri yüce mertebelere ulaştıracağını bildirmekte; kulak asmayıp reddedenleri ise azap ile tehdit etmektedir. İşte bu yüzden, bütün haşmetiyle bu giriş cümlesi, tüm dikkatleri Kelâm'ı dinlemeye ve onun ilâhî kelâm olup olmadığına karar vermeye sevk etmektedir. Başka frekanslara takılıp sapıtmaktan ve keyfîliklerden, indîliklerden beri olunması için bir tek bu frekansı referans almaya dikkatleri çekmekte ve hayat tarzını ona göre düzenlemeyi öğütlemektedir.

Bize düşen; bilmediğimiz şeyin ardına düşmemek, üzerimize lâzım değilse, amelimizle bir alâkası yok ise, Kur'ân'a muhkem ve müteşabihleriyle beraber iman etmek, ilave olarak da muhkemlerle amel etmektir.

❀ ❀ ❀

ذَٰلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٢﴾

2:2 Bu, o Kitap'tır ki kendisinde *(Allah katından gönderilmiş olduğunda)* ***hiç şüphe yoktur.*** *(O)* ***takva sahipleri için doğru yolun ta kendisidir.***

Fâtiha Sûresi'nde izah ettiğimiz gibi, dualarında *"Bizi doğru yola, sırat-ı müstakîme, nimete erdirdiklerinin yoluna ilet..."* diye temennide bulunanlara cevaben, Cenâb-ı Hakk da, doğru

yolu arzu edenler için bu Kitab'ın hidâyet kaynağı olduğunu belirtiyor. "*Lâ-reybe fîh*" olan bu Kitap müttakilere hidâyettir. Dalâletten çıkıp, vikaye-i Hakk (Hakk'ın koruması)'a girmek isteyenlere hakkı bildirecek bir delil, sırat-ı müstakîmi gösteren bir kılavuzdur.

Bu Kitap, bütün beşere hidâyet için indirilmiştir. Kıssalar, anlatılan olaylar hep bu ana fikir etrafında döner. Kitap'tan yararlanabilmenin birinci şartı; muttaki, yani Allah'a saygı, tevekkül ve teslimiyetle yönelen, bununla hak ile bâtıl arasını ayırabilen sâlih kimseler olmaktır ki bu, Allah'ın insanı korumak için va'zetmiş olduğu dünya ve âhirette zarar verecek yasaklarından kaçınıp sâlih ameller işlemekle gerçekleşecektir. İttikayı ihtiyar etmek, korunmayı istemek hidâyete götüren unsurlardır. Kur'ân'da hidâyeti bulmak isteyen kimsenin, ona, selim kalple, şeksiz-şüphesiz, halis niyetle teveccüh etmesi zarurîdir. Kur'ân'a bu teveccüh ile yönelenlere hidâyet sunulur. Kul, bu takva ile vicdan ve şuurda berraklıkla, kötülüklere düşmekten sakınma uyanıklığıyla çeşitli arzuların tutsaklığından kurtulup yaratana aziz kul olma hürriyetine kavuşur. İşte Kur'ân, bu kimselere hidâyette kılavuzluk eder.

Hakla bâtılı gözetmeyen, ihtirasları veya dünya hayatı kendisini aldatmış ve böylece yaşamı boyunca amaçsız ve idealsiz yaşayanlar için Kur'ân'da hidâyet yoktur.

❀ ❀ ❀

الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣﴾ وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ أُولَٰئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥﴾

2:3** (O takva sahipleri ki)* ***onlar gayba inanırlar, namazı dosdoğru kılarlar, kendilerine rızık olarak verdiğimizden de** (Allah yolunda)* ***harcarlar.

2:4** (O takva sahipleri ki Habibim)* ***onlar sana indirilene de, senden evvel indirilenlere de inanırlar. Âhirete ise onlar şüphesiz bir bilgi ve inan** [kesin bir kanaat ve inanç]* ***beslerler.

2:5 İşte onlar Rablerinden** (gelen)* ***hidâyetin tam üzerindedirler. Asıl muradlarına kavuşanlar da işte onlar.

Kur'ân'la hidâyete ulaşabilmenin en önemli şartlarından biri de, gayba imandır. İman, kalbin kabulüyle olan kesin bir tasdiktir. İmanın selâmeti ise amel iledir.

İman; emin olma, güvenme, bir şeyin, tereddüde düşmeksizin doğruluğuna inanmak; yani kalbi güven ve sükûna kavuşturma hâlidir. Bu da, bilgiye dayanan iradeli bir tasdiki gerektirir. Çünkü neye, niçin ve nasıl inanılacağı bilinmeden, bir şeye iman da, o şeyi tasdik de mümkün olmaz. O hâlde imanda, bilgiye dayanan iradeli bir inancın doğruluğundan emin olmak mânâsı vardır. Yakîn iman; asla şüphe ve yok oluş kabul etmeyen gerçek, kesin doğru, sanki o şeyi adeta karşında görüyormuşçasına, onunla ilgili bilgi sana gelmişçesine onu yaşamandır.

Eğer amelleriyle ona yön verecek olan iman, burhan (delil, hüccet) gücüyle bir kimsenin kalbine yerleşmemişse, bu durumda kişiyi harekete geçirmeyen bir iman o kimseye fayda sağlamaz. Günümüz koşullarında giderek yozlaşan, hayâ ve edepten uzaklaşan toplumun hali de budur. Ancak kişi konuyu kavrayarak ve bilerek, samimi bir şekilde salih amellerle desteklerse iman hâsıl olmuş olur.

O halde buna göre Kur'ân'ın kendilerine rehber olduğunu söyleyen her Müslüman bizzat kendisini bir hesaba çeksin; sözleriyle amelleri aksine seyrediyorsa bu Kur'ân onların aleyhine bir hüccet olmaz mı?

Gayba iman, ancak bu vasıfta bir imanla mümkün olur. Muttakiler, resûllerin getirdiği haberleri görmeseler ve mahiyetlerini kavrayamasalar bile, onlara inanırlar. Kendileri için gayb olanı beş duyu organı ile idrak edemeseler bile, ilâhî verilerden haberdar olmaları nedeniyle bunları tasdik ederler. Çünkü muttakiler, yaratıcılarının vahyine "*Sadakallahu'l-aliyyu'l-azîm*" demişlerdir. Bu suretle kavrayamayacakları şeylerle meşgul olmaktan ve faydasız işlerle uğraşmaktan uzak dururlar. Mü'minin üzerine düşen görev; gaybı, akıl kudretinin fevkindeki ilâhî kudrete bırakmak; öğrenmek istediklerini ise, Alîm ve Habîr olan, görüleni ve görülmeyeni, gizliyi ve aşikârı bilen Allah-u Teâlâ'dan öğrenmektir. Mü'minler böyle bir mevzuda aklın bu mantığıyla müşerref olmuşlardır ki bu, muttakilere mahsus bir sıfattır.

Gayb ve gaib, akılda hazır olmayan demektir. Meselâ kaybedilen bir şeyi, bilâhare bulabilmek, kapının arkasındakini, kapıyı açarak görebilmek gibi... Gaib, sana görünmez ve seni de görmez olandır. Gayb ise görünmez, fakat görür olandır. El-Lâtif olan

Allah, her şeyi en ince ayrıntısına kadar bilirken; insanoğlu ise, ancak Allah'ın bildirdiği kadarını kavrayabilendir.

Gayb, hakkında deney yapma imkânı olmayan, başkaca bir yoldan öğrenilmesi söz konusu bulunmayan, ahiret hayatına ilişkin durumlara Mele-i Âlâ'ya ve bunun sıfatlarına inanç (kesin ve açık bilgi) manasındaki gayb Allah'a ait sıfatların öğrenilmesi de böyledir. Çünkü biz bunları sadece yüce kitabımız olan Kur'ân'dan öğrenebilmekteyiz.

"*ve yukîmûne's-salâte*"... İşte bu muttakiler, imanın ve gaybın habercisini tasdikleyerek namazı ikame ederler. Namaz, Kur'ân'ın emrettiği ilk ve en önemli görevlerden biri olduğu için, imandaki samimiyetin ölçüsü ve pratik delilidir. Bu nedenle, bir kimse, İslâm'ı kabul ettikten sonra namazlarını gereği gibi eda etmelidir. "*Namazı dosdoğru ikame ederler*" ifadesinin çok önemli bir anlamı vardır. "Yani yapılan işin, tam olarak sebebinin (illetinin) mevcudiyetine binaen yapılması ve yapılınca da kendisine ait sonuçları doğacak şekilde ifa edilmesi demektir. Zira şeklen içi doldurulmadan yapılan işlerin sahibine etkisi olmaz. Kimin huzurunda, ne amaç ve gaye uğruna durduğunu, kiminle müşerref olduğunu, nelere sahip olacağını bilerek yerine getirmelidir. Bu "doğru dürüst" lâfzı, namazı, imanı ayakta tutan bir rükûn görüp unutma, uykuda kalma, bir de cem etmenin zarurî hâli dışında vaktinde eda etmek kadar, ta'dîl-i erkâna riayetle, huşû ve huzû ile yani boyun eğip saygı ve tevazu içerisinde yönelerek kılmak, hatta kıldırmak mânâlarını da içine alarak anlamlandırır. Bu nedenle namazda ta'dîl-i erkân vâcip olduğu gibi, bilhassa namaz için *emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker* de gerekmektedir. Bu ifade ile kastımız; ebeveynin evladına namaz terbiyesi

vermesi, diğer kardeşlerine de namazı tavsiye edip hatırlatması ve onları bu ibadete teşvik etmesidir.

İşte bu mü'minler maddi-manevi sahip oldukları nimetleri paylaşarak içtimai hayatta maslahatı sağlarlar.

İnsanlar arasından bir kitle, hakikî mânâda bu dine girdiği zaman, İslâm nizamını içtimaî hayatında tatbik etmek için gereken cehdi gösterebilir. Bu kitle için -gücü yetenlerin- hayatlarını İslâm esası üzerine ikame etmeleri ve onun her cephesinde, Allah'tan başkasının mutlak hâkimiyetini -zulüm olacağı için- reddetmeleri, aldıkları kararlarda mutlak değerleri de gözeterek işe başlamaları vâcip bir ibadet olur.

Yeter ki gönüller Allah'a halisane bağlansın; insan, O'na kulluğunu ilân edip diğer bütün hükümleri reddederek ilâhî vahiy doğrultusunda gerektiği gibi hareket etmek için elinden gelen her şeyi yapsın.

Her geçen gün bunalım ve stresi artan, ebedî mahva doğru yol alan günümüz insanlığının bu bunalımdan kurtuluşu için farklı teklifler ileri sürülmekte ve her ideoloji kendisini kurtarıcı olarak göstermeye çalışmaktadır.

Gerçekte, hiçbir ideoloji, dünyamızı içine düştüğü bu bunalımdan çıkarabilecek niteliğe sahip değildir. Çünkü bu görüşlerden hiçbirisi, bunalımı her yönüyle ve objektif olarak ele alıp çıkış yolu göstermeyi başaramamıştır. Körlerin fili tarifi gibi, her biri, kendi açısından bir çare sunmakla, meseleyi çözümlediğini sanmaktadır. Oysa insanlığı kurtaracak tek sistem İslâm'dır. Çünkü onu, insanı yaratan Allah va'zetmiştir. Ferdî ve içtimaî huzur ve güven arayanlar, bu nizama yönelmek zorundadırlar.

İşte, dünyayı anarşiye boğan insan tipleri ile hayır ve selâmete erdirmeye çalışan insan kimlikleri böylece sergilenir; işleyen akıllara örnekler sunularak, hak sisteme davetiyeler çıkarılır.

Kur'ân, bu hak davete kulak verip yönelenlerin yanında, kendisine kulak tıkayanların davranışlarını betimleyerek; onlara karşı uyanık olunmasını, onların fesadına meydan verilmemesini, hak nizama sahip çıkılmasını öğütlemektedir.

Bu dünya, inanan ve inanmayan insanlar tarafından sahnelenen oyuna tanıklık eder. Bu oyunda iyi rolü temsil edenler, akıllarını ve melekelerini kendilerini yaratan Yüce Zât'ın direktifleri doğrultusunda kullanıp beşeriyete insanca yaşamanın modelini sunarken; diğerleri, melekelerini hevâ ve hevesleri doğrultusunda kullanıp potansiyellerini iyiye kanalize etmedikleri için kötü rolleri canlandırırlar. Bu sahnede her iki oyuncunun da mücadelesi vardır. Hangi taraf rolünde ciddî çalışmalar yaparsa o, yeryüzünde hükümran olur.

Kur'ân-ı Kerîm, bu sahnede ideallerini ikame ettirecek olan üç insan tipini tasvir ederek, bunların kâinattaki rollerini tanıtmıştır. İşte bu insanlardan bazısı, Kur'ân'a iman edip sâlih amel işlemişlerdir ki; bunlar kurtuluşa erenlerdir. Yukarıda, mezkûr kişilerin başat özelliklerinden meal ve izahlarıyla bahsetmeye çalışmıştık. Bazıları da, küfre dalıp hakkı kabullenmeyi kendilerine yedirememeyen; yani hakikati görmezden gelip örterek, kötü rolleri üstlenenlerdir. Sonuncu grup ise, ne olduğu belli olmayan, iki arada bir derede kalmış şaşkınlar güruhudur ki onlar, nerede hasis bir menfaat görseler oraya yamanan, haysiyetsiz rollerde oynayan münâfıklardır. Vahiy doğrultusunda rolünü oynayan-

lar hariç, her iki güruh da elim bir azaba müstahaktır; ancak münâfıklar bayağı bir rol üstlendiklerinden, cehennemin en alt tabakasında olacaklardır.

Allah, insanları bu elim azaba sürükleyecek akıbetten kurtarmak için, kurtuluş yoluna ulaştıracak hususları belirtmiş; köşe taşlarını vermiştir. Akl-ı selim ve sağduyu sahipleri, hep bu sese kulak vererek bu rolü temsil etmeye gönül vermişken; hevâlarına düşkün, dünya hayatı kendilerini aldatmış olanlar ise, bu sese kulaklarını tıkamışlardır.

❀❀❀

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾

2:6 Şu muhakkak ki küfredenleri inzâr etsen de onlarca bir, kendilerini inzâr etmesen de. İnanmazlar.

İnsana güzel yaşama yolunu gösteren bu ilâhî kılavuza kulak vermeyenlerin durumu açıklanmaktadır. Hakikat gün gibi ortada olsa bile, onları hiç ilgilendirmez. Yobaz, softa, inat; dünya dönse o dönmez!.. Allah ile mevcudat, gayb ile günlük hayat arasındaki bütün bağlar tamamen kopmuştur. Bu, onların, hevâlarını ilâh edinip hakkı reddetmede inat etmelerinden kaynaklanmaktadır.

Mevdudî bu durumu şöyle açıklıyor: "Kur'ân, basit bir tabiat kanunundan söz eder. Eğer bir kimse, bir şey hakkında aleyhte ön yargı sahibi olur ve sürekli bu ön yargısını beslerse; o şeyde ne iyi bir yan görebilir, ne ondan iyi bir şey işitebilir, ne de ta-

rafsızca değerlendirmek için ona kalbini açabilir. Bu bir tabiat kanunudur."

İşte Kur'ân, böylesi hakka kulak açmazlara *kâfir* diyor. Onları lâf anlamaz olarak tarif ediyor.

Kâfir kelimesinin çeşitli anlamları vardır ama hepsi de aynı kapıya çıkar; küfür kapısına... Küfür, kötü sözdür; söyleyenin ruh bozukluğuna işaret eder. Küfür, örtmek demektir, bir perde gibi gerçeği örtmek. Kâfir de, işte böyle, hakikati örtendir. Küfür, bilerek, cehalete boyun eğip doğruyu reddetmektir. Hakikatin, ilmin ışığına arka dönmeyi de ifade eder. Doğruyu, mukaddesatı kötülemek, alaya almak, çağın gerisinde görmek ve hafife almak da onun alâmetlerindendir. İşte bu kimseleri Cenâb-ı Hakk uyarıyor ve bir ayetinde onların canlılar içerisinde en kötüler olduklarını belirtiyor.[15]

Bu âyet-i kerîmenin tefsirinde Elmalılı şunları ifade etmiştir: "İnsan ya kâfirdir, ya mü'min. Fâsık da, fıskına göre bunlardan biridir."

"İmanım var." deyip de Alllah'ın kurallarına karşı hep isyan içerisinde olmak, imanın şiarı değildir. Namazsızlığında daimi olup hakka hiç yönelmeyenlerin Allah'a, Peygamber'e, Kur'ân'a ve âhirete imanı bulunduğuna nasıl hükmedilebilir?! İman, tevhiddir; kişinin iman edilecek şeyleri kabullenerek, bütün gücüyle itaate yönelmesidir.

❀ ❀ ❀

[15] Bkz. 8/22

خَتَمَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ وَعَلَىٰ أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ
وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٧﴾

2:7 Allah onların kalplerine de, kulaklarına da mühür basmıştır. Gözlerinin üzerinde bir de perde var. En büyük azap onlarındır.

Birçok uyarı, teşvik ve tehdide rağmen inatla hevasına kulluk etmede diretenler için imansızlık kendi kesbleriyle kazandıkları bir cezadır. Fıtratlarındaki sesi hevâlarıyla örtüp duyularını tersine kullandıkları için, "hayır" olan şeyleri anlamama gibi bir maraza yakalanmışlardır.

Burada geçen "Ğişavetun" kelimesi, ğaşiyeden alınma olup, örtmek ve kapatmak demektir. Bu durum sadece yüce Allah'ın sünnetini temsil yoluyla göstermedir. Yoksa Allah onları küfre mecbur ve mahkûm kılmadı. Onlar küfrü içeren amelleri öyle gönülden, haşyetle işlerler ki, bu sebepten ötürü kalpleri mühürlenmiştir. Bunlar, bâtılla-heva ile örttükleri algılama melekelerini açmadıkça fıtratlarında var olan güzel melekelerinin farkına varıp da kullanamazlar.

Hevadan kaynaklanan dürtüleriyle algılama melekelerini körelterek yaratılışlarına ihanet eden bu güruhun artık tek hedefi, çıkara dayalı emellerine kavuşmanın hesabıyla meşgul olmak olduğu için ilahi davete karşı çıkmakla kalmayıp düşmanca, acımasızca tavırlar sergiler, hidayet gibi büyük bir lütuftan da mahrum kalırlar ve bunlar elim bir azaba uğrayacaklardır.

Şu bir gerçek ki; kötülükler alışkanlık hâline gelince, zamanla içinden çıkılmaz bir tabiat, yani huy olarak bünyelerde yer

bulur. Bu durumu ifade eden şu veciz haberde Resûlullah, "Günahlar ardarda gelince kalbi kapatır." buyurmuştur. Kalplerini bu şekilde hakikate kapalı tutanlar, farkına varmadan elim bir azaba doğru yol alırlar.

❀ ❀ ❀

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾

2:8 İnsanlardan öyle kimseler vardır ki kendileri iman etmiş olmadıkları hâlde, "Allah'a ve âhiret gününe inandık" derler. Hâlbuki onlar inanıcı (insan)lar değildir.

Kur'ân, kâfirler ve onların ayırt edici özelliklerinden bahsederken aralarında daha aşağı ve kötü durumda olan bir sınıftan bahsediyor. Bu tipler bazen hissolunur, bazen hissolunmaz; bazen göze çarpar, bazen görünmez olduklarında münâfıklar olarak adlandırılmışlardır. Bu sebeple onlar kâfirlerden çok daha fazla tehlikeli olduklarından, cehennemin en alt tabakasında cezalandırılacaklardır.[16]

Bunların en belirgin özelliği, hep güçlünün yanında yer alarak, hem kendilerine gelecek zararlara karşı korunmak hem de çıkar elde etmeye çalışmaktır. Korkak ve âdi bir tıynete sahip olduklarından, çıkarları adına hep casusluk yaparlar.

Bu birilerine hoş görünerek çıkar güden aşağılık vasıflı insanları iki kategoride inceleyebiliriz: İlk gruptakiler, Müslümanlardanmış gibi görünerek, Müslümanları içten çökertecek komplolar kurup bulundukları mevkiyi korumaya çalışanlardır.

[16] Bkz. 4/145

Bunlar, gizli, hain ve arkadan vurucu olduklarından, insanlık için en tehlikeli varlıklardır ki; en büyük cezayı da onlar hak ederler. Diğerleri ise İslâm aleyhtarlığı yapmaz; lâkin hasis menfaatlerin zebunu oldukları için hep riyakârca tavırlar sergilerler. Sözleri ile davranışları birbirini tutmaz. Bu bir kompleks hâlidir ki; fıskın en tehlikeli hâli de budur. Yani bu tipler samimi bir şekilde inanmış değillerdir. Taklide dayalı imanları, itikatları bu kimselerin huylarına, ahlakına ve işledikleri amellerine etki etmiyor. Onların gönüllerinde yatan duygu ve istekler hep dünyevi hesaplar üzerinedir. Yaptıkları hayır ve hasenat da hep gösteriş veya yine dünyevi hesap üzerinedir. Onlar, Allah'ın özlerdekini bilmesinden uzak bir hesap ile hareket ederler.

Bilinen bir şey var ki o da, eğer bir şey insan nefsinde sabit bir hal almışsa, onunla artık iç içe yaşar. Yani karekter ve mizacı olur. "Vema yeş'urûn" bu sebepten hakikatin farkına varamazlar da hem aldanır hem de aldatırlar. Bu durum onlar açısından olması gereken ve şehevi duygularının çağrıştırdığını yapmaları ile ilgili bir durumdur.

Şunu da belirtelim ki; her münâfık riyakârdır, ama her riyakâr münâfık değildir.

يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ وَمَا
يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ
أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ ﴿١٠﴾

2:9 Allah'ı da, iman edenleri de (güya) aldatırlar. Hâlbuki onlar kendilerinden başkasını aldatmazlar da yine farkına varmazlar.

2:10 Kalplerinde bir maraz vardır onların. Allah da marazlarını artırdı. Yalan söylemekte oldukları için de onlara acıklı bir azap vardır.

Bu ayetler; Allah'ı gereği gibi takdir edemeyen, hevasının ağına takılan, aklını kullanamayan kimselerin içerisine düştükleri halleri açıklıyor. En budala insan kendini aldatandır; aldandığının farkında olmadığı için başkalarını aldatmak için her türlü kılığa girip birilerini aldatabilir.

Aldatmak ne kadar kötü ve çirkin bir işse, aldanmak da gaflet ve cehalet sonucu meydana gelen, insana zarar ve vebal getiren bir durumdur. Bu zarar ve vebalin en vahimi de din adına aldatmak ve aldanmaktır. Müslümanlar, maddi-manevi bir donanıma sahip olurlarsa, tefekkür ve muhakeme ile hareket ederlerse mümkün olduğu kadar bu aldatıcıların oyununa gelmezler. Her şeye rağmen gaflet ve zaafları sonucu bir aldanma söz konusu olduğunda ise hemen tövbe edip kendilerini düzeltirler.

Dünya hayatının aldattığı hevâ düşkünü sefihler gerek ideolojileri gerekse indî çıkarları için çeşitli hile, politik, demagojik söylemlerle halkları aldatabilir, indî menfaatler elde edebilirler

ama aldattıkları biri varsa o da kendileridir. Fakat bunun farkında değillerdir. Yer yer gerçek yüzleri ortaya çıktıkça halkları tarafından kınanan, giderek sevilmeyen, istenmeyen, itibarsız varlıklar hâline gelirler. Fakat kızaracak yüzleri olmadığından, yine halkların karşısına farklı maskeler takarak çıkıp beyanatlar verirler. Dünyada şöyle veya böyle maskeleri düşer veya düşmez, mahcup olur veya olmazlar; ama öyle bir gün gelecek ki, bu dünyada aldatıp alay ettiklerinin karşısında küçük düşüp rezil olacaklardır. Daha fecisi elim azaba maruz kalacaklardır. Evet, şu bir gerçek ki, hiç kimsenin görmediği yerde bile bir gören vardır. Âlemi aldatsalar da, Allah'ı asla aldatamazlar.

İnsan, bilmediğinin, tanımadığının hem cahilidir hem de karşısındadır. Unutulmasın ki cehaletin bedeli ağır ödenecektir. İnsanlar, bir şeyi tanıyabildikleri ölçüde ya sever ya da ondan nefret ederler. İnsan, Allah'ı hak ölçülere göre tanısa, O'nu sevecek ve O'ndan gelecek her sese gönül verecektir. Çünkü O'ndan gelen her talimat, insanın yararınadır. O'nu tanımaya çalışmayıp hevâlarının sesine kulak verenler ise perişan olacaklardır.

❀ ❀ ❀

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ
﴿١١﴾ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٢﴾ وَإِذَا قِيلَ
لَهُمْ آمِنُوا كَمَا آمَنَ النَّاسُ قَالُوا أَنُؤْمِنُ كَمَا آمَنَ السُّفَهَاءُ أَلَا
إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلَكِنْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾ وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا
قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا إِلَى شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ
مُسْتَهْزِئُونَ ﴿١٤﴾ اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ
﴿١٥﴾ أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَى فَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ
وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ﴿١٦﴾

2:11 Kendilerine "Yer(yüzün)de fesat yapmayın" denildiği zaman "Biz ancak ıslah edicileriz" derler.

2:12 Gözünü aç, onlar muhakkak ki fesatçıların ta kendileridir. Fakat şuûrlarını işletmezler.

2:13 Onlara, "İnsanların** (Müslümanların) **inandığı gibi inanın" denilince "Biz de o beyinsizlerin inandığı gibi mi inanacağız?" derler. Dikkat et ki** (asıl) **beyinsizler hiç şüphesiz kendileridir. Fakat bilmezler.

2:14 Onlar iman edenlere kavuştukları zaman "inandık" derler. Şeytanlarıyla yalnızca** (başbaşa) **kalınca ise "Emin olun, biz sizinle beraberiz. Biz ancak istihza edicileriz" derler.

2:15** (Asıl) **Allah onlarla istihza eder ve taşkınlıkları, az-

gınlıkları içinde serseri dolaşmalarına mühlet verir.

2:16 Onlar o kimselerdir ki doğru yolu bırakıp sapkınlığı (eğri yolu) satın almışlardır. Demek, alışverişleri onlara kazanç sağlamamış, onlar doğru yolu da bulmamışlardır.

Allah münafıkların karakterini açıklayarak, mü'minleri, öyle her parlak ve cazip sözlerine, vaadlerine aldanmasınlar diye uyarmaktadır. Kendi değerlerini bilen, ayaklarını yere sağlam basan, tefekkür ve muhakeme sahibi kimseler Allah'ın izniyle aldanmazlar. Fakat İslam'a ve Müslümanlara düşman olanların gizliden gizliye fitne ve fesadın altını körükleyeceklerini bildiklerinden hep tedbirli hareket ederler. Çünkü mü'minlerin şiarı Rablerinin tembihi gereği fitnenin kapısını kapalı tutmaya çalışmaktır.[17]

Heva tutsağı, fıtratını bu denli bozmuş kimseler pusuda bekleyen avcı gibi Müslümanları zayıf taraflarından yakalayarak aralarına nifak tohumları ekmek için kendilerine yakın gördükleri herkesle iş birliği yaparak Müslümanları içten içe çökertmeye çalışırlar. Müslümanların güç yitirdiği dönemlerde kendilerini gizlemeye pek de ihtiyaç duymazlar: Fakat şartlar Müslümanlar lehine gelişirse hemen onların safında yer alırlar. Eğer belli makamlara gelmeyi istiyorlarsa "Biz de Müslüman'ız, hacı-hoca çocuğuyuz..." sözleriyle, Müslümanların da destek ve oylarını alıp saltanatlarını sürdürebilmek için gereken her yalanı söyleyerek, uyanık olmayanları aldatarak emellerine alet ederler. Müslüman'ın, müşrik ve münâfıkların oyununa gelmeyip dünya ve âhirette kendisine zarar verecek şeylerden korunabilmesi için

[17] Bkz. 2/193

Kur'ân'ı çokça okuyarak, onun içerisinde takip etmesi öğütlenen yolu ve tasvir edilen kimlikleri çok iyi tanıması gerekmektedir. Yoksa farkına varmadan zulme maşalık eder ki bunun vebali çok ağır olur.

Zikredilen son âyet, onların hidâyete karşılık sapıklığı satın aldıklarını, ancak yaptıkları ticaretin onlara kâr sağlamadığını haber vermektedir. Onlar, doğru yolu, bu dinin gerçekliğini gösteren açık ve net delilleri, sırf taşkınlık, çekememezlik ve hasis menfaatleri nedeniyle terk ettikleri için, dünya ve âhirette hüsranı satın almışlardır.

Sözün özü; iki alemin saadetini sağlayan bir dinden insanları soğutmaktan daha öte bir fenalık olamaz.

❀ ❀ ❀

مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ ﴿١٧﴾

2:17 Onların hâli bir ateş yakanın hâli gibidir ki o** (ateş) **çevresindekileri aydınlatınca Allah ışıklarını giderip** (söndürüp) **kendilerini karanlıklar içinde, görmez** (ve şaşkın kimse)**ler hâlinde bırakıvermiştir.

Burada kastedilen; fıtratlarının sesine bir an da olsa kulak vererek vicdanlarını İslâm'ın nuruyla aydınlatacakları sırada, hevâlarının sesine yönelerek doğruyu tasdiklemekten kaçınan münkir ve münâfıklar için bu tutumlarının sonucu olarak aydınlatıcı nurun sönmesidir. Münâfıklar İslâm'ın işlerine gelen

hususlarını almış, fakat nefislerine ve hesaplarına gelmeyen hükümler indiğinde, bunları inkâr ile duymazlıktan gelmişlerdir. İmanî değerleri, hevâî arzuları ve indî menfaatleri önemseyenlerin sahte ışıltıları elbette söndürülür.

İman, bir bütünlük arz etmektedir. Bütün olarak benimsenmedikçe, sahibine nur olmaz. İşine gelince alıp işine gelmeyince de tekfir ederek düşmanlıkta bulunan münâfıkların durumu ne yamandır?!

Tabiî bir kanundur ki, melekelerini iyi kullanabilen kimseler, hakikatler kendilerine sunulduğunda, hakkı bâtıldan ayırma ve doğruyu bulma istidadına sahip olurlar. Fakat bir şey hakkında aleyhte ön yargı sahibi olup kişisel çıkarlarını da önceleyerek sürekli bu ön yargısını besleyen kişi, artık o şeyde ne iyi bir yan görebilir ne de onunla ilgili iyi bir şey işitebilir. Az bir menfaat peşinde koşar durur. Bunların ayırt edici özellikleri Buhârî ve Müslim'de geçen bir haberde şöyle belirtiliyor:

"Üç şey vardır ki, onlar kimde bulunursa, o halis münâfık olur. Kimde onlardan birisi bulunursa, o bu hareketi terk edinceye kadar kendisinde münâfıklıktan bir eser bulunur. Bunlar; konuşunca yalan söyleyen, vaatlerinden dönen, kendilerine emanet edilen şeylere hıyanet eden kimselerdir." Bunlar, âyetleri hevâları doğrultusunda te'vil ederek tahrif ederler.

صُمٌّ بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿١٨﴾

2:18** (Onlar) **sağırlar, dilsizler, körlerdir. Artık** (Hakk'a) **dönmezler.

O yüce Nebi Rabbe davet edip hakka ulaşmaları için uyarmasına rağmen inatla karşı koyup hevalarına uymayı tercih ettiklerinden dolayı ceza olarak hakkı duymayacak kadar sağırlaşmış, iyi ile kötünün arasını ayıramayacak kadar körleşmişlerdir.

Hevasını ilah edinenler hakka dair hiçbir sözü işitmez, vahyin insanı nasıl değiştirdiğini görmez bir körlük içerisindedirler; dilsizdirler, kendilerine fayda verecek sözü söylemezler. Bu sebeple onlar, uzaklaşmış oldukları hidâyete tekrar dönmezler.[18]

❁ ❁ ❁

أَوْ كَصَيِّبٍ مِنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿١٩﴾ يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ مَشَوْا فِيهِ وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾

2:19 Yahut** (onların hâli) **gökten** (buluttan boşanan) **yağmur**(a tutulmuşun hâli) **gibidir ki onda** (o yağmurda) **ka-

[18] Bkz. 2/171; 7/176; 22/46

ranlıklar, gök gürültüsü ve şimşek çakışı vardır. Ölüm korkusuyla yıldırımlardan parmaklarını kulaklarına tıkarlar. Allah kâfirleri çepeçevre kuşatandır.

2:20 O şimşek hemen hemen gözlerini kapıp alıverecek. Onları aydınlatınca (ışığı) içinde yürürler, başlarına karanlık çökünce ise dikilip kalırlar. Allah dileseydi onların işitmelerini, gözlerini de giderirdi. Şüphe yok ki Allah her şeye hakkıyla kâdirdir.

Bu tabloda yer alan şiddetli yağmurlardan karanlıklara, gök gürültülerinden yıldırımlara, dehşet içinde kalanların titrek adımlarla mıhlanıp kalmalarına kadar her şey, münâfıkların acı ve muzdarip hâllerini canlandıran ögelerdir hep.

Kur'ân-ı Kerîm'de mü'minler için vaat, kâfirler için tehdit vardır. Onda açıklayıcı deliller bulunmaktadır. Münâfıkların maskesini düşürücü, onları rüsva edici âyetler vardır. Bu âyetler onların üzerine yıldırım inişi gibi, hatta daha da şiddetli olarak inmiştir. Onların Kur'ân-ı Kerîm karşısındaki tutumları ise şöyle: Ganimet edinmeye dair bir âyet nazil olduğunda sevinir ve Müslümanlarla beraber yürürlerdi. Cihada gitmelerini emreden veya iç yüzlerini açığa çıkaran âyetler nazil olduğundaysa, afallayıp dururlardı.

Hicazî'nin yorumunda bu âyet şöyle tasvir edilmiştir: "Kur'ân-ı Kerîm yağmura benzetilmektedir. Nasıl ki yağmur ölü toprakları diriltiyor, Kur'ân da ölü kalpleri diriltir. Onda, kuvvet ve şiddet bakımından yıldırım gibi uyarılar, şimşek gibi parlak hüccetler ile nifakı açığa çıkarıcı ve rüsva edici âyetler vardır."

Ne var ki, katılaşmış toprağa yağmur nasıl fayda etmezse;

imandan mahrum olan katılaşmış kalplere de ne öğüt ne ikaz ne de uyarı tesir eder.

Karanlık, gök gürültüsü ve şimşek... Bunlar da korkudan kalbi titreten unsurlardır. Çünkü korku münâfığın marazıdır. Zira "...*Onlar her sesi aleyhlerinde zannederler...*" (63/4) buyrulur.

Bu Kur'anî tasvirlerde, dine, kalbî bir inançla değil de, kendilerine dünyevî bir fayda sağlayacağı için bağlananların durumu tasvir edilmiştir.

Bu bir avuç korkak münkirler güruhu, gücünü hile, yalandolan ve vurgunlarla elde eder. İstemediğini arkadan vurur. Tek emeli, hâkimiyeti elde edip hevâî yaşamına hiçbir şeyin engel teşkil etmemesini sağlamaktır.

❀ ❀ ❀

يَاأَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٢١﴾

2:21 Ey insanlar! Sizi de, sizden öncekileri de yaratan Rabbinize ibadet (kulluk) edin. Tâ ki takva sahibi olasınız.

Bahsedilen takva sahiplerinden olmak için yapılan davete uyup kulluğu Allah'a has kılmak gerekir. Aksi halde ne ölümden korkmakla ne de hakikate kulak tıkamakla o dehşetli hesap gününün akıbetinden korunulabilinir.

Kur'ân'ın hakka daveti evrenseldir; ancak bu davete yalnız akl-ı selim sahibi kimseler uyar ve Allah'a karşı gelmekten sakınırlar. O rahmete çağıran Rabb, her buyruğuyla saadetin kapısını

gösterirken, yasakladıklarıyla da kötülük ve bedbahtlığın kapısını kapatmaktadır.

Kullarına karşı merhametli olan Allah, onlara sırat-ı müstakîmin formülünü vererek, dünya ve âhirette huzurlu yaşamanın yollarını göstermiştir. Takva sahipleri de bu şuur ile yaptıkları her işlerinde Rabbin rızasını gözeterek ve O'na verecekleri hesabı düşünerek hareket ederler.

❀ ❀ ❀

الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٢﴾

2:22 O** (Rab) **ki yeryüzünü sizin** (ikamet ve istirahatiniz) **için bir döşek, göğü** (yüksek tavan ve kubbe gibi) **bir bina yaptı. O gökten su indirip onunla türlü türlü semerelerden** (meyvelerden, mahsullerden) **sizin için rızık çıkardı. O hâlde, kendiniz bilip dururken** (yaratılan o şeylerle) **Allah'a eşler koşmayın.

O Rabb ki yeri göğü birbirine uyumlu bir şekilde yaratan, yön veren, idare eden, her varlığı görevlendiren; yani bir anlamda terbiye edendir. O, "*yeryüzünü bir döşek yaptık*" derken insanoğlu için yaşama en elverişli bir biçimde inşa ettiğini belirtiyor. Yeryüzü sürekli sarsılsa veya hep dönen Dünya'da yerçekimi olmasaydı insanlar veya varlıklar yerinde durabilir miydi? Bir anlık depremi, başınızın bir an döndüğünü düşünün; her şey dönüyor, her şey yerinden oynuyor. İşte bütün varlığı yaratıp hükmüyle

idare eden O'dur.

Döşek; rahatlığı ve sabit duruşu ifade ediyorsa, dünya da rahatlıkla yaşama elverişli yaratılmıştır. O Rabb ki göğü de aynı şekilde var etmiştir. Eğer onu sağlam kılmasaydı, gök cisimlerinden nasıl korunurduk. Güneş doğmasa, yağmur yeryüzüne inmese hayat felce uğrardı. Bir düşünün, hayatın can damarı olan su, bir gün veya bir iki hafta akmasa o güzelim bağlar viraneye döner ve o güzelim meyveler, ekinler kururdu.

Allah kâinatı bir denge üzerinde yaratmış ve varlıkların rızkını ve ihtiyaçlarını karşılamıştır. Bununla idaredeki eşsizliğini, varlıklar üzerindeki hâkimiyetini gözler önüne sererek şu mesajı vermektedir: Ey insanlar! Siz de adalet ve güven içerisinde yaşamak istiyorsanız, İslâm'ı hayat tarzı edinin; yaşayın, yaşatın. İslâm yeryüzüne hâkim kılınınca, yeryüzünde adalet ve güven hâkim olur. Eğer yeryüzüne tağut hâkim olursa, belli azınlığın dışındakiler köle muamelesine tâbi tutulurlar. Öyle ki Necip Fazıl'ın deyimiyle, "Bir kişiye dokuz, dokuz kişiye bir pul." Günümüz dünyasında Afrika ve diğer sömürülen ülkeler; Afganistan, Çeçenistan, Irak vs. durumu yürekler acısı... Küfrün hâkim olduğu beldelerde kan, gözyaşı, zulüm ve sömürü vardır. İslâm hâkim olmadığı müddetçe bu böyle devam edecektir. Oysa Allah yeri ve göğü nasıl rahat yaşamanız için elverişli kılmışsa; İslâm nizamını da sizin için en elverişli hayat nizamı kılmıştır. O hâlde, O'na kulluk edin ve O'na eşler koşmayın.

Nasıl O'na kulluk etmeyelim!.. O, öyle lütufkâr bir Yaratıcı ki; şu koca kâinatı yaratmış, her türlü ihtiyacımızı gidermiş, başımızın üstündeki müzeyyen gök kubbeyi de bu döşeği ihtiva eden bir bina yapmıştır. Bu binanın yanında fakirlerin imrendi-

ği, zenginlerin gururlandığı diğer binaların, konakların, sarayların ne ehemmiyeti olabilir (?!) Büyük-küçük, zengin-fakir bizler... Hepimiz aynı hanede oturan ve aynı döşekte yatan bir aile gibi değil miyiz? Kimin binasında, kimin döşeğinde olduğunuzu düşünürseniz; hangi Mevlâ'nın kulu olduğumuzu ve olmamız lâzım geldiğini de bilirsiniz.

Ayrıca O, gökten su indirip size türlü meyvelerden, mahsullerden rızık çıkarmaktadır. Allah'ın sizlere neler ihsan ettiğini, saysanız bitiremezsiniz. Bakınız, Rabb'iniz nasıl bir Rahmân'dır! Bütün bunları yapan, ihsan eden ve şerîki, nazırı bulunmayan Hâlik'inize, Rabb'inize tevhid ile ibadet ve kulluk ediniz; O'na eşler koşmayınız.

Her şey, yaratıcısı bir olan Allah'ın kanunları çerçevesinde hareket eder. Tek kanun koyucu ve idareci Allah'tır. Tüm kâinat O'na şerîksiz itaat eder.

Kur'ân-ı Kerîm, tevhid ve şirk hususunda sık sık vurgular yapar. Çünkü Allah'a ortak koşmayı dünyadaki tüm kötülüklerin menşei kabul eder. Bu nedenle Allah'a bağlılık, itaat ve ibadette hiçbir şeyi O'na ortak koşmamak gerekmektedir. Yani zâtında ve kanun koyuculuğunda tektir; ibadetler sadece O'na has kılınıp, yardım yalnızca O'ndan beklenmelidir. İşte bu düsturların dışına çıkmak, insanı şirke götürür.[19]

Şirk, ortak koşmak, ortak olup işleri beraber yapmak gibi anlamlara gelir. Hani bir işi bir kişinin yapmaya gücü yetmez de, birkaç kişi bir araya gelip yardımlaşarak o işi yapma gücünü elde ederler ya. Oysa Allah, hiçbir desteğe ihtiyacı olmayan; her

[19] Bkz. 6/153

şeyden müstağni, isim ve sıfatları kendine mahsus ve her şeye nigâhban olandır. O'nun kudreti, ilmi, görüp gözetmesi her şeyi kuşatır. O, eşsiz kudrete sahiptir. Hâl böyle iken, nasıl olur da Allah'a eşler koşulur? Tek görücü ve denetleyici O iken, falan zâtların da görücü ve denetleyici olduğuna; gaibi ve kalpten geçenleri sadece O bilirken, birilerinin de gaybı, kalpten geçenleri bildiğine; koruyucu sadece O iken, birtakım nesnelerin koruyuculuğuna inanmak şirktir. Allah'ın her şeye gücü yetmiyor mu ki, bu gibi işleri yapmak için kendine ortaklar edinsin?

Mutlak surette Allah'a ait olan isim ve sıfatlardan herhangi birini yaratılmışlardan birine vermek şirktir. Meselâ, ümitleri herhangi bir şekilde Allah'tan başkasına bağlamak, Allah'tan başkasından, O'ndan korkar gibi korkmak, Allah'tan başkasını rızık kapısı olarak görmek, her ne suretle olursa olsun, zarar veya faydanın Allah'tan başkasından geldiğine inanmak şirkin nevilerindendir,

Kısaca şirk, tevhid dini dışında kalan bütün inançları anlatan anahtar bir kavramdır. İnanma adına insanların sahiplendikleri yanlış dini inançları anlatmaktadır.

Şirk, insanı hor ve zelil olarak cehenneme götürür (17/39); şirk büyük bir zulümdür (31/13); şirk koşana cennet haramdır (5/72); şirkten tevbesiz olarak ölen kimsenin affı yoktur (4/48).

Bizlere saadet, güven ve emniyet iksiri olan Kitab'ımızı ne kadar okuyup anlamaya çalışsak azdır. Asırlardır bizi Kur'ân'ın hakikatini anlamaktan mahrum bırakıp geri bir hayata mahkûm eden zihniyeti değiştirmeli; artık onu, sihir, büyü, dilek kutusu ve ölülere okunan kitap olmaktan kurtararak indiriliş gayesine göre okuyup hakikat yolunda ilerleten bir kılavuz edinmeliyiz.

Evet, Kur'ân bireysel ve toplumsal hastalıklara şifadır. Bireyleri küfrün ve kötü ahlâkın pençesinden kurtarır. Toplumları ise zulüm ve cehalet hastalığına karşı korur. Kurân'da vaz'edilen sistemin uygulandığı toplum, saadet ve adalet bulur. Bu nedenlerden ötürü yaşamak için Kitab'ımızı anlayarak okuyacağız, okutacağız ve hak yola kavuşturan kaideleri öğrenip felaha ereceğiz.

❁ ❁ ❁

وَإِنْ كُنتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَى عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٢٣﴾ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ ﴿٢٤﴾

2:23 Eğer kulumuz** (Muhammed)**'in üzerine parça parça** (sûre sûre, âyet âyet) **indirdiğimiz** (Kur'ân'ın Allah katından geldiğin)**den şüphe ediyorsanız haydi onun benzerinden siz de** (meydana) **bir sûre getirin. Allah'tan başka şahitlerinizi** (taptığınız putları ve bilginlerinizi) **de** (yardıma) **çağırın, eğer** (iddianızda) **doğru** (insan)**lar iseniz.

2:24 Fakat bunu yapmazsanız -ki hiçbir zaman yapamayacaksınız- artık sakının o ateşten ki onun tutarağı** (odunu, çırası, ocaktaşı) **insanla o taştır. O** (ateş) **kâfirler için hazırlanmıştır.

Önceki âyetlerde Allah'tan başka ilâh olmadığı belirtildikten sonra, bu âyette peygamberlik takrîr edilmekte ve kâfirlere; eğer sözünüzde sadıklardan iseniz bir benzerini siz de meydana

getirin diye meydan okunmaktadır.

Asırlardır, Kur'ân'a karşı çıkan kimseler, onun bir benzerini meydana getiremedikleri gibi, hakikat ve belâgatını da çürütemediler. Çünkü Kur'ân kendi başına bir mûcizedir. Kur'ân dışında hangi kitap, müntesipleri tarafından asırlar boyu defalarca okunmuştur ve hangi kitap orijinalitesini kıyamete kadar koruyacaktır! Hz. Âdem'le başlayan tarihi, o günden bugüne taşır ve kıyamete kadar hiçbir tahribata uğramadan taşıyacaktır da...

Her yönüyle mûcize olan bu Kitap, tüm insanlığa hidâyet sunar. Ancak birçok insan, "Allah'ın varlığını kabul ettim." cümlesini söylemekle beraber, O'ndan gelen daveti, hevâsına ters düştüğü için kabul etmez.

Bunlara; adeta "İster öğüt alıp kendilerini düzeltsinler, ister inatlarında diretsinler. Bırakın, bir süre o fırsatlar içersinde oyalanıp dursunlar. Er ya da geç, onlarla görüşülecek ve inkâr ettikleri kendilerini kuşatacaktır ikazı yapılmaktadır."

❀ ❀ ❀

وَبَشِّرِ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِنْ ثَمَرَةٍ رِزْقًا قَالُوا هَذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ وَأُتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُطَهَّرَةٌ وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٥﴾

2:25** (Habibim)* ***iman eden, bir de güzel güzel amel** (ve hareket)**lerde bulunan kimselere muştula** [müjdele]* ***ki, altlarından

ırmaklar akan cennetler onlarındır. Kendilerine ne zaman onlardan bir meyve rızık olarak yedirilse her defasında "ha, bu, evvelce de** (dünyada) **rızıklandığımız** (yediğimiz) **şeydi" diyecekler ve o rızık** (renkte, şekilde) **birbirinin benzeri,** (fakat tatta, keyfiyette başka başka ve çok yüksek, müstesna kıymetlerde) **olmak üzere kendilerine sunulacak. Orada çok temiz zevceler de onların. Hem orada onlar daimî olarak da kalıcıdırlar.

Kur'ân-ı Kerîm, Allah'ı inkâr eden, Peygamber'ini reddeden azgın kâfirler için hazırlanan azap ve kötü akıbeti hatırlattıktan sonra, Allah'a inanan ve Peygamber'ini tasdik eden, sâlih amelleriyle inançlarını doğrulayan mü'min dostlarının hâlini anlatmaktadır. Bu kutlu sona, imanlarında sahih, amellerinde salih olanlar erişecektir. Çünkü iman, kendine has sorumlulukları olan bir gerçek ve kendine özgü ağırlığı olan bir emanettir; sabrı gerektiren bir cihad ve tahammülü öngören bir çaba ister.

Bu bakımdan, "Rabb'im Allah'tır." diyenler ondan gelen ilkeler doğrultusunda dosdoğru hareket etmek zorundadırlar ve ancak onların mahzun olmayacağı haber verilmektedir.[20]

"*Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının. Gerçekten inanıyorsanız...*" (2/278)

"*... Kim Allah'a ve Resûl'üne isyan ederse, muhakkak ki o apaçık sapıklığa saplanmış olur.*" (33/36)

İmanın sahih, amelin salihliği ise vahye uygun olmasına bağlıdır. Yani kendi dogmalarını katmadan, bid'at ve hurafeden arınmış olarak yerine getirmektir.

Hâsılı, imanı sahih, ameli sâlih olanlar cennetle müjdelen-

[20] Bkz. 2/112

mişlerdir. O cennetlerde, gönüllerin istek duyduğu, gözlerin bakarak zevklendiği şeyler vardır. Doğumu ve ölümü nasıl inkâr edemiyorsak; âhiret, cennet ve cehennem de gerçektir.

❀ ❀ ❀

إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي أَنْ يَضْرِبَ مَثَلًا مَا بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَذَا مَثَلًا يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ ﴿٢٦﴾

2:26 Hakikat -bir sivrisinek olsun, daha üstündeki olsun- herhangi bir şeyi Allah mesel (ve misal) getirmekten çekinmez. Artık iman edenler onun Rablerinden (gelen) bir gerçek olduğunu bilirler. Kâfirler ise "Allah bu misal ile ne murat etmiştir?" derler. Allah onunla birçoğunu şaşırtır, yine onunla birçoğunu yola getirir. Onunla fâsıklardan başkasını şaşırtmaz.

Bu âyette, kâfirlerin Kur'ân karşısındaki tutumlarının sergilenmesine devam edilmektedir. İtiraz ve inkâr kastıyla ileri sürdükleri bu sual, ancak cehaletlerinin ve tefekkürsüzlüklerinin bir ifadesidir. O, küçücük bir mahlûka uzuvlarının nasıl yerleştirildiğini biraz düşünse, Cenâb-ı Hakk'ın kudretini görecek. Ama münkir ve müşriklerde nerede o iz'ân (?!) Kaldı ki, misallerde mühim olan şekil değildir; örnekler, mevzuyu aydınlatmak ve kalpleri yoklayarak imtihan etmek amacına matuftur. Allah katında, yaratma ve takdir bakımından bir sivrisinekle fil arasında fark yoktur.

Dağa göre insan ne ise, sivrisineğe göre de insan o, dağ ne kadar sağlam olsa da insan ona müdahale edebilecek güçte; insan da sineğe oranla hayret içeren yetenek ve kabiliyette olmasına rağmen bir toplu iğne kadar küçük ve tüy kadar hafif olan sineğin karşısında aciz kalmaktadır.

Allah bununla insanlara ilahi gücün karşısında acziyetlerini göstererek, ilahi iradeye kulluk etmelerini öğütlemektedir. Ne var ki, düşünmeyen, öğüt ve uyarıya kulak vermeyen fasıklar, ilahi davetten yüz çevirerek hevalarına cevap verecek şeylere taparlar.

❀ ❀ ❀

الَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِن بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَن يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٢٧﴾

*2:27 **O** (fâsıklar) **ki Allah'ın,** (Kitaplarında Muhammed'e iman etmeleri hakkındaki) **ahdi** (ve emri)**ni -onu te'kid de ettikten sonra- bozarlar, Allah'ın birleştirilmesini emrettiği şeyi** (hısımlık rabıtalarını, cemiyet birliğini, Peygambere imanda birleşmeyi) **keserler, yeryüzünde bozgunculuk yaparlar. İşte onlar hüsrana** (maddî ve mânevî en büyük zarara) **uğrayanların ta kendileridir.***

Bu âyet-i kerîme Allah'ın emirlerine aykırı davranan, günahkâr, kötü huylu, kötülük yapmayı alışkanlık hâline getiren fâsıkları tanıtmaktadır.

Fâsık; Allah'ın emirlerine aykırı hareket eden, günahkâr/

kötü huylu, kötülük yapmayı alışkanlık haline getiren kimselere denir.

Fıskın üç mertebesi vardır: Birincisi, günahı çirkin addetmekle beraber, zaman zaman işlemek; ikincisi, günaha ziyadesi ile düşmek; üçüncüsü, çirkin olan davranışı, çirkinliğini inkâr ederek yapmakla geçekleşir. Üçüncü sırada bahsettiğimiz fısk türü küfre denktir. Nitekim fâsık vasıflılar içinde kâfirler bulunabileceği gibi, imanını zayi etmemiş kimseler de bulunabilir. Her hâlükârda fıskın neticesi hüsrandır. Hüsran, ya tamamen yahut kısmen tükeniş ve iflasın ifadesidir.

İşte âyette söz konusu edilen insanlar, fâsıklıkta haddi öylesine aşmışlardır ki; mü'minlerin hidâyetine vesile olan misaller, onların dalâlete düşmesine sebep olmuş; azgınlıklarını bir kat daha artırmıştır. Bu azgınlar ki, Allah'la kesin olarak ahitleştikten sonra ahdi bozma cür'etini gösterirler. Bu ahit, Allahu Teâlâ'nın, Âdem (a.s)'i yeryüzüne halife gönderirken ondan aldığı ahittir. Hz. Âdem'le başlayan neslin temadisi, bu ahdin yapılmış olmasına bağlıdır.[21]

'Misak'; ahit, yemin, anlaşma, sözleşme anlamlarına gelmektedir. İslâmî ıstılahta "*ahd-i misak*" denilince; ezelde Allah-u Teâlâ ile insanlar arasında tahakkuk ettiği bildirilen andlaşma akla gelir. Bu da insanın inanma, bir güce sığınma ihtiyacının fıtratında var olmasıdır. İnsanın böyle bir söz vermiş olması, aslında onun bir 'emanet' yüklenmiş olmasındandır. Dünya hayatı bu 'emanet'i taşıma, bu 'misak'ı yerine getirme yeridir.

[21] Bkz. 7/172, 173

Ne zaman ki insan, fıtratını bozup hevâsına yönelirse; şaşırıp yolunu sapıtır. Oysa insan ancak, Allah'ın resûlleri vesilesiyle bildirmiş olduklarına iman edip bunlarla amel ettiği zaman Allah'a vermiş olduğu ahdini yerine getirmiş olur. İman, gerek Allah'ın hükümlerini yaşama gerekse bunları muhafaza etme konusunda ahitleşmedir. Ahd, hem Allah'ın insanlara teklif etmiş olduğu hükümleri ve hem de insanların, Allah namına, diğerlerine karşı yerine getirmeyi taahhüt etmiş oldukları hususları içerir. Gerek Allah'a ve gerekse insanlara verilen ahdin yerine getirilmesi lâzımdır.

İlahi davete muhatap olduğu halde yüz çevirenler ise fıtratına ihanet ederek ahdlerini bozmuş olurlar. Allah ile ahdini bozan kimseden diğer hiçbir ahde vefa göstermesi de beklenemez.

Bu ahit, iki insan arasındaki ilişkiden, uluslar arası ilişkilere kadar tüm ahlâkî durumları ihtiva eder. Allah'ın insanlara korunmasını emrettiği ilişkileri kesmek, kaos ve düzensizliğe neden olur. Bu aynı zamanda, onları kötüye kullanmak anlamına da gelir.

"*Birleştirilmesini emrettiği şeyi kesenler*" ifadesi, İslâm'ın bir bütün olarak yaşanması zorunluluğuna işaret etmektedir. İslâmî düsturlar, bir zincirin halkalarının oluşturduğu çerçeve gibidir. Halkalardan birinin zedelenmesi veya kopması çerçeveye zarar vereceğinden, tehlike arz eder. Hakk Teâlâ'nın emrettiği akrabalık, büyük insanlık âlemiyle ilgili bağlar ve bütün bu bağların mihverini teşkil eden akîde ve iman kardeşliği bağı koparıldığı takdirde; diğer bütün bağlar da çözülmüş, cemiyetin ahengi bozulmuş, yeryüzünü fesat kaplamış ve dünyaya anarşi hâkim

olmuş demektir. Nitekim günümüzde anarşi de bundan doğmuyor mu?

❀ ❀ ❀

كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ وَكُنتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٨﴾

2:28 Allah'a nasıl olup da küfrediyor *(O'nun varlığını ve birliğini inkâr ediyor)* ***sunuz? Hâlbuki siz ölüler iken*** *(henüz babalarınızın sulbünde bir nutfe iken annelerinizin rahminde, sonra da dünyada sizi)* ***O diriltti. Sonra sizi yine O öldürecek, tekrar sizi*** *(kabirde ve neşirde)* ***O diriltecek ve nihayet*** *(haşirden sonra)* ***yine yalnız O'na döndürüleceksiniz.***

Ölüm ve hayat gerçeği ile ömür süren bu insanlar, nasıl olur da Allah ile aralarındaki ahdi bozarak fitne içerisinde kalırlar?!

Allah-u Teâlâ, beşeri, önce yokken nasıl var etti ise; bilâhare ölümün pençesine düşürüp hayatına son verir ve tekrar, birincisinde olduğu gibi, ona ikinci bir hayat bahşederek âhirette huzuruna çıkarır.

Sizi yoktan var eden Allah'ı unutmamanız, O'na iman ve ibadet etmeniz lâzımken, yaşamak sevdasıyla, hayatı bu denli benimsemeyin. Herkesi kuşatan ölüm, hepimize ayrı ayrı gelerek bize en güzel nasihati vermekte. Mademki o ölüm musibeti yakayı bırakmıyor, "Dünyaya bir daha mı geleceğim?" diye ona büyük bir ihtirasla sarılmak ve "Keyif için ne yapsak azdır." düşüncesi ne kadar da yanlıştır. Akıllı insan, hayatın zevklerinden

körü körüne ve çılgıncasına değil, meşru daireler içerisinde istifadeye çalışmayı, ihlâsı ve Allah'a şükranı en büyük zevk bilmeli. Helâller dairesi çok geniş ve temiz bir hayat sunar. Haramlar ise azdır ve sahibine geçici zevkler verdikten sonra, elemi de beraberinde getirirler. Bunlar yaşanan hayat tecrübeleriyle sabittir ama buna rağmen gene de akledemeyen nice insan, hevâî arzularına takılarak hem kendini hem de yeryüzünü fesada verir.

❀ ❀ ❀

هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ اسْتَوَى إِلَى السَّمَاءِ فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٩﴾ وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾

2:29 Yerde ne varsa hepsini sizin** (faydanız) **için yaratan, sonra** (iradesi) **göğe yönelip de onları yedi gök hâlinde tesviye** (ve tanzim) **eden** (sapasağlam yapan) **O'dur ve O her şeyi hakkıyla bilendir.

2:30 Hani Rabbin meleklere, "Muhakkak ben yeryüzünde** (benim emirlerimi tebliğ ve infaza memur) **bir halife** (bir insan, âdem) **yaratacağım" demişti.** (Melekler) **de, "Biz seni hamdinle tesbih ve seni takdis** (ayıplardan, eş koşmalardan, eksikliklerden tenzih) **edip dururken** (yerde) **-orada bozgunculuk edecek, kan

dökecek- kimse mi yaratacaksın?" demişlerdi. Allah** (da), **"Sizin bilemeyeceğinizi her hâlde ben bilirim" demişti.

Buraya kadar, inananlar ve onların pozisyonu ile akledemeyen, hevâlarını ilâh edinmiş kimselerin karakteristik özelliklerinden bahsedildi. Burada ise, kâinatın ve insanın yaratılışına, ayrıca insanın vazifelerine dikkat çekiliyor.

Öyle bir yaratış ki; her şey yerli yerinde, muazzam bir sanat eseri!.. Allah, kâinatı imar etmenin, insan için en yararlı hâle getirmenin de, kendi koyduğu kural ve kanunlar çerçevesinde onu idare etmekle mümkün olacağını bildiriyor. Allah, insandan kendisine itaat etmesini istiyor; çünkü O, insanın yaşadığı evrenin sahibi ve hâkimidir. Ölüm ile hayatı bir imtihan için vareden O'dur. Bu imtihanın iyi sonuçlanması, kişinin, kendini ve Yaratıcı'sını bilmesi iledir.

Yaratan, yaşatıp hayatı düzenleyen, kanunla idare eden ve her şeyi kudretinde tutan Allah, insanı, istifadeleneceği bir şekilde tanzim etmek üzere yeryüzünü imarda halife kıldı. Bu halife, yeryüzünü imar edip iskâna hazır hâle getirecektir. Dünyanın bayındırlığı için bazıları yöneticilik yapacak; diğer insanlara direktifler verecek, hükümleri uygulayacaktır.

Şu geniş âlemdeki nizamda, insanoğlunun mevkii pek büyüktür. Bu yüksek mevki ona, Yaratıcı'sı tarafından verilmiştir. Bu geniş mülkte, Allah tarafından yeryüzü halifeliğiyle görevlendirilmiş insanoğlunun eliyle muazzam işler yapılıyor. Tüm buluşlar, gelişmeler ve ilerleyişler, Allah'ın insanoğluna bahşetmiş olduğu akıl sayesinde mümkün olmakta... Bu oluşları bir nizam içerisinde yürütmek gerekir. Bu nedenle, iman edenlerin görevi,

ifsat edenlerle mücadele edip Allah'ın dinini hâkim kılmaya çalışmaktır.

Evet, insanoğluna, kâinattaki tüm nesneleri yerli yerinde kullanıp Allah'ın iradesini yerine getirecek bir istidat ve bazı salâhiyetler verilmiştir. Böylece, insan mahlûkat üzerinde birtakım hususlarda tasarruf hakkını haizdir. Bu salâhiyetle, Allah'ın ahkâmını icraya memur kılınmıştır.

Yeryüzünü imarla görevli olarak yaratılan ilk insan Hz. Âdem'dir. Hz. Âdem belli bir eğitim ve imtihandan geçirilerek yeryüzüne gönderilmiştir.

Hz. Âdem'le başlayan hilâfet, nesilden nesile, onun yerine başkalarının geçmesi suretiyle devam etmektedir.[22]

Halife lâfzının, yaratılmışlar arasında adaletle hüküm veren, Allah'a itaatkâr kimselerin O'nun kanunlarını icraya memur aziz kullar olduğuna işaret ettiği fikrini çıkarabiliyoruz. Bozgunculuk ve kan dökme ise, Allah'ın yeryüzündeki halifelerine uygun düşen bir özellik değildir. Şayet insan olarak yaratılan bu varlık, halifelik gibi özelliğini örter de hevâsına yönelirse, o zaman yeryüzünde fesadın ve kan dökücü eylemlerin öznesi hâline gelir.

Necmettin Daye'ye göre insan, varlık katmanları arasındaki üstün konumuna ancak halifelik görevi sebebiyle erişmiştir. İnsan, Allah'ın iradesini yeryüzünde gerçekleştirmekle görevli bir memurdur. Allah, bu görevi icrada kendisine gerekli olan bilgiyi öğretmiştir. Yeryüzünün halifeleri Rabb'ini bilir, O'na tam bir şuur ile yönelir ve bu şuuru sürekli canlı tutacak davranışlar sergiler; namaz, oruç vb. dinî uygulamaları icra ederler. Ahlâkî,

[22] Bkz. 10/14

hukukî kuralları korur; kendilerini ve varlık âlemini Allah'ın dini doğrultusunda idare etmeye çalışırlar. İnsanın bu sorumluluk ve görevi hakkıyla yerine getirebilmesi için, peygamberler aracılığıyla vahyedildiği şekilde Allah'ın iradesine teslim olması gerekir. İnsan, Allah'ın kuludur ve bu nedenle kulluğun halifelikten önce gelmesi gerekir. O hâlde, Allah'ın emirlerini yerine getirmeyen insanlar halife kavramı içerisinde değerlendirilemezler.

Genel anlamda halifelik, insanın görev ve sorumluluk bilinci içerisinde Allah'a kul olmasıdır. Bilgi ve sorumluluk bilincidir insanı halife kılan; Allah'a kulluktaki şerefe erdiren.

Siyasî idareyi de içeren halife kavramını bu boyutuyla ele alırsak; yönetici, idareci konumunda olanlar diğer insanlara göre daha ağır görev ve sorumluluk altındadırlar.

Kendisine halifelik gibi yüksek bir mevki verilmiş olan insanoğlunun yaratılmasına dair meleklerin yönelttikleri soru, meleklerin Allah ile bir diyalog içerisinde de olsalar da, her şeyin iç yüzüne vâkıf olmadıklarını göstermektedir.

"Allah'ın Hz. Âdem'i yaratmasına meleklerin kendilerince bir bilgiye dayanarak soru sorması gayet doğal, bunda şaşacak bir şey yok çünkü kendince bilmek ve bilmediğini sorgulamak fıtrattandır. Hz. İbrahim'in ölülerin nasıl diriltildiğini sorması, Hz. Musa'nın Allah'ı görmek istemesi gibi. Fakat bilginin kaynağına ulaşanlar itirazsız itaat ederler.[23]

Burada melekler ve şeytanın arasını ayıran fark şudur: Şeytan ene merkezli bir karşı çıkış içerisinde akıl yürütürken; melekler, fikirlerini beyan eden bir anlayışla soruyorlar.

[23] Bkz. 2/260; 7/143

Sormak ve fikir beyan etmek ilme kapı açmaktır, fikri sabit, taassup, önyargı, zan ve taklitle ene çıkışlı iddialar ise ilmin kapısını kapatmaktır. Düşünceleri ile ilmin kapısını açık bırakanlar, ilim sahibinin karşısında aczini görür ve itaat eder, diğeri ise iddiasında inatla ısrar edip itaatten yüz çevirir. İşte şeytanı meleklerden ayıran fark budur.[24]

Meleklerden aldığımız bu dersle bize sunulan fikirlerden, iddialardan düşünüp yararlanalım. Fikirlerimizi tasdiklemek gibi fikri sabit, zan, taklit ile bu akıl, idrak gücünü örtmeyelim. Düşünce ve soru ilmin anahtarıdır.

Ayrıca bu aldanışta, düşünceden uzak zaafın düşürdüğü tehlikeyi görüyoruz. Unutma ve zaaf birleşince duygu ve arzu dürtüleri devreye girer, akıl devre dışı kalır. Bu nedenle aklı, hislerin, arzuların zaafından kurtarıp düşünce ve ilmin kontrolüne vermek gerekir.

Beşer, yanılır, unutur, bilmediği şeylerle aldatılabilir ama yeniden kendini toparlayıp doğruya yönelir. Melekler ise âdemoğlu gibi seçme özgürlüğü olmayan, Allah'ı daim hamd ve tesbih eden, emirlerini itirazsız yerine getiren elçilerdir. Bu nedenle insanı insan yapan, meleklerden üstün kılan da, iradesini haktan yana kullanmasıdır."[25]

"*Tesbih, hamd, takdis*" ifadesinde kastedilen mânâ, Allah'ı her türlü noksan sıfatlardan beri kılarak yüceltip her nimetin Allah'tan olduğunu bilerek hamdetmek, şanına yakışmayan şeylerden beri tutup kulluğu Allah'a has kılmaktır. Yani "tak-

[24] Bkz. 15/28-40

[25] Bkz. 7/206; 21/19-20, 27

dis" Allah'ın zâtına ve sıfatlarına şirk katmadan, O'nu mutlak nigâhbân olarak görmektir. Melekler bu doğrultuda Allah'a karşı mutlak bir kulluk bilincinde iken, insanoğlu hayatı boyunca Rabb'ine kulluğu yeğlemiş olsa da, hatadan beri olamıyor; buna mukabil Rabb'i ona tevbe gibi bir arınma imkânı vermiştir. İşte o da bu şuur ve huşû içerisinde Rabbini her daim hamd ile tesbih etmektedir. Bu, elbette ki meleklerin tesbihinden daha makbuldür. Yüce Mevlâ, meleklerin bilemediği nitelikle yarattığı yeryüzü halifelerinin değerini belirtmektedir.

Gündelik hayatımızda güzel ahlâklı, ibadetkâr insanlara da isim olmuştur "melek gibi" deyimi. Burada, meleklere imanın önemi de vurgulanıyor. Âyette meleklere iman, peygamberlere imandan önce zikredilmiştir; çünkü vahiy ve şeriatı tebliğ hususunda melekler Allah ile peygamberler arasında vasıtadır. Bizim meleklerin varlığını bilmemiz ise akıl yolu ile mümkün değildir, ancak işitmekle mümkün olur.

Buradan da, imanın, vahye dayandırılıp bir bütün olarak kabul edilmesi gerektiği gerçeği çıkıyor karşımıza. Meleği doğrulamak için ise, peygamberi ve bildirdiklerini doğru kabul etmek ön koşuldur. Vahyî bildirilerin çoğu gaybî haberlerdir. Bu bakımdan, vahyî bildirilerin, müşahede edilsin veya edilmesin, aklımız alsın veya almasın; kabul edilip doğrulanarak, gereği ne ise onunla amel edilmesi gerekir.

وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٣١﴾

2:31 Âdem'e bütün isimleri öğretmişti. Sonra onları** (onların delâlet ettikleri âlemleri, eşyayı) **meleklere gösterip: "Doğrucular iseniz** (her şeyin iç yüzünü biliyorsanız) **bunları adlarıyla bana haber verin" demişti.

Allah, hilâfetle görevlendireceği Âdem'e, yeryüzünü imarda ve hayatı idamede gerekli ilmi sunmuştur.

Allah, kendisiyle sonsuza dek dünyanın ıslah ve imar edileceği maddî şeylerin isimlerini Âdem'e öğretti. Şayet insana ilim verilmemiş olsaydı; o, karşılaştığı olayları kendi başına izah edemeyecek; tanımlaması gereken şeyleri tanımlayamayacak ve onların neye yaradığını, onlardan nasıl istifadeleneceğini bilemeyecekti. Meselâ, tanıtılmak istenen her şeyin getirilip gösterilmesi icap ederdi ki; bu ne kadar da yorucu ve yıpratıcı bir durum olurdu. Örneğin, karpuz isteyen birinin isteğini belirtmek için karpuzu getirip göstermesi gibi...

Ayrıca Allah-u Teâlâ'nın Hz. Âdem'e, her şeyin ismini öğretmek suretiyle değer vermesi de, onu şerefli kılan unsurun bilgi olduğuna dair bir delildir. İnsan, ilim ile yüce şerefe nail olur. Bu bakımdan, "*Yaratan Rabb'inin adıyla oku!*" fermanının da bizler için ne denli önemli olduğu vurgulanıyor.

Mutlak bilgi sahibinin yalnızca Allah olduğu, hiçbir varlığın, O'nun bildirdiklerinin dışında gaybe dair hiçbir şeyi bilemeyeceği de belirtilmektedir. Allah, Âdem'e birçok şeyin sırrını

öğretip meleklere, ona sunduğu şeyleri arzedince; onlar takdim edilen şeylerin isimlerini bilemediler. Bu âcizlikleri karşısında Rablerini tesbih ettiler; Allah'ın kendilerine öğretmediği hususlarda ilimlerinin sınırlı olduğunu kabul ettiler. Kur'ân bizleri, tefekkür âlemimizde kavrayamayacağımız, âhireti kazanmada gerekli olmayan şeylerle meşgul etmez. Kur'ân-ı Kerîm'in takip ettiği prensip, insan için lüzumlu olan şeylere cevap vermek ve ona, anlayacağı şeyleri açmaktır. Allah her şeye kendi görevi alanında bilgi sunmakta ve o çerçeve dâhilinde hareket edilmesini istemektedir.[26]

❀ ❀ ❀

قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ ﴿٣٢﴾

2:32** (Melekler) **de: "Seni tenzih ederiz. Senin bize öğrettiğinden başka bizim hiçbir bilgimiz yok. Çünkü** (her şeyi) **hakkıyla bilen, hüküm ve hikmet sahibi olan şüphesiz ki sensin sen" demişlerdi.

Bu hususta bizler de aynı tavır içerisinde olmalı; her şeyi hakkıyla ancak Yaratan'ın bildiğini, bizim de, O ne bildirdiyse ona inanıp gereğini yerine getirmekle emrolunduğumuzu gözden ırak tutmamalıyız. Çünkü O, hüküm ve hikmet sahibidir.

"*Alimu'l-hakim*" O, her şeyi sınırsız ilmiyle bir denge üzerine hikmetle var eden geçek güç sahibidir. Tahakküm etme, karar verme, yönetme, idare etmede tektir. Allah'ın hükmü bütün ev-

[26] Bkz. 2/3 (s46)

rende geçerlidir ve O'ndan başka hüküm sahibi yoktur.[27]

İnananların, hüküm ve hikmete ilim ile vâkıf olmaları mümkündür. Hüküm Kitap ile belirlenirken; hikmet, o Kitap ile amel edilirken yaşanır. Yani hakikati fıkhederek, her şeyde bir hikmet olduğunu idrak etmek ve dosdoğru yaşamaktır.

❀ ❀ ❀

قَالَ يَاآدَمُ أَنبِئْهُم بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنبَأَهُم بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَّكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٣٣﴾

***2:33** (Allah): "Ey Âdem! Onları adlarıyla kendilerine haber ver" deyip de o da onları isimleriyle söyleyiverince (şöyle) dedi: "Size demedim mi ki, göklerin ve yerin gaybını şüphesiz ben bilirim. Neyi açıklarsanız, neyi de gizlemişseniz ben biliyorum."*

Bu ayet, meleklerin Hz. Âdem hakkında dile getirdikleri endişelerine karşı verilen bir cevaptır. Ona gereken bilgiler verilerek bununla halifelik tarafına da dikkatler çekiliyor.

Ayrıca hiçbir şeyi boşuna ve hikmetsiz yaratmayacağını, "Bu soruyu da hangi amaçla sorduğunuzu bilirim." diyerek aralarında Hz. Âdem'e karşı olumsuz düşünenleri de sigaya çektiğini anlıyoruz. Allah-u Âlem, bununla düşünce melekesine sahip olanların içlerinden geçenleri düzeltmelerini ve kötü düşüncelerini ıslah

[27] Bkz. 4/105; 18/26

etmelerini, dahası açığa vurup nisyana düşmemelerini; İblis'in nefsinde kibir ve haset duygularını beslemesi sonucu rahmetten kovuluşunu anlatarak, insanın ibret alıp İblis gibi nankörlük içerisine düşmemesini öğütler.

❀ ❀ ❀

وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿٣٤﴾

2:34 Hani meleklere: "Âdem'e** (yahut Âdem için Allah'a) **secde edin" demiştik de** (şeytanların reisi olan) **İblis'ten başkası hemen secde etmişlerdi. O ise dayatmış, kibirlenmek istemişti.** (Zaten) **o kâfirlerdendi.

Melekler Allah'ın emri gereği bu eşsiz sanat eserine karşı saygı içerisinde insanoğluna secde ettiler. Yalnız iblis secdeye yanaşmadı. Onun bu tavrının sebebi, Rabbini bilmemesi, inkâr etmesinden değildir. Nefsinde gururdan kaynaklanan çekememezlik hasediyle buğzunu gizleyememiş ve dışa vurmuştur. Sanki Allah, yarattığını neden vücuda getirdiğini bilmiyor da, kendisinin ateşten onun ise çamurdan yaratılmış olmasını küçümseyip kendisini ululaştırmıştı. Gururu ve kibri, benliğini kör ettiği için Allah'ın yaratmış olduğu eşsiz sanattaki harikalığı göremiyordu. Allah ikaz ettiği hâlde, itaati ihtiyar etmedi. Bu bile bile karşı koyuş onu kâfir etti. Görülüyor ki İblis, Allah'ı inkâr ettiği için değil, emrine itaat etmediği için bu çirkin sıfata lâyık olmuştu. Buradan yola çıkarak, Allah'ı kabul etseler de, Allah'ın yarattıkları arasından herhangi birini beğenmeyip küçümsemek veya herhangi bir âyetini lüzumsuz görmek dahi, insanı, şeytan gibi küfre götürebilir.

İblis tüm hayırlardan mahrum kalmış, Rahmân'a secdedeki yüce fazilete kavuşamamıştır. Buradaki secde emriyle, Âdem'in kendisine değil, onun şahsında, Allah'ın emrine itirazsız itaat edilmesi sembolik olarak vurgulanıyor. Zira Allah'tan başkasına secde haramdır.

Sözün özü; insan, asalet dâvâsı ile kendi hesabına göre yaşamaya kalkışmamalı; kendi hükümlerini değil, Allah'ın ahkâmını tatbik etmeli.

❀ ❀ ❀

وَقُلْنَا يَاآدَمُ اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٣٥﴾

2:35 Ve demiştik ki: "Ey Âdem! Sen eşinle beraber cennette yerleş, ondan** (Cennetin yiyeceklerinden), **neresinden isterseniz, ikiniz de bol bol yiyin.** (Fakat) **şu ağaca yaklaşmayın. Yoksa ikiniz de** (nefsine) **zulmedenlerden olursunuz."

Hz. Âdem ile Havvâ'ya, yeryüzüne gönderilmeden önce denenmeleri için bir yasak getirilmiş; bu yasağı çiğnedikleri vakit zalimlerden sayılacakları hatırlatılmıştır. Aynı imtihan devam etmektedir. Böylece her kim tûl-i emel, haset ve kibri sonucu şeytanî tavırlar sergiler, isyana düşerse; fıtratına bahşedilen güzel değerleri korumadığı için, insanî değerlerden mahrum kalarak zulme düşecek ve ayrıca cennet nimetlerinden de mahrum kalacaktır. Oysaki yaratılışımıza uygun olan yer cennettir. Öyle narin ve öyle hassas yaratılmışız ki, rahatımızı temin edeceğimiz yer ancak cennettir. Dünyamıza bir göz atalım: Cehennem olmadığı

hâlde, bazı dertler cehennem gibi insanı bunaltmakta; ama yine de onları üzerimizden atamamaktayız. Buradan da cehenneme ne kadar dayanıklı (!) olduğumuz anlaşılmakta... Bir imtihan gereği bu durumları yaşayarak zaaf ve gafletimiz sonucu bir hataya düşmüşsek, Âdem-Havvâ çifti gibi hemen tevbe edip kendimizi düzeltmeliyiz. Aksi hâlde "*zalimlerden olursunuz*" deniliyor.

Zulüm, zulmetmek, haksızlık etmek, bir hak veya görevi ihlal etmek, bir şeyi ait olduğu yerin dışında bir yere koymak; zalim ise bir kimsenin hakkını zorla elinden alan, haksızlık yapan, merhametsiz, gaddar anlamlarına gelir. Zalim, zulmün taşıdığı bütün olumsuz anlamların bizzat yapıcısıdır. Zalim, öncelikli olarak inkârcıların bir sıfatı olsa da, farkında olarak veya olmayarak insanların birçoğu zulüm işleyebiliyorlar. Bu hususu üç hususta ele aldığımızda:

1- İtaate lâyık olan Allah'ın hakları,

2- İsyanına alet ettiği tüm eşya ve varlıkların hakları,

3- Ve insanın bizzat kendine ait haklarıdır.

Allah'ın kulları üzerindeki hakları, kendisine ortak koşmadan emirlerine riayet etmek; verdiği nimetlerin kadrini bilip rızası doğrultusunda kullanmak; kişinin kendisi üzerinde hakları ise kendisine zarar verecek şeylerden korunmasıdır. İnsan, Allah'a isyan etmesinin neticesinde azabı hak etmiş olur ki; bu da kendisine zulmetmesi anlamına gelir. Bu nedenle Kur'ân-ı Kerîm günahı birçok yerde zulüm olarak niteler.

❀ ❀ ❀

فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَى حِينٍ ﴿٣٦﴾

2:36 Bunun üzerine Şeytan onları**(n ayağını) **oradan kaydırıp içinde bulunduklarından** (onun nimetlerinden) **onları çıkarıvermiş** (mahrum edivermiş)**ti. Biz de, kiminiz kiminize düşman olarak inin. Yeryüzünde sizin için bir vakte** (ömrünüzün sonuna) **kadar durak ve faydalanacak şey vardır" demiştik.

Cenâb-ı Hakk, Hz. Âdem'i ve Havvâ'yı yeryüzüne halife olarak göndermeden önce onları imtihana tâbi tutmuş, böylece isyanın sonucunda karşılaşacakları kötü sonu onlara öğretmişti. Bu, Cenâb-ı Hakk'ın bir takdiridir.

Allah, Hz. Âdem'e ve eşine cennetin tüm nimetlerinden istifade etmelerini, ancak bir ağaca yaklaşmamalarını emretmiş; şeytanın düşman olduğunu bildirerek onları uyarmış ve böylece diğer yaratılmışlara vermediği bir irade ile onları imtihana tâbi tutmuştu. Bu iradeyle insan, her an kendisini saptırmak için fırsat kollayan şeytana karşı başarı kazanmak zorunda idi. Bir anlık gaflet, bir anlık zaaf, insanın şeytana karşı zayıf düşüp aldanmasına yol açabiliyor. Şeytan böylece, insanı aldatıp cennetten mahrum bırakabilir. Burada da görüldüğü gibi Hz. Âdem ve eşi uyarıldıkları halde bir an gaflete düşüp şeytani vesvese ile yasaklanmış meyveyi yiyip ceza olarak yeryüzüne şeytanla birbirlerine düşman olarak indiriliyorlar. Bu, insanla şeytan arasında ezelden mukadder mücadelenin başlangıcının ilânı oldu. Bu mücadele kıyamete kadar devam edip gidecek.

Allah-u Teâlâ yasak koymakla insan iradesini geliştirmekte-

dir. Zira yasak olmadan irade yeşeremez, iradeli insanla iradesiz hayvan arasındaki fark bilinmez; insanın Allah'a ahde vefası ortaya çıkmaz. İrade, yolların ayrılık noktasıdır. İradesiz bir hâlde yaşayanlar hayvanlar âlemine dâhildirler.

İnsan ne melek ne de şeytandır. O, irade ve zaaflarıyla imtihana tâbi tutulan, diğer yaratılmışlardan farklı olan eşref-i mahlûkattır. İradesini Yaratan'ın rızası doğrultusunda kullandığında şerefini korurken; hevâsına tâbi kıldığı zamansa, esfel-i sâfilîne düşebilecek durumdadır. İşte onun bu yapısını bilen Yaratıcı'sı, rahmeti ile ona tevbe imkânları ve fırsatları vermiş; isyanı sebebi ile onu hemen cezalandırmamıştır.

❁ ❁ ❁

فَتَلَقَّىٰ آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿٣٧﴾

2:37 Derken Âdem, Rabbinden kelimeler belleyip aldı (O'na yalvardı). O da tevbesini kabul etti. Çünkü tevbeyi en çok kabul eden, asıl esirgeyen O'dur.

Bu beyyinede görüyoruz ki, Hz. Âdem hatasını anlamış ve Rabb'inden bağışlanma dilemiştir. Şeytan gibi, hatasında ısrar edip isyanını sürdürmemiştir.[28]

Yasaklar insanın denenmesi ve imtihan içindir. İnananlar, bu âyet vesilesiyle, bir anlık gafletin getirdiği kayıplar üzerinde düşünmeli ve böylece Allah'ın buyruklarına ne pahasına olursa olsun, sıkı sıkıya sarılmalı; yasaklara yaklaşmamalılar. Günah bir utançtır. Ondan, ateşten kaçar gibi sakınmak gerekir. Gü-

[28] Bkz. 7/23; 20/121, 122

nah, insanın zaafları sonucu ortaya çıkar. Şeytan bu zaaflardan yararlanarak insanı tesir altına alır. Âdem'i de şu zaaflara iterek aldatmıştı: "*...Rabb'iniz size bu ağacı, iki melek olacağınız yahut sonsuza kadar cennette yaşayacağınız için yasak etti.*" ve "*Yemin ederek; muhakkak ki, ben sizin iyiliğinizi isteyenlerdenim.*" (7/20-21) deyince, Hz. Âdem, Allah adına yalan söylenemeyeceğine kanaat getirip onun, apaçık bir düşman oluşunu bir anlık gaflet sonucu unutarak sözlerine inanmıştı. "*...O unuttu, biz kendisinde bir âzim de bulamadık*" (20/115) buyrulur. Unutmak hem derdin devası, hem de belasıdır ifadesi ile tevbe ile hatayı telafi ederken, insanı günaha iten ciddi sebeplere karşı uyanık olunmadığında belalar davet edilir. Bu nedenle günaha karşı uyanık olmak lâzımdır. İnsan hata yapabilir, dinî anlamada yanılgıya düşebilir, aklını ve duygularını iyi kullanmayabilir. Bütün bunlar beşer için muhtemeldir, beşer şaşabilir. Ancak bu şaşkınlıktan kurtulması için zikir uyanıklığı içerisinde toparlanıp tevbe ile kendini düzeltmesi gereklidir. Çünkü Yaratan, kullarına karşı merhamet sahibidir. Şüphesiz ki Tevvâb ve Rahîm O'dur. Yani, tevbe edip kendisine yönelenin tevbesini kabul eder.[29]

Allah, birçok âyette, işlediği günahlardan pişman olanlara, bağışlanmak için yol göstermektedir. Ancak günahından dolayı pişmanlık duyup tevbe edeceği yerde isyanına devam ederse; elbette cezalandırılacaktır. Çünkü günahta bile bile ısrar, küfre eş değer bir suçtur.

Günah insana hem sıkıntı verir, hem de içinde bulunabileceği ebedî nimetlerden onu mahrum bırakır. "Günah, iradenin yüzüne atılmış bir tükürüktür." Yüzlerindeki tükürüğü rahmet

[29] Bkz. 3/135; 4/17, 18, 48, 110, 111; 25/70, 71

sanan arsız vurdumduymazların akıbetleri nasıl iyi olabilir ki?!

Tevbe kapısı, kul ile Rabb arasında açık duran rahmet deryasıdır. Kul ile bu kapı arasına hiç kimse giremez. Günahların, herhangi bir kimsenin önünde değil, Rabb'in önünde itirafı gerekmektedir. Bir Müslüman, Hristiyanlar gibi hatmeye veya herhangi bir kimseden tevbe almaya ihtiyaç duymaksızın, Rabb'inin rahmet kapısına iltica eder.

❀ ❀ ❀

قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٨﴾

2:38** (Evet, öyle) **Dedik: Hepiniz oradan inin. Sonra size benden bir hidâyet**(ci rehber) **gelir de kim benim hidâyetimin izince giderse artık onlara hiçbir korku** (ve tehlike) **yoktur. Onlar mahzun da olacak değillerdir.

Allah, hikmeti gereği insanoğlunu haber verdiği âlemde belli evrelerden geçirerek imtihan etmek için yeryüzüne halifeler olarak indirmiştir. Yüce Allah'ın hidayet yolunu öğretmesi, insanlara olan rahmetinden dolayıdır. Dolayısıyla her kim hidayet yoluna girerse kurtulacak ve her kim de bu yoldan saparsa hüsrana uğrayacaktır. İşte insanoğlunun serüveni böyle başlıyor.[30]

Seyyid Kutub bu olayı şöyle izah etmiştir: "Âdem kıssasının en bariz hususiyeti, İslam düşüncesinin insana, insanın yeryüzünde icra ettiği fonksiyonuna, kâinat nizamı içindeki yerine,

[30] Bkz. 1/6

insani değer ve ölçülere büyük kıymet vermesidir. Sonra bu kıssanın Allah'a verilen ahidle ilgili bulunması, hilafete temel teşkil eden bu ahdin mahiyetiyle alakalı olması... Büyük İslam düşüncesinin bu ulvi ve celil ilanla mele-i âlâ'da insana verdiği büyük değer burada kendiliğinden ortaya çıkıyor. İnsan yeryüzünde Allah'ın halifesi olmak için yaratılmıştır. Nitekim bu değer, meleklerin insana secde edişi, kibirlenen ve emri kabullenmeyen şeytanın kovuluşu, baştan sona kadar Allah'ın insanoğlunu koruyuşu ile de açıkça belirtilmektedir.

İslam, insan iradesini ulvileştirmektedir. Allah'la yapılan ahitleşmenin, ceza ve mükellefiyetin yeri ise insanın iradesidir... İnsan, iradesini ve arzularını kontrol altına almak ve Allah'la yaptığı muahedeye riayet etmek suretiyle meleklerden daha üstün olabilir... Aksi takdirde hevai arzuları iradesini, dalâleti hidayet arzusunu mağlup ederek, Allah'la yaptığı muahedeyi bozup kendi kendisini kötülüğe düşürebilir ve üstünlüğü kaybeder."

Evet, sadece bu yolda şuur ve zikir uyanıklığı içerisinde yürüyenlerin üzülmeyeceklerini haber vererek; beşerin kanun ve naslar ileri sürme salâhiyetinin olmadığını ve hiç kimsenin hevâ ve hevesine göre hareket edemeyeceğini beyan etmektedir.

Sözün özü, "Samimiyet insanı kurtarmaz, vahye uymadıkça; vahye bağlı sanılan zanlar insanı kurtarmaz, samimiyet olmadıkça."

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٣٩﴾

2:39 O küfredenler, âyetlerimizi yalan sayanlar** (yok mu?), **onlar ateşin** (cehennemin) **arkadaşlarıdır. Onlar orada bir daha çıkmamak üzere kalıcıdırlar.

Cenâb-ı Hakk, enfüste, afakta, olayların seyrinde ve vahiyle de insanoğlunun asla inkâr edemeyeceği delillerle de hak ile bâtılın, doğru ile eğrinin arasını ayıracak uyarılarla hakka davet etmesine rağmen indi kanaatlerine dayanarak hakkı yalanlamakta ısrar edenlerin cehennem ehli olacaklarını haber vermektedir.

❁❁❁

يَابَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ ﴿٤٠﴾

2:40 Ey İsrail** (Ya'kub) **oğulları! Size** (atalarınıza) **ihsan ettiğim bunca nimetlerimi hatırlayın,** (Peygambere iman hususundaki) **tavsiyemi yerine getirin, ben de size karşı olan ahdimi yapayım. Bir de** (vefayı terk hususunda) **benden korkun!

"İsrail" bir kavmi anlatmakla birlikte, Allah'ın kulu anlamına da gelmektedir. Bu bağlamda Allah, kullarına verdiği nimeti hatırlatıyor. İnsanoğluna verilen sayısız nimetlerin en önemlisi İslâm'dır. Çünkü insan onunla saadet ve huzuru sağlar ve her şey onunla anlam bulur.

Hz. Âdem'le başlayan ahitleşmenin gereği kulun Allah'a hiçbir şeyi eş koşmadan yönelmesi, Allah'ın da kulundan razı olarak onları cennetine koymasıdır.

❀ ❀ ❀

وَآمِنُوا بِمَا أَنزَلْتُ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِيَّايَ فَاتَّقُونِ ﴿٤١﴾

2:41 Nezdinizdekini** (Tevrat'ı) **tasdik edici** (ve doğrultucu) **olarak indirdiğim** (Kur'ân)**'a iman edin, onu inkâr edenlerin ilki siz olmayın, âyetlerimi az bir baha ile** (bayağı bir menfaat mukabilinde) **değişmeyin. Ancak benden korkun.

"Havfun" korkmak "Ferhebu" korkup telaşa düşmek "Fettequ": Üç ayette yer alan bu kelimeler, Allah'a karşı gelmekten şakınarak korkulardan emin olunacağını müjdeliyor.

Korku; insanın hoşlanmadığı şeyin başına geleceği beklentisi ile veya kendisinden yararlanacağı ya da arzuladığı şeyden mahrum kalacağı tahmini ile duyulacak bir elemi dile getiriyor.

Allah, Hz. Âdem'den itibaren tüm mesajlarını, insanoğlunun selâmetle yoluna devam etmesi için vahiyleriyle uyarıcı elçileri ile göndermiştir. Bu ilâhî vahiy doğrultusunda yaşayanlar, ırk, kavim ve fırkalara ayrılmaz; yalnız Allah'a kullukta birleşen kardeşler olurlar. İlâhî çerçeveyi gözetmeden sürdürülen bir hayat veyahut tüm bu ilâhî nimete karşın dünya metaı elde etmek için âyetleri saptıranlar veya gizleyenler; sosyal, ekonomik ve politik kaygılarından dolayı imani değerlerden yüz çevirip Allah'ın

ayetlerini az bir paha karşılığı satanlar hüsran içerisinde kalacaklardır.[31] Allah bunlara karşı vahyini koruma altına almış ve mü'minleri de aynı şekilde korumuştur.

❀ ❀ ❀

وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤٢﴾

2:42 Kendiniz bilip dururken hakkı bâtıla karıştırıp da gerçeği gizlemeyin.

Bu iki âyet-i kerîme ile hasta ruhlu insanlara uyarıda bulunuluyor. Bilhassa, din adına konuşan, âlim sanılan kişilere hitap ediliyor.

Evet, bilgin kişilerin toplumda yeri önemlidir. Halk tarafından örnek alınmaları nedeniyle müftü, hoca vb. kişilerin din hususundaki hareket ve konuşmalarında çok dikkatli olmaları gerekmektedir. Bu nedenle ilim erbabı Allah rızası için konuşurken, O'nun demediğini demekten korkar olmalıdır. Gerçek ilim hakkı idrak etmektir. Yoksa elde edilen ilmi, hasis menfaatler uğruna kullanmak değildir. Gerçeği bilip de gizleyen, hâkim bir itikat olmaktan çıkarıp sanat, ticaret hâline getiren din adamlarının nasıl tehlikeli bir yolda oldukları anlatılmaktadır. Dini, dünyevî amaçlarına ulaşmak için alet eden, politik hırsları için araç olarak kullanan bu tip insanlar, gerçek inançsızlardır; alçak ruhlu kimselerdir.

Yeryüzünde cahil ve hain din düşmanlarının din adına aldatmacalarından korunmak için Müslümanların İslam'ın tev-

[31] Bkz. 2/16

hide dayalı temel esprisini kavramadıklarında bunların şerrine maruz kalabilirler.

❀ ❀ ❀

وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ ﴿٤٣﴾

***2:43 Dosdoğru namaz kılın, zekât verin, rükû eden (mü'min)lerle birlikte rükû edin** (cemaate devam edin).*

Müslüman'ı, din bezirgânlığı yapanların tuzağına düşmekten koruyan, ilmine vâkıf olduğu bir imanla Rabbine itaati şiar edinmesidir. İlme dayalı ibadetler sahibini ıslah ettiği gibi kötülüklere karşı da koruyucu kalkandır. Ayrıca bahsedilen "eqimu'ssalat" dinin kaim olması, yayılıp hayat bulması; "rükû" Allah'a teslim olup boyun eğişi; "iqame" rükûdan doğrulup zulme karşı kıyamı; "ve atü'z-zekate" maddi-manevi bir dayanışma ve fikir alışverişi içerisinde olup güçlü olmayı temin eder.

Dosdoğru kılınan bir namazla kul, beş vakit Rabb'iyle beraber olmanın rahmetini yakalamakta; O yüce Yaratıcı'nın himayesine sığınmaktadır.

Böylece anlamış oluyoruz ki, Müslüman, asla namazsız, zekâtsız, kıyamsız olamaz. Bu şuur, sahibini gevşeklikten, tembellikten alıkoyduğu; dinamik, iradeli ve aksiyon sahibi kıldığı gibi ona, mü'minliğini koruması için de güç bahşeder.

Zekât da, sosyal, siyasal hayatımızda önemli bir dayanışma ile yoksul ile zengin arasında itidali sağlayan bir takdir-i ilâhîdir.[32]

[32] Bkz. 9/103

Zekât, ziyade mânâsına gelir. Bir servetin içinde ihtiyaç sahiplerinin hakkı olduğu için verilmediğinde Allah'ın emri ihlal edilerek kul hakkı gasbedilmiş olduğundan zulme düşülmüş olunur.

Vermek... Bu konuda en büyük yanılgı, "verme"nin bir şeyden vazgeçmek, ondan yoksun kalmak şeklinde anlaşılmasıdır. Kişiliği gelişmemiş, alıcılık, sömürücülük ya da istifçilikten öteye geçmemiş cimri kimseler, verme eylemini böyle anlar.

Ebû Hureyre (r.a.)'den rivayet edilen bir hadiste Resûlullah (s.a.v): "Sakın sizden hiçbiriniz kıyamet gününde omzuna zekâtını vermediği malını yüklenip avaz avaz bağırarak, 'Yâ Muhammed!' diye istimdat ederek bana gelmesin. Ben ona, 'Hükm-ü ilâhiden senin için tahfîfe mâlik ve muktedir değilim. Sana dünyada hükm-ü ilâhiyi tebliğ ettim' diye cevap veririm." buyurmuştur. Namaz, zekât ve rükûnun yer aldığı bu ve benzeri âyetler, Allah'ın ahkâmının bir bütün olarak yerine getirilmesi, onlardan birinin alınıp diğerinin hafif görülmemesi gerekti̇ğini gösteriyor. Yani insan, Allah'ın ipine sımsıkı sarılmalıdır.

❀ ❀ ❀

أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنسَوْنَ أَنفُسَكُمْ وَأَنتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٤٤﴾

2:44** (Ey Yahudi bilginleri!) **Siz, insanlara iyiliği** (gerçeği ve Peygambere iman etmeyi) **emredersiniz de kendinizi unutur musunuz? Hâlbuki kitap** (Tevrat) **da okursunuz. Hâlâ aklınızı başınıza almayacak mısınız?

Bu âyet, Kitab'ın, okunup hayat düsturu edilmesini vurgular. Din bilginlerine atıfta bulunularak, insanlara hakka uymalarını bildirdikleri hâlde kendileri hakka uymayanların, akılsızlıklarından dolayı azaba duçar olacaklarını haber verir. Bildiği hâlde sapanlar, bilmeden sapan kimselerden daha kötüdürler. Bu âyet, 41. âyet-i kerîmeden sonra ikinci bir çirkin hâli tasvir etmektedir ki; bu hâli sergileyenler, Allah'ın dinine zarar vermekteler. Hakka çağırıp da, bu çağırdıklarıyla kendileri amel etmeyen insanlar, "bilmezler" arasında haktan soğuma, dinden nefret etme gibi eğilimlerin revaç bulmasına yol açarlar. Bu durum, insanın sözüyle fiilinin bir olması vücûbiyetini ortaya koymaktadır.

Söz, hareket ile birleşince Allah katında değer bulur. Bilmek, elbette çok önemlidir; ama doğru bildiğini yaşamak daha da önemlidir. Bildiğini yaşamayanlar, Allah tarafından kınanıyor ve kitap yüklü merkeplere benzetiliyorlar.[33]

İlimsiz âbid nasıl hoş görülmüyorsa, ibadetsiz, yani iyi bildiğini yaşamayan âlim de hoş görülmez. Sa'îd Hudrî (r.a)'den rivayetle şu haber kayıtlara düşülmüştür: "İnsanların en hayırlısı, ölüm gelinceye kadar cihad edendir. En şerlisi de, Allah'ın Kelâmı'nı okuyup da onun hiçbir âyetinden nasihat almayandır." Yine Ahmed b. Hanbel (r.a)'den rivayetle Resûlullah (s.a.v), "Mirac'a çıkarıldığımda bir topluluk gördüm ki ağızları ateşten makaslarla kesiliyordu. 'Bunlar kimlerdir?' dedim. 'Bunlar, insanlara iyiliği emredip kendilerini unutan, dünya ehlinin hatipleridir.' Oysa çağırdıkları hayra en çok koşan kişi, kendileri olmalıydı." buyurmuştur.

---

[33] Bkz. 35/10; 61/3; 62/5

وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ ﴿٤٥﴾ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُو رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿٤٦﴾

2:45 Hem sabır** (ve sebat) **ile hem namazla** (Hakk'tan) **yardım isteyin.** (Gerçi) **bu, elbette büyük** (ağır ve çetin bir şey)**dir. Ancak** (Allah'a karşı) **yüksek saygı gösterenlere göre öyle değil.

***2:46 O** (yüksek saygı göstere)**nler ki, onlar hakikaten Rablerine kavuşucu ve hakkıyla ancak O'na dönücü olduklarını bilirler** (de namazlarını o şekilde kılarlar).*

İşte burada, kişinin Allah ile buluşması olan namaz devreye girer; ona destek olur, onun sabrını artırır. Kişi, hakkını eda ederek namaz kıldığında, yalnız olmadığını ve başına gelenlere sabrettiği zaman, muhakkak yardım göreceğini bilir. Bu dünyada olmasa bile, sabrın mükâfatının âhirette muhakkak alınacağını bilmek, bir rahatlama ve güven meydana getirir. İşte bu sebeple beş vakit namaz, Müslüman için, sıkıntılardan Allah'a sığınmaya vesile olan güzel bir yoldur. Ebû Dâvûd, Tirmizî'de yer alan bir rivayetle, Resûlullah (s.a.v)'ın, üzüldüğü zaman namaz kıldığını belirtmiştir.

Bu şuura eren ve Allah'a karşı gelmekten korkan mü'minler için, namaz sevimli ve kolay bir ameldir.

Namazın öneminin yeterince bilincinde değilseniz, namazı bırakmış olabilirsiniz; ama namaz uçup giden bir şey değildir, hemen önünüzdeki vaktin namazını eda edebilirsiniz.

İsteklerimizi kontrol edip düşünmeliyiz; amellerimiz sahte amel olmasınlar!.. Düşününüz; açsınız, susuzsunuz... Bu ihtiyaç-

larınızı, nerede olsa gidermeye çalışırsınız. İmanın gerektirdiği yaşamı korumak, daha da ciddî bir çabayı zorunlu kılar. İman, bunu kazandırmalı sahibine. "Allah nasıl olsa affeder" düşüncesinde olanlar, böyle düşünmekle Allah'ın dinini hafife alırlar.[34]

Bu âyet-i kerîmede, Allah'a itaati sebatla sürdürecek iki önemli dayanaktan bahsediliyor. Namaz ile kul, Rabb'iyle arasındaki bağı canlı tutmakla beraber, yasakladığı şeylerden kaçınma şuurunu da tazeler. Çünkü namaz, insanı Allah'a en çok yaklaştıran ibadetlerdendir. Allah'a yakın olan kişi, elbette O'na karşı gelmekten korkar. Şuuruna erilmiş bir namaz, insanı kötü şeyleri yapmaktan ve haktan ayrılmaktan alıkoyar.

Sabır ile sürdürülmesi gereken ibadet, ancak kesintisiz itaatle gerçekleşebilir. Müslüman, Allah'a koşulsuz itaat üzere yaşadığı hayatında, başına gelen her türlü zorluk ve eziyete sabırla karşı koyar ancak. Resûlullah (s.a.v), "Sabır üçtür: Allah'a itaatte sabır, haramdan sakınmada sabır, duçar olunan musibetlerin kaldırılmasını istemekte gösterilen sabır." buyurmuştur. Fakat Müslüman'ın, yer yer başına gelen zorluk ve musibetlere tahammül gücü azalsa bile, azmini canlı tutması ve aksatmadığı ibadetleri ile imanı giderek güçlenecek ve hayatın hikmetini çözmeye başlayacak, çözdükçe Yaratıcı'ya bir adım daha yaklaşmış olacaktır.

❀ ❀ ❀

[34] Bkz. 7/169-170

يَابَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ
عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٤٧﴾ وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا
وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٤٨﴾

2:47 Ey İsrailoğulları! Size ihsan ettiğim bunca nimetimi ve sizi** (bir zaman) **âlemlerin üstüne geçirdiğimi hatırlayın.

2:48 Ve öyle bir günden korkun ki** (o günde) **hiçbir kimse, hiçbir kimse namına bir şey ödeyemez. Ondan herhangi bir şefaat kabul olunmaz. Ondan bir fidye** (bedel) **alınmaz, onlara** (Allah'ın azabından kurtulmak hususunda) **yardım da edilmez.

Evet, kulluk ve itaat O'na has kılınmalı; çünkü ileride öyle bir Hesap Günü var ki; O Gün, kimse kimsenin namına bir şey ödeyemez. O Gün, imana ve amel-i sâlihe sahip olmayana hiçbir şefaat kâr etmez. Çünkü mes'uliyet ve hesaplar ferdîdir. Herkes kendinden sorumludur. Bu uyarı mutlak adalete dayanan ferdî mes'uliyet prensibinin gereğidir. Bu, insana kendi sorumluluğunu öğreten ve iç âleminde uyanıklığı hâkim kılan kuvvetli bir terbiye metodudur.

Burada, birtakım insanların yanlış anlayışlarına karşı bir uyarı söz konusudur. Bunlar, kendilerince kutsadıkları şeylere sarılmakla ebedî kurtuluşa ereceklerini sanmaktalar. Oysa bu dinin hakkıyla yaşayıcısı olan yüce Resûl, veciz ifadesiyle şu gerçeği vurguluyor: "Kızım Fâtıma! Babam peygamber diye güvenme, o gün için hazırlığını yap..." Bizler de bu nasihati iyi kavramalıyız.

Şefaat, bir kimsenin bağışlanmasını istemek; bir kimseden, başka bir kimse için iyilik yapmasını, onun aleyhine olacak şey-

lerden vazgeçmesini talep etmektir. Bir diğer anlamıyla, birinin önüne düşüp onun işinin görülmesi için ricada bulunmaktır. Şüphesiz, dünyada insanların birbirlerine, iyiliklere erişip kötülüklere düşmemeleri için yardımcı olmaları şefaattir. Hangi hususta olursa olsun, insanın menfaat sağlayıp zarara uğramasını engelleme yolunda sırf Allah rızası için şefaatte bulunana, dünyada ve âhirette nasip ve ecir vardır.

Allah'tan başka şefaatçilere ihtiyaç hissetmek; Allah'ın affının, merhametinin sınırlarını daraltmak olur ki bu, maazallah, Allah'ı yetersiz görmek gibi bir tehlikedir diye düşünüyoruz.

Mü'minin, diğer mü'min kardeşlerinin günahlarının affı için duası, Allah katında onlara şefaatidir. Bu dua ister dünyada iken, sağ olan mü'minler için veya ölmüş mü'minler için yapılsın aynıdır.

Ne mutlu, Allah'ın rızasına mazhar olmuş, O'nun katında değer ve yakınlığa erişmiş şefaat erlerine!..

❀ ❀ ❀

يُذَبِّحُونَ أَبْنَاءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ وَفِي ذَٰلِكُمْ بَلَاءٌ مِنْ رَبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿٤٩﴾

2:49 Yine hatırlayın o zamanı ki** (yeni doğan) **oğullarınızı boğazlayıp kızlarınızı sağ bırakma** (yahut kadınlarınıza utanılacak türlü fenalıklar yapmak) **suretiyle size** (atalarınıza) **işkencenin en kötüsünü yüklemekte devam eden Firavun hanedanından sizi kurtarmıştık. Bunda** (bu azapta ve kurtarmada) **Rabbinizden** (gelen) **büyük bir imtihan vardı sizin için.

Bu âyet, bunca nimet, böylesi rahmet ve fırsatlara rağmen Allah'a kulluk şükründen mahrum olanlara bir hatırlatmadır. Cenâb-ı Hakk, ilk muhatap Âdem'le başlayan şu imtihan âleminde öncelikle şeytanı en büyük cezaya çarptırmakla, küfrü, elebaşlarıyla beraber helâk edip inananları kurtardığını haber vermektedir.

Ayrıca imtihan edilen insan, karakterinin ana renklerini tespit imkânına sahip olduğundan, bir bakıma tanışmış olur kendisiyle... Bir kısım insan, imtihanlardan ibret alıp kendini düzeltirken, imanı, imtihanı içine sindirememiş kimselerin, düzelmedikleri gibi isyana düşmeleri de söz konusudur.[35]

Çeşitli imtihan sorularına tabi tutularak (sıkıntı, darlık, bolluk, refahla vs.) kimin hangi değeri haiz olduğu, kimin sabredenlerden olduğu ortaya çıkar.

Eğer bugüne kadar bu âyetlerin kendi hayatımıza yönelik olduğunu düşünseydik, emin olun, çok tedbirler alacaktık ve Müslüman olarak, bir kâfiri ıslah edeyim, onun zulmüne engel olayım zihniyetini geliştirecektik. Ama bizler bunun neresindeyiz? Kendi sahalarında sıradan bir yaşam sürdüren kadınlar, iş ile ekran arasında kalmış, ebediyete zarar verecek işlerle meşgul erkekler ve neticede ilgisiz bir ailede yetişen çocuklar...

Âyette bu imtihan sorusu müşahhaslaştırılıyor. Bu olay o günün insanlarının yaşadığı, şahit olduğu bir gerçek. Adeta deniliyor ki, siz bugüne kadar bir ekmeğin arkasından koştunuz, kölelikten kurtuldunuz mu?! Çocuklarınıza kadar el uzatılıyor. Neyiniz değişiyor?! Oysa siz başkaldırır hakkınızı ararsanız o

[35] Bkz. 22/11

siner, baş eğerseniz o büyür. Aslında burada alınacak ders bu. Ne kadar baş eğerseniz, onlar o kadar güçlenir ve büyür. Bunlara karşı ilmî bir yaklaşım geliştirmelidir. İnsanlar kendilerini ilmî haysiyetle geliştirmezlerse, savunmayı nasıl gerçekleştireceklerini bilemezler. Kaldı ki, kuru kuruya diklenmek, daha çok zulümâttır. Düşünmek ve bildiklerini düşüncenin üzerine oturtmak gerekir; sadece bilmek yetmez. Diyelim ki karşınızdaki çok güçlü, siz de güçsüzsünüz; o size zulmediyorsa, siz de ona hakaret mi edeceksiniz? Allah'a dayanandan daha güçlü kim var? "*Düşünmez misiniz, akletmez misiniz?..*" diyen Allah, büyük nimet olan aklı ilmî haysiyetle kullanmak gerektiği önemli uyarısını yapıyor. Birleşip içten içe bir çıkış yolu düşünmek, plânlamak ve bu plânı hayata geçirmeye gayret etmektir zulme karşı yapılması gereken. Zulme baş eğmekle, hakkını aramamakla, âh vâh ederek dizini dövüp oturmakla hiçbir şey değişmez!

Ebeveynlerin yüreklerini yakan Firavun'a lanetler yağdırılırken; peki şimdi dünya genelinde nüfus plânlaması adı altında kız-erkek demeyip çocuklarını katledenlerin adı nedir (?!) Kendi istekleriyle, bir de ücret ödeyerek, çocuklarını daha doğmadan katledenlerin Firavun'dan farkı ne? Firavun'un mu, bunların mı; hangisinin zulmü daha vahim (?!) Biri mazlum, âciz olduğundan masum iken, ya diğerleri?

Firavunlara kızılırken, Firavun zihniyetlilere acınır ve bunlar haklı görülürler. Firavun'u lânetlerken, Firavunî zihniyeti görmeyenlerin başı zulümden ayıkmaz. Önce zihinleri işgalden kurtarmalı değil mi?

❀ ❀ ❀

وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ الْبَحْرَ فَأَنْجَيْنَاكُمْ وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ وَأَنْتُمْ تَنظُرُونَ ﴿٥٠﴾

2:50 Hem hatırlayın o demleri ki sizin sebebinize denizi yarıp da hepinizi kurtarmış, Firavun hanedanını ise, kendiniz de gözlerinizle bakıp dururken, (suda) boğmuştuk.

Bu âyetler, hem geçmiş kavimlerden İsrailoğulları'na hem de tüm insanoğullarına yer yer isabet eden musibetleri hatırlatarak uyarıda bulunuyor. Mazluma zulmeden elebaşların ve tebaalarının da aynı cezaya çarptırılacağı vurgulanıyor.

Zulmün yoğunlaştığı, mazlumun hiçbir şey yapamayacak kadar kuşatıldığı, çaresiz kaldığı anda Allah'ın yardımı devreye giriyor. Evet, Firavun'un zulmüyle bunalan İsrailoğulları'nın yapacakları tek şey kalmıştı; bulundukları beldeyi terk etmek. İnsanın, din, mal, can emniyetini sağlamada yapabileceği son eylem hicrettir. Allah, kullukta elinden geleni yapanı yardımsız koymaz; lâkin mazlum kalmaya rıza göstermemesi, zalime karşı güç oluşturması kaydıyla.[36]

Allah (c.c), zalime bu dünyada belli bir süre tanıdığı hâlde, mazlumu da himaye eder; onun duasını kabul eder. Bu rahmetin tecellisi için, mazlumun herhangi bir şey yapmaya güç yetirememesi ön koşuldur. Tağutun zulmü altındaki mazlumun duası kabul olunmuyorsa; burada masumlukta samimiyet, gayret veya şartlar oluşmamış demektir. Hac ibadetini yapan Müslümanların, din düşmanları ve uşaklarına ettikleri ısrarlı beddualarını bi-

[36] Bkz. 22/40; 47/7

liyoruz. Buna rağmen belâların onlara isabet etmemesi bir yana, halkın üzerinden kalkmayışı bir şeylerin yanlış gittiğini göstermektedir. Bu durum ise bizlere şu hadisi hatırlatmakta: "Ya ciddiyetle iyiliği emr ve kötülükten sıkı sıkı nehy edersiniz yahut Allah içinizden en şerlilerini mutlaka tepenize musallat eder. Ve o zaman en hayırlınız duada bulunacak, lâkin müstecap olunmayacaktır." Evet, görülüyor ki; Allah'a münacaatta bir eylem söz konusudur. Bu eylem, zulmün def'i için gerekli mücadeleyi ve gücü oluşturmak; geçici beklentiler, menfaatler uğruna ilkelerimizden ödün vermeden azim ve sebatımızı kullanmaktır. Yoksa "Aman, dünyam ve dünyadan beklentilerim aksamasın!" anlayışıyla yaşayıp sonra da Allah'a "Bu zalimleri başımızdan kaldır!" diye yalvarmak, bizleri O'nun yardımına lâyık kılmaz.

İsrailoğulları'nı Firavun'dan, Ashâb-ı Kehf'i Dakyanus'tan, Hz. Muhammed ve ashâbını müşriklerin zulmünden kurtarıp muvaffak eden Allah, kullarını neden bugün de muvaffak etmesin! Çalışana zafer yakın olur; ama Allah adına, Allah'ın demediğini O'na mal edenler büyük bir zulüm işlerler, işlemişlerdir. Böylelerinin ve onları, güçleri, imkânları nisbetinde ikaz etmeyenlerin iflâh olmayacağını, âdil-i mutlak olan Rabb'imiz haber vermiştir.[37]

❀ ❀ ❀

[37] Bkz. 6/21, 93; 7/37; 11/18; 39/32

وَإِذْ وَاعَدْنَا مُوسَى أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ ﴿٥١﴾

2:51 Hani Mûsâ ile kırk gece** (Tûr'da kalmak ve ondan sonra kendisine Tevrat verilmek üzere) **vaadleşmiştik. Yine siz onun arkasından** (nefsinizin) **zalimler(i) olarak** (Sâmirî'nin tanrı diye gösterdiği) **buzağıya tutunmuş** (onu tanrı edinmiş)**tiniz.

İşte bu âyet-i kerîmede, imanda yakîne ermemiş kimselerin kaypak hâlet-i rûhiyeleri sergilenmektedir. Allah'ı hak ölçülerine göre idrak edemeyen nice "inandım" diyen insan, Allah'la beraber başka tanrılar da ittihaz eder. Bu, her asırda, çeşitli şekillerde tezahür edegelen bir durumdur.

Evet, her çağda kendisini Firavun gibi ilâh yerine koyan nice müstekbir, saltanatını koruyabilmek adına halkını zulüm ve sömürü altında inletmekten geri durmaz. Bunlara karşı nefislerini savunmada gerçekten yetersiz ve güçsüz kalan mustazaflara Allah'ın yardım eli uzanır. İnsana, bu yardımlar ve resûller aracılığıyla iletilen ilâhî sistemle, zalime karşı koyma metotları öğretiliyor. İlâhî müeyyideler çerçevesinde hareket edenler, zulmü alaşağı edebilecek yardıma mazhar olurken; ilâhî vahiyden gaflet edenlerin cezaya maruz kalacakları ifade ediliyor.

Takvaya da, fücura da müsait pozisyonuyla insan, Allah'ın Zikri'nden gafil olup takva duygusunu köreltirse; gelip geçici şeyleri hedef tanır, onlara tutunur. Allah'ı ve ilâhî vahyi hakkıyla idrak edemeyenler, çeşitli nesneleri tanrı edinebilirler. Bunlar ister buzağı, ister gök cisimleri, isterse aziz kıldıkları insanlar olsun fark etmez; değil mi ki şiddet ve sıkıntı anlarında Allah'tan

başka şeylere koruyucu ve himaye edici olduklarına inanarak yönelmişlerdir![38]

İşte, ilâhî vahyi idrakten yoksun olanlar, böylece Allah'a eş koşma zulmü içerisine düşebiliyorlar. Çünkü fıkhedilmemiş, menfaat üzere kabul edilmiş bir "iman"ın sonucu bu olsa gerek... Böyle bir zulme düşmemek için, vahiyle kendisini anlatan İlâh'ı iyi tanıyıp O'nun zikrinden gafil kalmamak ön koşuldur.

❀ ❀ ❀

ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٢﴾

2:52 Bilâhare sizi bundan sonra da affetmiştik. Gerekti ki şükredesiniz.

Bu âyet-i kerîmede, önceki âyette geçen zulmün benzeri bir zulme düşmüşsek, Allah'a yeniden iltica etmemiz hâlinde affedileceğimiz bildiriliyor. İnsan, yapısı itibarıyla, zikirden ve takvadan gafil olduğunda sapıp nankörlüğe düşebiliyor. Ancak Allah, kullarına karşı merhamet sahibi olduğu için, rahmet kapısını açık bırakmıştır; yeniden şükür nimetine iltica edebilelim diye.

Tabi ki biz inananlar için en büyük şükrü mucip olan nimet, İslâm'a ermiş olmamızdır. O'nun tüm nimetlerine şükrün tek ve toplu ifadesi, Müslüman olmaktır.[39]

İman ederek Yaratıcı'yı bilip O'na kulluk etmek şükür; O'nu inkâr etmek yahut belirlediği doğru yoldan sapmak nankörlüktür. Şükür, verilen herhangi bir nimetten dolayı bu nimeti verene sözle, fiille veya kalp ile saygı gösterip, onu anmaktır. Yaratan'a

[38] Bkz. 19/81
[39] Bkz. 76/1-5

karşı şükür ise; emanet olarak verilen canı iman ile mücehhez kılıp verilen her türlü nimeti O'nun rızası doğrultusunda kullanmaktır. Nankörlük, Allah'ın aziz yarattığı canı O'na imandan mahrum bırakmak ve verilen nimetleri O'nun rızası dışında kullanmaktır. Şükür, iyiliğin, vefanın, güzel ahlâkın, huzurun ve nimetin ziyadeleşmesini ifade ederken; nankörlük ise yapılan iyiliğin kadrini bilmeme, nimeti verene saygı duymama gibi kötü ahlâkı içeren davranışlardır. Nankörlük nimetin zevaline sebeptir.

❀ ❀ ❀

وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿٥٣﴾

2:53 Hani Mûsâ'ya** (sapıklıktan ayrılıp) **doğru yola gelesiniz diye,** (Tûr'da) **o kitabı** (Tevrat'ı) **ve Furkan'ı** (hak ile bâtılı ayırt eden hükümleri) **vermiştik.

Allah, nankörlükten kurtulup şükre nail olmanın ölçüsünü Furkan'la bildirmiştir.

Burada Kitap ve Furkan'a ayrı ayrı baktığımızda, "kitap" Allah'ın insanlara peygamberleri vasıtasıyla gönderdiği emirleri ihtiva eden vahiy eseri, Kitabullah, Kur'ân'ı Kerim. Yazılmış veya basılmış sayfaların bir araya getirilmesiyle oluşan toplam eser. "Allah'ın bilgisi", "Allah'ın emri" yahut "Allah'ın mecbur kıldığı şeyler" mânâlarına da gelir. Aynı zamanda o, "bir şeye mecbur kıldı, emretti" veya "emir ve yüce ferman" anlamlarını da içerir. İşte emir ve yüce fermanlarla yüklü Kitab'ı kullarına rahmeten indiren Allah'tır. Bu emir ve fermanla yüklü Kitab'ı indirmeseydi; bizler için bu dünya ve âhirette faydalı ve zararlı olacak şeyleri

nasıl hakkıyla bilebilirdik.

"Furkan" ise inananlara hak ile bâtılın arasını ayırıp hak yoluna sevk edecek düsturları açıklar. Umulur ki, o Kitab'ın âyetlerini düşünmek ve ondaki hükümlerle amel etmek suretiyle hidâyete erilir. Hakkı bâtıldan ayıran Kitap'tan haberleri olduğu hâlde onunla doğru yolu bulup şükretmeye yanaşmayanlar, elbette ki fıtratlarında var olan bir dürtüyle, Allah'tan başka nesnelere tutunacaklardır. Bu yöneliş ise büyük bir hüsrandır. En büyük zarar, Allah'ın Kitap'la bildirmiş olduğu imandan mahrum kalmaktır.

❀ ❀ ❀

وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَاقَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنفُسَكُمْ بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ فَتُوبُوا إِلَى بَارِئِكُمْ فَاقْتُلُوا أَنفُسَكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ عِنْدَ بَارِئِكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿٥٤﴾

2:54 Ve hani Mûsâ, kavmine, "Ey kavmim! Siz buzağıya tutunmakla** (onu tanrı edinmekle) **şüphesiz kendinize yazık etmişsiniz. Hemen Yaratanınıza tevbe edip nefislerinizi öldürün** (ıslah edin), **böyle yapmanız Yaratanınız katında, sizin için çok hayırlıdır" demişti de** (Allah da) **tevbelerinizi kabul etmişti. Çünkü O, tevbeleri en çok kabul edenin, en çok esirgeyenin ta kendisidir.

Hz. Âdem'le başlayan ilâhî davet ara süreçlerde tahrifata uğratıldığı için Allah Hz. Muhammed'e kadar olan süreçte birçok peygamber göndererek insanlığı vahdete çağırmıştır. Hz. Musa

da kavmini büyük, aşılmaz gibi görünen Firavun'un zulmünden tevhid üzere mücadele vererek kurtarmıştı. Fakat onlar daha çok zaman geçmeden somut şeylere tapma ihtiyaçlarını gidermek için bir buzağı yaparak ona tapmaya başlarlar. Allah'ı gereği gibi tanımamış; fakat fıtratlarında var olan sığınma ve yardım isteme ihtiyacını gidermek için zanna dayalı hayali güçlere yönelmişlerdir. Bu ise fıtrata ihanet olduğundan, en büyük zulümdür.

Vahiyle yaratıcılarından haberdar oldukları hâlde, bahsi geçen yönelişlerine tevbe edip Yaratan'a rücu etmeyenler de, bunlara Yaratan'ı haber verip şirklerine engel olmaya çalışmayanlar da, mânevî bir ölüme sebep olduklarından, birbirlerini bizzat öldürmekten daha şiddetli bir suç işlemiş olurlar. Bir insanın şirk ve küfür üzere yaşaması, ölüp gitmesinden daha üzücü bir durumdur. Birisi, zaten geçici olan hayata veda iken; diğeri, ebedî cezaya maruz kalma felâketidir. Böyle şirke düşmekten ve şirke seyirci kalmaktansa, ölmek pahasına da olsa mücadele etmek sizin için daha hayırlıdır; bu suretle tevbeniz kabul buyrulur.

Şirke sebep olan amillerin ortadan kaldırılması, yok edilmesi de söz konusudur. Zira o zaman, buzağıyı yakıp yok etmişlerdi. Tûr'a giden Hz. Mûsâ'nın gıyabında Samirî, fırsattan istifade ile altından bir buzağı yapmış; bu buzağının İsrailoğullarını ve Mûsâ'nın gerçek ilahı olduğunu, Musa'nın da zaten bunu aramaya gittiği yalanını söyleyerek oradakilerin çoğunluğunun tapınmasına neden olan; Musa'nın dönüşünden sonra ise hatalarını anlayan İsrailoğullarının kendisini yalnız bıraktığı, Musa tarafından lanetlenip kovulan, ölünceye kadar da yalnız yaşamak zorunda bırakılan put yapıcıdır.

Hz. Mûsâ Tûr'dan gelince, hükmü Furkan ile umumuna

birden "*Kendinize yazık ettiniz!*" deyip; hem buzağıya tapanlara hem de sükût ve intizar edenlere, bu büyük günahları için tevbe etmelerini ve bu zulme karşı mücadeleyi emretmiştir. Şirke karşı başlatılmış bu iç harp muvaffakiyetle neticelenmiştir. Buradan da anlıyoruz ki; şirkin yayılmasına seyirci kalmak veya şirke karşı gereken ciddî mücadeleyi vermemek, tüm milleti zarara uğratacak bir felâketi içerdiğinden, bu mücadele büyük bir gayreti gerektirir. Böyle bir mücadeleye bîgâne kalanlar veya onu gerektiği kadar ciddiye almayanlar, o toplumda şirkin yayılmasından -güçleri nispetinde şirke engel olmadıkları için- sorumludurlar. Zaman zaman nasihatle yola gelmeyenlere karşı zor kullanmak gerekebilir. Bu suretle onlar, kendilerini terbiye edip, yaptıklarının vehametini anlayarak tevbeye yönelebilirler.

Allah'ın şirke ve küfre karşı gazabı, ilâhî rahmetinin tecellisidir. Çünkü bütün fırsatların sonu olan ölüm gelmeden, rahmeti ilâhiye sığınarak kurtulmaları için gerekli ikazı yapmaktadır. Bu bakımdan, uyanmaya sebep olan ilâhî tokatlar, O'nun rahmetinin eseridir. Bu, kangrenli bir uzvu kesip atan hekimin uygulamasına benzer ki; hekim onu kesmediği zaman, kangren bütün vücuda yayılarak hastanın helâkına sebep olur. İşte küfür ve şirk de, insandaki bütün amelleri yok eder. Bu sebeple Allah daima açık tuttuğu tevbe kapısıyla, kullarının, rahmetine iltica etmelerini murad etmiştir.[40]

❀ ❀ ❀

[40] Bkz. 2/37

وَإِذْ قُلْتُمْ يَامُوسَى لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى نَرَى اللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْكُمُ
الصَّاعِقَةُ وَأَنْتُمْ تَنظُرُونَ ﴿٥٥﴾ ثُمَّ بَعَثْنَاكُمْ مِنْ بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ
تَشْكُرُونَ ﴿٥٦﴾ وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ وَأَنزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّ
وَالسَّلْوَى كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَكِنْ كَانُوا
أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٥٧﴾

2:55 Bir de hatırlayın o zamanı ki siz** (Mûsâ ile birlikte Allah'a karşı özür dilemek, onun emirlerini dinlemek üzere çıktığınız vakit), **"Ey Mûsâ! Biz Allah'ı apâşikâr görünceye kadar sana kat'iyen iman etmeyiz" demiştiniz de gözünüz bakıp dururken sizi o yıldırım** (sayha) **çarpmıştı.

2:56 Sonra ölümünüzün arkasından sizi yine diriltmiştik. Gerekti ki şükredesiniz.

2:57 Ve** (Tîh'de güneşin sıcaklığından korunmanız için) **üstünüze** (ince bir) **bulutu gölge yapmış, size** (orada) **kudret helvasıyla yelve** [bıldırcın] **kuşunu indirmiş, "Size rızık olarak verdiğimiz şeylerin iyilerinden, güzellerinden** (en temiz ve helâl olanlarından) **yiyin"** (onları gizlice saklayıp ve biriktirip de nankörlük ve tamahkârlık etmeyin demiştik). **Onlar** (o nankörlükleriyle) **bize zulmetmemişler, fakat kendi kendilerine zulmetmişlerdi.

Bu âyetlerden çıkarımımız şu ki; Allah'tan istenmemesi gereken şeyleri istemek, üstelik bu tavrı inanmanın ön şartı sayarak resûlleri zor duruma düşürmek, oldukça inatçı ve fıkhetmeye ya-

naşmayan kimselerin özelliğidir.

Sahip oldukları nimetler ve de içerisinde bulundukları günahların bağışlanıp tevbelerinden dolayı ecirlendirilecekleri müjdesi, hakikati anlamaya karşı inatla kapısını örten kimselere tesir etmiyor. Onlar, hakka karşı mücadele ve münakaşalarından başlarına büyük belalar gelinceye kadar vazgeçmiyor ve birçoğu bu zulümlerini ölümle noktalıyorlar. Âyetin seyrinden anlaşılıyor ki; diktatör Firavun'un idaresi altında geçirmiş oldukları zillet hayatı, İsrailoğulları'nın büyük çoğunluğunun fıtratını müthiş bir şekilde bozmuştu. Beşerin ruhî faziletlerini yok eden, dayandığı temel esasları yıkan ve fıtratını bozan önemli faktörlerden biri de, uzun müddet hüküm süren zulüm idaresinde geçirdiği zillet hayatıdır. Zulüm altında köleleştirilmiş insanların tipik özelliği, cellât kırbacı altında boyun eğdirildiği için insanlığa dair değerlerini unuturlar. Bu hâlet-i rûhiye her zaman aynı şekilde olmasa da, benzer şekillerde cereyan eder.

❀ ❀ ❀

وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَٰذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةٌ نَغْفِرْ لَكُمْ خَطَايَاكُمْ وَسَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾ فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَنْزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿٥٩﴾

2:58 Hani** (Tîh'ten çıktıktan sonra), "**Şu kasabaya girip dilediğiniz yerde istediğinizi bol bol yiyin, kapısından secde ederek

(eğilerek, saygı göstererek) ***girin ve*** *(dileğimiz)* ***"hıtta"****(dır, günahlarımızın dökülüp düşmesidir)* ***deyin,*** *(tevbe edin de o sayede)* ***kusurlarınızı örtelim, iyilik*** *(ve itaat)* ***edenler****(in ecrin)****i ise daha artıracağız" demiştik.***

2:59 *(Evet, öyle demiştik de içlerinden nefislerine)* ***zulmedenler sözü kendilerine söylenenden başkasına çevirmişlerdi, biz de o zalimlerin üstüne gökten -ettikleri fıskın karşılığı olmak üzere- murdar bir azap indirmiştik.***

İnsanların zulme ve zillete maruz kalmalarının sebebi, Rabb'in buyruklarının gerisinde kalmaları; daha da önemlisi, sözü, kendilerine söylenenden başka bir yöne çevirmeleridir.

İnsan fıtratı zulüm ve esaret altında yaşamaktan kurtulmayı, nimet ve hürriyet içerisinde yaşamayı talep eder. Bununla beraber, ne nimet istemesinden dolayı kınanır ne de hürriyet... İnsan rahat bir yaşam için elinden geleni yapar. Lâkin verilen nimetlere karşı şükreden olmayıp küfre düşerse; yani Rabb'den gelen emirlere, "İşittim, itaat edeceğim!" demek yerine başkaldırırsa, kınanır.

Allah'ın dinine uymamak, hevâsı doğrultusunda onu değiştirmeye yeltenmek insanı hor ve zelil kılar. İşte İsrailoğulları'nın düşmüş olduğu bu zillete duçar olanlar her devirde vardır. Adı ister Hristiyan, Yahudi, Sâbiî isterse Müslüman olsun, her kim mütevatiren gelen ilâhî vahye şeksiz şüphesiz bir imanla itaat içerisinde olmazsa onun İslâm'la ilişiği kalmaz ve elim azaba maruz kalır!

Evet, o gün Firavun'un zulmünden kurtulduktan sonra, özgürce yaşayacakları bölgeye secde ederek, yani Allah'a itaat

ederek nimetlerden istifade etmeleri, daha anlamlı bir ifadeyle kendilerini selamete erdiren dinlerini dâvâ edinerek kötülüklerle mücadele etmeleri tembihlenirken İsrailoğulları sözü kendilerine söylenen sözü başkasıyla değiştirerek hak tahrif etme cüretini göstermek suretiyle fâsıklık etmiş ve dolayısıyla korkunç bir azaba müstahak olmuşlardır.

Şu bir sünnetullahtır: Tağuta başkaldırıp hakkın hâkimiyeti için mücadele vermeyen toplumlar, tağutun zulmü altında feryad u figan ederler. Gerçekte tağut, hâkimiyetini sürdürmek için, gerekirse kendi kanunlarını ve kendi adamlarını bile hiçe sayarak, kendinden olmayan, saltanatını sarsacak kimselere karşı amansız bir savaş verir. İman erleri hakkı iyi anlayıp sahiplenmeliler ki; küfrün gücü kırılıp fitnecilerin önü alınsın, Allah'ın yardımı gelsin. Gelen âyette bu müjde verilmekte...

❀ ❀ ❀

وَإِذْ اسْتَسْقَى مُوسَى لِقَوْمِهِ فَقُلْنَا اضْرِبْ بِعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَشْرَبَهُمْ كُلُوا وَاشْرَبُوا مِنْ رِزْقِ اللَّهِ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٦٠﴾

2:60 Bir de hani Mûsâ, *(Tîh'te susayan)* ***kavmi için su arayınca, "Asânı taşa vur" demiştik de ondan*** *(on iki sıbt, [soy, torun] adedince)* ***on iki pınar kaynamış ve her sınıf, su alacağı yeri öğrenmişti.*** *(Demiştik ki)* ***"Allah'ın rızkından yiyin, için.*** *(Fakat)* ***yeryüzünde fesatçılar olarak taşkınlık yapmayın."***

İsrailoğulları çölde yaşadıkları dönemde susuz kaldılar.

Cenâb-ı Hakk, kavmi için su arayan Hz. Mûsâ'ya, asasıyla taşa vurmasını vahyederek gereken suyu vermişti.

Allah bir şeyi vermeyi murad edince sebeplerini kolaylaştırır. Hakk Teâlâ'nın nimetlerini bahşetmesi, mânevî sebeplerle maddî sebeplerin birleşmesinde gizlidir. Burada suyun elde edilişinde, mânevî sebep olan dua ve maddî sebep olan fiilî teşebbüsü gözlemliyoruz. Hz. Mûsâ'nın dilek, dua ve samimî isteğinin çare arama, araştırma ve eyleme dönüşmemesi pek mümkün değildi. Toplumun lideri olan Hz. Mûsâ, kavminin isteklerini fiilî dualara dönüştüren, mümtaz bir önderdir.

Hz. Mûsâ'nın bitimsiz mutluluğa yani cennete çağıran mesajındaki harikulâdeliği fark edemeyenlerin, olağanüstü bir tecelli ile ortaya çıkan suyun mûcizevî varlığını düşünmeye davet edilişleri oldukça önemli. Şu bir hakikat ki; fışkıran bu su, çölde susuzluktan kıvrılan bir topluma basiretli ve mücadeleci bir lider eliyle sunulan büyük bir rahmet ve ilâhî bir lütuftur.

Cenâb-ı Hakk, Hz. Mûsâ'ya "*Asânı taşa vur!*" diyor. Oysaki Allah-u Teâlâ ihtiyaç duyulan suyu doğrudan "*Kün!*" emriyle ihsan edebilirdi. Ancak bu emir gösteriyor ki, duada cârî olan kural; elde edilmek istenen şey için önce teşebbüste bulunmak, gayret göstermek, tedbir almak, sonra Allah'tan yardım istemektir.

"*Allah'ın rızkından yiyin*" ifadesinde, temiz ve helâl olan şeylerin yenmesi; "*içinde müfsidlik ederek yeryüzünü fesada vermeyin*" ikazında da, Allah'ın belirlemiş olduğu sınırların gözetilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır. Toplumları ve bireyleri fesada düşmekten koruyan faktör, Allah'ın buyruklarına göre hareket etmek ve her nimeti O'nun belirlediği doğrultuda kullanmaktır. İnsanlar, Rabb'in yasasını tanımaz veya onu yürürlükten kaldı-

rırlarsa, yeryüzü fesada duçar olur. Bu bakımdan, Allah, vahyini elçileri vasıtasıyla ileterek rahmete yönelik yasalarını bildirir.

❀ ❀ ❀

وَإِذْ قُلْتُمْ يَامُوسَى لَنْ نَصْبِرَ عَلَى طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنْبِتُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَا قَالَ أَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَى بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ اهْبِطُوا مِصْرًا فَإِنَّ لَكُمْ مَا سَأَلْتُمْ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَاءُوا بِغَضَبٍ مِنَ اللَّهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿٦١﴾

2:61 Hani siz, "Ey Mûsâ! Bir çeşit yemeğe** (kudret helvasıyla bıldırcın etine), **mümkün değil, dayanamayız. O hâlde bizim için Rabbine dua et de yerin bitirdiği şeylerden, sebze, acur** [hıyar], **sarımsak, mercimek ve soğan çıkarsın" demiştiniz.** (Mûsâ da), **"O hayırlı olanı şu daha aşağı olanla değiştirmek mi istiyorsunuz?** (Öyle ise) **bir şehre inin, çünkü** (orada) **size istediğiniz** (sebzeler) **var" demişti. Onların üzerine horluk ve yoksulluk vuruldu. Allah'tan bir gazaba da uğradılar. Bu, onların Allah'ın âyetlerini inkâr ettiklerinden, peygamberlerini haksız yere öldürdüklerindendi. Bu, isyan eylediklerinden ve** (meâsîde [itaatsizlik ve günahta]) **aşırı gittiklerindendi.

Evet, verilen nimetlerin kadrini takdir edemeyerek, şükür

ve tâat yerine "terbiyesizlik etmek", en büyük nankörlüktür. Bu mânâda, Hz. Mûsâ'ya, "*Rabb'ine dua et!*" diyerek, O nimet ve in'am sahibi yüce Rabb'i benimsememe edasıyla yaklaşımları, elbette elim bir cezayı gerektirir. Çünkü O yüce Mevlâ, onlara, kendilerini zilletten kurtaracak, mânevî değerlerle yüceltecek yasalarla aziz olmanın, kurtuluşun yolunu göstermişken; onlar, geçici zevkleri istemişlerdir. Cenâb-ı Hakk'ın Hz. Mûsâ eli ile kendilerini Firavun'un zulmünden kurtarması, daha da önemlisi, bitimsiz mutluluğa, cennete çağıran yolu göstermiş olmasına rağmen, bu insanlar, hür yaşamanın faziletinden ziyade, dünya nimetlerine tamahla geçmiş sefilâne yaşamlarına âdeta bir iştiyak duymuş; tercihlerini, tağutun boyunduruğu altında bir yaşam sürdürmekten yana kullanmışlardı. Bu istekleri öyle aşırı bir boyuta gelmişti ki; "Rabb'imiz" diyecek yerde, "*Rabb'in*" diyerek imansızlık göstermekten çekinmemişlerdi.

Mânen çürümüş bir ruh yapısına ve aşağılık bir tıynete sahip olan İsrailoğulları, bir yüce gaye uğruna yurtlarından çıkarılıp Allah'a kulluktaki hürriyete erdirilmelerine rağmen, o gayenin yüceliğini kavrayamadılar ve sonuçta aşağılık hâllerinden kurtulamadılar. Şüphesiz ki bu hürriyetin, izzetin bedelini ödemek lâzımdır. Elbette, Allah'ın nizamı altında güven ve emniyet içerisinde yaşamak ve cennete nail olmak bir bedel ister. O da; küffara itaat etmemek, yani ilâhî vahyin yayılmasına engel mercilerle mücadele etmektir. Ne var ki, işte bu İsrailoğulları, Mâide sûresinin 22 ve 24. âyetlerinde de belirtildiği gibi, bu yüce dâvâdan kaçınmışlardı. Fikrimizce, ifade edilmek istenen budur. Yoksa toprağın bitirdiği şeylerden istemeleri değil.

İnsan, mizacı itibarı ile tekdüzelikten sıkılır ve birkaç çeşit

nimet talep edebilir. Bu talepte bir masiyet olmaz; fakat bunu yaparken bir taraftan o nimetin yokluğu zamanında duyulan ızdırabı unutmamak ve diğer taraftan edep ile hareket edip, rızkın çoğalmasını talep etmek gerekir. Yani yoklukta küfrân-ı nimet ve isyan etmeyip; varlık ve bollukta da şımarıp küfrân-ı nimette bulunmamaktır. Her hâlükârda imtihanda olunduğunun bilinciyle Yüce Yaratan'a kulluk edilmelidir.

Âyette geçen, İsrailoğulları ve bunlara benzeyen nice insan, Allah'ın açık âyetleri varken küfre düşenler, hakka davet edilmeleri "işlerine gelmediği için" peygamberleri öldüren veya yalanlayanlar, isyanı âdet edinip mütemadiyen hadlere tecavüz edenler bilsinler ki; isyan ve günahta ısrar, insanı küfre götürür. Küfür ise her şenaati, kötülük ve fenalığı bünyesinde barındırır.

Bu gazaptan sonra, acaba bu tipler için kurtuluş imkânı yok mu? Buna 62. âyette yanıt verilmiştir.

❁ ❁ ❁

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا وَالنَّصَارَى وَالصَّابِئِينَ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَعَمِلَ صَالِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ مِنْ بَعْدِ ذَلِكَ فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ لَكُنْتُمْ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٦٤﴾

2:62 Şüphe yok ki** (senden evvel peygamberlere) **iman edenler** (olsun, Mûsâ dinini kabul eden) **Yahudiler** (olsun), **Nasranî** (Hristiyan) **ve Sâbiîler** (olsun) **kim** (peygamberlerin şeriatine göre) **Allah'a ve âhiret gününe inanır, bununla beraber** (o şeriatin emri vechile) **sâlih** (iyi) **amel** (ve hareket)**de bulunursa elbette onların Rableri katında ecirleri** (mükâfatları) **vardır. Hem onlara bir korku da yoktur, onlar mahzun da olacak değillerdir.

2:63 Hani sizden** (Tevrat ile amel edeceğinize dair) **sapasağlam söz almıştık. Tûr'u da** (tepenize iniverecek bir durumda) **üstünüze kaldırmıştık.** (ve demiştik ki:) **"Size verdiğimiz** (Kitab) **ı**(n hükümlerini) **kuvvetle tutun, onda onlar**(la amel etmek lüzumun)**u hatırlayın. Tâ ki** (cehennemden, günahlardan) **sakınmış olasınız."

***2:64 Sonra onun** (Tevrat'ı kabul edişinizin) **arkasından yine yüz çevirmiştiniz. İşte eğer üzerinizde Allah'ın fazl u rahmeti olmasaydı elbette maddî ve mânevî en büyük zarara uğrayanlardan olacaktınız** (mahvolacaktınız).*

Bu, izahı şümullü bir âyettir. Hz. Âdem'le başlayıp, Hz. Muhammed ile tamamlanan tevhide yönelen bütün insanların kurtuluş müjdesini vermekte...[41]

Yahudiler, Nasranîler ve Sabiîlerin kurtuluşu, vakitlerinin peygamberine tâbi olarak, Allah'a ve âhiret gününe inanıp sâlih amelde bulunmalarıyladır. Ancak Yahudilerin imanının gereği, Hz. Îsâ gelinceye kadar Tevrat'a ve Hz. Mûsâ'nın sünnetine tâbi olmak idi. Hz. Mûsâ (a.s)'nın peşinden gidenler, Tevrat'ın hükümlerine uymadıkları için değil, Hz. Îsâ gelince ona tâbi olma-

[41] Bkz. 2/112; 41/30; 46/13

dıkları için helâk edildiler. Hz. Muhammed'in gelişine kadarki devirlerde yaşamış peygamberlere tâbi olmak ve onların şeriatları doğrultusunda sâlih amel işlemek, elbette ki, o peygamberlerin çağdaşlarını mükâfata ulaştıracaktır. Çünkü onlar da, taşıdıkları yüce vasıflarla, Müslüman idiler. Onları gayrimüslim sanmak Müslümanlığı bilmemektir. Pek tabiî ki, Hz. Muhammed geldikten sonra onlara düşen Kur'an'ı takip etmekti.

Peygamberlerin hepsi, Yüce Yaratıcı tarafından tevhid üzere gönderilmişlerdir. Bu bakımdan, herhangi birini diğerinden ayıramayız, hepsine inanırız. Bu gerçeğe rağmen "bizim peygamberimiz, sizin peygamberiniz" "bizim kitabımız, sizin kitabınız" şeklinde bir ayrıma gitmek; hatta ayetlerin birçoğunu kabul edip diğer bir kısmını reddedenlerin adları her ne olursa olsun küfre düşmüş olduklarından ebedî helâkten kurtulamazlar.

Bu âyetlerden yola çıkarak, şöyle bir sıralamayla dini daha iyi fıkhedebiliriz:

1. Allah'ı gereği gibi takdir edemeyenlerin, Allah'ın yarattığı nesnelerden yardım ve medet bekledikleri,

2. Her asırda, hadleri bildirilmediği takdirde, halklarına zulüm edip sömüren Firavunların eksik olmayacağı,

3. Mustazaf olmaktan kurtulmaya çalışılmazsa, müstekbirlerin zulmü altında yaşamaya mecbur kalınacağı,

4. İlâhî vahiyle irtibat kurup takva duygusunu geliştirmeyenlerin, başka başka ilâhlara yönelmeden edemedikleri; yani Allah'a eşler koştukları,

5. Şirkten arınıp tevhide yönelmek kaydıyla bütün günahların affedileceği,

6. En büyük şükrün, Yaratan'ı idrak edip, O'na kulluk etmek olduğu,

7. En büyük nankörlüğün ise, imandan yüz çevirip, rızayı Bârî'yi gözetmemek olduğu,

8. Hakikat ölçüsünü arayanların, bunu ancak Furkan ile bulacakları,

9. Tevbenin diriliş, temizleniş ve kurtuluş olduğu,

10. Şirke sebep olan amillerle amansızca mücadele edilmesi gerektiği,

11. Bu mücadeleyi çok ciddî bir şekilde ele alıp şirkin önünü tıkamaya çalışmayanların sorumlu tutulacağı,

12. Zulme başkaldırmayanların zillet içerisinde yaşamaya mahkûm olacakları ulaştığımız çıkarımlardan bazılarıdır.

❀ ❀ ❀

وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدَوْا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ ﴿٦٥﴾

2:65 Andolsun, içinizden Cumartesi günü*(ne saygı göstermek)* ***hakkında****(ki dinî hududu balık avlamak suretiyle)* ***çiğneyip geçen*** *(Eykeli)****ler****(in hâllerini, başlarına gelenler)****i de her hâlde bil****(ip öğren)****mişsinizdir. İşte biz onlara*** *(Dâvûd'un lisanıyla:)* ***"Hor ve zelil maymunlar olun" dedik.*** *(Üç gün sonra hepsi helâk oldu.)*

"Allah'ın Kitab'ını kabul ettik." dedikleri hâlde umursamaz tavırlarıyla bu sahtekârlığı yapanların, sadece âhirette değil, dün-

yada da cezalandırıldıklarını görüyoruz. Ahdinde durmayanların cezası, insanlıktan uzaklaşmaktır. Buna karşın onlar, hayvan gibi mes'uliyetsiz de olamazlar... Bir maymunu düşününüz ki, insanlara benzer tarafları bulunduğu hâlde, hayvanlıktan kurtulamamış; kuşa, kurda benzemediği hâlde, insanlığa ulaşıp muhakkik de olamamıştır. Bazı Müslüman düşünürlerin araştırıcı olmayan mukallit kimseleri maymuna benzetmeleri, bu cezanın bir tezahürü olsa gerek...

Bu oluşları seyreden her takva sahibi, kendini onlara benzemekten korur.

Yine bir teşbihle, cumartesi yasağını ihlâl eden İsrailoğulları gibi, "cuma"yı ihlâl eden Müslümanlar da vardır. Allah, mü'minleri ciddi bir mazeret olmadan mescide çağırmasına rağmen bazı sebep ve nedenlerden dolayı Cuma'ya gitmedikleri, alışverişi de bırakmadıkları gibi Cuma'nın edasına bir çare de aramazlar. Bu vesile ile bir hatırlatmadır.[42]

❀ ❀ ❀

فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِلْمُتَّقِينَ ﴿٦٦﴾

2:66 Binâenaleyh onu hem önündekilere** (o zaman hazır olanlara), **hem ardındakilere** (sonradan geleceklere) **ibret verici ceza ve** (mü'minlerden) **takvaya erenlere de bir öğüt yaptık.

Bu âyetten de anlıyoruz ki; tebliğe muhatap oldukları hâlde, düşünüp öğüt alacakları, kendilerini düzeltecekleri yerde, günah ve kötülükte ısrar edenlerin daha bu dünyada iken cezaya çarptırılmaları, fıtratını bozmamış insanlara rahmet dolu bir uyarıdır.

---

[42] Bkz. 62/9

Ruhları isyan sebebiyle kararan; nizam, kanun tanımadan hareket eden; kibir, gurur ve taşkınlıklarından dolayı Allah'ın emirleri hevâlarına ters gelip de isyanda devam edenler elim bir azaba maruz kalacaklardır. Bunlar, ne yaptığını bilmeyen taklitçi maymunlar gibi, hor ve zelil bir hayat sürdürürler. Allah yine de rahmeten, "*Sen yine de öğüt ver; Allah'tan korkan öğütten yararlanır, kötü kimse ise öğütten kaçınır.*" (87/9, 11) buyurur.[43]

❀ ❀ ❀

وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُوا بَقَرَةً قَالُوا
أَتَتَّخِذُنَا هُزُوًا قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٦٧﴾

2:67 Bir zaman da Mûsâ, kavmine, "Allah size her hâlde bir inek boğazlamanızı emrediyor" demişti. Onlar, "Bizi eğlence mi ediniyorsun?" demişti. Mûsâ da, "Ben cahillerden olmaktan Allah'a sığınırım" demişti.

Burada da, cehaletin verdiği küstahlığın ne kadar ahmakça olduğu temsilen gösteriliyor. Cehalet o kadar kötü bir şey ki; bazı zamanlar, Hz. Mûsâ gibi, cehaletin karanlığından Allah'a sığınmaktan başka çare bulunamıyor.

Bu küstahlıkları İsrailoğulları'na mahsus bir hâlmiş gibi gösteren bazı yorumculara katılmak mümkün değildir. Çünkü İsrailoğulları da Hâşimoğulları gibi, İslâm fıtratıyla yaratılmış bir kavimdir. Her kavimden, meselâ Hâşimoğullarından ahmak Ebû Lehebler çıktığı gibi, İsrailoğulları arasından da Hz. Mûsâ

[43] Bkz. 51/55

gibi yüce resûller çıkmıştır. Yine Hz. Ebû Bekir gibi Allah'ın yüce bir velisi de, Ebû Cehil gibi muânnid bir kâfir de aynı Arap kavmindendir. Yani bu âyetleri dikkatle fıkhetmeyenler, Cenâb-ı Hakk'ın bir kavmi lânetlediğini zannederler. Oysa bu âyet, Kur'ân muhataplarının Mekke'de iyi tanıdıkları Yahudilerin sözünde durmadıklarını, küfrü inâdî ile İslâm'a düşmanlık ettiklerini vurgularken; bu kötü sıfatlarla meşbû her kavmin mel'anetlerini ibret nazarına sunuyor. Yoksa bir kavmi toptan göklere çıkararak methetmek ve yine toptan kınayıp yerin dibine batırmak cehaletin ta kendisidir.

Kısacası; bu âyet, bir kavmin kötülenmesi için değil, o kavimde tezahür eden nankörlük, sözde durmama gibi kötü vasıfların sembolize edilmesi içindir.

Evet, her kavmin içinde kötüler olduğu gibi iyiler de vardır. Fakat bir kavimde kötülük had safhaya çıkmışsa; o kavim, bu kötülüğüyle tarihe geçer. Nûh kavmi, Semûd kavmi, Lût kavmi...

❀ ❀ ❀

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا فَارِضٌ وَلَا بِكْرٌ عَوَانٌ بَيْنَ ذَلِكَ فَافْعَلُوا مَا تُؤْمَرُونَ ﴿٦٨﴾ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا لَوْنُهَا قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَاءُ فَاقِعٌ لَوْنُهَا تَسُرُّ النَّاظِرِينَ ﴿٦٩﴾ قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّنْ لَنَا مَا هِيَ إِنَّ الْبَقَرَ تَشَابَهَ عَلَيْنَا وَإِنَّا إِنْ شَاءَ اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ ﴿٧٠﴾

2:68 *(Yine)* ***demişlerdi ki: "Bizim için Rabbine dua et de onun*** *(o ineğin)* ***ne olduğunu*** *(kaç yaşında olacağını)* ***bize iyice açıklasın."*** *(Mûsâ da),* ***"Allah diyor ki: O, ne çok yaşlı, ne de pek genç, ikisi ortası bir dinç*** *(inek)****tir. Artık emrolunduğunuz şeyi yapın" demişti.***

2:69 *(Tekrar)* ***şöyle söyledilerdi: "Bizim için Rabbine dua et de onun rengi nedir, bize tam açıklasın." O da,*** *"(Rabbim)* ***diyor ki: O, bakanlara ferahlık verecek sapsarı bir inektir" demişti.***

2:70 *(Yine)* ***demişlerdi: "Bizim için Rabbine dua et de o nedir? Apaçık anlatsın bize. Çünkü bizce birçok inekler birbirine benziyor. Allah dilerse*** *(istenen ineği bulmaya)* ***muvaffak oluruz*** *(yahut hidâyete erdirilmiş bulunuruz).*

Yine bu kavmin karakteristik özellikleri, lüzumsuz sualler, gereksiz oyalamalarla mü'minleri meşgul etmeleridir. Dikkat edersek görürüz ki; bedavacı, tembel zihniyetli kimseler kalitesiz bir hayat sergilemekteler. "Rabb'imize itaat ederek araştıralım, problemlerimizi çözelim..." demiyorlar da, ahmakça itirazlar öne sürüyorlar. Günümüzün çoğu fıkıhsız Müslüman'ı da, Allah'ın birçok emriyle muhatap olduklarında, çeşitli bahaneler ileri sürerek böyle itaatsizlikler sergileyebiliyorlar. "Mevkim, konumum itibarı ile şartlar müsait değil; hele bir emekli olayım, hele bir yaşlanayım..." düşüncesiyle, işi hafife alan bir yaklaşım içerisinde, yerine getirilmesi en kolay işi dahi zorlaştırıyorlar.

❀ ❀ ❀

قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَا ذَلُولٌ تُثِيرُ الْأَرْضَ وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ مُسَلَّمَةٌ لَا شِيَةَ فِيهَا قَالُوا الْآنَ جِئْتَ بِالْحَقِّ فَذَبَحُوهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ ﴿٧١﴾

2:71** (Mûsâ şöyle dedi:) **"Rabbim buyuruyor ki: O, ne boyunduruğa koşulup arazi sürecek, ne ekin sulayacak bir inektir. Salmadır** (yahut ayıptan salimdir [kusuru yoktur]). **Hiçbir alacası da yoktur." Onlar: "İşte şimdi hakikati getirdin** (vasfını tastamam bildirdin)" **dediler. Bunun üzerine o ineği** (bulup) **boğazladılar ki az kaldı** (bunu) **yapmayacaklardı.

Evet, "sıkılıyorum, yapamıyorum, şartlar müsait değil, hele bir yaşlanayım, emekli olayım..." diyerek mükellef oldukları emirleri yerine getirmeyenlerin işi zorlaşıyor; bunların çoğu, yapmak istediğini dahi yapamıyor. Meselâ namaz kılmak, tesettüre girmek çok da zor bir şey değilken; tembellik, isteksizlik ve dünyevî çıkarlar sebebiyle bahaneler üreterek, itaatsiz bir hayat sergiliyorlar. İman; itirazsız "*İşittik, itaat ettik!*" şuuruyla gerçekleşen, amele yönelik bir kabuldür.

Çok soru sorarak işleri zorlaştırmanın İslâm'da makbul olmadığını görüyoruz. İslâm'ı yaşarken sıkça muhatabı olduğumuz şu haberi, mü'minlerin muhterem ve muazzez annesi Hz. Âişe (r.a) rivayet ediyor: "Resûlullah, haram olmadığı müddetçe işlerin en kolayını seçerdi." İşte bu ukalâlıklarla fıtratlarına ihanet eden kesimler, İsrailoğulları gibi işlerini zorlaştırmışlar; dünyada dahi, düşülebilecek zilletlerin en zeliliyle sefil olmuşlardır.

Bu ayetlerden çıkaracağımız temel espiri; her toplum ve

ferdin tabuları vardır. Bu tabuların yerine doğruların koyulması çok zordur; ama hakikat erlerinin doğrunun anlaşılıp yaşanılması için kararlı, tavizsiz duruş sergilemesi gerekir. İşte Hz. Musâ da o kavimde kutsanan ineği yok etmeden yerine hakikati koyma uğruna verdiği tavizsiz mücadeleyi görmekteyiz.

❀ ❀ ❀

وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَادَّارَأْتُمْ فِيهَا وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٧٢﴾ فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا كَذَٰلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَىٰ وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٧٣﴾ ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُم مِّن بَعْدِ ذَٰلِكَ فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٧٤﴾

2:72 Hani siz bir kimse öldürmüştünüz de onun** (katili) **hakkında birbirinizle atışmıştınız** (her biriniz suçu üstünüzden atmıştınız). **Hâlbuki Allah sizin gizleyecek olduğunuz şeyi açığa vurandı.

2:73 Onun için biz, "Ona** (öldürülen o adama, kesilen o ineğin) **bir parçasıyla vurun" demiştik. İşte Allah böylece ölüleri diriltir, size âyetlerini** (kudretini açıklayan delilleri, alâmetleri, mûcizeleri) **gösterir. Gerek ki aklınızı başınıza alasınız.

2:74 Sonra, bunun arkasından yine kalpleriniz katılaştı.

Şimdi o, taş gibi yahut daha katı. Çünkü taşın öylesi vardır ki ırmaklar kaynar, öylesi vardır ki yarılıp ondan su fışkırır, öylesi de vardır ki Allah korkusuyla yukarıdan aşağı düşer** (yüksekten aşağı yuvarlanır). **Allah, ne yaparsanız** (hiçbirinden) **gafil değildir.

Bu âyette de, bir kişinin ölümü üzerine birbirlerini suçlayan kişilere yer verilmektedir. Oysa Cenâb-ı Hakk gizlenenleri bilmektedir. 73. âyet, mücmel ve müteşabih olarak karşımıza çıkarken, Allah'ın ölüleri diriltmekten âciz olmadığı vurgusuyla, insanlara, akıllarını kullansınlar diye ipucu vermektedir.

Rivayetlere göre, İsrailoğulları'nın geleneklerinde, işlenen bir cinayette katil bulunmadığı zaman, bir inek kesilir ve cinayeti işlediğinden şüphe edilen elli kişi, "Bu cinayeti ben işlemedim." diyerek boğazlanan bu hayvanın kanını ellerine sürer, yemin ederlermiş. Tabi bu yemine yanaşmayanlar olursa, katili bulma ihtimali yükselirmiş. Bu, bir çeşit dedektiflik olarak da tarif edilebilir.[44]

Bu konuya Kitab-ı Mukaddes'te şu şekilde değinilmiştir:

"Tanrınız Rabb'in mülk edinmek için size vereceği ülkede, kırda yere düşmüş, kimin öldürdüğü bilinmeyen birini görürseniz, ileri gelenleriniz ve yargıçlarınız gidip ölünün çevredeki kentlere olan uzaklığını ölçsünler. Ölüye en yakın kentin ileri gelenleri, işe koşulmamış, boyunduruk takılmamış bir düve alacaklar. Düveyi, toprağı sürülmemiş, ekilmemiş ve içinde sürekli akan bir dere olan bir vadiye getirecekler. Orada, derede düvenin boynunu kıracaklar (kesecekler). Levili kâhinler de oraya

[44] Bkz. 5/32

gidecek. Çünkü Tanrınız Rabb, onları, kendisine hizmet etsinler; O'nun adıyla kutsasınlar diye seçti. Kavga, saldırı dâvâlarına da onlar bakacak. Ölüye en yakın kentin ileri gelenleri, derede boynu kırılan düvenin üzerinde ellerini yıkayacaklar: 'Bu kanı, ellerimiz dökmedi. Kimin yaptığını, gözlerimiz de görmedi. Yâ Rabb, kurtardığın halkın İsraillileri bağışla. Halkını, dökülen suçsuz kanından sorumlu tutma!' Böylece kan dökme günahından bağışlanacaklar. Rabb'in gözünde, doğru olanı yapmakla, suçsuz kanı dökme günahından arınacaksınız."[45]

Yine cahiliye devrinde elliler tarafından edilen ilk yemin (elliler yemini; "*kasâme*", "yemin etti" ya da "and içti"den gelir), katil olduğundan şüphe edilen bir kişinin suçluluğunu ya da masumiyetini tespit amaçlı İslâm öncesi bir kurumdu. İlgili taraf, bu suçu işlemediğini ve suçlunun kim olduğunu bilmediğini ilân edecek elli kişi bulmak zorundaydı. Onlar bu andı içerlerse, sanık serbest kalıyordu. Aksi hâlde, ya kan parası ödemek zorunda kalır ya da ölüm cezasına çarptırılırdı.

İşte gerek İsrailoğulları zamanında gerekse cahiliye devrinde, elliler yemini ile kan dâvâlarının, aşiret kavgalarının önü alınır ve böylece birçok kimse öldürülmekten kurtulur ve bu kuralla onlara hayat bahşedilirmiş.

Müteşabih âyetlerle kesin bir hükme varmak, insanları fitneye düşürür.[46]

Farklı bir bakış açısıyla: Firavunun, kendi tanrılığının dışında bir de buzağı tanrıları varmış, ona da taparlarmış. Aslında İs-

[45] Bkz. Kutsal Kitap Yeni Çeviri, 2002, s. 243
[46] Bkz. 3/7

railoğulları putperest olmasalar da o, halkın içerisinde kala kala görsel olarak bilinçaltlarına işlenmişti ve içlerinde buzağıya karşı gizemli bir korku ya da sevgi oluşmuştu. Onlar denizi geçip bir kavme varınca hemen orada: "Ey Musa! Sen de bizim için bir tanrı yap!" Dediler. Neden? Çünkü bilinçaltına işlenen bir talepti bu, zihne kazılanları söküp atmak öyle kolay değildi. Yoksa niye Allah durup dururken onlara buzağı kesmelerini istesindi? Niye Samiri'den ziynet eşyasından buzağı heykeli yapmasını istiyorlar da başka bir şeyin heykelini istemiyorlar?! Çünkü bunun geçmiş bir arka planı vardı. Bu nedenle istenileni yapmak istemediklerinden işi yokuşa sürüyorlardı. Çünkü korkuyorlar ya gazaba uğrarlarsa diye bir vehimle nasıl olsun sorusuyla Hz. Musa'yı bıktırıp hadi kesmeyin dedirteceklerdi. Böylece inançlarını meşrulaştıracaklardı ama onların itirazlarına aldırmadan o buzağıyı kestirdi. Onu kesmek, o, bilinçaltındaki inancı kesmekti; öyle ki bu, şirki bir inanç yeniden dirilmesindi.[47]

Bu ve benzeri kıssalar, evrensel bir mesaj ve kuşatıcı bir emir içermektedir. Buradan çıkardığımız görüş şu ki; işlenen cinayet ve yapılan cürümler, Allah'tan gizli kalmaz. Er ya da geç ortaya çıkar. Suçlu kendini ne kadar gizlerse gizlesin, hangi büyük güçleri arkasına alarak bunu yaparsa yapsın, Allah onu toplumda rezil etmek isterse, bunu gerçekleştirir; hem de en enteresan şekliyle... Günümüzde çok büyük cürüm ve cinayetlerle sonuçlanan tezgâhların ifşa oluşu gibi... İnsanlar bu evrensel mesajı biraz olsun düşünseler, yüz kızartıcı fiilleri irtikâptan şiddetle beri olurlar. Fakat dünya hayatı kendilerini kuşatmış olan gafiller, ne dünyevî ne de uhrevî rezilliğe düşmekten utanırlar. Pastadan bü-

[47] Bkz. 7/138, 139

yük pay almak için nice canları yakıp, nicelerini de suçlarına alet ederler. Onlar, dünyada, rezilliklerini görmeyecek kadar körleşmiş olarak toplumu ifsat ederken; âhirette de elim bir azaba duçar olurlar.

Tüm bu âyetlerden şunu anlıyoruz ki; iman, Allah'a teslimiyet ve tevekküldür. O'nun resûller aracılığı ile gönderdiği emir ve hükümlere itirazsız boyun eğmek gerekir. Hikmetini kavrayalım yahut kavramayalım, O Yüce Yaratan neyi emir buyurmuş, neyi yasaklamışsa; mutlak, kullarının ebedî hayrı, selâmeti ve kötülüklerden sakınması içindir. İman eden hiç kimse, Allah'tan gelen emirlere, kendince mazeretler ileri sürüp "Ben bunları yapamam!" diyerek karşı çıkamaz; bu emirleri bütün gücüyle yerine getirmeye çalışır. Zaten Allah, gücünün yetemeyeceği şeylerden de kimseyi hesaba çekmez. Kınanan husus, çifte standartlı ve itirazcı bir yaklaşım içerisinde olmaktır. Elastikî bir zihniyetle, emirleri yapayım mı, yapmayayım mı gibi tavırlar sergilememek gerekir. İtirazcı ve pazarlıkçı bir zihniyet içerisinde olmak, insanı, durumuna göre fâsık veya müfsit kıldığı gibi, küfre de düşürebilir.

Kendi içimizdeki olgularla, bizlere gösterilen hedeften uzaklaşmamalı; küçük hesaplar ve basit meseleler uğruna büyük değerleri kaybetmemeliyiz. İlâhî vahiy tefekkür ve itaat için indirilmiştir. Şakaya ve hafife almak veya itiraza ve pazarlığa girmek için indirilmemiştir. İmanı şeksiz şüphesiz kabul edip onun önemini anlamayanlar, elbette geçersiz mazeretler öne sürerek itaatsizliklerini gizlemeye çalışırlar. "Zaman böyle, ailem, çevrem müsait değil, sıkılıyorum, çalışıyorum..." gibi mazeretleri öne sürerek birçok emirlerin gerisinde kalanlar, itirazcı bir ruha

sahip olarak kalpleri katılaşanlardır.

Bu âyetle Allah, mesajına muhatap olan kimselere, inatçılıktan, ilâhî emirleri savsaklamaktan, katı kalplilikten sakınmaları uyarısında bulunuyor.

❀ ❀ ❀

أَفَتَطْمَعُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾

***2:75 Artık** (ey müminler!) **onların** (Yahudilerin) **size inanacaklarını umar mısınız? Hâlbuki onlardan** (hahamlık eden) **bir zümre vardır ki Allah'ın kelâmını** (Tevrat'ı) **dinlerlerdi de akılları aldıktan sonra onlar bunu bile bile tahrif** (ve tağyir) **ederlerdi** [bozup değiştirirlerdi].*

Onlar, yani imandan yüz çevirenler, bu ilâhî kelâm'ın neye çağırdığını bilmediklerinden değil, behîmî arzularının ve şahsî beklentilerinin önünde engel gördükleri için değiştiriyorlar. Kur'ân bu tipleri bel'amlar ve münâfıklar olarak tanımlıyor.[48]

Burada üzerinde durulması gereken husus "Allah'ın kelamını dinlerlerdi" ifadesini Tevrat'ın müntesipleri olarak değerlendirmekten ziyade günümüz Kur'ân okuyucuları olarak değerlendirdiğimizde, onlar gibi kitabı tahrif etmeseler de, Menâr tefsirinde belirtildiği gibi: Kimileri Kitab'ı sadece sarf ve nahiv bilgisi, Arap dili ve edebiyatı noktasından, kelam-cümle ile bilgi tartışmaları bağlamında okumak; sadece tecvid kurallarına uy-

[48] Bkz. 2/159; 3/187; 4/46

gun olarak nağmelerden okumaktan ibaret buluyor.

Bunu okuyanların büyük çoğunluğu da, sadece bu sayede dünyalık elde etmek amacıyla okuyorlar. Yoksa onda var olan helal ve harama ilişkin bilgileri okumak için değil. Kur'ân okurlarken nefislerini tezkiye etmek ve imandan gıdalanmak niyetiyle kalplerini ve dillerini ıslah için okumuyorlar. Onlar bu Kitab'ı bedenleri hastalıklardan şifa bulsun diye okuyorlar, yoksa sinelerindeki vehimlere ve günahlara şifa bulmak maksadıyla okumazlar.

Eğer buna tutunarak doğru yolu bulmaya gayret edenler ve ona dayananlar olsalardı bu kadar hurafelerle iştigal edip de haktan uzaklaşmazlardı." Elbette bu Kitap, arı duru bir zihinle 'Rabbim ne buyuruyor!' diye anlayarak okuyanlara şifadır.

❀ ❀ ❀

وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَا بَعْضُهُمْ إِلَى بَعْضٍ قَالُوا أَتُحَدِّثُونَهُمْ بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَاجُّوكُمْ بِهِ عِنْدَ رَبِّكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٧٦﴾

***2:76** (Yahudi münâfıklar) **iman edenlere kavuştukları zaman "İnandık" derler. Birbirine** (dönüp) **halvet oldukları** [yalnız kaldıkları] **vakit ise** (aralarındaki ileri gelenler, münâfıklık eden arkadaşlarına), **"Allah'ın size açtığı şeyi** (Resûlullah'ın sıfatlarına vesaireye dair Tevrat'ta öğrendiklerini) **mü'minler onunla Rabbiniz katında** (aleyhinizde) **kuvvetli delil getirsinler diye mi onlara söyleyip duruyorsunuz? Buna aklınız ermiyor*

mu?" derler.

❀ ❀ ❀

أَوَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٧﴾

2:77 Onlar bilmiyorlar mı ki Allah, ne gizlerlerse, ne açıklarlarsa** (hepsini) **bilir.

Bu âyet-i kerîmede yine çifte standartlı insanların durumu anlatılmakta... Münâfıklar, başta kendilerini aldattıklarının farkında değiller. Gaybı bilmeyen insanları ikiyüzlülükleriyle aldatabilirler; ama Allah'ı aldatabilirler mi? O tarafını hiç düşünmüyorlar. Allah'ı, gaybı bilmekten âciz insanoğlu gibi görmeleri değil midir ki onları bu iğrenç duruma düşüren. Allah'tan hiçbir şeyin gizli kalmayacağına inanmayanlar, her türlü kötülüğü irtikâp ederler. Rabb'in gözetiminde olduklarına inananlar ise; değil ikiyüzlü görünüp başkasını aldatmak, zihinlerine hücum eden kötü düşüncelerden dahi hicap ederler.

İşte Cenâb-ı Hakk'ı zât, sıfat ve fiilleriyle tanımayan kimselerin hâl-i pür melâli budur. İyiyi kötüden, çirkini güzelden ayırma melekeleri olmasına rağmen, sırf hevâî menfaatlerine ters geldiği için, ellerinden gelen her âdiliği irtikâp ederler. Çünkü onlar, kişiliksiz, çifte standartlı kimselerdir. İlâhları da hevâlarıdır.

❀ ❀ ❀

وَمِنْهُمْ أُمِّيُّونَ لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِيَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ﴿٧٨﴾

2:78 Onların içinde ümmîler de var ki kitabı** (Tevrat'ı) **bilmezler.** (Bütün bildikleri yalnız reislerinin telkin ettikleri) **bir sürü kuruntu ve yalandan başkası değil. Onlar başka değil, yalnız zanda** (ve cehalette) **kalmış bulunuyorlar.

Vahye muhatap oldukları hâlde Âllah'ın öğretilerini bilmeye, anlamaya yanaşmayıp kuru zanlarıyla hareket edenler, pek tabiî olarak bâtıl içerisinde kalacaklardır.

Düşünme, araştırma gayretinden uzak bir hâlde, birilerinin eteğine tutunarak ve dediğini yaparak kurtulmayı umanlar, aldanırlar. Tevbe sûresinin 31 ve Zümer sûresinin 3. âyetinde belirtildiği gibi, nice ümmiler, Allah'a yaklaştırsınlar diye din adamlarını Rabb edinirler. Âlim sandıkları kimselerin her söylediklerine, hiç itiraz etmeksizin, aslını araştırmaksızın, sanki Allah'tan ve O'nun Resûlü'nden gelmiş naslarmış gibi bağlanırlar. Oysa Resûller hariç, bir insana kritiksiz bağlanmak ve böylece kurtulmayı düşünmek, Allah'ın vahyine ters düşmekle beraber, şirktir de...

Bilgisizce ahkâm kesmek, kuruntu ve vehme dayanarak söz söylemek; sapıklık, cehalet ve yoldan çıkma nev'ilerindendir.

"İnsanların bilgisizce fetva vermede en cür'etkâr olanı, ateşe atılmada en acele davrananıdır. Hiç şüphesiz zan, sözlerin en yalanıdır."

Gerçekten de, kesin bir hükme dayanmadan fetva verenler, çok büyük bir fitneye sebebiyet verebilirler.

فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ ثُمَّ يَقُولُونَ هَٰذَا مِنْ عِندِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَوَيْلٌ لَّهُم مِّمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَّهُمْ مِّمَّا يَكْسِبُونَ ﴿٧٩﴾

2:79 Artık, elleriyle kitabı** (Tevrat'ı yalan yanlış) **yazıp da sonra onu az bir baha ile satabilmek için "Bu, Allah katındandır" diyegelenlerin vay hâline! Vay ellerinin yazdıklarından başlarına geleceklere! Vay şu kazanmakta oldukları** (rüşvet, günah) **yüzünden onlara!

Her asırda, hevâ ve heves düşkünü insanlar, Kitap'taki hükümleri istek ve arzuları doğrultusunda diledikleri gibi değiştirip aslından saptırabiliyorlar. Çünkü dünyalıklarını ellerinde tutmaları ve yüksek mevkilerini korumaları buna bağlıdır. Allah'a ve âhirete imandan ziyade dünyaya iman eden bu kimseler, bu çirkin fiillerinin gerisinde bekleyen korkunç felâketten habersiz indi emelleri uğruna cürümlerini işlemeye devam ederler.

Allah'a binlerce hamd u senâlar olsun ki; O, Kur'ân'ı koruma altına almış da, inananları bu gibi şerlilerden korumuştur.[49]

❁ ❁ ❁

[49] Bkz. 15/9

وَقَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَةً قُلْ أَاتَّخَذْتُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا
فَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ عَهْدَهُ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٠﴾

2:80** (Peygamber onları cehennemle korkuttuğu zaman da: "Atalarımızın buzağıya taptıkları) **sayılı** (ve mahdut) **günlerden** (kırk günden) **başka** (fazla) **bize kat'iyen cehennem** (azabı) **dokunmayacak" dediler. Söyle** (Habibim) **ki: "Allah katından** (bu hususta) **bir ahdi mi elde ettiniz?** (Ondan böyle bir söz mü aldınız?) **-ki Allah ahdinden asla caymaz- yoksa Allah'a karşı bilmeyeceğiniz bir şey mi söylüyorsunuz?"

Bu münâfıklar ve bel'amlar, halkı aldattıkları gibi, kendi kendilerini de aldattıklarının farkında değiller. Dünya hırsı ve hevâları tüm benliklerini köreltmiş olan bu kimseler, Allah katından bir söz almış gibi çeşitli iddialar ortaya atarlar. Hakikat ile alâkası bulunmadığı hâlde, hayallerin, kendilerini cehennem azabından kurtarmaya kâfi geleceğini sanırlar. Oysa ne cennet ne de cehennem kimsenin tekelinde değildir. Allah kimseye tevbe çıkartma, cennet satma gibi salâhiyetler vermemiştir.

Kim vahye muhatap olup şeksiz-şüphesiz, itirazsız, pazarlıksız iman eder ve imanının gereklerini gücünce yerine getirmeye gayret gösterirse, Rabb'in vaadiyle cennete girecektir; kim de vahye muhatap olduğu hâlde, reddederse cehenneme müstehaktır.

Ancak Hâricîler ve Mürcie gibi, "Müslümanlar cehenneme, büyük günah işleyenler de cennete hiç girmez." zihniyetine sahip olanlar da vardır. Bu iddiaların dayanaksız zanlar olduğunu, Hucurât sûresinin 14-17. âyetlerinden ve Ebû Hanîfe'nin şu

sözlerinden anlarız: "İnsanlar üç sınıftır: Birincisi Allah'ın seçtiği nebîlerdir. Ve bir de bu nebîlerin haber verdikleri insanlardır ki, bunlar kesin cennetliktir. Diğeri, Allah ve resûllerini yalanlayan kâfirlerdir ki; bunlar da, kesin cehennemliklerdir. Bu ikisinin dışında kalan Müslümanların cennetlik olmasını umarız, cehennemlik olmalarından korkarız. Ve deriz ki: 'Allah'ım, bunlar senin kullarındır; dilersen cezalandırır, dilersen rahmetine gark edersin.'"

İnananlar, A'râf sûresinin 46-47. âyeti kerîmelerini dikkate alarak, kendilerini korku ve endişelerden uzak kılacak bir teslimiyetle, Rablerine itaatkâr olmaya bakmalılar.[50]

❀ ❀ ❀

بَلَى مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُهُ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ
هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٨١﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ
أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٨٢﴾

2:81 Hayır** (iş öyle değil). **Kim bir kötülük** (günah) **kazanır da suçu kendisini çepeçevre kuşatırsa, onlar cehennemin sahipleridirler. Onlar orada, bir daha çıkmamak üzere kalıcıdırlar.

2:82 İman edip güzel güzel amel** (ve hareket)**lerde bulunanlar**(a gelince): **Onlar da cennetin arkadaşlarıdırlar. Onlar orada ebedî kalacaklardır.

[50] Bkz. 4/17-18, 31; 6/160; 16/25; 33/54-55; 46/13; 53/51; 99/7-8

Evet, günahı kendini kuşatan ve günahın mahkûmu olan kişiye, adil bir ceza verilmesi gerekir artık. Bir insan günahı bilip de o günahı sürdürmekte bir beis görmüyorsa; bu durum, o kimsenin imanının bozukluğuna delâlet eder. İman etmiş hiç kimse bile bile günahta ısrar etmez. Rabb'e karşı saygısızlık ve şükürsüzlük olacağından, günahtan şiddetle sakınmaya çalışır ve ilk fırsatta tevbe ibadetine yönelir.

Tabiatıyla, imanın, sâlih amel suretinde tezahür etmesi gerekir. Müslümanlar bu hakikati kavramakla mükelleflerdir. Yeryüzünde bozgunculuk yapan ve Müslüman'a karşı düşmanlık yaparak Allah'ın nizamını hiçe sayanların imanla alâkaları yoktur.

❁ ❁ ❁

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَذِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينِ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْكُمْ وَأَنْتُمْ مُعْرِضُونَ ﴿٨٣﴾

2:83 Hani İsrailoğullarından, "Allah'tan başkasına ibadet etmeyin, anaya, babaya, hısımlara, yetimlere, yoksullara iyilik yapın; insanlara güzellikle söyleyin, dosdoğru namaz kılın, zekât verin" diye** (emretmiş), **teminatlı söz almıştık. Sonra** (bu sağlam sözünüze karşı) **-içinizden birazınız hariç olmak üzere- arka döndünüz ve siz** (de atalarınız gibi) **hâlâ yüz çevirmekte

***berdevamsınız** [devam ediyorsunuz].*

İman, ilahi çerçeveler içerisinde iyi davranışlar sergileyerek Allah'a teslimiyet içerisinde sorumlulukları yerine getirme hususunda verilen bir ahittir.[51]

Bilhassa namaz ve zekât, ferdî ve içtimaî hayatta fitne ve fesadın önünü tıkayıcı faktörlerdendir. Ama maalesef, dünya hayatı kendilerini aldatmış, hevâ ve heveslerine düşkün insanlara, bu müeyyidelere uymak ağır geliyor. Anaya ve babaya iyi muamele, tebliğ ve yardımlaşma sorumluluğu da beraberinde getirir elbette.[52]

Burada üzerinde düşüneceğimiz önemli bir husus da, merkezden muhite iyilik yapma halkasını genişletmedir. İyilik etme önceliği, yakınlık sırasına göredir. Yakın komşular da bunun içerisine girer. İnsanların, ilişkilerini İslâmî çerçeveler içerisinde sürdürmeleri, toplumsal kalkınmada çok etkili bir güç kazandırır. "... *Akrabalık bağlarını kesmeniz yeryüzünde fesat ve lânet sebebidir*" şeklindeki uyarılar dikkate şayandır.[53]

Fıtraten birbirine bağlı olanların iyilikle yakınlaşıp hayırhah olmaları, güçlü bir toplumu meydana getirir. Bu bakımdan, meşru daireler içerisinde aile bağlarını sürdürmek ve gönülleri İslâm'a ısındırmak mü'minlere bir vecibedir. Müslümanlar, Müslüman olmayanlarla ilişkilerini, dostluk kurmadan, âyetlerle belirlenen ölçü çerçevesinde sürdürürler.[54]

❀ ❀ ❀

[51] Bkz. 2/3, 24
[52] Bkz. 2/43
[53] Bkz. 47/22-23
[54] Bkz. 9/24; 58/22; 60/8-9

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ أَنفُسَكُمْ
مِنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٨٤﴾ ثُمَّ أَنتُمْ هَؤُلَاءِ
تَقْتُلُونَ أَنفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِّنكُم مِّن دِيَارِهِمْ تَظَاهَرُونَ
عَلَيْهِم بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَإِن يَأْتُوكُمْ أُسَارَىٰ تُفَادُوهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ
عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا
جَزَاءُ مَن يَفْعَلُ ذَٰلِكَ مِنكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ
الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٨٥﴾

2:84 Hani sizden *(ey Yahudiler!),* ***"(Birbirinizin) kanlarını*** *(haksız yere)* ***akıtmayın, kendinizi kendi yurtlarınızdan çıkarmayın" diye kat'î söz almıştık. Sonra siz de*** *(buna karşı)* ***ikrar vermiştiniz ve hâlâ*** *(bu yolda aleyhinize)* ***şahitlik edip duruyorsunuz da.***

2:85 *(Öyle olduktan)* ***sonra sizler, yine onlarsınız ki*** *(işte)* ***kendilerinizi öldürüyor, içinizden bir fırkayı yurtlarından çıkarıyor, aleyhlerinde günah ile düşmanlıkla birleşip yardımlaşıyorsunuz. Eğer size esir olup gelirlerse kendileriyle fidyeleşir*** *(esir mübadelesi yapar, yine onların yurtlarında kalmasına müsaade etmez)****siniz. Hâlbuki onların çıkarılması size haram kılınmıştı. Yoksa siz Kitab'ın*** *(fidyeye ait) bir kısmına inanıyorsunuz da (katl-i nefsi [insan öldürmeyi], nefyi [sürgün etmeyi] kötülükte yardımlaşmayı meneden)* ***bir kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Şu hâlde içinizden böyle yapan****(lar)****ın cezası dünya hayatında bir***

rüsvaylıktan** (esir ve makhur [zillet içinde kahrolmuş] bir şekilde yaşamaktan) **başka** (bir şey) **değildir. Kıyamet gününde de onlar azabın en çetinine itileceklerdir. Allah, ne yaparsanız** (hiçbirinden) **gafil değildir.

Mezkûr âyetlerde, kötülükte haddi aşmış bir kavim olan İsrailoğulları'nın cürümleri anlatılır. Onlar gibi zulümde, taşkınlıkta haddi aşmış nice kavim tarihe böyle geçer.

Bugün Mısır, Cezayir, Irak vb. nice devlet, halkları arasında iyiler olmakla beraber, zulme dayalı yönetimleriyle kanlı bir tarihi kaleme alıyorlar. Günümüzün faili meçhul cinayetleri, soygun, talan, fitne ve fücur hareketleri de Allah'ı, âhireti unutmuş nice "güya Müslüman"ını hatırlatmıyor mu(?!) Gelecek nesil onları iyi anmayacak.

❀ ❀ ❀

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٨٦﴾

2:86 Onlar âhirete bedel dünya hayatını satın almış kimselerdir. Bundan dolayı kendilerinden azap kaldırılıp hafifletilmeyecek, onlara yardım da edilmeyecektir.

Benî İsrail öyle bir güruhtur ki; onlar âhireti verip dünya hayatını satın almışlardır. Onların hiçbir misakta durmamaları, verdikleri ahdi bozmaları, yasaklanmış olan günahları işlemeleri, hep, âhireti dünyaya satmış olmalarındandır. Böyleleri, ölümlerinden sonrası için hiçbir hazırlık yapmaz; geçici hayat için her fenalığı göze alır; dini tahrif eder yahut çağa göre değerlendirip

bir kısmını yaşanır, bir kısmını yaşanmaz kabul ederler. Bu şekilde kötülük ve suçlarla kuşatılmış olanlar, elbette şiddetli bir azap göreceklerdir.

Bireyler ve toplumlar ne zaman Allah'ın ve resûllerinin çağrısına uyarlarsa ancak o zaman belâdan kurtulurlar. Ama ne yazık ki, her asırda Yahudileşmiş zihniyetler, peygamberlerin çağrılarını arzularına muhalif gördükleri ayetlere, hevadan kaynaklanan zanlarını karıştırarak değiştirirler. Şu imtihan âleminde kendilerine verilen ihtiyarlarını kullanarak emellerine ulaşmak için ellerinden geleni yapsınlar(!) Varsın dünya kendilerinin olsun(!) Değil mi ki ölüm var ve herkes yaptığının karşılığını görecek...

Ey iman edenler, siz siz olun dininiz uğrunda gereken bedeli ödeyin de sultayı bu zalimlerin ellerine bırakmamaya çalışın! Çünkü kendinden olmayan herkesi hor gören bu azınlık, sultayı elinde bulundurduğu müddetçe, şenaatin her türünü işler.

Allah'a dayanmayan, Allah'ın misakına sarılmayan, sadece hile ve oyunları düstur edinip yardımı Yaratan'dan değil de, kullardan bekleyenlerin imanla ne alâkaları kalmıştır ki kurtuluşu umabilsinler? Mü'minin menfaati yalnız dinine uymakla açığa çıkar. Mü'minin huzuru, Rabb'i ile yapmış olduğu muâhedeyi muhafaza ile kaimdir.

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَى أَنْفُسُكُمُ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ ﴿٨٧﴾

2:87 Andolsun, Mûsâ'ya o kitabı verdik, ondan** (Mûsâ'dan) **sonra da birbiri ardınca** (aynı şeriatla memur) **peygamberler gönderdik. Meryem'in oğlu Îsâ'ya da beyyineler** (gayet açık bürhanlar, mûcizeler) **verdik ve onu Ruhü'l-Kuds ile destekledik. Demek, size ne vakit bir peygamber gönüllerinizin hoşlanmadığı bir şeyi getirirse kibirlenmek isteyeceksiniz de kiminiz yalanlayacak, kiminiz de öldüreceksiniz, öyle mi?

Âyet-i kerîme, kaypak ve laçka bir hâl sergileyen böylesi bir topluluğun bozuk hâllerini anlatmaya devam ediyor. İsrailoğulları'nın Hz. Mûsâ ve gönderilen kitaba karşı tutumları açıklanırken, birbiri ardınca gönderilen peygamberlere nasıl muamele ettikleri de anlatılıyor.

Hidâyet yolunu ve prensiplerini geçici arzulara uydurmaya çalışmak, fıtratı bozulan insanlarda sıkça görülür. Allah-u Teâlâ, fıtratını koruyamamış bu insanlardan çokça bahseder ki; diğer insanlara öğüt olsun. Ama her kim de, öğüt almaz, İsrailoğulları'nın düştüğü hatalara düşer, Allah'ın buyruklarını bir yana iter, kendi arzularına göre hareket ederek bir kısım dindarları öldürüp bir kısmını zulüm ve işkence ile susturursa; bilsin ki, İsrailoğulları'nın müptelâ olduğu horluk, bedbahtlık illetine mahkûm olur.

Bunların, haklarında nazil olan bütün o güzel nasihatlere,

davetlere, acı ve tatlı ihtarlara, müjdelere, taltiflere, takdirlere karşı verdikleri cevaba bakınız(!)

❀ ❀ ❀

وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾

2:88** (Yahudiler, peygamberlerle istihza yolunda)* ***dediler: "Kalplerimiz perdelidir** (Bize ne söylersen kâr etmez)." **Öyle değil. Allah onları küfürleri yüzünden rahmetinden kovmuştur. Onun için ancak birazı iman edeceklerdir.

İşte böyle ön yargılı, kendi görüş ve düşüncesinden başkasına kapı aralamayan, mantığa aykırı iddialarla ortaya çıkan kişiler, hep kendilerini aldatırlar. Hakka davet edilmelerine rağmen, geleneksel âdet ve inançlarına bağlanıp kalmaktan daha iyi bir durum yoktur onlar için.

Yapılan davetleri dinlemeye, anlamaya yanaşmadan körü körüne karşı çıkışlar, nice insanı sapıklığa sürüklüyor. İnsan, kendince iman edip amel işleyemez. İman, Hz. Âdem'le başlayıp Hz. Muhammed ile tamamlanan vahyî verileri bir bütün kabul etmekle; amel de, o vahyî veriler doğrultusunda hareket etmekle gerçekleşir. Ellerindeki verilere bağlanıp müstağnileşen, uyarılara karşı kalplerini kapatanlar, sapıklığın, dalâletin içinde bocalar dururlar. Dimağlarını bu uyarılara karşı kilitleyenler hidâyete eremezler. Allah, onların bu çirkin fiillerine karşılık olarak onları lânetler. Bâtıl zanlarına saplanıp kalanlar, hakkı anlayamazlar elbet. Bu bakımdan, hakikî imana erişenler çok azdır. Peygamber'in öğretisindeki, gönüllerinin hoşuna giden şeyleri kabul edip gönüllerinin hoşlanmadığı şeyler söz konusu olunca

bunlara karşı çıkanlar, Kitab'ın bir kısmına inanıp bir kısmını reddedenler küfür erbabındandır.

❀ ❀ ❀

وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٨٩﴾

2:89 Vaktâki onlara Allah katından -nezdlerinde** [ellerinde] **bulunan** (Tevrat)ı **tasdik edici** (ve doğrultucu)- **bir Kitab** (Kur'ân) **geldi ki daha evvel küfredenlerin** (Arap müşriklerinin) **aleyhine** (Allah'tan böyle bir) **fetih istiyorlardı. İşte** (Tevrat'ın şahadet ve sarahatiyle) **tanıdıkları o şey** (Kur'ân) **kendilerine gelince ona** (hasetlerinden ve mevki hırsından dolayı) **küfrettiler. Artık Allah'ın lâneti o kâfirlerin tepesine...

Tüm bu âyetler de gösteriyor ki, iman edenler Hz. Âdem'le başlayan peygamberler silsilesini birbirinden ayırmadan, öncekileri de sonrakileri de tasdikleyerek, kim hangisine erişmişse, onun vahyî şeriatına uymakla yükümlüdürler.

Şu veya bu nedenle bu dinin tahrif olmasına sebep olanların Allah indinde hesapları ağır olacaktır. İlâhî mesajla yola çıkmayanlar; aklı, düşünce ve muhakemeyi bu uğurda kullanmayanlar bu felâketin içerisine düşerler.[55]

❀ ❀ ❀

[55] Bkz. 2/62

بِئْسَمَا اشْتَرَوْا بِهِ أَنفُسَهُمْ أَنْ يَكْفُرُوا بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ بَغْيًا أَنْ يُنَزِّلَ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ فَبَاءُوا بِغَضَبٍ عَلَى غَضَبٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ ﴿٩٠﴾

2:90 Onlar -Allah'ın kullarından kimi dilerse ona fazl** (u kerem)**inden** (vahyi, peygamberliği) **indirmesini** (öteden beri) **gönülledikleri** (haset ettikleri) **için- Allah'ın** (bu kere) **indirdiği şeyi** (Kur'ân)**ı da inkâr etmek** (suretiy)**le nefislerini de kötü şeye değişip sattılar da gazap üstüne gazaba döndüler. O kâfirler için** (kendilerini) **hor ve hakir edici bir azap vardır.

İşte bu âyet-i kerîmede onların, Peygamber'i, ırkçılığa varan bir taassup sonucu, kendi kavimlerinden olmaması nedeniyle reddedişleri dile getirilmekte. Allah'ın iradesine bu şekilde el uzatmak çok cür'etkâr bir tavırdır; Allah'ın, kendilerine, kimi peygamber tayin edeceğini sorması, danışması gerekirmiş gibi. Aslında bunların hepsi bahane... Daha önce, kendi aralarından çıkan peygamberleri de yalanlamamışlar mıydı(?!) İmanda şart, pazarlık olmaz. Bütün keyfî çıkışlar, hevâ ve hevesler bir tarafa bırakılarak, din bir bütün olarak kabul edilip gereğince amel edildiği zaman iman tahakkuk eder. Gerisi, aldanış, tükeniş ve helâktır...

Burada, insanı bile bile isyana götüren iki hastalıktan; haset yani kıskançlık ve kavmiyetçilik taassubundan söz edilir. Oysa düşünen, akleden insan, kimden gelirse gelsin, kim getirirse getirsin; hakka, hak olduğu için inanır. Yine aynı şekilde, toplumlar için örnek ve önder kişilere haset edip, düşmanlık edileceği

yerde; onlara gıpta edip iyiliklerde yanlarında yer almak insanî bir vecibedir. Kıskançlık ve hasetle onlara karşı olmak şeytanî bir eğilimdir. Kıskançlığı yani hasedi kine kadar vardırmak, burada da görüldüğü gibi insanı küfre kadar götürür.

Haset, insanı kötülüklere sürükleyen gayr-i ahlâkî hastalıkların başta gelenlerindendir. Haset; bilgisizlik, çekememezlik ve tamahkârlığın birleşmesinden doğar. Haset, Allah'ın kullar arasında yaptığı taksim ve takdire razı olmamayı, teslimiyet göstermemeyi ifade eder. İşte burada da, Peygamber'in kendi kavimlerinden olmayışına, kendi benimsedikleri kimseler arasından seçilmeyişine haset edip onu yalanlamalarından bahsedilir. Bu hâl, imansızlığın taşıdığı zanları ifade eder. Allah'ın indirdiği şeyleri haset sonucu inkâr edenlerin, hevâları karşılığında sattıkları şey ne kötüdür. Onlar gazap üstüne gazaba uğradılar.

Bu kadar büyük tehlikelere maruz bırakacak olan haset marazını, kontrol altına almak lâzımdır. Bu hastalığın her boyutu, her hâlükârda sahibine zarar vericidir.

❀ ❀ ❀

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا نُؤْمِنُ بِمَا أُنزِلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَهُمْ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنبِيَاءَ اللَّهِ مِن قَبْلُ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٩١﴾

2:91 Bir de onlara** (Yahudilere): **"Allah'ın indirdiği şeye** (Kur'ân'a) **iman edin" denildiği zaman, "Biz, bize indirilen** (Tevrat)**a inanırız" derler de ondan başkasına küfrederler.

Hâlbuki o** (gönderilen Kitap) **nezdlerindeki** (Tevrat)ı **doğrultan** (bir) **gerçektir. De ki,** (Habibim): **"Öyle ise mü'minler idiniz de** (Tevrat'a inanıyordunuz da) **daha evvel Allah'ın peygamberlerini niye öldürüyordunuz?"

Bu ırkçı, haset sahibi kimselerin bir diğer karakteristik özelliği, itirazcı olmalarıdır. "*Onlara, Allah ne indirdi ise iman edin denildiği zaman*" ve de nefislerinin hoşlanmayacağı bir emir indirildiğinde "*biz kendimize indirilene iman ederiz*" diye kafa tutarlar. Çünkü nefislerinin hoşlanmadığı emirlere, ilâhî vasıflı da olsa, itaat etmek istemezler. İnanacakları şeyde muhakkak hevâlarını görmek isterler. Meselâ, kendilerinden olmayan bir âlime âlim demez; kendilerinden olmayan peygamberi peygamber kabul etmezler. Beşeriyeti şirk u cidâl içinde yüzdüren türlü türlü mel'anet ve şeytanet ile sürekli itirazcı ve şartlı bir yaklaşımla yalan yere imandan dem vururlar. Oysa iman, vahyin bütün bildirdiklerini kabul etmektir. Yanlarındaki Kitap'la aralarında hükmetmedikçe, o Kitab'a inanmış görünmeleri neyi halleder? Kitab'ın bir kısmına inanıp bir kısmını reddetmek yahut bir kısmını zamana, çağa uymaz görmek insanı iman dairesinden çıkarır.

❀ ❀ ❀

وَلَقَدْ جَاءَكُمْ مُوسَى بِالْبَيِّنَاتِ ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ ﴿٩٢﴾ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ وَاسْمَعُوا قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَأُشْرِبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ قُلْ بِئْسَمَا يَأْمُرُكُمْ بِهِ إِيمَانُكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٩٣﴾

2:92 Andolsun, Mûsâ size en açık delilleri getirdi. Sonra siz onun ardından** (gıyabında) **o buzağıya tutundunuz** (onu tanrı edindiniz). **Siz** (öyle) **zalimlersiniz.

2:93 Bir vakit, "Size verdiğimiz** (Tevrat)**ı kuvvetle tutun** (ona sımsıkı yapışın, söz) **dinleyin"** (diye) **Tûr'u tepenizin üstüne kaldırıp sizden teminatlı vaad almıştık. "**(Kulağımızla) **dinledik,** (kalbimizle) **isyan ettik" demişlerdi.** (Çünkü) **küfürleri yüzünden özlerine buzağı** (bir su gibi) **içirilmiş** (iyice işlemiş)**di. De ki: "Eğer mü'min** (kimse)**ler iseniz inancınız size ne kötü şey emrediyor!"

Tüm bu verilerden anlıyoruz ki; insanlar, imana dair basiretleri açılsın diye, çeşitli sorularla imtihana tâbi tutulurlar. Kimi zaman sıkıntı ve musibet, kimi zaman bolluk ve refahla... Sıkıntı ve musibet içerisindeyken Yaratan'a yönelip ferahladıktan sonra yüz çevirenler, fıtratlarını bozmuş kimselerdir. En'âm sûresinin 43. âyet-i kerîmesinde bildirildiği vechile, zor zamanlarında, Yaratan'a yönelip yardım isterler; fakat sıkıntılarından kurtuldukları vakit eski sefih yaşantılarına dönerler. Tıpkı İsrailoğulları gibi...

Tufan, çekirge ve daha nice musibetle karşılaştıklarında, Mûsâ'nın getirdiklerine iman ettik diyenler, felâha ulaştıkları ân, yeniden eski küfürlerine döndüler. Kaypak ruhlu, çifte standartlı, yüzeysel imanlılar hep böyledir. İnandık demelerine rağmen, Kitab'ın gereğine göre yaşamazlar. İşine gelen bölümünü alır, inanç adına kullanır; işine gelmeyen kısımları ise, çağ adına reddeder, gelişmiş dünyaya uygun olmadığını ileri sürerler. Tıpkı, sekülerist idraksizler gibi...

O günün buzağı sevgisine müptelâ olmuş insanıyla, bugünün mal sevgisine tutulmuş, Yahudileşmiş insanı arasında ne fark var? Onlar, buzağıya tapma gibi çirkin bir fiili severek yaparken; bugünün insanı, günahı ve kötülüğü tûl-i emeller uğruna sever olmuştur. İnandık demelerine rağmen, Kitab'ın hükümlerini sorumsuzca, hiçbir vicdanî rahatsızlık duymadan çiğneyip; haram, soygun, vurgun ve zulümlerini seve seve işleyen kimselerin, ne farkı var İsrailoğulları'ndan?[56]

❀ ❀ ❀

قُلْ إِنْ كَانَتْ لَكُمُ الدَّارُ الْآخِرَةُ عِنْدَ اللَّهِ خَالِصَةً مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٩٤﴾ وَلَنْ يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٩٥﴾ وَلَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ النَّاسِ عَلَى حَيَاةٍ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ

[56] Bkz. 2/81

وَمَا هُوَ بِمُزَحْزِحِهِ مِنَ الْعَذَابِ أَنْ يُعَمَّرَ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾ قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٩٧﴾

2:94 (Habibim) ***söyle: "Allah yanında âhiret yurdu*** *(cennet, diğer)* ***insanların değil de yalnız sizinse*** *(ve bu dâvânızda)* ***doğruculardan iseniz, haydi ölümü temenni edin*** *(bunu canınıza minnet bilin)."*

2:95 (Fakat) ***onlar önceden elleriyle işlediklerinden*** *(kötü amellerinden, Tevrat'ı tahrif ettiklerinden)* ***ötürü onu*** *(ölümü)* ***hiçbir zaman arzu edemezler. Allah o zalimleri hakkıyla bilendir.***

2:96 ***Andolsun, sen onları*** *(Yahudileri)* ***insanlardan*** *(hatta)* ***müşrik olanlardan ziyade hayata düşkün bulacaksın. Onlardan her biri arzu eder ki*** *(kendisine)* ***bin yıl ömür verilsin. Hâlbuki onun çok yaşatılması kendisini azaptan uzaklaştırıcı değildir. Allah, onlar ne işlerlerse, hakkıyla görücüdür.***

2:97 (Habibim) ***de ki: "Kim Cebrâil'e düşman olursa"*** *(kahrından gebersin!).* ***Çünkü kendinden evvelki*** *(Kitap)****ları tasdik edici*** *(ve doğrultucu)* ***ve mü'minler için hidâyet*** *(yol gösterici)* ***ve müjde olan*** *(Kur'ân)****ı Allah'ın izni ile senin kalbinin üstüne o indirmiştir.***

Bu ayetler, hidâyet yolunu ve prensiplerini geçici arzularına tercih eden insanların bozuk hâllerini, nasıl bir horluk ve zillet içerisine düştüklerini en veciz tasvirlerle idraklerimize sunar.

Ebedî olarak ruhlarını âhiret penceresine kapatmış kimselerin, nasıl da idraksiz, iz'ansız olduklarını farklı bir boyutuyla anlatır. Cereyan eden hadiseleri basiret üzere değil de, hevâlarına tâbi tuttukları kısır akıllarıyla değerlendirip batağa düşenler, elbette hayırlarına yapılan daveti anlayamazlar. Hayırlarına yapılan bu davete, kızgınlık ve kin ile karşılık verenlerin, dillerini nereye kadar uzattıklarını ilâhi verilerde görüyoruz ki küfürde muannitleşmiş kimseler, sadece peygamberler ve mü'minler hakkında kötü konuşmakla kalmayıp ilâhî elçi olarak seçilen Cebrâil'e de dil uzatıyorlar. İman etmemeye bahane ve itiraz arayan kimseler, başlarına gelecek azabı haber veren meleğe düşmanlıklarını ilân ederek, tavırlarını meşrulaştırmaya çalışıyorlar. İnsanın, tanımadığı kimse hakkında düşmanlık beslemesi kadar abes bir şey olamaz. İşine ve hevâsına ters geldiği için, hayrına olacak hususlarda dahi, vahye kör taassup ve ön yargı ile karşı koyup işi düşmanlığa götürmek kadar büyük cehalet olamaz. Ne gülünç bir hamâkat!.. Ne yazık ki düşmanlık ve kin, insanları bu derece ahmaklığa sevk edebiliyor. Yoksa Cebrâil'e neden düşman olacaklardı ki? Oysa ne Peygamber ne de Cebrâil bu işleri kendiliklerinden yürütüyorlardı. Onlar, Allah'ın emrettiği işleri yerine getiriyorlardı. Cebrâil bir melektir. Vahyi Allah'ın izniyle tebliğ etmiştir. "*O, iman eden kavimler için hidâyet menbaı, şifa kaynağıdır.*[57]

Hidâyet; imanın, takvanın, yakînin meyvesidir.

❀ ❀ ❀

[57] Bkz. 2/2; 10/57

مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ ﴿٩٨﴾

2:98 Kim Allah'a, meleklerine, peygamberlerine, Cebrâil'e, Mikâil'e düşman olursa şüphesiz Allah da o (gibi) kâfirlerin düşmanıdır.

İsrailoğulları ise iman etmiyor, Allah'tan korkmuyor ve yakîn getirmiyorlar. Dinleri ve peygamberleri birbirlerinden ayırdıkları gibi, adlarını ve vazifelerini duydukları melekleri de birbirinden ayırıyorlar. Mîkâîl'i dost, Cebrâil'i düşman olarak görüyorlar. Oysa Allah'ın emrine râm olan melekler, hangi göreve memur olunmuşlarsa onu yerine getirirler.

Meleklerden olan Cebrâil, Allah'ın elçisidir. Kim bir Allah elçisine düşman olursa; bilsin ki, Allah da onun düşmanıdır. Kim bir peygambere iman ederse; bu iman, onun bütün peygamberlerin hak olduğuna inanmasını gerektirir. Kim de bir peygamberi inkâr ederse; bu küfür, onun, bütün peygamberleri inkâr etmesi sonucunu doğurur.[58]

❁ ❁ ❁

وَلَقَدْ أَنزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ ﴿٩٩﴾

2:99 Andolsun, biz sana apaçık âyetler indirdik. Onları fâsıklardan başkası inkâr etmez.

[58] Bkz. 4/150, 151

Hz. Âdem'le başlayan vahiy, Hz. Muhammed (s.a.v) ile tamamlanmıştır. Allah'ın bildirmiş olduğu din vaazında, tevhidî eylemin bütünlüğü, hakka davet eden âyetler o kadar açık ve şüpheden uzaktır ki; zerre kadar akıl ve fehm u insafı olan, bu vaaza iman etmekte tereddüde düşmez.

Allah-u Teâlâ, geçmişlerin ve sonrakilerin tahrif etmiş oldukları kitaplarda ahkâmını anlatmaktadır. Selim, yani bozulmamış akıl sahibi olanlar için apaçık belgelerle doludur bu kitaplar. Bunun önündeki perde, kıskançlık ve hevâya düşkünlüktür. Aklını hevâsına tâbi kılmış, fıtratını bozmuş, hakkın hilâfına hareket etmeye alışmış, akîdesi bozulmuş fâsıklardan başka kimse küfre düşmez.

Allah'ın Kitab'ının ihtiva ettiği bu âyetler, küfür erbabının tutum ve tavırlarını sergiler. Örneğin, İsrailoğulları'nın değiştirdikleri Tevrat'ın içerdiği birtakım ahkâm anlatılmaktadır. Allah, nebîsi Muhammed (s.a.v)'e inzal buyurduğu Kitap ile onu bu hususlara muttali kılmıştır. İnsaf sahipleri için apaçık belge niteliğindedir o. Selim fıtrat sahiplerini, kıskançlık ve isyandan başka hiçbir şey bu gerçekleri inkâra sevk etmez.

❁ ❁ ❁

أَوَكُلَّمَا عَاهَدُوا عَهْدًا نَبَذَهُ فَرِيقٌ مِنْهُمْ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠٠﴾

2:100 Onlar ne zaman bir ahid ile bağlandılarsa içlerinden bir güruh onu bozup atıvermedi mi? Hayır, *(bir güruh değil),* ***onların çoğu*** *(ahit tanımazlar)* ***iman etmezler.***

İşte, bu âyet-i kerîme de buna işaret etmektedir. "Onların bir ahdi yoktur" hangi ahde bağlanırlarsa bağlansınlar, onu bozup arkalarına atarlar. Kitab'ı arkalarına atmaları; inkâr edip mucibince amel etmekten kaçınmalarıdır. Ehl-i Kitab'ın böyle davranması, nankörlüğün, ahmaklığın ve sû-i edebin ta kendisidir. Kitab'ı bu suretle arkalarına atanlar, ondan daha güzel bir kitaba mı başvuruyorlar(?!) Hayır! Böyle bir kitap bulamazlar ki zaten.

Hz. Âdem'le başlayan ve birbirlerini doğrulayan peygamberler halkası aracılığıyla bildirilen haberler, tevhid hakikati üzere bina edilen düsturları içermektedir. Lâkin fâsıklar güruhunun işine gelmediği için birbirini tutmayan çelişkiler içerisinde itirazlar ileri sürerek "Biz, bize indirilene inanırız." derler ve ondan başkasına küfrederler. Vahyi hevâlarına göre tevil eden, Kitab'ın bir kısmına inanıp bir kısmını inkâr eden, en önemli şeylerde dahi hevâsına uymayınca sözünden dönen, laçka, yalancı ve çifte standartlı kimselerdir.[59]

Yahudileşmiş ciddiyetsizler, Allah'a verdikleri ahdi ve peygamberleri ile yapmış oldukları andlaşmaları hep bozmuşlardı. Hz. Muhammed'e karşı aynı tavrı sergilediler. Yapılan muâhede şartlarının aksine, Müslüman saflarına da fitne ve ayrılık tohumları ekmişlerdi. Hâlâ da bu minval üzere hareket etmektedirler. Geride durarak, ajanları aracılığıyla Müslümanları birbirine kırdırıp dururlar. Zayıfladıklarını anladıkları ân, antlaşma masasına oturur, geri plânda sinsice oyunlarını sürdürürler. Bunların çoğu iman etmezler; çünkü bunlar akletmezler; çünkü bunların ilâhları hevâlarıdır!

[59] Bkz. 2/27

وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ نَبَذَ فَرِيقٌ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ كِتَابَ اللَّهِ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ كَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٠١﴾

2:101 Onlara ne zaman Allah katından -nezdlerindeki** (kitabı) **tasdik edici** (ve doğrultucu)- **bir peygamber geldiyse kendilerine kitap verilen** (o kimse)**lerden bir güruh sanki onlar** (hakikati) **bilmiyorlarmış gibi Allah'ın kitabını sırtlarının arkasına atmış** (ondan yüz çevirmiş)**tir.

İmanı özümseyip onun gereklerini bir bütün olarak kabule yanaşmayanlar, işlerine ve hevâlarına uymayan emir ve hükümlerle karşılaşınca; ya hevâlarına göre te'vil eder ya da arkalarına atarlar. Yani o hükümleri, yaşam ve düşünce ufuklarından siler, tatbik etmezler. Allah'ı ve âhireti hesaba katmadan yaşamak imansızlığın ta kendisidir.

❀ ❀ ❀

وَاتَّبَعُوا مَا تَتْلُو الشَّيَاطِينُ عَلَى مُلْكِ سُلَيْمَانَ وَمَا كَفَرَ سُلَيْمَانُ وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا أُنْزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ وَمَا هُمْ بِضَارِّينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ

وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنفَعُهُمْ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا بِهِ أَنفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿١٠٢﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ آمَنُوا وَاتَّقَوْا لَمَثُوبَةٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ خَيْرٌ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ ﴿١٠٣﴾

2:102 Şeytanların; Süleyman'ın mülk** (saltanat ve nübüvvet)**i aleyhine uydurup takip ettikleri şeylere** (yalanlara) **uydular. Hâlbuki Süleyman asla kâfir olmadı. Fakat o şeytanlar kâfirdiler ki, insanlara sihri** (büyücülüğü) **ve Babil'deki iki meleğe, Harut ve Marut'a indirilen şeyleri öğretiyorlardı. Hâlbuki onlar** (o iki melek), **"Biz ancak fitneyiz** (imtihan için gönderilmişizdir). **Sakın** (sihir, büyü yapıp da) **kâfir olma" demedikçe hiçbir kimseye** (sihir) **öğretmezlerdi. İşte onlardan** (o iki melekten) **koca ile karının arasını ayıracak şeyler öğrendiler. Hâlbuki** (sihirbazlar) **Allah'ın izni olmadıkça onunla hiçbir kimseye zarar verici değillerdir. Onlar ise kendilerini zarara sokacak, onlara fayda vermeyecek şeyleri öğreniyorlardı. Andolsun, onlar muhakkak biliyorlardı ki onu** (sihri) **satın alan** (ona revaç veren) **kimsenin âhiretten hiçbir nasibi yoktur. Onların kendilerini cidden ne kötü şey mukabilinde sattıklarını bilmiş olsalardı.

2:103 Eğer onlar** (Yahudiler, Peygambere ve Kur'ân'a) **iman edip de** (sihir yapmak gibi günahlardan) **sakınmış olsalardı Allah katından** (kazanacakları) **sevap,** (haklarında) **elbet daha hayırlı olurdu. Eğer bunu bilselerdi.

Allah'ın Kitab'ı ışığında ilmin gerçeğine vâkıf olabilmek için

çalışmamak, onu bir kenara bırakıp anlamsız ve zararlı şeylerle uğraşmak da büyük bir kayıptır. Çünkü iman, sahibini faydasız ve boş işlerden yüz çevirmeye davet ederken, zarar verici şeylerden de menedicidir.

Anlamsız işlerle uğraşmak, hele hele hainlik ve çekememezlikle insanların saadet ve huzurunu bozacak davranışlarda bulunmak, şeytanîliğin ta kendisidir. İşte bu şeytanî tıynete sahip olan imansızlar güruhu, peygamberleri hevâlarına alet edememenin hırsıyla, onlara dil uzatır, çeşitli iftiralarda bulunurlar.

Hz. Süleyman'ın, mülkü, saltanatı sihir ve büyü ile elde ettiğini ileri sürmüşlerdi; oysa bu işlerle meşgul olmak şeytan ve şeytanlaşmış varlıklara mahsustur. *"Süleyman asla küfretmedi"* ifadesiyle bu gerçek vurgulanmaktadır.

Bu girişten sonra, "Sihir nedir?" diye sorduğumuzda, Kur'ân-ı Kerîm'in sihre açıklamalar getirdiğini görmekteyiz. Ancak onun mahiyeti ve tesiri hakkında görüşler ihtilâflıdır. Allah dilemedikçe, hiçbir güç zarar ve fayda vermeye mâlik değildir. Sihir ve büyüde bir tesir söz konusudur. Allah'tan başka müessir olamayacağı hâlde, tesiri, etki yapabilme ve hüküm yürütebilme yetkisini O'ndan başkasına vermek şirktir, deniliyor.

Bu bağlamda, olduğu varsayılan etkileşim ve tesir, ancak zaaf ve cehaletten doğmaktadır. Yapılan, evham ve hayal ettirici vehimlerle, cahil ve zaif kimseleri tesir altına almaktan başka nedir ki? "İki söz, bir büyü"; Yunus Emre'nin dediği gibi; "Söz ola kese savaşı, söz ola bitire başı." Gerçekten de insan cahilse, tevekkül ve teslimiyetten yoksun, bir de kulluk bilincinden ve ibadetten uzak ise, şeytana yakasını kaptırmış âciz bir varlık mesabesindedir. Bu durumda, kişi, artık her iyi veya kötü oluşu sihir, büyü ve

nazara bağlar. Hislere, fikirlere, eşya ve cisimlere göz bağlayıcılığı yoluyla tesir edilebilir.

Alçakça bir yaklaşımla insanların arasını açacak girişimlerde bulunmak veya çekememezliğe varan kıskançlıkla büyücüye koşmak... Bu gibi girişimlere destek olmak ne büyük zulümdür. Özellikle karı ile kocanın arasını açacak şekilde davranışlarda bulunmak, çok kötü sonuçlar doğurmakta. Çünkü cemiyetin mutlak temeli olan aile hayatını yıkmak, cemiyetlerin yıkılışını hızlandırır. Aile sağlam olursa, cemiyet de sağlam olur. Aksi hâlde cemiyet de bozulur. Mevdûdî'nin verdiği bir haberde, "Şeytan dünyanın dört bucağına ajanlarını gönderir. Bu ajanlar geri döndüklerinde yaptıkları fitne ve fesatları anlatırlar. Ancak şeytan, onların yaptıklarını küçümser de, karı kocayı ayıranı kucaklayarak 'Hakikaten büyük iş görmüşsün!' der." ifadeleri yer alır.

Evet, bu tür eğilim içerisinde olanlar, behîmî arzuları ve hasis menfaatleri uğruna âhiretlerini satan kimselerdir. Yapmakta oldukları şey ne kötü?.. Keşke düşünseler ebediyetteki elim azabı.

Yine, İbni Kesîr'de yer aldığı üzere, "Kim bir kâhine veya büyücüye gider de onun söylediğini doğrularsa, Muhammed (s.a.v)'e indirilmiş olana küfretmiş olur."

Elmalılı ise, "Sihir, sebebi hafi (gizli) olmakla hakikatin hilâfına tahayyül olunan yaldızcılık, şarlatanlık, hud'akârlık yolunda cereyan eden herhangi bir şey demektir. Esrarengiz bir surette, hakkı bâtıl, bâtılı hak; hakikati hayal, hayali hakikat diye göstermek vardır. Bunun için imansızlık, ahlâksızlık sihrin köküdür." der.

Sihrin en büyük tesiri ruhlar üzerindedir. Fikirleri bozar, kalpleri çeler, ahlâkı berbat, cemiyetleri perişan eder. Binaena-

leyh, sihrin aslı yoktur demekten ziyade; akıl, irade ve düşünceyle evhamlara düşmekten sakınmak lâzımdır. Allah'ın izni olmadıkça zarar veren olmaz. Müessiri hakikî ancak Allah'tır. Menfaat de, zarar da ancak O'nun izni ile hâsıl olur. O hâlde, her şeyden evvel Allah'tan ittika etmeli; vesvese ve evhamlara karşı Kitabullah'a sarılmalıdır.[60]

❀ ❀ ❀

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقُولُوا رَاعِنَا وَقُولُوا انظُرْنَا وَاسْمَعُوا
وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٠٤﴾

2:104 Ey iman edenler! "Râina" demeyin, "Unzurnâ" deyin. (Söze iyi) kulak verin. Kâfirler için çok acıklı bir azap vardır.

Bu beyyine, mü'minlere, konuşma ve telâffuzlarında bir metodu gözeterek; kelimeleri anlamlı, saçmalık ve kaypaklıktan uzak bir tarzda kullanmayı öğütlüyor. Âyetten yola çıkarak, kelimelerin, ifade edilmek istenen anlamın doğru verilmesi açısından çok mühim fonksiyonu olduğu sonucunu çıkarabiliriz.. Mü'minler konuşmalarında eş anlamlı sözcük arasından seçim yapacakları zaman, ifadeyi en net ve muhtevayı en geniş şekliyle aktarabilen kelimeyi seçmelidirler. Çünkü zihinlerde yanlış mânâları çağrıştırabilecek lâfızlar insanları şaşırtabilir. Düzeltmeye kalkarken de, "Biz bu kelimelerle şunu veya bunu kastettik." deyip kurtulmaya çalışmak zahmetine girmemek için, kelimeleri, cümleleri daha dikkatli kullanmamız gerekiyor.

---

[60] Bkz. 6/17, 76; 7/113

Tüm kavimler, Allah'ın yönlendirdiği tarzda Müslüman olmakla şeref kazanırlar. İslâm, bütün insanlara saadet yolunu göstermek için, âlemlere rahmet olan nebîlerin iletmiş olduğu yoldur. Araplar, Türkler, Ruslar vs. bütün kavimler de, aynı esasları taşır. Meselâ moda edilmeye çalışılan "Türk İslâm'ı, Arap Müslümanı" gibi saçmalıklar, insanımızı yanıltabilir. "Benim kastım, başka Müslümanların olacağını söylemek değildi" diyerek yanlışların içinden çıkmaya çalışmak, insanı bilinmezlerin arasından kurtarmaz. İşte Cenâb-ı Hakk, insanımızı açmaza düşmekten kurtarmak için, bu suretle ikaz ediyor. "*Ey iman edenler!*" hitabıyla buna dikkatleri çekerken, din düşmanlarının kelimeler yoluyla dahi olsa, Müslümanlarla nasıl bir oyun içerisinde olduklarını -Müslümanlara karşı menfi tavırlarını her fırsatta nasıl gösterdiklerini- anlatarak, onlara karşı uyanık ve dikkatli olmaları konusunda Müslümanları uyarıyor. Buna karşın Kitap, inananlara, kâfirleri kıskançlığa sevk eden iman bağına iyice yapışmalarını ve Allah'ın vermiş olduğu ikramına da şükredip, imanlarını muhafaza etmelerini önermektedir. Bu da gösteriyor ki, bu dini gözetmek ümmetin vazifesidir. Mü'minler başıboş olmaya razı olmamalı; ne yapıp edip, bir imam etrafında ümmet teşkil etmeliler.

Allah'ın en büyük lütfu, imana davettir. Bu şuurla, Resûl'e ittibâ ile vahiy doğrultusunda gelişmektir. İnsanlar, talim edilen ilme, tebliğ olunan ahkâma iyi kulak vermelidirler. İman, söz ve davranışlarla özdeşleşince gerçek yerini bulur; fonksiyonunu icra eder. Bu bakımdan mü'minler, söz ve filleriyle kâfirlere benzememelidirler. Zillet ve küçüklük, muhalefet edenlerin üzerinedir.

❀ ❀ ❀

مَا يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَلَا الْمُشْرِكِينَ أَنْ يُنَزَّلَ عَلَيْكُمْ مِنْ خَيْرٍ مِنْ رَبِّكُمْ وَاللَّهُ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿١٠٥﴾

2:105 Ehl-i Kitap'tan olan kâfirler de,** (Allah'a eş koşan) **müşrikler de size Rabbinizden hiçbir hayır indirilmesini istemez(ler). Allah ise rahmetiyle kimi dilerse onu mümtaz kılar. Allah en büyük lütuf ve inayet sahibidir.

Bu doğrultuda, Kitab'ın hükmüyle inatlaşanların ya da tevhidden uzak kalmış, Allah'tan başka çeşitli Rabler edinenlerin vasfı; net ve öz Müslümanlığın kavranıp yaşanmasını istememek olmuştur. Bu geri kalmış, fıkıhsız hâli gidermek için Cenâbı Hakk, gayr-i Müslimlerin istediğine değil de, mü'minlerin isteğine icabet ederek, dilediğine cennet yolunu açar. Bu anlayışa ulaşmak da, şükrümüzün yüce vesilesidir.

Kitap Ehli'nden de olsalar, müşriklerden de olsalar, tüm kâfirler aynıdır ve hiçbir zaman Müslümanların iyiliğini istemezler; her zaman onları üzecek, incitecek girişimlerde bulunurlar. Kendilerine musallat olan kötü alışkanlıkla, kaypak sözler kullanarak veya sözü, hakaret anlamı taşıyacak şekilde kullanarak, içlerindekini dışa vurmadan edemezler.

Allah, rahmetiyle dilediğini kuşatır; O, kâfirlerin isteklerine göre hareket etmez. O ancak, hak eden kimselere büyük rahmet sahibidir.

❀ ❀ ❀

مَا نَنسَخْ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِنْهَا أَوْ مِثْلِهَا أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٦﴾

***2:106 Biz neshettiğimiz** (hükmünü diğer bir âyetle değiştirdiğimiz) **veya unutturduğumuz** (geri bıraktırdığımız) **bir âyetin** (yerine) **ya ondan daha hayırlısını yahut onun benzerini getiririz. Allah'ın her şeye kemaliyle kâdir olduğunu bilmedin mi?** (Elbette bildin).*

Bu âyetten anlaşılıyor ki, cahiliye insanı, Kur'ân'daki bazı âyetlerin hükmü kaldırılmış veya bazıları unutturulmuş sanmaktadır. Oysa Tevrat, İncil, Zebur ve suhuflarda unutulan, kaldırılan ya da yanlış uygulanagelen bazı âyetlerin hükmü kaldırılmış olabilir. Bu kitaplardaki âyetlerin hükmü kaldırılmış, bir kısmı unutturulmuş da olsa, insanlığa ekmel olarak sunulmuş bulunan açık âyetlerin hükmü bâkidir.

Her âyet ve taşıdığı hüküm, zaman, zemin ve şartlara göre uygulanmak içindir. Bu durumları düşünmeyen bazı bilim adamları, Kur'ân'da da hükmü kaldırılmış âyetlerin var olduğu fikrine kapılmıştır.

Said Çekmegil'in "Nasih-Mensuh" adlı eserinde bu konu şöyle açıklanmıştır: "İslâm, âlemşümul ve kıyamete kadar kalıcı bir dindir. Nasıl ki, Kur'ân'a muhatap olan ilk toplum birtakım merhalelerden geçmiş ve her merhale için münasip âyetler inmişse; her zaman için, bu merhaleleri yaşayan ve benzer ortamlarla karşı karşıya kalan toplum veya fertler vardır. Dolayısıyla aynı şartlar tahakkuk ettiğinde, o şartlarda inen âyetler tekrar devreye girer ve onlarla amel edilir. Bir de Mevdûdî'nin dediği

gibi, 'Allah-u Teâlâ Kur'ân'da bir konuya farklı yerlerde ayrıntılar ekler ve aynı konunun farklı yerlerde, farklı yön ve ayrıntılarını sunar. Aynı konuyu zihinlerde teyit edip ispatlamak için, bir yerde bir fikir, diğer bir yerde başka bir fikir öne sürer. Bir yerde bir konuyu kısaca, başka bir yerde ayrıntılarıyla ele alır. Ve bunu derken de, Nahl sûresinin 101. âyetinde geçen '*beddelna*' kelimesini *'nasih'* yerine kullanan bazı bakışları düşündürür.

Zaten '*nesh*' kelimesi, sadece hüküm kaldırma anlamına gelmiyor. '*İnsâ, nesy*' kökünden unutturmak anlamına da gelir. Ama *'nes'en'* kökünden alınırsa ertelemek demektir ki; o hâlde, neden nesh kelimesi yalnız hükmü 'kaldırma' veya 'silme' mânâlarında algılanarak, mushaftaki haber niteliğindeki veriler mensuh sanılsın.'"[61]

Muhammed Ebû Zehra da bu konuya şu yorumu getirir: '*Herhangi bir âyeti nesheder veya unutturursak...*' kelâmındaki 'âyet' mûcize anlamında kullanılmıştır. İşte bu âyet-i kerîme de, neshedilen şeyin -Hz. Mûsâ, Hz. Îsâ gibi nebîlere verilen mûcizeler gibi- Hz. Peygamber (s.a.v) için verilen mûcizenin değiştirilmiş olmasına delâlet eder."

Bu hususdaki görüşlerden yola çıkarak, Mevlânâ Muhammed Ali'nin dediği gibi; "Kur'ân'da mevcut bir âyette, kat'î (vahyî) bir delil ile sabit olmadıkça, 'hüküm neshedilmiş' demektense, 'zamana göre her birisiyle amel câiz' demek daha doğrudur. Kesin doğrular Rabb'imize aittir."

❀ ❀ ❀

[61] Bkz. Muhammed Ebû Zehra, İslâm Hukuku Metodolijisi, (Çev. Abdulkadir Şener), Ankara 1979, s.167

أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا لَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٠٧﴾

2:107 Göklerin ve yerin mülk** (ve tasarrufunun) **hakikaten Allah'ın olduğunu ve sizin** [için] **Allah'tan başka ne bir yar** [dost], **ne de hakikî bir yardımcı bulunduğunu bilmedin mi?

Gerçek mülk sahibi, yaratıcımız ve yaşatıcımız yüce Allah'tır. O hâlde, bu mülkün bize sunulan, ikram edilen kısmını, O'nun istediği gibi kullanmamız gerekir. Meselâ; bir üzüm bağımız olduğunu varsayalım. Ondaki nimetleri helâl olarak yiyip içeriz; fakat insanların zihinlerini uyuşturan, dimağlarını körelten şarap imalinde kullanamayız. Hakeza, bize ait evimizde, helâl olan her işi işlemekte serbestiz. Fakat ev bizim diye, orada kumar oynatamayız, fuhuş yapamayız. Yetişmesinden mes'ul olduğumuz çocuklarımız bizimdir diye, onları imansız telkinlere açık tutamayız; namazsızlıklarını hoş göremeyiz... Allah, mâlikül mülktür. O'nun mülkünde bize nisbet edilen kısımlar varsa, sahibinin rızası hilâfına işlenen günahlara göz yumamayız. Gücümüz ve imkânlarımız dâhilinde, Mülk Sahibi'nin mülkünde Müslümanca yaşamanın samimî gayretlerini taşımakla mükellef olduğumuzu unutmamalıyız. Böylece, Allah velîmizdir, yâr ve yardımcımızdır. Vahyine sarılanlar, tehlikelerden korunarak cennet diyarında ağırlanırlar.

❀ ❀ ❀

أَمْ تُرِيدُونَ أَنْ تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا سُئِلَ مُوسَى مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَتَبَدَّلِ الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴿١٠٨﴾

2:108 Yoksa siz de** (ey Yahudiler!) **evvelce Mûsâ'ya sorulduğu gibi Peygamberinizi sorguya mı çekmek istiyorsunuz? Kim imanı(nı) küfür ile değişirse dümdüz yolu sapıtmış olur.

Mülk Sahibi'nin emir ve tavsiyelerini bizlere ulaştıranlar, Allah resûlleridir. Buna şükredecekleri yerde, Allah'tan haber getiren nebîlerini bazı ukalâlar gibi sorguya çeken zalim kimseler olmuştu ya... Resûl'ün tebliğinden haberleri olduğu hâlde, Allah'ın nizamını; eski çağlara ait uyarılardır, şimdi ise medeni çağdayız, diyerek birtakım felsefî önermeler öne sürmektedir bazıları.

Allah, buna benzer ayetlerle mü'minlerini böylesi safsatalara inanmaktan sakındırarak; Resûl'ün resullüğünü sorgulayacak davranışlardan sakınarak davetine itirazsız icabet edilmesini tembihliyor. Elbette onlar hakkı öğrenip iman etmek için değil, Allah'ın vahyi hakkında felsefe yürüterek veya olmadık şeyler ileri sürerek resûlleri, âlimleri kışkırtmak veya sıkıştırıp sözlerinin tesirini kırmak için beşerî düzenlerle yol almayı ilerilik olarak görürler. Asıl gericilik, "Müslümanım!" deyip sonra da Allah'n emirlerini yok sayarak, mülkün asıl sahibi olan Yaratıcı'ya şükretmek değil, nankörlük etmektir.

Yapılan bu tarz çıkışlar, Hakk'a imansızlıktır. Kişi, hakikati öğrenmek için değil de, sırf, tartışma olsun diye veya karşı tarafı yenmek niyetiyle, içinden çıkılamayacak sorular sorarsa; Yahudi ve müşriklerin karakterini sergilemiş olur. Meselâ; Allah'ı göstermesini, dağları yürütmesini, nehirler akıtmasını, ölüleri

diriltmesini, altın ve gümüş hazineler getirmesini veya gönüllerinin arzusunca vahiy getirmesini vb. şeyler yapmasını istemek gibi...

İmanı küfürle değiştiren, yani imanı keyfine göre ayarlayan, dosdoğru yoldan sapmış olur. Her kim, Allah'ın vahiyle belirlemiş olduğu şekilde şeksiz şüphesiz ve itirazsız bir imanla vahyi kabul edip, gerekleriyle pratikte amel etmez ve böylece küfrü imana tercih ederse; işte o kimse tek doğru yoldan, yani İslâm'dan sapmış olur. Bu yolun dışındaki yollar ise bâtıldır; bu yollara tâbi olanlar da sapık kimselerdir.

❀ ❀ ❀

وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّونَكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا حَتَّى يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٩﴾

2:109 Ehl-i Kitap'tan birçoğu, hak kendilerince besbelli olduktan sonra, ruhlarındaki hasetten ötürü sizi imanınızdan sonra küfre döndürmek hevesine düştü. Allah'ın emri gelinceye kadar şimdilik onları bırakın, serzeniş de etmeyin. Şüphesiz ki Allah her şeye hakkıyla kâdirdir.

Bu âyet-i kerîmede, Kitab'a inandıklarını söyledikleri hâlde yanlıştan yüz çevirmeyen sapık kimselerin çirkin huyları açıklanıyor. Bu sapıklar, kıskançlıklarından dolayı, vahye yönelmiş mutluları Allah'a şükreden değil de, kendileri gibi nankör kimseler kılmak isterler. O iğrenç kindarlığın ruhlarda meydana ge-

tirdiği tahribatı, başkalarının elde ettiği iyiliklerin yok olmasını arzulamak şeklinde izah edebilmek mümkün. Kin ve haset, İslâm'ın onaylamadığı, ortadan kaldırmayı amaçladığı huylardandır. Karşıtı olan bağışlama ile İslâm, insanları bu eğilimlerden uzaklaştırarak, önerdiği güzel ahlâk yasalarıyla terbiye eder. Kur'ân'a göre kin ve hasedin başlıca kaynağı, sapıklık ve azgınlıktır. Bu nedenle böylesi vasıflar kâfirlere özgüdür.

İşte bu gibi din bilmezlerin düştükleri iğrenç alışkanlıkları sebebiyle Müslümanlara karşı takındıkları tavır, Kur'ân-ı Kerîm'de, "*sadece çekememezlik yüzünden sapıklığa düştüler*" ifadesi gibi birçok örnekle haber verilmektedir.[62] Neden kaynaklanıyor olabilir bu? O şirret kimselerin bilemeyişinden mi? Asla! Onlar, bunu bile bile yapmaktalar. Çünkü "*Onlar kendilerine ilim geldikten sonra, sadece aralarındaki çekememezlik yüzünden*" böylesi basit davranışlara yönelmişlerdi.

Bu fâsık, sapık kimseler, Allah'ın Müslümanlara ihsan etmiş olduğu iman nimetini çekemediklerinden, her fırsatta, İslâm itikadını sarsmak için gereksiz ve zor sorularla zihinlere şüphe ve evhamlar sokmaya çalışıyorlar. Kur'ân-ı Kerîm bu durumu haber vererek Müslümanları uyarıyor ve kendilerine ne buyrulmuşsa aynen yapılmasını ve yasaklarından kaçınılmasını öğütlüyor. Güç ve enerjilerini gereksiz işlerde harcamamaları, aksine önemli meselelere dikkat etmeleri; kötülüğe kötülükle, kine kinle mukabele etmek yerine hak tebliği yapma mücadelesinde yollar aramalarının gereğine işaret ediyor. Kin, haset ve çekememezlik hastalığına tutulmuş küfür ehline karşı da tedbirli, hazırlıklı ve uyanık olunmasını bildiriyor.

---

[62] Bkz. 3/19; 42/14

"(Öyleyse) Allah'ın emri gelinceye kadar onları affedin." Bu suretle, şayet onlar imanı araştırmaya devam ediyorlarsa; Allah'ın emirlerindeki bildirilere dönünceye kadar onların sapıklıklarının ve aradaki boşlukların bağışlanabileceğini anlıyoruz. Ancak bu, sürekli değil, Allah'ın emri gelinceye kadar geçerli olan bir ertelemedir. Tebliğin önünde bir engel varsa, asıl olan, bu engeli kaldırabilmek için mücadele neyi gerektiriyorsa yapmaktır. Bu uğurda, Allah-u Teâlâ'nın sizin için seçtiği yolda tavizsiz yürüyün.

❀ ❀ ❀

وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ مِنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِنْدَ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١١٠﴾

2:110 Namazı dosdoğru kılın, zekât verin, kendiniz için önden ne hayır yollarsanız Allah katında onu bulacaksınız. Şüphesiz Allah ne yaparsanız kemaliyle görücü** (ve ona göre mükâfatını verici)**dir.

Ferdî ve sosyal gücü oluşturan ve insanı ayakta tutan namaz, zekât ve Rabb'in rızasını gözeterek vahye uygun olarak yapılan tüm amellerin karşılığını Allah katında bulacağız. İman ettikten sonra yapılan her amel, mü'minin kendisi içindir. Yapılan amellerin Allah katında hiçbir zerresi karşılıksız kalmayacak ve misliyle mükâfatlandırılacaktır.

Muhakkak, Allah yaptıklarımızı görür; kimin, neyi, ne için yaptığını bilir. Bu bakımdan sözlerimizin ve amellerimizin vahye uyması zorunludur.

وَقَالُوا لَنْ يَدْخُلَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ كَانَ هُودًا أَوْ نَصَارَى تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ
قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿١١١﴾ بَلَى مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ
لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَلَهُ أَجْرُهُ عِنْدَ رَبِّهِ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ
يَحْزَنُونَ ﴿١١٢﴾ وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَى عَلَى شَيْءٍ وَقَالَتِ
النَّصَارَى لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَى شَيْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ كَذَلِكَ
قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ
فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١١٣﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ
أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ وَسَعَى فِي خَرَابِهَا أُولَئِكَ مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ
يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ
عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١٤﴾

2:111** (Yahudiler ve Hristiyanlar) **dediler ki: "Yahudi veya Nasranî olanlardan başkası asla cennete girmeyecek". Bu, onların kuruntularıdır.** (Habibim, onlara) **söyle: "Eğer** (bu iddianızda) **doğrucu kimseler iseniz bürhanınızı getirin."

2:112 Hayır, kim** (tâat ve amelinde) **"ihsan" mertebesine yükselerek yüzünü** (kendini) **tastamam Allah'a teslim ederse, işte ona Rabbi katında** (amelinin) **ecri** (olarak cennet) **vardır. Onlara hiçbir korku yoktur. Onlar mahzun da olmazlar.

2:113 Yahudiler, "Hristiyanlar** (saymaya değer) **bir şeye sa-

hip değil" dedi**(ler). **Hristiyanlar da, "Yahudiler** (saymaya değer) **bir şeye sahip değil" dedi**(ler). **Hâlbuki hepsi de** (kendilerine indirilen) **kitabı** (sözde) **okuyorlar.** (Okumak) **bilmeyenler de tıpkı onların dediklerini söyledi. Artık Allah ihtilâfa düşmekte oldukları bu** (dâvâda) **kıyamet günü aralarında hükmünü verecektir.

2:114 Allah'ın mescidlerinde** (secde edilen ibadet yerlerinde) **O'nun adının anılmasını menedenlerden, onların harap olmasına koşandan daha zalim kimdir? Onların** (hakkı) **oralara korkak korkak girmekten başkası değildir. Dünyada rüsvaylık onlarındır. Âhirette en büyük azap da yine onların.

Allah'ın mabetlerini tahripten ve insanları ibadetten alıkoymaktan daha büyük bir zulüm olamaz. Demek ki her şeyin hakkı, lâyık olduğu yere konulması; zulüm ise, bir şeyin fonksiyonunun dışında kullanılmasıdır. Bir şey lâyık olduğu mevkiinden ne kadar uzaklaştırılırsa, o kadar haksızlık, zulüm yapılmış olur; keza, o şey ne denli mukaddes ve yüksek ise zulüm de o nisbette ileri gitmiş olur.

Allah'ın mescitlerinde Allah denmesini, yani O'nun hükümlerinin anlatılmasını menetmek ve onların harap olmasına çalışmak da büyük zulümlerdendir. Hem Allah'ın, hem mescitlerin, hem de insanların hakkına karşı işlenen son derece çirkin bir tecavüzdür. Bunu yapan zalimler, hiçbir zulümden çekinmezler. Filistin'de Halil İbrâhîm Camii'ni tarayıp namazdaki Müslümanları katledenler, Ayasofya'yı müzeye çevirenler ve daha uzak bir tarihte Kudüs'e hücum edip ahalisini katleden, Tevrat'ı yakıp Beyt-i Makdis'i tahrip eden, mezbaha ve mezbele hâline getiren Roma Kayserlerinden Tyitos ve daha niceleri... Yakın tarihimiz-

de de aynı cinayetler işlenmiş. Bütün bu hadiseler, Müslümanların zayıf olduğu zamanlarda meydana gelmektedir. Müslümanlar dini alanda geriler, ilkelerine bir bütün olarak sarılmaz, dinin bazı hükümlerini uygulayıp bazı hükümlerini ihmal ederlerse; kâfirlerle müşrikler mescitlere girer, yakıp yıkar veya günümüzde olduğu gibi camilerin oldukça ihtişamlı bir biçimde yapılmasına müsaade edilmesiyle beraber, mescit ehli üzerinde egemenlik kurarlar! Oysa mescitlerin imarından maksat, onların süslenmesi ve şekillerinin güzelleştirilmesi değildir. Aksine, gerçek imar, Allah'ın adının mescitlerde anılması ve şeriatının uygulanmasıdır. Mabedin temizlenmesi demek, şirk ve pislikten arıtılması demektir.

❀ ❀ ❀

وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾

2:115 Meşrık** [doğu] **da Allah'ındır, mağrıb** [batı] **da. Onun için nereye** (hangi semte) **döner, yönelirseniz Allah'ın yüzü** (kıblesi) **oradadır. Şüphe yok ki Allah vâsî'dir.** [rahmeti, kudreti ve lütfu geniştir] **hakkıyla bilicidir.

Bu âyet-i kerîmeden de anlıyoruz ki; mescitler asıl fonksiyonlarını yitirdiğinde ve insanlar aracılığıyla haktan uzaklaştırıldığında, Allah'a cidden ibadet etmek isteyenler asla meyus olmamalılar. O mescitlerden menedildik diyerek Allah'a ibadetten vazgeçmemeliler; zira sadece o mescitler değil, bütün temiz yeryüzü, Allah'a secde edilecek mekândır. Yani, namaz kılmak

için bir mescitte bulunmak zarurî değildir. Arzın her tarafında namaz kılabilir, O'na yönelebilirsiniz; Allah sizinle birliktedir.

Kıbleye yönelmek ise, kulların tevhid ile terbiye edilmesi; Allah'ın belli bir yönde olmadığının, ilim ve iradesinin her yerde mevcut olduğunun vurgulanması içindir.

Muhakkak ki, Allah Vâsi'dir, Alîm'dir. Vâsi'dir; zira cömertliği bütün kâinatı, ilmi bütün ilimleri, kudreti bütün kuvvetleri ihata eder. Alîm'dir; kullarının gizli-açık bütün yaptıklarını bilir.

❀ ❀ ❀

وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
كُلٌّ لَهُ قَانِتُونَ ﴿١١٦﴾

2:116 Onlar** (Yahudiler ve Hristiyanlar), **"Allah kendine çocuk edindi" dediler.** (Hâşâ!) **O,** (bu gibi şeylerden) **pak ve münezzehtir. Bilâkis göklerde ve yerde ne varsa hepsi onun. Hepsi de onun emrine râmdırlar.

Açıkça anlaşılıyor ki, yaratılmışlardaki sıfatlardan herhangi birini Allah'a yakıştırmak veya yaratılmışlardan herhangi birini O'na benzetmek, tevhid akîdesinden sapmaktır.

Şirke düşmüş olanlar, bu ve benzeri bozuk düşünceleri taşırlar. Seyyid Kutub'un deyişiyle, "İslâmî düşünceye göre; yaratan ayrı, yaratılanlar apayrıdır. Ve yaratanın hiçbir benzeri yoktur. İşte bu nedenle, 'Vahdet-i vücûd' felsefesi tamamen İslâmî tasavvurun dışında kalır ve İslâm, gayr-i Müslimlerin vahdet-i vücûd anlayışını tamamen reddeder. Vahdet-i vücûdcular mevcudatın,

yani bütün yaratıklar ile yaratıcının bir olduğunu ve bu kâinatın haddi zatında Allah'tan koptuğunu veya bu mevcudatın, Allah'ın görünen bir sureti olduğunu kabul etmektedirler. Bu tür bir teşbihin küfür olduğu açıktır."

Elmalılı Hamdi Yazır'ın deyimiyle, vahdet-i vücûd namı altında gizlenen bu felsefeyi durdurmak lâzımdır. Çünkü din ve ahlâk namına ilmî ve hikemî en büyük zarar, bundan neşet edegelmiştir. Ve nerede bir şirk varsa, bununla az çok bir alâkası vardır. Vahdet-i vücûda inanan bid'atçı sûfîlerin küfrü, ne Yahudilikte, ne Hristiyanlıkta, ne de müşrik Arapların putperestliğinde vardır. "*Abduhu ve resûluhu*" şahadeti, yani son nebînin Allah'ın kulu ve resûlü oluşunun günde beş defa ilân edilmesi, "Allah Îsâ'dadır veya Îsâ'dır; Îsâ Allah'ın oğludur." gibi iddialarda bulunan sapık akîdelerin reddilmesidir. Vahdet-i vücûddan doğan tasavvuf ekolünü de birçok düşünür ve âlim bu çerçevede eleştiriyor.[63]

"*Doğrusu, gökte ve yerde ne varsa O'nundur. O, 'ol' der, oluverir.*" Hepsi de emrine itaat ederler. A'dan Z'ye kadar her mahlûk, O'nun kanunları çerçevesinde hareket eder. Hiçbir yaratılmış, fıtratına aykırı hareket etmez, insan dahi. O, yaradılışı itibarı ile hayatını sürdürmek için, ilâhî kanunlar çerçevesinde yaşamak zorundadır. Bedenen Allah'a itaat içerisindedir; ancak düşünce ve seçme özgürlüğü kendisine verilen insan, bu yönüyle, eğer içerisinde bulunduğu hâli akledememişse; ilâhî iradeye karşı çıkıp saadet yoluna götürecek olan nizamı reddetme salâhiyetiyle fıtratındaki güzel hâli küfürle değiştirmekten başka, hiçbir şekilde ilâhî güce karşı koyamadığı bir acziyet içerisindedir. İnsan, inkâr

[63] Bkz. S. Çekmegil, İslam'ı Yaşamak, s.42-43

da etse, eş de koşsa, yaratılış itibariyle, her şey gibi o da Allah'a boyun eğer. Hayatlar, ancak O'nun kanunları çerçevesinde devam eder. İnsan her ne kadar Allah'ın emirlerine itaat etmese de gözleri, kulakları, kalbi ve tüm uzuvları Allah'ın koyduğu kanunlar dâhilinde görevlerini yaparlar. Allah onların faaliyetlerine son vermeyi emredince de, derhal buna itaat ederler. Yaratıcı'yı bu basiretle idrak etmeye yanaşmayan beyinsiz ukalâlar, O'nun kendileri için indirdiği, fıtratlarına uygun vahyi kabul edip anlamaya yanaşmazlar.

❀ ❀ ❀

بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِذَا قَضَى أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ ﴿١١٧﴾ وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ أَوْ تَأْتِينَا آيَةٌ كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ قَدْ بَيَّنَّا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿١١٨﴾

2:117 Göklerin ve yerin yaratıcısıdır O. O bir şeye hükmetti mi, ona ancak "ol" der, o da oluverir.

2:118 *(Hakikati)* ***bilmeyenler*** *(veya bilip de bilmezlenenler):* ***"Ne olur, Allah bizimle*** *(senin hak peygamber olduğuna dair yüz yüze bir)* ***söylese, konuşsa yahut*** *(bu bab [husus]ta)* ***bize bir âyet*** *(mûcize)* ***gelse" dedi****(ler).* ***Onlardan evvelkiler de tıpkı onların söyledikleri gibi söylemiş****(ler)****di. Kalpleri birbirine ne kadar da benzemiş! Biz hakikatleri iyice bilmek isteyenlere âyetlerimizi apaçık göstermişizdir.***

Yüce Allah'ı cüz'i akıllarıyla keşfetmeye çalışan insanlar, idraklerinin dışındaki varoluşu çözmeye cür'et ettikleri için sapıtıyorlar. Allah'ı ve O'nun yaratıcı sıfatını çözmeye çalışmak, enerjiyi boşa sarf etmekten başka nedir ki? İnsan, "*kun feyekun*"u idrak edemez. Çünkü onun vazifesi bu değildir. İnsana, kendi vazifesini îfa edebilmesi için kâinat kanunlarını keşfetmek, Allah'ın verdiği kudret miktarınca kâinat kuvvetlerinden faydalanmak yetisi verilmiştir. Bunun ötesine el atmak, insanı içinden çıkılmaz badirelere ve anlamsız felsefî cereyanlara kaptırır. Bu bakımdan, Allah'a ait olan gaip hususlara girmeden, Allah'ı, resûlleri aracılığıyla kendisini tanıttığı gibi bilip kabul etmeli; O'nu zât ve sıfatlarıyla tanımalı, "Allah acaba şöyle mi, böyle mi?" diye düşünmeye kalkışmamalıyız. Allah, kendisini İhlâs sûresiyle tanıtmıştır. Bu ilmi yeterli görmeyen cahiller, dâveti Muhammediye'ye karşı çıkarak, "*Allah bize de söylese veya bize de bir âyet, bir mûcize gelse.*" derler. İşte küfür ehlinin tabiatı hep böyledir. Allah'ı tek ve benzersiz kabul etmeyi bir türlü akıllarına sığdıramaz, illâ O'na eşler koşarlar.

❀ ❀ ❀

إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ ﴿١١٩﴾

***2:119** (Habibim) **şüphe yok ki biz seni** (rahmetimizin) **kâmil bir müjdeci**(si) **ve** (azabımızın) **gerçek korkutucu**(su ve habercisi) **olarak o Hak** (Kur'ân) **ile gönderdik. Sen cehennemin arkadaşlarından** (cehennemlik olanların küfürde ayak diremelerinden)*

mes'ul olacak değilsin.

Mescitlerin, sadece namaz kılma mahalli olmadığını, sosyal ve siyasal meselelerimizin görüşüldüğü merkezler olduğunu anlatmaya çalıştık. Cemaatleri bir araya toplayan camilerin kurulmasında bu amaç da güdülmeli; sadece namaz kılınması için inşa edilmemelidirler. Zira yalnız o mescitler değil, bütün yeryüzü Allah'a ittikaya durulacak mekândır. 115. âyet-i kerîmede *"Doğu da, batı da Allah'ındır; her nereye dönerseniz Allah'ın yüzü oradadır..."* buyrularak, bu gerçek bize öğretilmektedir. Kıbleye yönelmenin ise, tevhidî bir duruş ve ilâhî bir emir olduğu 116. âyette vurgulanmıştı. Tevhid ehliyle, Allah'a inanmakla birlikte tevhidi bozup şirke düşmüş olanların asla birbirlerinden hoşnut olmayacağını bildiren 120. âyet-i kerîmede meâlen şöyle buyrulur:

❀ ❀ ❀

وَلَنْ تَرْضَى عَنْكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَى حَتَّى تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ قُلْ إِنَّ هُدَى اللَّهِ هُوَ الْهُدَى وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٢٠﴾

2:120 Ne Yahudiler, ne Hristiyanlar -sen onların dinine uyuncaya kadar- asla senden hoşnut olmaz*(lar).* ***De ki: "Allah'ın hidâyet*** *(yolu olan İslâm yok mu? İşte)* ***doğru yolun ta kendisi odur." Eğer*** *(vahiy ile)* ***sana gelen*** *(bunca)* ***ilimden sonra*** *(bilfarz [farz edelim])* ***onların hevâ*** *(ve heves)****lerine uyacak olursan, andolsun senin için Allah'tan*** *(başka koruyacak)* ***ne hakikî***

bir dost, ne de hakikî bir yardımcı vardır.

Burada, şeksiz şüphesiz iman eden kimselerle, imansız, şirkî eğilimler içerisinde olanlar arasında daima sürecek olan bir itikat savaşının varlığından söz ediliyor. Bu savaşta, hiçbir takıyye, maslahat, ehven-i şer adına uzlaşma ve anlaşma eğilimi içerisinde olunmamalıdır. Bu iddialarla anlaşma ve uzlaşmaya gidilse bile, onlar asla hoşnut olmayacaklardır. Onların dinlerine dönseniz de, putlarının önünde eğilseniz de, başörtülerinizi çıkarıp sakallarınızı kesseniz de sizi kabul etmeyecekler! Neden mi? Çünkü bu adamların dinleri, aynı zamanda dinarlarıdır; putları, aynı zamanda helvalarıdır. Sizi ortak ederler mi hiç? Aba altından sopa göstererek dinlerine tâbi tuttukları insanların kendilerine tâbi olduklarına inanırlar mı? İslâm gibi aziz bir dinden bâtıl ideolojilere dönmenin hiçbir meşru izahı yoktur. Onlara şirin görünmek veya onlarla koalisyona girmek, tevhid üzere olmak değildir. Bilâkis bu, tevhidin anlaşılması önünde en büyük engeli oluşturur.

Dinler arası diyalog... Elbette insanlar birbirlerine karşı anlayışlı olup samimî ilişkiler kurarak, merhamet ve yardımlaşmayla medeniyet yolunda ilerlerler. Ancak mü'minin, münkir ile kurulacak ilişkilerde Allah'ın belirlediği çizgiyi dikkate alması gerekir. Şu bir gerçek ki; insanlar aynı inanç ve ideal içerisinde olmadıkça birbirleriyle dost olup kaynaşamazlar. Bu anlamda mü'min Rabb'inin öğüdünü dikkate almalı, ilâhî yolda kırmızı çizgilere dikkat ederek, dengeyi bozmadan, kâr-zarar hesabını iyi yapmalıdır. Eğer münkir müşriklerle kurulacak diyalog İslâm'ın ve Müslümanların menfaatine değil de, zararına olursa, oradan uzak durmaları gerekir. Çünkü dünyevî maslahatlar güdülerek

kurulacak diyaloglarla iman ve tevhid yolunda bir temel atmak şöyle dursun, tavizler verilerek içten içe çökmelere sebep olunur.

Âl-i 'İmrân sûresinin 72-73. âyetlerinde de belirtildiği gibi, Yahudiler veya Hristiyanlar sadece kendilerinin doğru yolda olduklarını iddia ederler. Fikrisabit, ön yargı ve taassup ile düşünceye kapısını kapatan bu insanlar, ancak hedefledikleri amaca ulaşmak için diyalog kurar veya anlaşma masasına otururlar. Onlar sözlerine ve ahitlerine asla sadık değillerdir. Bu haberi Yüce Allah vermektedir. O hâlde Müslümanların, münkirlerle, kırmızı çizgileri dikkate alarak diyaloğa girmeleri gerekir. Aksi takdirde, onların döndürdüğü çarkın dişlilerine takılarak hem dünyalarını hem de âhiretlerini berbat ederler.

Ahzâb sûresinin 60-62. âyetleri gereği hakka karşı çıkanların başka değil, gurur ve saltanatları, vurgunculuk, soygunculuk ve ihanetleri, hakkı kabul etmelerine engel teşkil ediyor. İşte bunlara ne kadar uysanız da, onlar asla sizden hoşnut olmazlar. O zaman ne diye maslahat, hoşgörü ve ehven-i şer adına İslâm gibi aziz bir dinin ilişkilere hâkim olmasını istediği değerlerden tavizler verilsin. Üç günlük dünya için değer mi? Tek kelimeyle İslâmiyet'ten ibaret olan Allah'ın hidâyetine uyulması gerekir. Diğer yollara gelince, bunlar, onların kendi hevâlarıyla gönüllerinin sevdaları üzerine kurulmuştur. Bu nedenle Cenâb-ı Hakk, Peygamber'ini ve onun ümmetini, "*Onların dinine uyacak olursan, artık Allah'tan sana ne bir dost, ne de bir yardımcı bulabilirsin*" diyerek sakındırmıştır. Müslümanlar Allah'tan gelen hakikati her zaman göz önünde bulundurmalıdırlar. Bu uyarıları dikkate almamaları, akîdelerini kaybetmelerine kadar varabilecek kötü sonuçlara yol açabilir.

"De ki: 'Muhakkak ki yalnız, Allah'ın gösterdiği yol, doğru yoldur.'"

İşte bu yol, Allah'tan gelen ve kendisinde hiçbir eğriliğin bulunmadığı dosdoğru yoldur. Bu yolun dışındaki bütün yollar; ne olursa olsun, ne şekilde olursa olsun bâtıldır. *"Onun için sen tevhide davet et ve emrolunduğun gibi dosdoğru ol. (Onların kötü arzularına uyma)..."* (11/112) buyuran Rabb'imizin emri doğrultusunda, sağa sola sapmadan sırat-ı müstakîmde kalmak için, yolun hudutlarını iyice bilmek lâzımdır. Bu yol ilâhî vahiyle belirlenmişken, onu bırakıp da zan ve ilhamlarla yol aramak, insanı saptırır. Allah'tan gelen ilim dururken başka bir şeye bağlanmak, insanı yanıltır. Bu bakımdan, hiçbir beşerî görüşü senet görmeyip Allah'ın muhkem vahyine bağlanmalıyız. Kur'ân'ın dışındaki ideoloji ve felsefelere yönelmek, onların hoşnutluğunu kazanmak Müslümanlara ne sağlar? "Başkasını" memnun edebilmek için, taviz vermekten başka yol yoktur. Taviz ise her zaman şahsiyeti zedeler. Bunun için Müslüman, bu dinden olmayanların dostluğuna bel bağlamak yerine, kendi inanç sistemine sarılmalıdır ki; Allah'ı, Resûl'ü, mü'minleri dost edinmiş olarak yardıma mazhar olabilsin. Bu da, Hz. Âdem'le başlayan risalete, hiçbir ayrım yapmadan, gereğince inanıp bağlanmayı işaret eder.

❀ ❀ ❀

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ أُولَئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ وَمَنْ يَكْفُرْ بِهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿١٢١﴾

2:121 Kendilerine kitap verdiğimiz kimseler onu -tilâvet hakkını tam gözeterek- okurlar. İşte ona iman edenler bunlardır. Kim ona küfrederse onlar da** (maddî ve mânevî) **en büyük zarara uğrayanların ta kendileridir.

Evet, inancın bir bütün olduğuna inanan, resûller aracılığıyla bildirilen tüm haberleri doğrulayan kimseler, Kitab'ı hakkıyla okurlar. Yani tahriften, karıştırmaktan koruyarak, hevâlarını katmadan, ahkâmını cidden gözete gözete, dikkatli, saygılı ve devamlı bir surette Kitap'tan bilmedikleri, anlamadıkları hususları ehlinden sorarak, temiz bir kalple okur; gelişigüzel okumazlar. Onu dilek kutusu olarak kullanmazlar. İşte böyle okuyanlar, Kitap'tan gereği gibi istifade ederler. Bu Kitap'la hakkı bâtıldan ayırır; ihtilâfları sonuçlandırırlar. Kitap'la hükmeder, Kur'ân'a tâbi olur, Allah adına sorumluluk yüklenerek mutmainleşir, öğüt ve ibret alırlar.

Bu Kitab'a hakkıyla iman etmeyenler ise, onu parçalara ayırır, içerdiği hükmü çarpıtır veya gizlerler. Bu suretle hükmü aleyhlerine görerek karşı çıkanların, Kitap'la bir ilgileri kalmaz. Ve o büyük saadetten mahrum kalırlar.

❀ ❀ ❀

يَابَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿١٢٢﴾

2:122 Ey İsrailoğulları! Size ihsan ettiğim** (bunca) **nimetimi ve sizi** (bir zaman) **âlemler üzerine hakikaten mümtaz kılmış olduğumu hatırlayın.

Bu âyet-i kerîmede, peygamberlere iman ederek hakka tâbi olup Allah'a itaat etmekle üstün olunduğu vurgulanmaktadır. Nimete erme noktasında en kıymetli şey, şeksiz şüphesiz imandır. İşte üstünlüğün sembolü...

Cenâb-ı Hakk, kullarına, nice nimetler vermiş, nice ihsanda bulunmuş; onları yarattığı âlemlere üstün kılacak iman nimetini bahşetmiştir. İnanç ve gönül plânında ihsan ve teslimiyetle, yani Allah'ın huzurunda olunduğu bilinciyle, O'nun razı olduğu şeyleri yapmak; bizi yaratan, bize nimetler ihsan eden Allah'a bu şuurla yönelmek akl-ı selimin gerektirdiği bir kulluk görevidir. İşte bu yöneliş çağrısı, Allah'ın, biz kullarına bağışlamış olduğu en büyük nimettir.

Nimet, Kur'ân'da, rahmet ve rızık kelimeleri ile ilgili ve yakın anlamlarda kullanılmıştır. Rızık kelimesi, insan ve insan dışındaki her canlı varlık için kullanılırken; nimet, yalnız, insanlar için kullanılmaktadır.

"*Hamd,(İslâm nimetini veren) Allah'adır. Bizi doğru yola ilet, nimet verdiğin kimselerin yoluna*" derken talep edilen, eğrisi olmayan dosdoğru yoldur. Buradaki "*yol*" nimetlerle mes'ud kılınan Müslümanların yoludur.

Nimet, Allah tarafından insanlara verilen her çeşit iyilik olarak mânâlandırıldığı gibi, her tür zararın uzaklaştırılması olarak da mânâlandırılır. Zaten yüce Allah ilâhî vahiyle neyin iyi ve yararlı, neyin kötü ve zararlı olduğunu bildirmemiş mi? İşte bu gerçekle Allah'a yönelen kimse, ihsan ile nimete eriştiğinden dolayı, üstün bir sıfatı haizdir.

Evet, Firavun'un zulmü ve boyunduruğu altında yaşayan İsrailoğulları'na, Hz. Mûsâ aracılığıyla ihsan, nimet ve üstünlük verilmiştir: Başta, vahyin belirttiği selâmet yolunun gösterilmesiyle beraber, Firavun ve askerlerinden kurtulmaları, kendilerine kitaplar indirilmesi, taştan onlar için su çıkartılması, men ve selvanın onlara verilmesi gibi...

Tüm bu ihsan ve nimetlere nail olmaları, gönderilen peygamberi imam edinip arkasından gitmeleri sebebiyledir. Bizler de böylesi nimet ve ihsanlar içerisinde değil miyiz? Nimete erdirdiklerinin yoluna bizler de talip olup tağuta baş kaldırırsak, bahtiyar insanların yoluna ve Allah'ın mümtaz kulları arasına girmiş oluruz.

❁ ❁ ❁

وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا تَنفَعُهَا شَفَاعَةٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿١٢٣﴾

2:123 O günden sakının ki hiçbir kimse kimseden yana bir şey ödeyemez. Kimseden bedel kabul olunmaz. Kimseye de şefaat fayda vermez ve onlara** (başka herhangi bir) **yardım da edilmez.

Kur'ân-ı Kerîm, İslâm ve iman nimetini açıkladıktan sonra, âhiret günündeki oluşa dikkatleri çekmekte. Bildirilen ilâhî davete uymadıkları sürece elim bir azabın kendilerini beklediği ve O Gün hiçbir yardımcının olmayacağı haber verilmektedir. Bugün nasıl kimse kimsenin yerine nefes alamıyor, yemek yiyemiyor veyahut herhangi bir bedensel ağrısını paylaşamıyorsa; O Gün de inkâr edenler için böyle olacak... İçine düşülen durumdan kurtulmak için verilen bir bedel veya fidye kâfi gelmeyecek. Belki dünyada düşülen zor durumlardan insanı fidye kurtarır; ama âhirette asla... Meselâ oruç tutamayacak kadar hasta olan bir Müslüman, tutamadığı her güne karşılık olarak fidye verebilir. Yine, bazı ibadetlerdeki eksikliklerden dolayı Allah için yoksullara verilen meblağı da burada zikredebiliriz.

Şu âyette şefaat; aracı olmak, yardım etmek, öncülük etmek anlamlarıyla bildirilmektedir: "*Kim bir güzel şefaatle (hayır ve iyiliklere) aracılık ederse, onun da o işten nasibi olur. Kim de kötü bir şefaatle (kötülüğe yardım etmekle) aracılık ederse, ondan kendisine bir günah payı vardır...*" (4/85)

Başkalarından şefaat istemeyi bekleyeceğimize, şefaat eden konumuna gelip bu ecre nail olmaya bakmalıyız. İşte takvada üstünlük bunu gerektirir.[64]

❀ ❀ ❀

[64] Bkz. 2/48

وَإِذِ ابْتَلَى إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ فَأَتَمَّهُنَّ قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ
إِمَامًا قَالَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِي قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ ﴿١٢٤﴾

2:124 Ve hatırlayın o zaman ki Rabbi, İbrâhîm'i birtakım kelimelerle** (emirleriyle) **imtihan edip de o, bunları tamamen yerine getirince, "Seni insanlara imam** (rehber) **yapacağım" buyurmuş,** (İbrâhîm), **"Zürriyetimden de" demiş, Allah ise, "Zalimler ahdime** (rahmetime, imametime, tâatıma) **eremez" demişti.

İmtihan kelimesi genellikle zahmetli, meşakkatli şeyler hakkında kullanılır.

Yüce Allah'ın Hz. İbrâhîm'e bazı direktifler verdiği ve onun da bu direktifleri kendisinden beklendiği şekilde aynen yerine getirdiği, böylece Rabb-i zü'l-Celâl'in şahadetine lâyık olduğu bildiriliyor. Onun kelimelerle denenmesi, tevhid doğrultusunda ne gerekiyorsa yapmasıdır. Bu kelimeyi söylemekten ziyade, onun mes'uliyetini yüklenmek çok zor. İnsan, bu kelime-i tevhid kapsamında emir ve yasakları uygulamada başarı kesbeder de, tağuta baş kaldırma cesareti gösterebilir. İşte Hz. İbrâhîm, tek başına Nemrûd'un sistemine baş kaldırmıştır. Kelime-i tevhid, düşünce ve davranışlarda şirkin her türlü pisliğinden arınmayı, sadece Allah'ın emirlerine boyun eğerek tağutun her çeşidini reddetmeyi gerektirir. Allah, bu zoru başaran Hz. İbrâhîm'i insanlara önder kıldı. Öyle bir önder, öyle bir imam ki; tebasını Allah'a götürecek, hayra ulaştıracak, tâbi olunacak, rehberlik vasfını haiz bir imam.

İmam, önde bulunan, uyulan kimse mânâlarına gelir. Bu

bakımdan kim, neye önderlik ediyorsa, ona imamdır. Resûllük ve nebîlik noktasında değil de, insanlara güzel şeylerde imamlık etme noktasında, herkese kapı açıktır. Bu anlamı Hz. İbrâhîm'in duasında, "*zürriyetimden de*" demesinde buluyoruz. Yani bu vaat, sadece senin soyundan iyi ve yetenekli olan kimseler için geçerlidir.

"*Zürriyetimden de*" ifadesindeki şuurla, kendimizden sonra gelecek zürriyetin de sâlih bir imana erişerek insanlığa örnek olmasını istemek... İşte İslâm düşüncesinin insana bahşettiği rahmet, şefkat ve kerem duygusu, uzanan nesil çizgisinin de bu imamlık vasıflarını devam ettirerek, Rahmân'ın rızasına, sevgisine ve mükâfatına erişmesini istemektedir. Bu şuur, derin bir imandan gelen fıtrî bir duygudur. Allah'a ulaşan yolun yolcularının çoğalmasını istemektir. Bu yolda gidenlerin öncelikle nesiller ve eşler olması dileği de bir başka fıtrî istektir. Yakınların aynı yolda gitmesi dileği, sorumluluk itibarıyla kişilerin öncelikle onlardan mes'ul olmalarındandır.

İmamet vazifesi de çeşitlidir; risalet imameti, hilâfet imameti ve namazda imamet. Hepsi de bir nevi rehberlik mânâsı taşır. Ne şekilde olursa olsun, bu imamete hak kazanmanın en mühim esaslarından biri, bütün mânâlarıyla adalet vasfına sahip olmaktır. İmamlık, amel ve şuurla sâlih bir imana sahip olanlara verilen bir görevdir.

"*Zalimler ahdime ulaşmaz*" ifadesi, imana intisap etmeyen, fâsıklık yapan ve dolayısı ile Allah yolundan sapan, kendilerine "Müslüman" adını veren günümüz bazı kişileri için de geçerlidir. Bu hususla ilgili olarak, Bakara sûresinin 114. âyet-i kerîmesinde, küfür düzenindeki mescit ve imamların fonksiyonuna değinmiştik.

"...*Bizi takva sahiplerine önder kıl!..*" (25/74) temennisi de gösteriyor ki; Allah'ın gerçek kulları, sevdiklerinin, dünya zevklerine değil, âhiretteki mutluluğa ulaşmalarını düşünmekteler. Bununla beraber, muttaki olmak ve muttakilere imam olmak, rahatlık ve esenlik kaynağıdır. Bu bakımdan, dünyada fazilet ve takvayı yaymada öncülük edenler, imamdırlar.

❀ ❀ ❀

وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِلنَّاسِ وَأَمْنًا وَاتَّخِذُوا مِنْ مَقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى وَعَهِدْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ أَنْ طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ ﴿١٢٥﴾

2:125 Hani Beyt*(-i Şerif'i, Kabe'y)**i insanlar için bir toplantı yeri ve emin bir mahal yapmıştık** (hatırlayın). **"Siz de İbrâhîm'in makamından bir namazgâh edinin", İbrâhîm ile İsmâil'e de, "Evimi -tavaf edenler,** (ibadet kasdıyla orada) **kalanlar, rükû ve sücûd eyleyenler** (namaz kılanlar) **için- titizlikle temizleyin" diye kuvvetli emir vermiştik.***

Allah-u Teâlâ bu âyette, Mübarek Ev'in şerefini hatırlatarak, niteliklerini anlatıyor. Orasını Müslümanlar için bir toplantı ve emniyet ocağı kılmıştır. İnsanların Kâbe'ye gitmeyi büyük bir şevkle istemeleri ve hatta Kâbe'nin ziyareti ömürde bir defaya mahsus olarak farz iken, bu ziyarete doyulmayıp orayı bir daha görmek arzusunun hep devam etmesi de gösteriyor ki; Bu Ev, Allah'ın diğer mekânlardan farklı kıldığı bir makamdır.

Kâbe; Suudi Arabistan'ın Mekke şehrinde, Mescid-i Harâm'ın ortasında taştan yapılmış dört köşe bir binadır. Haccın sebebi ve bütün Müslümanların kıblegâhı olan Kâbe, yeryüzünde yapılmış olan ilk mukaddes ibadetgâhtır. Âl-i 'İmrân sûresinin 96. âyetinde "*İnsanlar için yeryüzünde kurulan ilk ev, Mekke'de bulunan, mübarek ve âlemler için hidâyet kaynağı olan Kâbe'dir.*" buyrulur.

Kur'ân-ı Kerîm'de Kâbe'yi inşa edenin Hz. İbrâhîm ve oğlu İsmâil olduğu bildiriliyor.

İşte o günden beri, inananlar, hiçbir baskı ve zorlamaya gerek kalmadan kendi arzu ve istekleri ile Bu Ev'i ziyaret etmekteler. Bu da, Allah'ın kudret ve azametinin, otoritesinin izharıdır. Yoksa hangi güç insanların buraya akın akın gelmesini sağlayabilir? Bu ayet, inanmayanlara, Allah'ın açık âyetlerindendir.

Allah'ın vahyi doğrultusunda gerçekleşen birçok oluştan sonra, Hz. İbrâhîm'e bütün insanları haccetmek üzere davet etmesi emredilmiştir.[65] Kâbe bütün inananlar için bir tavaf, itikâf, rükû ve sücûd yeri olarak tahsis edilmiştir.

"*Siz de İbrâhîm'in makamından bir namazgâh edinin.*" Hz. İbrâhîm'in makamına dikkat çekilerek, orada namaz kılınması emredilmektedir. Bazı nakillere göre, buradaki makam bütünüyle Harem-i Şerîf'tir. Bu konuda İbni Abbâs'ın şöyle dediği kaydedilir: "İbrâhîm'in makamı olarak bilinen yer, o zamanlar Kâbe'nin duvarına bitişikmiş. Bugün ise, Hacerü'l-esved'e çaprazvari bulunan müstakil bölümde, kapının yanındaki sağ girişte bulunmaktadır. İşte bu taş, makam-ı İbrâhîm'dir." İbrâhîm'in makamı bütünüyle hacdır, görüşü de vardır.

---

[65] Bkz. 22/27

İbni Kesîr'de verilen haber, "Resûlullah (s.a.v) üç şavt yaptıktan sonra dördüncüyü yürüdü. Bitirince, İbrâhîm'in makamına geldi ve onun arkasında iki rekât namaz kıldı. Sonra, '*Siz de İbrâhîm'in makamından bir namazgâh edinin*' âyetini okudu." şeklindedir.

Şavt, gayeye doğru bir defa tur atmak; yani Kâbe, Hacerü'l-esved'in bulunduğu köşesinden sola alınarak, Kâbe'nin kapısına doğru gidilmek suretiyle yapılan devir (tur)dir. İşte o gün bugündür, inananlar Kâbe'yi tavaf etmekteler. Tavaf, hac ve umre yapanlar için önemli bir ibadettir. Allah'ın evinde bulunmanın heyecanından doğan muhabbet ve tazimin bir nişanesidir. Hacerü'l- esved selâmlanarak başlanır. Bu hareket, kulun, Allah'a yapacağı taat hususunda O'nunla ahitleşmesi mânâsına gelir. Bir insan şuurundaysa, "Ben Müslüman'ım" demekle zaten bu ahdi vermiştir. Burada ise, tazelenmek ve daha canlı ve şevkli bir ruh ile Cenâb-ı Hakk'a kulluğu hatırlamak esastır.

İşte Allah'a kulluğun sembolü olan bu Ev, temiz tutulmalı ki, orada Allah'tan başkasına yönelinmesin.

Ev'i tavaf edenlere karşı misafirperver olunması gerektiğini görüyoruz. Bu mekânın, misafirleri rahatsız edecek şeylerden arındırılması emredilmiştir. Putlardan, pisliklerden, yalan sözden, çirkin şeylerden temizlemek gerekir. Burada "*Lâ ilâhe illâ'l-lâh*" ile şirkten arındırmak ifade edilmekte... Çünkü şirk, kelime-i tevhidi yok eden, nezahetini kirleten pisliktir.

Allah'ın evinde O'na ibadet ederken, maddî-mânevî tüm necasetlerden arınmak gerekir. Bu şuura vâkıf olarak, evlerimizi de bu ve benzeri kirlerden arındıralım. Evlerimizde Allah'ı anmak ve onları, Allah'ın beğendiği çerçevede kullanmak, şirkî, ahlâkî

bozukluğu yansıtacak tüm çirkinliklerden arındırmak; böylece, bir misafirperver olarak konuklarımızı ağırlayıp onlara Allah'ı hatırlatmak olmalıdır gayemiz. Evimize girenler, kendilerini güvende hissetmeliler; onlara zararımızın dokunmayacağını bilerek. Evlerimiz emniyet merkezleridir. Dış etkenlerin iç ortamı rahatsız etmemesi noktasında düsturlar getirilmiş; kapılar çalınmadan, selâm verip buyur edilmeden... vs. evlere girilmemesi öngörülmüştür.[66]

İşte Allah'ın günlük hayatımızda bizlere bahşetmiş olduğu evlerimizi, Allah'ın buyrukları doğrultusunda, huzur, güven ve emniyet merkezleri kılalım. Şu dua ile bu hususta Mevlâ'dan yardım dileyelim:

"Ey Allah'ım! Beni, anamı-babamı, evime mü'min olarak giren erkek ve kadınları bağışla; zalimlerin ise ziyanını artır."

Allah'ın tüm mekânlarını kirletmeden koruyarak, O'na gerektiği şekilde kulluk edelim.

❀ ❀ ❀

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَذَا بَلَدًا آمِنًا وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ مَنْ آمَنَ مِنْهُمْ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ قَالَ وَمَنْ كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَى عَذَابِ النَّارِ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٢٦﴾

***2:126 Hani İbrâhîm, "Ya Rabb! Burasını emniyetli bir şehir yap ve ahalisinden Allah'a ve âhiret gününe inananları** (ye-*

[66] Bkz. 24/27-29

miş, hububat gibi) ***mahsullerle rızıklandır" demişti.*** *(Allah da:)* ***"Kâfir olanı dahi kısa bir zaman için*** *(yaşadığı müddetçe)* ***faydalandıracağım, sonra onu cehennem azabına icbar edeceğim. Varacağı yer ne kötüdür" buyurmuştu.***

124 ile 132. âyet aralığında, Hz. İbrâhîm (a.s)'in macerası ve bu bağlamda, eylemin devamlılığı için zürriyetinden imamlar ve önderler istemi ve ayrıca, teslimiyet içerisinde olmak için kendilerine yolların gösterilmesine yönelik duası aktarılıyor. Bizlere Kur'ân-ı Kerîm'de yol gösterilmişse de, içerisinde yaşadığımız şu asırda, hem yaşamak hem de bir beldeyi emniyetli kılmak oldukça zor. Her ne kadar tağut hâkim olmuşsa da, inananlar, Allah'ın evlerinde, mescitlerde ona eş koşmadan ibadetlerini icra edebilir; güçleri dâhilinde camilerini, evlerini ve idare mercilerini Allah'ın ilkeleri doğrultusunda kullanabilirler. Belki dış oluşlara karşı müdahale gücümüz olmayabilir; ama biz öncelikle içerdeki yaşamımızı İslâmî doğrular çerçevesinde ikame edersek, zamanla dış müdahalelere karşı da etkili bir güç sağlayabiliriz. Emin bir beldede, ilâhî bir sistemin hâkimiyetine kavuşabiliriz. Buna erişmeye lâyık olduğumuzda, Allah'ın bahşedeceği bir güce de ulaşmış olacağız.

Burada, Kâbe'nin temelinin sağlamlığı ve bir şehrin güvenli olmasının, tevhid üzere bina edilmiş oluşuna bağlanması mesajı vardır. Nihayetinde, Kâbe veya mescitler ne kadar sağlam olurlarsa olsunlar, bu mabedlerin içerisinde gerçekler söylenmiyorsa, yıkılabilirler. İslâm'ın yürürlükten kaldırıldığı beldeler de emin olmaktan çıkar. Bizlere düşen, tüm bu oluşlara karşı evlerimizi inananlar için emin birer daru'l-erkam kılmaktır.

Bu âyet-i kerîme bizlere bir kere daha, fazilet ve hayra vâris olmanın mesajını vermektedir.

Cenâb-ı Hakk, yarattığı mahlûkat için bu dünyayı emin bir diyar kıldı. Onlara, sayısız nimetler bahşetti; mahlûkatı arasında hiçbir ayırım yapmaksızın, bahşetmiş olduğu nimetlerden istifade imkânı tanıdı. Eğer dünya nimetleri sadece iman edenlere tahsis edilmiş olsaydı, elbette insanlar bu dine itiraz etmeden teslim olurlardı. Allah'ın mahsullerden rızıklandırması her yaratılmışa şâmildir. Bu ise yaratılmışlar için kısa bir geçimliliktir. Bu hususa Yûnus sûresinin 70. âyet-i kerîmesinde şöyle değinilmiştir: "*Dünyada bir miktar geçim (sağlarlar), sonra dönüşleri bizedir. Sonra da inkâr etmekte oldukları şeylerden ötürü onlara azabı tattırırız.*"

"*Şayet insanların küfürde birleşmiş tek bir ümmet olması (tehlikesi) bulunmasaydı... Rahmân'ı inkâr edenleri ziynetlere boğardık. Bütün bunlar, sadece, dünya hayatının süsüdür, geçimliğidir. Âhiret ise Rabb'inin katında, Allah'ın azabından sakınıp rahmetine sığınanlara mahsustur.*" (43/33, 35)

Bu kadar nimet ve rahmete karşın nankörlük edenlere, elbette hesap sorulacaktır. "*Nice kasabalara zalim oldukları hâlde mühlet verdim. Sonra onu yakaladım. Dönüş banadır*" mealindeki âyet-i kerîmeyle yeryüzünde fitne çarklarını döndürenler uyarılıyor.

"*Allah'a ve âhiret gününe inananları mahsüllerle rızıklandır.*" İşte Allah'a âbid kulların Allah'ın kanunlarını aşan duaları; O'nun zalimlere dünyada mahrumiyet tattırması ve inananların önder ve imam olmaları yönündeki istemleri... Oysa bu kanun soy sopla takip edilecek bir nizam değil. Bilâkis bu; nizama bir şuur ile sahip olmakla nail olunacak bir şereftir.

❀ ❀ ❀

وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَاهِيمُ الْقَوَاعِدَ مِنَ الْبَيْتِ وَإِسْمَاعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا
إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١٢٧﴾

2:127 Hani İbrâhîm o Beyt'in temellerini** (yahut duvarlarını), **İsmâil ile birlikte yükseltiyordu** (da ikisi de şöyle dua etmişlerdi:) **"Ey Rabbimiz! Bizden** (şu hizmeti) **kabul buyur. Şüphesiz hakkıyla işiten, kemâliyle bilen sensin sen".

İşte tevhidî bakışın müşahhas sembolü Kâbe'nin duvarları yükseliyor. İnsanların hiçbir zorlama, baskı olmaksızın gönülden, akın akın gittiği emin belde... Yüzler Allah'a dönmüş, diller duada, beyinler itaatta. Allah bu çöl diyarını öylesine rızıklandırmıştır ki, her mevsim, çeşitliliği eksilmeksizin her türlü ürünü bulabilirsiniz. Bitip tükenmeyen bol azık... Hz. İbrâhîm'in duasıyla rızıklandırılan belde.

Tevhid ilkesinin temelini atan İbrâhîm ve İsmâil (a.s)'in yaptıkları işi hatırlayarak inanıyorsanız, bu dâvâyı yaşatın.

Bu dava, öyle Kâbe'ye saygı adına onu çok güzel ve pahalı örtülerle süslemekle olmaz. Bu hususta Menar tefsirinde; "Dinin büyük bir nişanesi olarak Kâbe'ye örtü için yapılan törenlere katılmanın yahut onu seyretmenin caiz olmadığına dair fetva rivayetler arasındadır.

Şüphesiz bu fetva örtü işlemi için değil, o törenlerde söz konusu olan bid'atlara ve halkın oraya katılmanın kutsallığına dair olan yanlış itikadına yöneliktir. Törene katılan; bakan, yönetici ve birtakım resmi âlimlerin reisleri tarafından örtüyü taşıyanların öpülmeleri de bu bid'atlar cümlesindendir. İşte herkes, kendi aklı ve kabiliyeti nispetinde ve konu komşunun güzel gördüğü

kadar dini anlamaya ve onu önceki ve sonrakilerin kitaplarından öğrenmeye çalışmaktadır. Müslümanlar din ve ilim konusundaki anarşi ve dağınıklıktan kurtulmadan, onların sosyal durumları, eğitim ve öğretimleri, bilgili, anlayışlı kimseler tarafından disiplin altına alınmadan, bu ferdi çıkışlar ve dağınıklık devam edecektir.

Şüphesiz ki, Allah ancak nefislerimizi güzel ahlâk ile terbiye ettiğimiz ve akıllarımızı ilmi deliller ışığında ortaya çıkan sağlam itikat ile yücelttiğimiz takdirde bizden hoşnut olacaktır. Biz ancak bu şekilde Allah'ın marifetine ulaşıp inayet ve ikramlarına mazhar olabiliriz."

❀ ❀ ❀

رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ وَمِنْ ذُرِّيَّتِنَا أُمَّةً مُسْلِمَةً لَكَ وَأَرِنَا
مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَا إِنَّكَ أَنْتَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿١٢٨﴾

2:128 "Ey Rabbimiz! İkimizi de sana teslimiyette sabit kıl. Soyumuzdan da** (yalnız sana boyun eğen) **Müslüman bir ümmet** (yetiştir). **Bize ibadet edeceğimiz yerleri** (Hac amellerini) **göster** (öğret), **tevbemizi kabul et. Çünkü tevbeleri en çok kabul eden ve** (müminleri) **hakkıyla esirgeyen sensin sen."

Hz. İbrâhîm'in *"İkimizi de Sana teslim olanlardan kıl"* ifadesinde, Senin buyruğuna boyun eğenlerden, itaatte hiç kimseyi Sana ortak koşmayanlardan ve Sana ihlâs ile bağlı olanlardan kıl mânâsı yatmaktadır. Bu serzeniş, İslâm hidâyetine ulaşmak için Rablerinden yardım dilekleridir. İnsanlık için çizilen saadet yolu bildirilmiş olmasaydı, nereden bilinecekti adalet sisteminin yolu! Bu kutlu yolda, Müslüman ümmetin devamı istenmektedir; çün-

kü bu tevhid bayrağını ancak bu ümmet dalgalandırır.

Sonra bu dua, Müslüman ümmetin merhametli yönünü de ortaya koyuyor. Müslümanlar bu din aracılığıyla sadece kendilerinin saadet ve selâmete erişmelerini düşünmezler. Diğer insanların da bu din ile güven altında yaşamalarını ve hidâyete lâyık, fıtratını bozmamış kimselerin de ona yönelmelerini isterler. Yani bu hususta nesillerin yardımlaşmaları, mü'minlerin en mühim vazifesidir. İman nimetinin, kendilerinden sonra gelecek zürriyetleri için de bahşedilmesi arzusu, onları Allah'a dua etmeye sevk ediyor. Çünkü hiçbir nimet, iman nimetinin yerini tutmaz.

Tüm bu hakikate rağmen insan şaşabilir, yanılabilir, hata yapabilir. Bu bakımdan, Rabb'e karşı kulluk vecibelerini gereği gibi yerine getiremeyebilir. Mü'min bunun farkındadır. Acziyet ve zaafları olduğundan, Rabb'i ile olan bağlantısında tevbeyi eksik etmez.

Tevbe; rücû etmek, geri dönmek mânâlarıyla, Allah'a iltica etmektir. Bu tevbeyi bizlerin daha çok yapması gerekmektedir. Bizim, dünya ve âhiret yolunda güven ve saadeti temin ettirecek bu ilke uğruna neyimizi ortaya koyduğumuzu sorgulamamız gerekir. Malımızı, canımız ve zamanımızı nerelerde ve ne için kullanıyoruz? İşte bu gerçekle, daha çok tevbekâr olmalıyız. Böylece, kusur ve kabahatlerimizden kurtulma şuurunu canlı tutarız.[67]

Tevbe, günah kirini temizlediği gibi, sahibini, Allah'a itaat şuurunu kazandırarak günah kirine bulaşmaktan uzak tutar. İşte "*çok temizlenenleri sever*" ifadesi de bunu vurguluyor. Tevbe, itaatsizlikten itaate dönüştür.

❀ ❀ ❀

[67] Bkz. 2/222

رَبَّنَا وَابْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ
الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنْتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٢٩﴾

2:129 "Ey Rabbimiz! Onların** (Müslüman olan o soyumuzun) **içinden onlara senin âyetlerini okuyacak, onlara Kitab'ı** (Kur'ân'ı), **hikmeti** (ondan hükümleri) **öğretecek, onları** (şirkten) **iyice temizleyecek bir peygamber gönder. Şüphesiz yegâne galip** (sun'unda [en güzel şekildeki yaratışında]) **tam hikmet sahibi sensin sen."

Tüm bu rahmete nail kılacak, Kitab'ı ve hikmeti öğretecek peygamberler gönderilmiştir.

Allah, onların dualarını kabul etmiş ve Abdullah oğlu Muhammed (s.a.v)'i gönderip, bu peygamber vasıtasıyla, hak dine vâris olacak ve Allah'ın emrini tutacak İslâm ümmetini tahakkuk ettirmiştir.

Öyle ki, dinin tamamlanması, Kitap ve hikmetin verilmesidir. Kitap'taki düsturlara göre hayatlarını tanzim edenler, kültürlerinde, inançlarında, amel ve siyasetlerinde, kısacası hayatlarının her vechesinde temizlenmişler demektir. Zira günah ve isyan kir ve pislik iken; Allah'ın buyruklarına itaat içerisinde yaşamak, temizliktir. İtaatin nezafeti, isyanın kirini temizler. İşte peygamber, ümmetine bu hikmeti, yani Allah'a itaatin faydalarını öğretir.

Hikmet, söz ve davranışta kemâlî ahlâka kavuşma anlamına gelir.

❀ ❀ ❀

وَمَنْ يَرْغَبُ عَنْ مِلَّةِ إِبْرَاهِيمَ إِلَّا مَنْ سَفِهَ نَفْسَهُ وَلَقَدْ اصْطَفَيْنَاهُ
فِي الدُّنْيَا وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٣٠﴾

2:130 Kendini bilmeyenden başka kim İbrâhîm'in dininden yüz çevirir! Andolsun ki biz onu dünyada beğenip seçmişizdir. O, şüphe yok âhirette de muhakkak sâlihlerden** (yüksek derece erbabından)**dır.

Fıtratını bozandan başka kim İslâm dininden yüz çevirir! Kim bu insanlık âbidesi örnek peygamberlerden, resûllerden ve getirdikleri saadetten mahrum kalmak ister?

İslâm'ın vasıflarını üzerinde taşıyan her insan, gıpta edilecek, sevilecek örnek niteliklere sahiptir. Bu vasıflar peygamberlerde en saf hâldedir ve aşikâr olarak görülen meziyetlerdir. O hâlde, aklı işlemez ve zelil olandan başka kim İbrâhîm'in dininden yüz çevirir?

❀ ❀ ❀

إِذْ قَالَ لَهُ رَبُّهُ أَسْلِمْ قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٣١﴾

2:131 Rabbi ona, "(Kendini Hakk'a) teslim et" dediği zaman o, "Âlemlerin Rabbine teslim oldum" demişti.

Rabb'i Hz. İbrâhîm'e "*Teslim ol*" deyince; o, Rabb'ine, hiçbir şeyi kendisine eş koşmaksızın, O'nun isteğine boyun eğmek suretiyle teslim olmuştur. O hâlde Müslüman, kendisini tamamen Allah'a teslim eden ve O'na itaat eden; rabb, mâlik, hakîm, yönetici, kanun koyucu olarak yalnız Allah'ı kabul eden; O'nun ön-

gördüğü hayat düzenini yaşayan kimsedir. Müslümanlar, hiçbir şüpheye düşmeden bu çizgi doğrultusunda yaşamalıdırlar.

❁ ❁ ❁

وَوَصَّى بِهَا إِبْرَاهِيمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ يَابَنِيَّ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٢﴾

***2:132 İbrâhîm, bunu** (aynı şeyi) **oğullarına da tavsiye etti.** (Torunu) **Ya'kub da** (öyle yaptı:) **"Ey oğullarım! Allah sizin için** (İslâm) **dini**(ni) **beğenip seçti. O hâlde siz de** (başka değil) **ancak Müslümanlar olarak can verin** (dedi)."*

Bu dinin yüceliğini anlayan herkes, diğer insanların da bu dine girmelerini arzu eder ve bunun için tebliğde bulunur. Sâlihlerin en bariz vasfı, eriştikleri güzelliklere zürriyetlerinin de erişmesini, âlemlerin Rabb'ine teslim olunmasını arzulamalarıdır.

Allah'ın insanoğlu için seçtiği din, İslâm'dır. Bu dine teslim olanlar, Allah'ın emirlerine sarılıp dünyada iken O'nun emanetini muhafaza eden, âhiret hayatına hazırlıklı kimselerdir.

O hâlde siz de, yalnız Müslümanlar olarak can veriniz. Kurtuluş, izzet, saadet ancak ve ancak buna bağlıdır!

❁ ❁ ❁

أَمْ كُنتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ الْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ
مِنْ بَعْدِي قَالُوا نَعْبُدُ إِلَهَكَ وَإِلَهَ آبَائِكَ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ
وَإِسْحَاقَ إِلَهًا وَاحِدًا وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٣﴾

2:133 Yoksa** (ey Yahudiler!), **ölüm Yak'ub'un önüne geldiği vakit siz de orada hazır mı idiniz?** (Hayır) **o, oğullarına, "Benden** (ölümümden) **sonra neye ibadet edeceksiniz?" dediği zaman onlar, "Senin tanrına ve babalarınız İbrâhîm'in, İsmâil'in, İshak'ın bir tek tanrı olan Allah'ına ibadet edeceğiz. Biz, O'na teslim olmuşuzdur" demişlerdi.

Ölüm anında dahi olsa, insanlara yapılacak vasiyet; "Allah'a ibadet etmek" olmalıdır. Gerçi ölüm, Allah'a teslim olmanın bariz görüntüsüdür; ama her insana yeteri kadar öğüt olamayabiliyor. Bu bakımdan, kaçınılması mümkün olmayan ölümün, İslâm'a teslim olunması suretiyle sevimli hâle geldiğini anlamalıyız. Ya'kub (a.s)'un ölüm anında evlatlarıyla yaptığı konuşmalarını canlandıran bu manzara, bizleri derin duygulara salan bir tablo niteliğindedir. Ölüm döşeğinde onun zihnini meşgul eden en büyük mesele, kendisinden sonra evlatlarına bıraktığı emanet; yani dindir. Bu din ki; en büyük kaynak, en büyük hazine, Müslüman'ın en öncelikli vazife konusu... Ölüm anında dahi...

Oysa günümüzde bu duyarlılık çoğunlukla yitirilmiş, ölen kişi ve arkasında bıraktığı kimseler için, dünyevî endişeler ağır basar olmuştur. Birtakım dünyalıklardan mahrum kaldığından, gözünün açık gittiğinden yakınılır da; hayatta iken Allah ile olan irtibatı değerlendirilmez. Arkasında bıraktığı evlatlarının yaşam

standartları, hayatlarını nasıl idame ettirecekleri düşünülür de, İslâm çerçevesinde yaşayıp yaşamadıkları nazar-ı itibara alınmaz. Tüm oluşlar, materyalist kafayla değerlendirilir. Oysa Muhammed ümmeti olarak bizler, ölüm de dâhil hayatımızın her anında, Allah'a kulluğu ve ibadeti hatırlatmalı; ebeveynler olarak evlatlarımızı bu gaye doğrultusunda yetiştirmeliyiz. Hele şirkî sistemlerin hâkim olduğu yerlerde, bu hususa daha bir duyarlılıkla eğilmeli... "Nasıl ölürseniz, öyle haşrolunursunuz" düsturu ciddiye alınılmalıdır.

❁ ❁ ❁

تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ
عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٣٤﴾

2:134 Onlar birer ümmetti** (gelip) **geçti.** (O ümmetlerin) **kazandığı kendilerinin, sizin kazandığınız da** (ey Yahudiler!) **sizin ve siz, onların işlemiş olduklarından mes'ul olacak değilsiniz.

Peygamberler aracılığıyla İslâm'ın eşsiz ilkeleri anlatılıp resûller ile de bunun örnekliği temsil edildiği hâlde İslâm'dan yüz çevirenler, ancak kendi aleyhlerine bir tavır sergilemiş olurlar.

Herkesin hesabı kendisinedir. En'âm sûresinin 164. âyet-i kerîmesinde "*...Kendi yükünü taşıyan hiç kimse, başkasının yükünü taşımaz...*" buyrularak, her fert kendi amellerinden sorumlu tutulmuştur.

❁ ❁ ❁

وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَىٰ تَهْتَدُوا قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٣٥﴾

2:135** (Yahudi ve Hıristiyanlar Müslümanlara:) **"Yahudi veya Nasrani olun ki doğru yolu bulasınız" dediler. De ki** (Habibim): **"Hayır,** (biz) **muvahhid** (Allah'ı bir tanıyarak ve Müslüman) **olarak İbrâhîm'in dini**(ndeyiz). **O, Allah'a eş tutanlardan değildi."

Yahudilerin tek sözü, "Yahudi olun ki hidâyete eresiniz" idi. Hıristiyanların sözü de benzer şekilde "Hıristiyan olun ki hidâyete eresiniz" oldu. Allah-u Teâlâ ise Peygamber'ine, bu iddiaların asılsız olduğunu, ancak "hanîf" olup İbrâhîm'in dinine tâbi olunduğu zaman hidâyete ulaşılacağını bildirmektedir.

Hanif, Hz. İbrâhîm'in tebliğ ettiğini koruyan ve Hz. Muhammed (s.a.v)'in de sürdürdüğü tevhid akîdesini koruyandır, bu akîdenin müntesibidir; delâletten doğruluğa meyleden, haksızlığı bırakandır. Yani bütün bâtıl inanışlardan kaçınıp bir olan Allah'a yönelen muvahhid demektir. Samimiyet ve ihlâs ile İbrâhîm milletine tâbi olanlar, ancak hanîf olarak Allah'a rücû ederler.

130 ve 135. âyet-i kerîmelerde yer alan "millet" sözcüğü din, şeriat anlamlarına geldiği gibi diğer bir ifadeyle de bir inanç etrafında toplanan toplumu meydana getirir. İslam milletinin yegâne mefkûresi: Bütün insanlığı Kur'ân'ı hâkimin tekeffül ettiği ebedi saadete çağırmaktır.

Yeryüzünde iki millet vardır. Küfür ve İslam milleti.

Neticede din, Peygamberlerin getirdiği topyekûn iman manzumesi; millet de bu iman manzumesine bağlananların kadrosu oluyor. İslam milleti maziye doğru ezeli olduğu kadar, istikbale doğru da ebedi olarak bütün zaman ve mekânı kucaklamıştır.

Bir insanın milletini seçmesi elindedir ama kavmini, ırkını seçmesi mümkün değildir.

Komünizmin kurbanı olan gençlerimiz, şimdilerde kavmiyetçilikle birbirlerine düşmanlık besliyorlar. Bugün de yarın da insanlığı ırkçılık ve kavmiyete çekenler olacak ve nice masum insanın katli bitmeyecek. Bu ızdırabı yüreğinde hisseden Mehmet Akif Ersoy şöyle haykırıyor:

Müslümanlık sizi gayet sıkı, gayet sağlam,
Bağlamak lazım iken, anlamadım, anlayamam
Ayrılık hissi nasıl girdi sizin beyninize?
Fikri kavmiyeti şeytan mı sokan zihninize?
Birbirinden müteferrik bu kadar akvamı,
Aynı milliyetin altında tutan İslam'ı,
Temelinden yıkacak zelzele kavmiyettir.
"... İşte, ey unsuru isyan, bu elim izmihlâli,
Seni tahrik eden üç beş alığın marifeti!
Ya neden beklemiyordun bu rezil akıbeti?
Hani, milliyetin İslam idi... Kavmiyet ne!
Sarılıp sımsıkı duraydın a milliyetine,
Arab'ın Türk'e; Laz'ın Çerkez'e yahut Kürd'e;
Acemin Çinliye rüçhanı mı varmış? Nerde!

Müslümanlıkta anasır mı olurmuş? Ne gezer!

Fikr-i kavmiyet-i tel'in ediyor Peygamber.

En büyük düşmanıdır Rûh-ı Nebi tefrikanın;

Adı batsın onu İslam'a sokan kaltabanın..!

Müslümanlığa veda etmedikçe kavmiyet davasında bulunamazsınız.

Evet, İslam'ın reddettiği kavmiyetçiliği ideal şekline sokmak bir Müslüman için düşünülemez.

İslâmî esaslardan habersiz kardeşlerimizin milletin düşmanları tarafından sinsice teşvik edilen böylesi tehlikelerden kurtulmaları için kavramları anlamaya çalışmaları gerekir. Yoksa kasapların elinde kurban olmaktan kurtulamayacaklardır.[68]

❁ ❁ ❁

قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَى وَعِيسَى وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٦﴾

***2:136** (Ey müminler!) **Deyin ki: "Biz Allah'a, bize indirilene** (Kur'ân-ı Kerîm'e), **İbrâhîm'e, İsmâil'e, İshak'a, Ya'kub'a ve torunlarına** (esbata) **indirilenlere, Mûsâ'ya, Îsâ'ya verilenlere ve** (bütün) **peygamberlere Rableri katından verilen** (kitap*

[68] Bkz. 12/138; 16/123; M. Said Çekmegil, Milliyet Anlayışımız, 2. Baskı, Nabi-Nida Yay., s. 77-93; İslam'ın Nuru Mecmuası, 2. C., s. 10

*ve âyetler)**e iman ettik. Onlardan hiçbirini** (kimine inanmak, kimini inkâr etmek suretiyle) **diğerlerinden ayırt etmeyiz. Biz** (Allah'a) **teslim olmuş** (Müslümanlar)ız."*

Muvahhid bir millet etrafında toplanan, hiçbir ayrım yapmaksızın Allah'ın gönderdiği resûllere, onlara verilen kitaplara ve hikmete tâbi olan kimselerin iman ehli olacağı bildirilmektedir.

Peygamberler arasında ayırım yapmak, bir kısmına iman edip bir kısmını inkâr etmek kişiyi iman şubesinden çıkarır. Allah mü'minlere, kendisine inanmalarını, bütün peygamberleri ve kitaplarını tasdik etmelerini emretmiştir. Bu esas, İslâm cemiyetini, sevgi ve sulh prensibiyle bütün insanlığa açık bir topluluk kılar. Bu din, bütün resûl ve nebîlerin tevhidi mesajını taşıyan ortak dindir.

Hz. Âdem'le başlayıp Hz. Muhammed ile tamamlanan din tek olup o da İslâm'dır. Cenâb-ı Hakk bütün nebîlerinin ümmetlerine aynı İslâm esaslarını tebliğ etmiştir. Onların da Müslüman olduklarını, "*Nahnu lehu muslimûn*" yani "*Biz de Müslümanlardanız*" demelerinden açıkça anlıyoruz.

Yine Kur'ân-ı Kerîm'den, İslâm'dan başka din arayışına girmenin beyhude bir çaba olduğunu ve Yaratıcı'mızın din olarak ancak İslâm'dan razı olduğunu öğreniyoruz.[69]

İlahî veriler böyle olduğu hâlde, araştırıcı olmayan bazı kesimler, Allah'ın razı olduğu başka dinler de varmış gibi "büyük dinler, üç büyük din" ve benzeri ifadeleri kullanmaktalar. Bu tür yanlışlar nereden kaynaklanıyor diye düşündüğümüzde, maalesef, Kur'ân'dan uzak söylentilerin insanlarımız üzerinde oldukça tesirli olduğunu müşahede ediyoruz.

---

[69] Bkz. 5/3

فَإِنْ آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنتُمْ بِهِ فَقَدِ اهْتَدَوا وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١٣٧﴾

2:137 Artık, eğer onlar da sizin bu iman ettiğiniz gibi iman ederlerse muhakkak doğru yolu bulmuşlardır. Şayet yüz çevirirlerse onlar** (size karşı) **ancak muhalefettedirler.** (Habibim) **o surette onlara karşı Allah** (sana) **yeter** (Allah seni koruyacaktır). **O, hakkıyla işiten, hakkıyla bilendir.

İşte Allah'ın kelâmı, işte mümin kalplere inandıkları şeyin izzetini bahşeden nizam... İnsanlar ancak bu nizam doğrultusunda bir iman ile ittihat edebilirler. Eğer yüz çevrilirse; her hâlükârda ihtilâf, münazaa, düşmanlık ve tefrikadan kurtulamazlar. O hâlde hiçbir tahrife, bid'ate mahal bırakmadan yol tutmak lâzımdır.

Mü'minin vazifesi, sadece doğru yolda yürümek, hiçbir tahrif ve uyuşmazlığa mahal bırakmadan Rabb'inden aldığı hakkın ve hakikatin izzetiyle şereflenip Allah'ın boyasıyla boyanmaktır.

❁ ❁ ❁

صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ ﴿١٣٨﴾

2:138** (Biz) **Allah'ın boyasıyla** (boyanmışızdır). **Allah'tan daha güzel boyası olan kim? Biz O'na kulluk edenleriz.

Bu boya Allah'ın dinidir. Rengi de, ilâhî nizam çerçevesinde yaşamaktır.

قُلْ أَتُحَاجُّونَنَا فِي اللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ وَلَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ ﴿١٣٩﴾

2:139 De ki** (Habibim): **"Siz** (Arap'tan bir peygamber geldi diye) **bizimle Allah hakkında çekişiyor musunuz? Hâlbuki O bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbinizdir** (dilediğini O seçer). **Bizim yaptıklarımız**(ın mükâfatı) **bize, sizin yaptıklarınız**(ın cezası) **size ait. Biz O'na bütün samimiyetimizle bağlanmışızdır."

Allah-u Teâlâ, Resûl'ünü müşriklerle mücadele etmeye teşvik etmektedir. Allah'ın birliği, O'na teslimiyet ve boyun eğme, emirlerini yerine getirip, yasaklarından kaçınma konusunda bizimle münakaşa mı ediyorsunuz? "*De ki: 'Hâlbuki O bizim de Rabb'imiz, sizin de Rabb'inizdir.*" Bize de hükmeder, size de. Şirk koşulmaksızın ibadet ve kulluğa lâyık olan yalnız O'dur. "*Eğer seninle tartışmaya girişirlerse, 'Ben, bana uyanlarla birlikte kendimi Allah'a teslim ettim' de... Şayet yüz çevirirlerse, sana yalnız tebliğ etmek düşer...*" (3/20)

İşte iman, bu tebliğ çerçevesinde ihlâs ile kulluk etmektir. Allah'ın rızasına muhalif olan hususta kimsenin hatırını dinlememektir. Hesap vereceğimiz günde, rızayı ilâhîye ancak böyle mazhar oluruz.

Biz, iman ettiğimiz Allah'ımızın emirlerine göre amel işleriz. Hiç kimse kendi uydurduğu sapık inançlarına göre amel edemez. "Müslümanım!" diyenler, bütün amellerini Allah için ve Allah'ın gösterdiği şekilde yapmak zorundadırlar. Şüphesiz ki, Allah herkese amellerinin karşılığını verecektir.

Ameller ihlâsa, ihlâs da Kur'ân'a uyduğu müddetçe Rabb

katında şefaatçı olacaktır. Doğru yolu bildirmek, Resûlullah'ın vahyî tebliğlerinin dışında kimsenin tekelinde değildir ki; "Bana uyarsanız doğru yol üzerinde olursunuz." denilebilsin.

❀ ❀ ❀

أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى قُلْ أَأَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمِ اللَّهُ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٠﴾

2:140 Yoksa siz, "Gerçek İbrâhîm, İsmâil, İshak, Ya'kub ve oğulları Yahudi yahut Hıristiyanlar idi" mi diyorsunuz? De ki: "(Bunu) siz mi daha iyi bilensiniz, yoksa Allah mı? Nezdinde Allah'tan (gelen) bir şahitliği (insanlardan) saklayandan daha zalim kimdir ki? Allah, sizin yapmakta olduklarınızdan gafil değil."

Bu uyarıdan da anlıyoruz ki, hiç kimse ne vahiy ne de peygamberler hakkında asılsız iddialarda bulunamaz; hiçbir iddia onların temiz vahyini de, onun asıl veçhesini de asla değiştiremez.

Onlar ne Yahudi ne Hıristiyan'dır. Onlar, hanîf Müslimlerdendir.

Bu ihtar ile şu önemli noktaya da temas edilmeli: Gaybî meseleler hakkında, Allah'ın bildirdiği dışında söz söylenmemelidir. Aksi takdirde, Allah'a iftira edilmiş olur.

❀ ❀ ❀

تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ
عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٤١﴾

2:141 Onlar birer ümmetti, (gelip) geçti. (O ümmetlerin) kazandığı kendilerinin, sizin kazandığınız da sizindir ve siz onların işlemiş olduklarından mes'ul de olacak değilsiniz.

İnsanlar hangi kavimden olurlarsa olsunlar, Rablerinin huzuruna amelleriyle çıkacaklardır. Hiç kimse diğerinin yaptıklarından mes'ul tutulmayacaktır. Herkes, tebliğde gerekeni yapıp yapmadığından sorulacaktır ancak. Bu da gösteriyor ki; Allah katında kişiyi amelinden başka şey kurtarmıyor. Baban peygamber, velî ve sâlihlerden biri de olsa, sen övülecek bir iş yapmadıkça babanın sana bir yararı dokunmaz. Kur'ân-ı Kerîm de, kişiye çalıştığının karşılığının verileceğini haber veriyor.[70]

Bugün, "Müslümanım!" dedikleri hâlde İslâm'ın ilkelerinden uzak yaşayıp "hacı-hoca çocuğuyum" diye ortaya çıkan bazı kişilerin kulakları çınlasın. Başkasının iyiliğiyle övünüp kötülüğünü gizleyerek avunanların aldanışı ortaya koyulmaktadır.

❁ ❁ ❁

[70] Bkz. 53/39, 40

سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَّاهُمْ عَنْ قِبْلَتِهِمُ الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿١٤٢﴾

2:142 İnsanlardan** (Yahudi ve müşriklerden) **birtakım beyinsizler,** "(Müslümanların namazda kıble edinip) **üzerinde durdukları** (devam ettikleri eski) **kıblesinden çeviren** (sebep) **nedir?" diyecekler. De ki** (Habibim): **"Doğu da Allah'ın, batı da. O, kimi dilerse onu doğru yola iletir."

Allah'a bir türlü hakkıyla iman etmeyen beyinsizlerin tavrı, Peygamber ve inananların amel ve itikatlarını sarsmak için sürekli olarak vesvese vermektir.

Meselâ kıblenin değiştirilmesi münasebetiyle çıkarılan karışıklıklar... Rabb'imizin buyurduğu gibi; bu beyinsizler her asırda Müslüman saflarında yürütmeye çalıştıkları desiselerle, bu ve benzeri mevzular etrafında yaydıkları uydurma sözlerle fena tesirler yapıp inananları psikolojik olarak çökertmek isterler.

Allah bu haberi ile mü'minleri, "her nerede ve yönde olunursa olunsun, Allah oradadır" düsturunu hatırlatarak rahatlatıyor. Tasarruf ve emir Allah'ındır. Yüzünüzü doğu veya batı yönüne çevirmeniz, *birr* (iyilik) değildir. Birr, ancak Allah'a iman edeninkidir. Yani ister doğuya ister batıya yönelinsin, mesele, Allah'ın emrine uymak meselesidir. Allah bizi nereye yöneltirse, oraya yöneliriz. Allah'ın emrine ittibâ ederiz. Bütün yönler Allah'ındır; mü'minler bilirler ki, Allah yerden, yönden ve zamandan münezzehtir. Kıbleye yönelmek ise Allah'ın emri iledir. Bu emr-i ilâhîde

vahdetin bir temsilini görüyoruz. Bu, birliğin, beraberliğin, kardeşliğin odağı, ibadeti disipline etmenin sembolüdür. Menar Tefsirinde de belirtildiği gibi: "Yönlerden hiçbirinin, zatı itibarıyla diğerine üstünlüğü yoktur. Beyt-i Makdis'deki kayanın, madde ve özünde diğer kayalardan hiçbir üstünlüğü yoktur. Taş ve toprak olması itibarıyla Süleyman (a.s) Mabedi de diğer binalardan daha faziletli değildir. Kâbe/Beyt-i Haram için de aynı şey söylenir. Bakara 127. ayette de verilen mesajla Allah'ın insanlar için bir kıble belirlemesi ancak bu kıblenin yaptıkları ibadetlerde onları birleştirici olması içindir. Yoksa bütün yönler Allah'ındır. Yönlerden hiçbirinin zatı, itibarıyla diğerine üstünlüğü yoktur. Allah'a yönelmede can alıcı ve en önemli nokta, bunun kalplerle olması ve yüzler O'na yönelirken O'nun vahyine uyulmasıdır."

Ayrıca bu beyyine ile Cenâb-ı Hakk, kullarının, bazı şeylere aşırı derecede değer verip onunla üstünlük taslama gibi eğilimlerini terbiye ederek; üstünlüğün ancak takva ile olacağını da vurgulamaktadır.

Kıblenin, önce Mescid-i Aksâ'ya doğru olması, daha sonraysa buradan Kâbe yönüne çevrilmesi, bu mabetler sebebiyle millî üstünlüklerini iddiaya kalkışan iki taraf müntesiplerini de terbiye edici bir hikmeti haizdir. Bu düstur ile tarihî, millî, kavmi, bölgesel duygulardan uzaklaşılarak, sadece Allah'a teveccüh ile O'nun nizamından başka bütün değerlerin silinmesi murad edilmiş ve cahiliye artıkları temizlenmek istenmiştir. Allah, "*Senin evvelce tarafına döndüğün Kâbe'yi, o Peygamber'e uyanları, ayağının iki ökçesi üzerine geri döneceklerden ayırt etmek için kıble yaptık*" buyurarak, bu gerçeği açıklıyor. Bu gibi düsturlar, Rabb'imizin, kendine has kullarının belirlenmesi amacına hizmet eden eleme operasyonunun bir nevi araçlarıdır.

Kur'ân'da hiçbir âyetin neshi söz konusu değildir. Ancak geçmiş kavimlerin şeriatında neshedilenlerin haberi vâriddir.

Allah fikir değiştirmeyeceğine göre, söz konusu edilen şey âyetlerin yer değiştirmesidir. Yer değiştirme ise, ya mekânla veya zamanla ilgili bir hususdur. Bakara suresinin 113 ilâ 115. âyetleri geçmiş şeriatların neshedilme gerekçelerini anlatıyor gibidir.

"Hz. Mûsâ şeriatının ve sonraki peygamberlerin neshedilen bir kıblesi var: Kudüs. Gerçi Kudüs, mukaddes bir yerdir ve birçok peygamberin kıblesi olmuştur. Lâkin bu kıbleden önce kıble olarak seçilmiş bir diğer yer daha vardır ki, burası ibadet için kurulmuş ilk mekândır. Aynı zamanda burası son Peygamber'in de yurdudur. Müslümanlar, bundan böyle buraya yöneleceklerdir.

Âyetin kıble değişikliği ile ilgili olduğu malûm. Ancak Kur'ân-ı Kerîm'de Kudüs'e yönelmeyle ilgili bir âyet yok ki, bu âyet onu neshetsin. O hâlde neshten söz edilen âyette neshin konusu Kur'ân'ın kendi bünyesinde bir nesh değildir. Aksine geçmiş şeriatın ve onlara sembol olan Kudüs'e yönelmenin neshedilmesi, bunun yerine de Kâbe'ye yönelmenin emredilmesidir."[71]

Resûlallah (s.a.v) bir âyet hususunda tartışmaya giren bir cemaatin yanına gelmiş ve "Size ne oluyor! Sizden önceki milletler böyle davranmakla, peygamberlerine muhalefet etmekle ve kitabın bir kısmı ile çarpıştırmakla helâk oldu. Muhakkak ki Kur'ân, bir kısmı bir kısmını yalanlar olarak inmedi; aksine birbirini doğrular olarak indi. Ondan anladığınızla amel edin ve bilmediğinizi bilene havale edin." buyurmuştur.

[71] Bkz. M. Sait Şimşek, Kur'ân'ın Anlaşılmasında İki Mesele, 4. Baskı, Ekin Yayınları, İstanbul, s. 93-94

Şeriattan maksat, insanların maslahatlarının gözetilmesidir. Maslahatlar ise, zaman ve mekâna göre değişiklikler arzeder. Âyetler farklı şartlara hitap eden âyetlerdir, her biri kendi şartları içerisinde geçerlidir.

Ayrıca emredici makamında olan Allah, dilediğini emreder ve daha önce emrettiğini iptal edip onun yerine başkasını emreder. Böylece kulların emirlere itaatkâr olup olmadıklarını da ölçmüş olur. Nefis, bir emre itaat etmek üzere eğitildiğinde, o emre yatkınlık kazanır.

Yahudiler, kıble değişikliğini büyük bir fırsat bilerek, "Muhammed, ashâbına her gün başka bir şey emrediyor." şeklinde yaygara koparark içyüzlerini ortaya koyuyorlar. İtaate itirazkâr olanlar hep böyledirler.

❀ ❀ ❀

وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعُ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنقَلِبُ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَحِيمٌ ﴿١٤٣﴾

2:143 Böylece sizi** (ey Muhammed ümmeti!) **vasat** (orta) **bir ümmet yapmışızdır, insanlara karşı** (hakikatin) **şahitler**(i) **olasınız, bu peygamber de sizin üzerinize tam bir şahit olsun

diye. *(Habibim)* ***senin hâlâ üstünde durageldiğin*** *(Kâbe'yi tekrar)* ***kıble yapmamız; o peygambere*** *(sana)* ***uyanları*** *(senin izince gidenleri)* ***ayağının iki ökçesi üzerinde geri döneceklerden*** *(irtidad edeceklerden ve münâfıklardan)* ***ayırt etmemiz içindir. Gerçi*** *(kıblenin bu suretle çevrilmesi)* ***elbette büyük bir*** *(mesele)* ***dir. Ancak bu, Allah'ın doğru yola ilettiği kimseler hakkında*** *(asla vârid)* ***değil. Allah imanınızı zâyi edecek değildir. Çünkü Allah insanları çok esirgeyendir,*** *(onlara)* ***rahmet*** *(ve inayet)****ini rây̆igân edendir*** *[bolca ihsan edendir].*

Bu ilâhî beyyineden de anlıyoruz ki, sağa sola sapmadan, Allah'ın verdiği nimetlerle üstünlük taslamadan, yalnızca Allah'a teveccühle vasat ümmet olunabilir. Çünkü onlar, hevâ ve heveslerine veya âdetlerine ters düşse bile, Allah'ın emirlerine sımsıkı sarılırlar. Dinde aşırı giderek ifrata ve ihmalkârlık yaparak tefrite sapmazlar. Ve Allah'ın emirlerine hiç tereddüt etmeden boyun eğerler. Her şeyde dengeli ve ölçülüdürler. Tıpkı merkezdeki saat gibi, insana her yönden zaman tayin ederler. Şaşmayan bir tempoyla işleyen saat gibidir mü'minler. Toplum onlarla ölçüyü bulur. Müslümanlar, inanç, ahlâk ve hareket noktasında gerçekten vasattırlar. Onlar, ne dünyayı hedef alıp âhireti unutur; ne de, güya âhireti kazanmak için dünyayı, tembelliğin zebunu olmuş mistikler gibi inzivaya çekilip ihmal ederek fâsıkların eline bırakırlar. İslâm toplumunun, hakkın, doğruluğun ve adaletin yaşayan şahidi olduğunu tüm dünyaya göstermeleri gerekmektedir. Bu görev sebebiyle hesaba çekilecek olan İslâm toplumuna çok büyük sorumluluklar düşer. Peygamber (s.a.v) bu görevi nasıl sürdürdüyse, aynı şekilde mü'minler de hidâyeti diğer insanlara tebliğ etmekle sorumludurlar. Eğer hakkın şahitleri olarak görevlerinde gevşeklik göstermişlerse, bu ihmalleri sebebiyle yayılan kötülük-

lerden sorumlu tutulacaklardır. Yoksa 141. âyette belirtildiği üzere, hiç kimse diğerinin günahından sorumlu değildir.[72] Çünkü bu emr-i ilâhî de tıpkı diğer emirler gibi yerine getirilmelidir. Hatta toplumların selâmeti buna bağlı olduğundan, çok önemlidir. Bu ibadeti titizlikle sürdürmek hem ferdin hem de toplumun kötüye kaymasının önünde emniyet sibobudur. Fakat bir ümmet, Allah'ın kendisi için seçtiği nizamdan uzaklaşmış, Allah'ın boyasından eser bulunmayan çeşitli boyalarla boyanmış, ilâhî mes'uliyetleri yüklenmek ve bu uğurda gerekeni yapmakla görevli olduğunu gözardı etmişse; o ümmetin, Allah'a imanı vahiyle özümsemediği ve O'ndan gelen tüm emirlere kayıtsız şartsız teslim olmadığı anlaşılır...

Bir yar kenarında imiş gibi iman eden, üstünlüğü mânâda değil, maddede arayan, arızî duygulardan kurtulamayıp yalnız Allah'a teveccüh edemeyenler, iki ökçeleri üzerinde gerisin geri dönerler. Kimin Allah'a tâbi olduğunu, kimin hevâsını rehber edindiğini tasvir eden bir belgedir bu.

Allah'ın dosdoğru yoluna giren kimselerde ise, O'nun emirlerine itirazsız bir teslimiyet vardır. Bu teslimiyetle yönelenlerin amelleri karşılıksız bırakılmayacaktır. Şüphesiz Allah, Raûf'tur; kulları hakkında kolaylık gösteren, imtihanda kazanmaları için, niyetleri samimî, azimleri doğru olanlara yardım edendir. Kullarının takatlerini bilir ve onlara takatlerinin üstünde tekliflerde bulunmaz. Allah, kendisine itaat edene de, etmeyene de dünyada rızıklarını verir; ancak âhirette m'ümin kullarına merhamet edendir.

---

[72] Bkz. 5/79; 7/164

قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ وَإِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٤٤﴾

2:144 Biz, yüzünü *(vahyi bekleyip arzuladığından)* ***çok kere göğe doğru evirip çevirdiğini muhakkak görüyoruz. Şimdi seni her hâlde hoşnut olacağın bir kıbleye döndürüyoruz.*** *(Namazda)* ***yüzünü artık Mescid-i Haram tarafına*** *(Kâbe yönüne)* ***çevir.*** *(Ey müminler!)* ***Siz de nerede bulunursanız*** *(namazda)* ***yüzlerinizi o yana döndürün. Şüphe yok ki kendilerine kitap verilenler bunun Rablerinden gelen bir gerçek olduğunu pek iyi bilirler. Allah onların yapacaklarından gafil değildir.***

Allah resûlleri de birer beşerdir, beşerî arzuları vardır. Meselâ, Peygamber'imizin kıblenin Kâbe'ye döndürülmesini dilemesi gibi... Ve yine anlıyoruz ki, vahyî bir veri olmadan, nebîler dahi din adına kendiliklerinden bir yol tayin edemezler. Ancak Allah, elçilerinin güzel bulduğu arzularına, teyit ederek icabet eder. İşte Müslümanların kıblesinin Kâbe-i Muazzama oluşu da Resûlullah'ın arzusuyla, Allah'ın emriyle gerçekleşmiştir. Müslümanların tek vücut olarak aynı hedefe, kıbleye yönelmelerinin vücûbiyeti böyle tahakkuk etmiştir.

Kıble; teveccüh edilen yön, bir tarafa dönme, yönelme. Yönlerin en güzelini tercih manasına geldiği gibi mü'minlerin de namaz kılarken Kâbe'ye yönelmeleridir.

Kıbleye yönelmek, Müslümanların birlik ve uyum içerisinde olmalarının da bir ifadesidir. Bu yöneliş, Müslümanların birlik ve beraberlik içinde Rabbe yönelişleridir. Kıbleye yönelmek, gönlünü, duygu ve düşüncelerini gayri işlerden sıyırıp belli vakitlerde Rable buluşmak, hemhal olmaktır. O halde Kâbe'ye yönelerek Allah'a itaatimizi simgelerken asıl olan; yüzümüzün hayırlara dönük olmasıdır. Yoksa yer ve yönlerde bir tılsım olduğundan değildir. Ancak Allah oralara bir hususiyet ve fazilet atfediyor. (7/29, 2/115)

Bu yöneliş; dillerin, renklerin, cinslerin ayrılığına rağmen, bu ümmeti toplayan ve birlik haline getiren tek bir kıble... Bu ümmet, bu kıbleyle kendisinin yekvücut, tek hedefe yönelmesinin sembolüdür.

"Tavaf edenler, kıyam edenler, ruku ve secde edenler için temizlenen mübarek mescid...

Açık alan ve boş bir oda... Ne mimari bir hüner ve güzellik, ne bir sanat ne de başka olağanüstü özellik. Allah hakkındaki duygu ve düşüncelerimizi karıştıracak, mutlak ve sonsuz olanı düşünmemize engel olacak hiçbir fevkaladelik yok... Tüm dikkatler, tüm hisler Allah'a yönelik...

Şu halde kıble; kalblerdeki imana, kafalarda taht kuran düşünce sistemine ve ferdin kendisini tümüyle teslim ettiği ilaha yönelişin ispatlanmasıdır."[73]

❀ ❀ ❀

[73] Bkz. 2/125; 3/96; 22/26; Bir Tevhid Eylemi Namaz, Abdullah Yıldız, Pınar Yay., 6. Baskı, s. 68

وَلَئِنْ أَتَيْتَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ بِكُلِّ آيَةٍ مَا تَبِعُوا قِبْلَتَكَ وَمَا أَنْتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْ وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّكَ إِذًا لَمِنَ الظَّالِمِينَ ﴿١٤٥﴾

2:145 Andolsun ki** (Habibim) **sen, kendilerine kıble verilenlere** (Kıble meselesine dair) **her âyeti** (bürhanı, mûcizeyi) **getirmiş olsan onlar** (inatlarından) **yine senin kıblene uymazlar. Sen de onların kıblesine tâbi olucu değilsin.** (Hatta) **onların kimi kiminin** (Yahudiler Hıristiyanların, Hıristiyanlar Yahudilerin) **kıblesine uyucu değildir. Andolsun** (Habibim) **sana gelen bunca ilim** (ve vahiy)**den sonra** (bilfarz [farz edelim]) **onların hevâ** (ve heves)**lerine uyacak olursan, o takdirde şüphesiz ve muhakkak** (kendilerine) **yazık etmişlerden** (sayılır)**sın.

Küfürde inatlaşanlar, kendilerine ne kadar kanıt ve delil getirilse de, iman etmezler. Onlar, hevâ ve hevesin rehberlik ettiği, menfaatin körüklediği bir maksatla bilenen bir inanç içerisindedirler. Bu kimseler, menfaat ve saltanatlarına dokunacağından, vahyî verilere bile bile karşı çıkarlar. Bu bakımdan, İslâm'ı şirin göstermek için maslahat adına onlarla uzlaşmak Müslüman'ın şanına asla yaraşmaz. İnananlara yakışan, ilâhî doğrultuda azimle hareket etmektir.

Yol, gayet açık ve müstakîmdir. Ya Allah tarafından gelen ilim yahut hevâ ve hevesten gelen bir yaşam. Müslüman, ilm-i ilâhîyi bırakıp da, her ân değişen hevâ ve heveslere tâbi olamaz. O, "*Sizin dininiz size, benim dinim bana*" demelidir.

الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ وَإِنَّ فَرِيقًا
مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤٦﴾

2:146 Kendilerine kitap verdiklerimiz onu** (o peygamberi) **öz oğulları gibi tanırlar. Öyle iken içlerinden bir güruh, kendileri bilip durdukları hâlde, yine mutlaka hakkı gizlerler.

Kur'ân'dan önce gelen kitaplara sahip çıkan toplulukların seçkinleri, Hz. Muhammed'i, kendilerine yakın olan oğulları gibi tanırlar. Ancak, onun Allah elçisi olduğuna inanmadıkları için, hakkı kabul etmezler.

❁ ❁ ❁

الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ ﴿١٤٧﴾

2:147 Hak, Rabbindendir. O hâlde sakın şüphecilerden olma.

Bu âyet de ortaya koyuyor ki; ilâhî vahiyle belirlenen hususları, hikmeti kavransa da, kavranmasa da şüphe duymadan ve itirazsız tasdik etmek gerekmektedir.

O hâlde Müslümanlar, Kur'ân doğrultusunda yaşayan, Rablerinden indirilen hakka tâbi olanlardır.

❁ ❁ ❁

وَلِكُلٍّ وِجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيهَا فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ أَيْنَ مَا تَكُونُوا يَأْتِ
بِكُمُ اللَّهُ جَمِيعًا إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٤٨﴾

2:148 Herkesin** (ve her kavim ve milletin) **yüzünü kendine döndürücü olduğu bir yönü vardır. Öyle ise siz de** (ey müminler!) **hayır işlerine koşun, birbirinizle yarış edin. Nerede bulunursanız** (bulunun), **Allah hepinizi** (bir araya) **getirecektir. Şüphesiz ki Allah her şeye hakkıyla kâdirdir.

İşte Müslümanlar olarak, tayin edilen istikamette, hak yolda yarışmalıyız. Güzel neticeleri Rabb'imize bırakmalıyız. O bize neyi lâyık görürse, dünyada da birliğimizi tahakkuk ettirecektir. O hâlde yapacağımız iş, hak yolda, mücahid olarak hayırlara koşmaktır.[74]

"Yüce Allah, hayır işlerinde yarışmayı emrettikten sonra, kıyamet günü amellerin karşılığının verileceğini zikrediyor ki, karşılığın ancak hayırların yapılması veya terk edilmesi üzerine olacağını, falan belde veya falan tarafta bulunmaya bağlı olmayacağını bilsinler. Yani siz hangi yönde ve hangi mekânda oturursanız oturun, Allah sizi getirecek ve hesap günü için toplayacaktır. Çünkü beldelerin ve cihetlerin, zatları itibarıyla din işinde bir kıymeti ve önemi yoktur. Ancak iyilik yapmanın ve hayır işlerine koşmanın önemi vardır. Sanki Yüce Allah kıble meselesinde fitne çıkaranlara ve fitneye kapılanlara şöyle diyor: "Dinin özü ve cevheri hayırlı işlere koşmadadır."

Bu yarış bizim yani mü'minin yarışı. Yarıştıran Allah. Sahası

---

[74] Bkz. 3/114; 5/48; 21/90; 23/61; 35/32; 56/10

dünya, pist alanı sırat-ı müstakim, dikkat edeceği işaret levhaları; helal-haram, emir ve yasaklardır. Katılma kurallarında hile, yalan-dolan, rüşvet yok. Kimsenin kimseye zarar vermeyeceği, kimseye torpil geçilmeyeceği gibi karşıdan gelen kötülüğe de yerine göre iyilikle muamele şartı dikkate alınacak. Alınacak ki, bu yarışın kutsallığını görerek diğerleri de katılsın (41/34). Herkes gücünce dâhildir bu yarışa. Yeter ki rıza-i ilahiyi razı etmenin fıkhına eriştirecek gayret ve samimiyeti göstersin.

Bu yarışta gösterilen performansa göre bire on, ona yüz, yüze bin kadar dereceler artırılmaktadır.

Bu yarışı tertipleyen öyle âli, öyle kerim ve öyle vedud ki, yarışa uygun şartlarda tüm gücüyle katılanlara bir elemeye tabi tutmadan birinci olma lütfunu vermektedir. Hatta yarışmacı yer yer zaaf ve gafleti sonucu tökezleyip falso yapsa da saha dışı bırakılmamaktadır. Yeter ki yarışçı moralini toplayarak bütün gücüyle ayağa kalkıp istikamet üzere yarışa devam etsin ve bu yarışın başarıyla sonuçlanması için yarışın sahibinden sabır ve namaz ile yardım almayı unutmasın. (2/45, 153)

İşte bu ilahi yarışa katılanlar, kötülüklerden uzak, hayırlarda yarışta insani ve ahlaki değerlerin yücelerine çıkarak mutlaka kazananlardan olacaktır. Çünkü bu yarışı tertipleyen adil-i mutlak ve gani olan Allah'tır. Yeter ki kulları genişliği gökler ve yer kadar olan cennete koşsunlar (3/133). Bu yarışta daha büyük ödüllere ulaşmak için gerektiğinde hiç çekinmeden, yüksünmeden her türlü fedakârlıkları yapmaktır. Allah'la yapmış oldukları bu alışverişten dolayı sevinecekleri büyük ödüller elde edeceklerdir. (9/111). Artık bu kazancı elde ettikten sonra sıkıntısız, kesintisiz, meşakkatsiz, muhteşem bir hayata geçecek, gönlünün arzu ettiği

her şeyi anında hazır bulacaktır.

Artık ne diyelim. İşte meydan, işte yarış; inanıyorsak, kural ve ölçüleri dikkate alarak başlayalım; Allah yar ve yardımcımız olsun.

❀ ❀ ❀

وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِنَّهُ لَلْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٩﴾ وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِي وَلِأُتِمَّ نِعْمَتِي عَلَيْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٠﴾

2:149 Hangi yerden** (sefere) **çıkarsan** (namazda) **yüzünü Mescid-i Haram tarafına döndür. Bu** (emir de) **Rabbinden** (gelen) **mutlak haktır. Allah, yapacaklarınızdan gafil değildir.

2:150** (Evet, Habibim) **hangi yerden çıkarsan** (namazda) **yüzünü Mescid-i Haram'a doğru çevir.** (Siz de ey müminler!) **nerede olursanız** (olun) **yüzlerinizi o yana döndürün. Tâ ki aleyhinizde, insanların içlerindeki zalim olanlarından başkasının** (tutunabileceği) **bir hüccet** (bir vesika ve bir itiraz mevzuu) **kalmasın. Artık onlardan korkmayın, benden korkun. Tâ ki size karşı olan nimetimi tamamlayayım.** (Bu sayede) **siz de hidâyete

kavuşmayı ümit edebilirsiniz.

Bu âyetlerde de, birliği sağlayan kıblemize dönüp saflarımızı sıklaştırmamız öneriliyor. Başka yönlere değil, Allah'ın evine doğru yönelmemiz isteniyor. Bu emirlere rağmen çizgiden şaşanlar olursa, onların kötü akıbetinden dolayı endişelenip dehşete düşmeyin, diye tembih ediliyoruz. Eğer kendisinden haşyet duyulacak, korkuyla saygının bir arada kendisine tahsis edileceği bir muhatap aranıyorsa, bu muhatap ancak, hükmünde adil olan Allah'tır.

Bütün nimetlere müteşekkir bir hâlde yaşarsanız; hidâyete erecek, doğru yolu bulacaklar, ancak sizler olursunuz; yani mü'minler...

❀ ❀ ❀

كَمَا أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِنْكُمْ يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴿١٥١﴾

2:151 Nitekim içinizde kendinizden bir peygamber gönderdik ki o, size âyetlerimizi okuyor, sizi *(Allah'a eş tutmaktan, günahlardan, maddî ve mânevî kötülüklerden kurtarıp)* ***tertemiz yapıyor, size Kitap*** *(Kur'ân'ı)* ***ve hikmeti*** *(içinde bulunan hükümleri)* ***öğretiyor, bilmediğiniz şeyleri size bildiriyor.***

Dikkat edin ki, insanlar arasından seçilerek bir elçi gönderilmiştir. Sizi şirk pisliklerinden temizlemek için, âyetleri tebliğ

ediyor. Size, bilme imkânınızın olamadığı gerçekleri öğretiyor.[75]

Evet, son peygamber Hz. Muhammed (s.a.v) ilim ve hikmetle donatılarak gönderilmiştir. Çünkü insan hayatının selâmet içerisinde gitmesi için en önemli ve hayırlı umdeler, ilim ve hikmetle sunulmuştur. Ancak bu ilahi düsturlara riayet edildiği sürece hayır ve saadete kavuşulacağı anlatılır. Kendisini bundan uzak tutanların ise Allah'ın murad ettiği mutluluğa erişemeyecekleri açıklanmaktadır. İlim, Allah'ın hiçbir zaman değişmeyen vahyidir. "Hikmet"e gelince; o, hükümlerin sırları ve faydalarıyla bağlantısı olan ve insanı amele sevkeden bilgi demektir. Yani kula yararlı olan şeyleri ihtiva eder.

Peygamber, getirdiği her delilin ibaresini onlara okumuş; o delil ile dış âlemde ve iç âlemde bulunan Allah'ın ayetlerini onlara anlatmıştır. Bunun bir lütuf oluşunun izahı şudur: Peygamber onları, anlayıp düşünmeden sırf taklit ve teslimiyet yoluyla değil de delil ve burhan ile hakka sevkeder. Delil ve burhan yoluyla akıl hür olur, din aklı destekler ve yol gösterir. Yoksa din, zorlayıcı ve aklı hizmet dışı bırakıcı olmaz. Kur'ân ayetleri akide ve kuralların esaslarına dair akli ve ilmi delilleri içerir. Ayrıca Kur'ân ayetleri; tevhid, öldükten sonra dirilme ve İslam'ın bütün asıllarına dair birçok delil içerir.

Ayetler, akidelerin ve dinin asıllarının ispatı ile ilgilidir. Asıl maksat da budur. Bunları ahlakın güzelleştirilmesi takip eder. Bunun için Yüce Allah şöyle buyuruyor: "O, sizi temizler, arındırır." Yani, ruhlarınızı kötü ahlaktan ve iğrenç rezilliklerden temizler. İslam, şirki yok eden tevhidi getirdiği gibi, halklar ara-

[75] Bkz. 16/44; 96/5

sında yayılmış olan ahlak bozukluklarından, çirkin adetlerden ve kötülüklerden toplumu temizleyici terbiye ve eğitimi de getirmiştir.

Hikmet ise; sebep-sonuç ilişkisinin doğru bir şekilde kurulmasından doğan dengenin tezahürüdür. Bir şeyin inceliklerini, sırlarını çözme; iyi düşünce ve sağlam bilgiyi hayat işlerinde gerek kendi gerekse başkaları için en yararlı bir şekilde kullanabilme sanatıdır.

Çözemediği, sırrına vâkıf olamadığı işlerde, "Allah'ın hikmetinden suâl olunmaz." diyerek, bu işlerin hayrını O'na havale etmek suretiyle kişide bir rahatlama hâli meydana geldiğinden, Allah'ın emirlerinde ve imtihan sorularında, hikmet sırrına vâkıf olunsun veya olunmasın, bizim bilemediğimiz hayırlar vardır.

Hikmet; ilim ve akılla gerçeği bulma, var olan şeylerin iç yüzünü tanıma, sebeplerini bilerek ve yüce amaca vardıracak tarzda, eylemi bilgiye, bilgiyi de eyleme uygun yapma ilmidir, diyebiliriz.

❀ ❀ ❀

فَاذْكُرُونِي أَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا لِي وَلَا تَكْفُرُونِ ﴿١٥٢﴾

2:152 Öyle ise siz beni** (tâatle, ibadetle) **anın, ben de sizi** (sevap ile mağfiretle) **anayım. Bir de bana şükredin, bana nankörlük etmeyin.

İlim ve hikmete kavuşmanın yolu, Rabb'i, O'nun istediği şekilde bir kulluk bilinciyle anmaya ulaşmaktır. Böylece, Rabb tarafından anılarak, her türlü hayra, hikmete nail olacağımız öğ-

retiliyor. İman edenlere iki önemli vazife bildiriliyor. İlki; "Beni zikredin, lâyıkıyla anın ki, ben de sizi bana lâyık bir anışla anayım, imdat ve inayetimi idame edeyim"dir. İkincisi; "Bana şükredin; nimetlerime, bilhassa iman nimetime karşı kalben, lisanen, bedenen tüm varlığınızla bana yönelin; benim emirlerime itaat edin ve verdiğim nimetlerimi sarf ederken meşru yollardan hareket edin; inkâr ve isyan ile bana karşı nankörlük etmeyin"dir.

Zikir; bir şeyi zihinde hazır etme, hatırlama, anma, söyleme mânâlarına gelir. Bu anlamda, Müslüman'ın en başta gelen ibadetlerinden biri, Allah'ı hatırlamaktır. Allah'ı hatırlayış yani zikir, diğer anışları da güzelleştirir. O'nu unutuş ise, diğer zikirleri de bozar. Bir mü'minin davranışlarında, oturup kalkmasında, her türlü işinde Allah'ı hatırlaması; kendisini, O'nun razı olmayacağı işleri yapmaktan alıkoyacak en büyük caydırıcı zikirdir.

Zikir, her düşünce ve eyleminde yüce Rabb'in seninle olduğunu bilip kendine çekidüzen vermenin ismidir. Kur'ân-ı Kerîm'de zikirden uzak kalanlar, yoldan çıkan kimseler olarak tanımlanıyorlar. Zikrin zıddı ise; unutma ve gaflettir. Haşr sûresinin 19. âyetinde; "*Allah'ı unutup da, Allah'ın da kendilerini kendilerine unutturduğu kimseler gibi olmayın. Onlar yoldan çıkmış kimselerdir.*" buyrulur. Demek ki; Allah'ın zikrinden uzak duran bir fert, kendini unuttuğu gibi, bu süreçte hoş olmayan hâllere düşer. Böylesi bir gafletin getireceği kötü sondan kurtulmak için, Allah'ı çokça zikredenlerden olmak gerekir.

Zikir, Allah'ı hatırlayıştır ve zikrin çeşitli vesileleri vardır. Namaz ibadeti ve Kur'ân ilmi, şuurunca yapılan zikrin anahtarıdır. Şayet zikir, sahibini ilme yakınlaştırmıyor, malayani şeylerden kurtarmıyorsa, bu kişinin zikir ehli olmasından bahsedi-

lebilir mi?

Anış, yani zikir, bir bidayet; şükür ise nihayettir. Güzel bir işe besmeleyle başlamak zikirdir. Zikir, bir işi doğru yapmaktır. O iş bitirilirken de şükür gerekir. *Şükür*; verilen herhangi bir nimetten ötürü, bu nimeti verene karşı söz, fiil veya kalp ile gösterilen saygı; iyiliğin kıymetini bilme ve iyilik yapana bu hissi gösterme; nimet ve iyiliği anıp sahibini övmektir. O hâlde direkt ve dolaylı olarak, her şeyi veren Allah'a şükretmek gerekir. Şükür, en öz şekliyle; verilen nimetleri, verenin rızası doğrultusunda kullanmaktır. "Verene şükür" deyip de isyan etmemektir.

Yüce Allah Kur'ân'da, insanı yoktan var ettiğini ve ona çeşitli nimetler verdiğini, dolayısıyla insanın da buna karşılık, Allah'a kulluk ederek şükretmesinin gerekliliğini bildirmiştir. En büyük nimet, iman ve İslâm nimeti iken; buna sarılıp kıymetini bilmemek ise, şükrün zıddı olan nankörlüktür. "*Bana şükredin, nankörlük etmeyin*" buyrularak bu gerçek ifade edilmektedir.

Nankörlük; gördüğü iyiliğin kadrini bilmeme, kendisine yapılan iyiliği veya eline geçen nimeti inkâr etme gibi gayr-i ahlâkî davranış biçimlerinin genel adıdır.

Nankörlük, "*küfran*" kelimesinin karşılığı olarak kullanılmakla beraber, şükrün karşıtı olarak da kullanılmaktadır.

"*Nankörlük etmeyin*" denilirken; hem zikir ve şükür hususundaki taksiratın, yani Allah tarafından bir belâya yol açan suç ve günahın varabileceği neticeye işaret edilmekte, hem de bu hâlin doğurabileceği ihtimallere parmak basılmaktadır.[76]

Seyyid Kutub bu âyeti yorumlarken şunları söylüyor: "O

[76] Bkz. 17/7

insan, küfrü sebebiyle bedduaya elbette hak kazanmıştır. Âyet-i kerîme bu ifadesiyle, onun yaptıklarının ne kadar fena olduğunu anlatmaktadır. *'Ne nankör şeydir'* yani yaratılış ve varoluşunun icaplarını şiddetle red ve inkâr etmektedir. Eğer bunların icaplarını yerine getirmiş olsaydı, elbette yaratıcısına şükretmesi gerekirdi. Dünyada dik başlılık etmez, âhiretini de unutmazdı.

Cenâb-ı Hakk'ın ise, kuluna karşı nankörlüğü asla söz konusu değildir. O, kullarının kendisine itaatini boşa çıkarmaz. O hâlde nasıl olur da insanlar, nankörlük gibi çirkin bir fiili irtikâp ederler. Küfrî nankörlükte olanlar, iflâh olmayacağı gibi, küfrân-ı nimette bulunan nankör de kınanıp ikaz edilir. Hele İslâm gibi insanı aziz edecek nimetin kadrini bilmeyip de, ifsada seyirci kalmak gibi bir nankörlük de insanı perişan eder."

Allah'ın İslâm ümmetini zikretmesi için, Müslümanların da bu hakikatler üzerinde iyice düşünmeleri gerekir. Allah'ı unutan kimse, yaratılış gayesinin anlamını yitirmiş varlıktan başka bir şey değildir. İlk Müslümanlar, zikirle beslenen şükran dolu bir idrak ile nankörlükten imtina etmişti de, Allah da onları zikretmiş, kendilerini ideal yönetim mevkiine getirmişti. Sonra Müslümanların çoğunluğu bu gerçek zikri unuttular ve taklidi ile avundular. Zamanla İslâm ilkelerinin nimetlerinden mahrum kaldıkça, sömürülen, hakir varlıklar hâline geldiler. Ama Allah, Müslümanları yine de dinlerini öğrenip yaşamaya davet etmektedir. Sanki O Yüce Mevla: "Bana nasıl muamele ederseniz size öyle muamele ederim." buyuruyor.

❀ ❀ ❀

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿١٥٣﴾

2:153 Ey iman edenler!** (Tâate ve belâya) **sabır ile bir de namazla** (Hakk'tan) **yardım isteyin. Şüphesiz ki Allah**(ın yardımı) **sabredenlerle beraberdir.

İman ve İslâm'a şükretmek ve bu şükre mertebe-i ihsânda devam edebilmek elbette kolay değildir. Bu, ebedî bir gayeye doğru giden yoldur. Bu yolda yürürken imtihanlar geçireceksiniz. Biri dâhilî, diğeri haricî olmak üzere iki büyük düşmanla çarpışacaksınız. Bir taraftan arzularınız ve hevânızla, diğer taraftan kâfirlerin ve hak düşmanlarının ezası ile uğraşacaksınız ve bunlara karşı müdafaa ve mukabele etmek için mücâhedeye, muharebeye mecbur olacak; bazı meşakkatlere göğüs gereceksiniz. Tüm bu oluşlara karşı Cenâb-ı Hakk'a bir teslimiyetle yönelip O'ndan yardım dileyerek sabır silahını kuşanmazsanız; en ufak sıkıntı ve elem karşısında korkmaya, sızlanmaya başlarsınız. Şunu biliniz ki, sabır her muvaffakiyetin başıdır. İmandan sonra, Allah'ın rızasına sabırla erişilir. Emirlere itaat etmek, günahlardan sakınmak, Hakk'a karşı gelenlerle cihad etmek ve tüm bunların şuuruna ermek için ilim yolunda gayretle çalışmak, sabır gerektirir.

Sabır ve namaz, insanı olaylar karşısında dimdik ayakta tutan iki mânevî dayanaktır. Kendini samimî bir iman ve umutla bu iki dayanağa dayandırıp Allah'a yönelen kimse, Allah ile beraber olma bahtiyarlığına erişir. İsterseniz sabretmeyin, isterseniz namaz kılmayın... Neyi değiştirebilirsiniz ki? Hayat bir im-

tihan değil mi? Mallardan, canlardan, mahsullerden eksiltilmek suretiyle denenmiyor muyuz? Hatta yaşamak; sabretmektir.

Zalimin karşısında korkarak ezilip büzülmek, onun cesaretini daha çok artırmıyor mu? Sabır ve cesaret, onlara karşı en güçlü ve yıldırıcı silahtır.

"Her mü'minin, nefsini zorluklara tahammül etmeye alıştırması ve sabrı gerektiren sebeplerle karşı karşıya kaldığında sabır melekesini elde etmeğe uğraşması gerekir. Sabır melekesini elde etmekten aciz olduğunu ileri süren kimse, nefsine ihanet etmektedir. Allah'ın kendisine verdiği yetenekten habersizdir.

Başarılı mü'min ancak, ilahi takdirin akışından istifade eden kişidir. Çünkü mü'min, sıkıntı ve tehlikelere karşı direnmek suretiyle terbiye ve eğitim alır. Kim ki olaylar ona bir şeyler öğretmemiş ve felaketler onu terbiye etmemişse, bu kişinin, dininin hidayetinden haberi yok demektir. İnancın kazandırdığı sabır öyle bir melekedir ki, zafer onunla elde edilir ve bu melekenin sahibini belaya katlanmaya ve bütün işlerde güzel sonuç elde etmeye ehil kılar." (Menar Tefsiri)

Seyyid Kutub'un ifadesiyle; "Elbette şu zayıf, takati sınırlı insanoğlunun büyük ve ebedî güç olan ilâhî kuvvete sarılması gerekir. Karşılaşılan iş, insanoğlunun takatini aşınca, mutlaka o ezelî ve ebedî olan yüce Allah'tan yardım dilemeli. İşte bu gibi dar zamanlarda namazın önemi ortaya çıkıyor. Namaz, insanla Allah arasında bir bağdır. İmanın en büyük müeyyidesi, bütün ibadetlerin başı, mü'minlerin miracıdır. Namaz, diğer sair amellerin nüvesini bağrında taşıyan bir eylemdir."

Namaz; zikir, tekbir, dua, hamd ve tesbihtir. Allah'tan başkasına boyun eğmemek için, Allah'a baş eğmedir. Tağuta karşı

kıyama kalkmadır. Namaz, iman ile küfür arasında bir perdedir. Namazı terk etmek, bu perdeyi kaldırmaktır.

"*Yalnız O'na yönelin ve O'na karşı gelmekten sakının. Namazı dosdoğru kılın ve müşriklerden olmayın.*" (30/31)

Namaz; dinin olmazsa olmazı, en öncelikli amelî kuralıdır. Namaz, münker (hoş görülmeyen, beğenilmeyen)den ma'rufa, kötülüklerden iyiliklere, dünyevîlikten ebedîliğe doğru bir yüceliş, bir geçiş ve bir inkılâptır. Muhakkak ki, bilinç ve huşû ile kılınan namaz, fahşâ (iğrenç şeyler) ve münkerden vazgeçirir.[77]

Müslüman'ın hayatında bu denli önemli yeri olan namazın anlaşılmaması ve terki, Allah ile olan münasebetin bozulması ve rahmetin kişiden uzaklaşması sonucunu doğurur. Kişinin "inandım" deyip bırakması, meseleyi halletmiyor. Bu imanın eyleme dökülmesi ve ilk olarak da kıyamı (tağuta baş kaldırmayı), rükûyu (Allah'a boyun eğmeyi), secdeyi (mutlak bir teslimiyet ve mutlak bir saygıyı) bünyesinde bulunduran namazla işe başlanması gerekmektedir.

İşte ölçü budur. Nasıl ki imanını namaz biçiminde eyleme dönüştürmeyen kişi dinini ayakta tutamazsa; namazı terk eden kişi de, dinini koruyamaz. Ki daha namazın ikamesinde sabır gösteremeyen biri, Hakk'tan gelen yardıma nasıl lâyık olabilir? Eğer iddia sahipleri namaz kılmış olsalardı, sabredenlerden olurlardı.

"Namazı terk eden, şüphesiz dinini yıkmış olur."

❀ ❀ ❀

[77] Bkz. 29/45

وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ بَلْ أَحْيَاءٌ وَلَكِنْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿١٥٤﴾

2:154 Allah yolunda öldürülmüş olanlar için "ölüler" demeyin. Bilâkis onlar diridirler. Fakat siz iyice anlamazsınız.

Şehit; şahadet kelimesinden türemiş olup bir yerde bulunan, bir şeyi gören ve gördükleri ile bildikleri konusunda bilgi veren kimsedir. Allah'a ve Allah'ın dinine şahadet edendir.

Bu âyette, imanda şahadete erip de, Allah yolunda cihaddan kaçınmayan ve bu uğurda gerekeni yapanların erişeceği sonsuz saadetin müjdesi verilmektedir.

İnsanlar onlara ölmezler gözüyle bakmamalıdır. Bilakis her can ölümü tadıcıdır. Fakat bu Allah yolunda öldürülenler, uğruna öldükleri dâvânın yüceliği bakımından, topluluklarda büyük bir tesir uyandırıyorlar. Onların ölümüyle dâvâları daha da büyüyüp gelişiyor. Bu, arkada kalanlara bir bakıma hareket ve faaliyet ruhu bahşediyor. İşte asıl ölmezlik budur. Onlar bu itibarla insanların dünyasında yaşarlar.[78] Ayrıca bizim hakikatine vâkıf olamadığımız, mahiyetini ancak Allah'ın bildiği hikmetlerle diridirler.

Allah yolunda olmak; insanın, kat'î olarak yüce Allah'ın huzurunda olduğu bilinciyle, O'nun rızası için, O'nun yoluna baş koyması, gerektiğinde her şeyi feda edebilmesidir. Şehit olma şerefine erişebilmek için, fedakârlığı göze almak gerekir. "*Onlar, dünya hayatını, âhiret hayatı karşılığı satarlar; Allah yolunda mü-*

[78] Bkz. 3/185; 21/34, 35

cadele ederler. Kim Allah yolunda savaşır da öldürülür veya galip gelirse, biz ona büyük mükâfat vereceğiz." (4/74)

"... Allah dileseydi düşmanlarınızdan öç alırdı. Fakat sizi birbirinizle denemek için (size savaşı emrediyor). Allah yolunda öldürülenler yok mu, Allah onların yaptıkları işleri zayi etmeyecektir." (47/4)

İmanda şahadete ermiş şuur sahiplerinin, Rabb'in rızasına giden yolda canlarını, mallarını feda etmekten kaçınmadıkları için bu şerefli unvanı hak ettikleri müjdeleniyor.

❀ ❀ ❀

وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ﴿١٥٥﴾

2:155 Andolsun sizi biraz korku,** (biraz) **açlık,** (biraz da) **mallardan, canlardan ve mahsullerden yana eksiltme ile imtihan edeceğiz. Sabredenlere** (lütuf ve keremimi) **müjdele.

Fertlerin terbiyesi için bu gibi amillere ihtiyaç vardır. Dertler, cennet özlemini canlandırırken, aynı zamanda cehennemden kaçınmayı da düşündürür.

Hak yolda samimî olanlarla olmayanları ayırt etmek için mü'minler korku, açlık gibi imtihan sorularına tâbi tutulabilirler. Şiddet, gizlenmiş kuvvetleri, saklı enerjileri meydana çıkarır. Şu veciz sözde ifade edildiği üzere; "Sütü döv yağ çıksın; cemiyeti baskı altına al, şahsiyetler fışkırsın." Evet, zahmet çekilmeden, kolaylıkla elde edilen şeylerin kıymeti hakkıyla bilinmiyor.

Mü'minlerin imanlarının kuvvetlenmesi için, çeşitli imtihan sorularının verilmiş olduğunu görüyoruz. Basit bir örnekle ifade edersek; bugün başörtüsü ile ilgili karşılaşılan belâlar, bazılarının Allah'ın emrine karşı duyarlılığını artırırken, O'nun emirlerine yüzeysel olarak bakanların da elenmesini sağlar. Bu ve benzeri oluşlara, şu âyet-i kerîme açıklık getirmektedir: "*Andolsun ki, içinizden cihada çıkanları ve sabredenleri meydana çıkarıncaya ve haberlerinizi açıklayıncaya kadar sizi tecrübe edeceğiz.*" (47/31) İmtihan, sadece mü'minlere has bir olay değildir. İnanan inanmayan herkes bu imtihanın muhatabıdır.

Bu imtihan âleminde, her türlü soruyla karşılaşabiliriz. İnanan kişiler olarak, her hâlükârda ilâhî rızayı gözeterek, Allah'ın ilkelerine sarılmalıyız. Bu doğrultuda yaşamı, azim ve sebat ile sürdürmek elbette büyük bir sabrı gerektirir. İşte bu uğurda mücadele verenler, müjdelenenlerden olurlar. Müslüman, Allah yolunda her an çeşitli zorluklarla, musibetlerle, meşakkatlerle, cana ve mala yönelik zayiatla karşılaşabileceğinin bilincinde olmalıdır. Bu sorular, inanmayanlara da isabet eder.[79]

Hayatın gerçeği budur. Herkes hikmet-i ilâhî üzere imtihana tâbi tutulur. İman sahipleri şayet sabredenlerden olurlarsa, mutlak ecre nail olurken; nankörler, büyük bir belâ olan cehenneme duçar olarak acı çekeceklerdir. Eğer bugün Allah yolunda cihad ederken acı çekiyorsak, biliniz ki onlar da acı çekiyorlar. Üstelik sizin Allah'tan beklediğinizi onlar bekleseler de hak edemeyecekler yani cenneti beklemiyorlar.[80] O hâlde niye Allah yolunda azim ve sebat ile yürümek için sabredenlerden olmayalım?..

---

[79] Bkz. 6/42; 7/94, 130; 21/35; 32/21; 42/30

[80] Bkz. 4/104

Allah inananların omuzlarına, İslâm gibi yüce bir dâvâyı yüklemiştir. Bu dâvâ ile bütün insanları, sadece Allah'a kulluk etmeye, güzel ahlâka, hakkı desteklemeye ve böylece bâtılın zulmünü kaldırıp azgınlığı, haksızlığı, bertaraf etmeye davet etmiştir. Bu kutlu dâvâ sürdürülürken, küffar tarafından birtakım zulüm ve eziyetlerle karşılaşılacaktır elbette. Bu ve benzeri musibetler birer imtihan sorusu mahiyetindedir. Bunlar, içimizden cihad eden ve sabredenleri belirlemek içindir.

❀ ❀ ❀

الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمْ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿١٥٦﴾

2:156 Ki onlar kendilerine bir belâ geldiği zaman, "Biz (dünyada) Allah'ın (teslim olmuş kulları)yız ve biz (âhirette de) ancak O'na dönücüleriz" diyenlerdir.

Şu bir gerçek ki, biz insanlar hiçbir şey bilmez bir hâlde dünyaya getirildik. Bu geliş kendi ihtiyarımızla olmadığı gibi, şöyle veya böyle olma noktasında da seçim özgürlüğümüz yok. Bu durum, dünyadan göçüşümüz için de geçerlidir. Vakti geldiği zaman, Allah'ın istediği yerde ruhlar teslim alınacaktır. Ancak, akıl baliğ olup mükellefiyetlerle donandıktan sonra, yaşantımıza iyi (hayır) veya kötü (şer) hanesinden kazanacağımızı kazanıp bunların hepsinin mes'uliyetini omuzlarımıza yüklenmiş olarak gideceğiz.

Hayat, sorular ve musibetlerle dolu bir imtihan âlemidir. Âhiret ise, insanların, soruları doğru cevaplayıp musibetlere karşı gösterdikleri sabır ve tevekkül neticesinde mükâfat alacakları yerdir.

O hâlde, dönüş O'na ise; ne diye hayatımızı basit yaşayalım? İman etmiş kişiler olarak ömrümüzü gücümüzce, hak yolda mücâhede içerisinde geçirmeye çalışmalıyız. Bu uğurda maruz kaldığımız musibetler karşılığında mutlak bir ecre nail olacağımız ümidiyle, mücadelede hep aktif olmalıyız. Belâ ve musibetler, Cenâb-ı Hakk'ın bir nevi eleme operasyonudur.

Müslim'in Sahîh'inde geçen, Ümmü Seleme'den rivayet edilen bir hadiste şöyle buyruluyor: "Hangi kula bir musibet isabet eder de o, '*İnnâ li'l-lâhi ve innâ ileyhi Râci'ûn.*' derse; muhakkak, bu musibetten dolayı Allah onu mükâfatlandırır ve ondan daha hayırlı bir sonuç bahşeder."

Bu teslimiyetle Allah'a dönüş hazırlığı yapanlara Rablerinin mağfireti ve rahmeti erişir. İnananlar için, bundan daha güzel bir lütuf, daha hayırlı bir şey olabilir mi?

"*Biz O'na dönücüleriz.*" Bir gün mutlaka buradan ayrılacağız, yani er veya geç öleceğiz. O hâlde, hayatımızı kendi arzu ve isteklerimize göre değil, Allah yolunda mücâhede ederek geçirmeliyiz. Mü'minler bunu bilerek, sabır ve salât ile Allah'tan yardım dilemeliler. Allah'ı zikredip şükretmeliler ki; kendilerine vaat olunmuş dinî ve dünyevî nimetler ihsan edilsin; İslâm'ın izzetiyle dünyada şerefli bir yaşam, ebediyette ise sonsuz saadet verilsin.

أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ ﴿١٥٧﴾ إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِنْ شَعَائِرِ اللَّهِ فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوِ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَنْ يَطَّوَّفَ بِهِمَا وَمَنْ تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ ﴿١٥٨﴾

2:157 Onlar** (o teslimiyet ve istirca'yı gösterenler yok mu?) **Rablerinden mağfiretler ve rahmet hep onların üzerindedir ve onlar doğru yola erdirilenlerin ta kendileridir.

2:158 Şüphe yok ki Safa ile Merve Allah'ın şeâirindendir. İşte kim o Beyt'i** (Kâbe'yi) **hac veya umre** (kastı) **ile ziyaret ederse bunları güzelce tavaf etmesinde üzerine bir beis yoktur. Kim gönlünden koparak** (emrolunmayan amellerden) **bir hayır işlerse** (mükâfatını görür). **Çünkü Allah tâatlerin ecrini veren,** (her şeyi de) **hakkıyla bilendir.

Tüm bu teşvik ve önerilerden sonra, yine inananlara Allah'a ibadet ederken uyulması gereken düsturlar öğretilmeye devam ediliyor. İşte bunlardan bir örnek: Safa ile Merve arasındaki sa'y, Allah'a sunulan ibadetler kapsamında bir şiar olup, Hac mevsiminde ya da başka bir zamanda umre amacı ile bir kimsenin bu iki tepeyi tavaf etmesidir.

Safa ile Merve; Mekke'de bulunan iki tepe... Sa'y ise, Hz. Hacer'in çalışma ve gayretinin sembolleşmiş bir şekli olarak inananların temsilen icra ettikleri şer'î bir emirdir. Safa ile Merve Allah'ın şeairindendir. Şeair, alâmet mânâsına gelmektedir.

İnananlar, güçleri yettiğince bu emre itaat etmeliler, ihrama girdikten sonra hac veya umre kastı ile gittikleri Kâbe'de...

❀ ❀ ❀

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِن بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ ﴿١٥٩﴾

2:159 Hakikat, indirdiğimiz o açık açık âyetlerimizi ve doğruyu -biz kitapta insanlara onu pek aşikâr bir surette bildirdikten sonra- gizleyenler** (yok mu?) **işte onlar**(ın hâli:) **onlara hem Allah lânet eder ve hem lânet etmek şanından olanlar lânet eder.

Hakikati ve hidâyeti saklamak en büyük zulümdür. Hak ve hidâyetin önünü kesenlerle savaşılması gerekir. İnsanların hidâyete ermeleri için Allah resûlleri türlü eziyet ve cefalara göğüs germişlerdir; ama her zaman, peygamberlere karşı çıkanlar, iyiliğin, doğruluğun önünü kesmek isteyenler olmuştur. Bu gizleyişlerin çeşitli sebepleri vardır. Kimileri direkt küfürleri sebebiyle, kimileri hevâ ve heveslerinin önünün tıkanmasını istemediklerinden, kimileri de mevki ve makamlarından olma endişesiyle hakkı gizlemişlerdir. Bu, hangi sebeple olursa olsun, idraksiz, cahil, dünya hayatına aldanmış ve günahı kendisini çepeçevre kuşatmış kimselere mahsustur. Hakkı açıklamaları gerektiği hâlde susanlar, neşretmeyenler, hakkın neşrine mâni olanlar ya da onu kısmen tahrif etmek, hile, oyun vs. yoluyla gizleyenler, kim olurlarsa olsunlar, lâneti mucip kimselerdir. Şüphesiz ki haktan sükût eden, dilsiz şeytandır. Şeytan ise mel'undur, taşlanmıştır.

Yahudi âlimlerinin en büyük günahı, Tevrat'ın öğretilerini sadece kendi tekellerine almaları; dini, devlet adamlarının direktifleri doğrultusunda yorumlayıp onların beğenilerini kazanmak için, doğrudan veya dolaylı olarak dine aykırı her hareketi meşru gösterip doğruyu ketmetmeleridir. Bununla da yetinmeyip hakkı yaymak isteyenleri susturmak için çeşitli zulümleri reva görenler, elbette lâneti mucip kimselerdir.

Lânet ise, yapılan çirkin işten dolayı kızarak ve öfkelenerek kovmayı ifade eder.

İşte İslâm gibi insanlığa doğruluğun, güven ve emniyetin yolunu gösteren bir dinin gerçeklerini ketmedenler, Allah'ın şiddetli buğzuna muhatap olup lânetlenerek, O'nun rahmetinden kovulacaklardır. Çünkü rahmeti geniş olan O Yüce Rabb, kullarına acıdığından Kitap'ta mutluluk yolunu tüm tafsilâtıyla açıklamışken, bu rahmeti gizleyenlere, lânet etmek şanında olan kimseler de lânet etmektedirler. Böylece, Allah ve kulları tarafından her yerden kovulmaya mahkûm olurlar.

❀ ❀ ❀

إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنُوا فَأُولَٰئِكَ أَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿١٦٠﴾

2:160 Ancak tevbe** (ve rücû) **edenler,** (hareketlerini) **düzeltenler ve** (hakikati gizlemeyip) **iyice açıklayanlar başka. Ben artık onların günahlarından geçerim. Ben en çok tevbeyi kabul edenim, en çok esirgeyenim.

Cenâb-ı Hakk öylesine merhamet sahibi ki, geçmişte rahmetini gizlemiş olanları dahi tevbe edip kendilerini düzeltmeleri hâlinde bağışlamaktadır. Allah'ın affından her mü'min ümitvârdır. Yeter ki tevbelerinde sadık olsunlar.

Evet, tevbe edip Allah'ın kelâmını gizlemekten vazgeçenler, bozduklarını düzeltenler; yani kendi uydurdukları şeyleri yalanlayıp asıl hükümleri değiştirmeden ve saptırmadan tebliğ edenler felâha ererler.

❀ ❀ ❀

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١٦١﴾

2:161 Hakikat, küfredip de kendileri kâfirler olarak ölenler (yok mu?) İşte onlar; Allah'ın, meleklerin ve bütün insanların lâneti onların üstündedir.

İşledikleri küfür ve şirkten tevbe etmeden ölenleri Allah affetmez. Zira onlar, kendileri için açılmış olan kapıyı elleriyle kapayıp fırsatları kaçırmışlardır. Hakkı gizlemeye, küfür ve dalâlete ısrarla devam ettikleri için, lânet onların üzerinedir.

Onlara, haktan ayağı kaydırılanlar bile lânet ederler. Düşünürler ki; bu lânet olasıcalar olmasa idi, belki kendileri de iman edeceklerdi. Onların çarpıtması ve saptırması yüzünden olmuştur, vahyin İslâm'a akseden güzel çehresinin tanınmaz hâle gelmesi... Bu nedenle, İslâm'ın aslıyla tanışmaktan mahrum kaldıklarından, onlar da, kıyamet günü lânet edenlerden olacaklardır.

Günümüzde ise bizleri bu hâle getirenlere lânetler okunmaktadır.

Allah'ın dinine ilişkin bilgileri gizlemek küfürdür. Gizleyenlerin âhiretteki tek sığınağı ise nâr-ı cehennemdir ve onlar orada ebedî kalıcıdırlar.

❀ ❀ ❀

خَالِدِينَ فِيهَا لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿١٦٢﴾
وَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَانُ الرَّحِيمُ ﴿١٦٣﴾

2:162 Onun** (o lânetin yahut cehennemin) **içinde ebedî kalıcıdırlar onlar. Onlardan azap da hafifletilmez. Kendilerinin yüzlerine bakılmaz.

2:163 Hepinizin tanrısı** (zatında ve sıfatlarında aslâ benzeri bulunmayan) **bir tek tanrıdır. O'ndan başka hiçbir tanrı yoktur. O, hem Rahmân'dır, hem Rahîm'dir.

İmanın dayanağı tevhid akîdesidir. Yaratılan insanlar, Allah'ın varlığı üzerine münakaşa etmekten ziyade, O'nun zâtı, sıfatları, mahlûkatla olan alâkası hakkında tartışmalara girdikleri için, ya O Yüce Zât'ı, kâinatı ve mahlûkatı yaratıp kenara çekilmekle itham etmekte yahut O'na eş koşmakta ve bir türlü "*Lâ ilâhe illâ huve*" nin anlamına vâkıf olamayıp gerçeği akıllarına sığdıramamaktalar.

Oysa kâinattaki her şey, bir yaratıcının kanunları çerçevesinde hareket etmektedir. Sırf, aklı bu noktada fehme kavuşturmak için düşünülecek olsa dahi, tevhid anlaşılır. Ancak küfürde

inatlaşmış olanlar, akıllarını zanlarla kararttıkları için görmekten uzaktırlar.

"*Hepinizin ilâhı, bir tek ilâhtır*" ifadesi, tüm yarattıklarını idare eden O'dur, anlamına gelmektedir. Bu gerçek âlemin ve insanların ancak O bir ve tek olan İlâh tarafından idare edildiği; keza, bu çerçeve dâhilinde yaşayanlara karşı O'nun merhamet sahibi olduğu vurgusunu içeriyor. Yani, tevhid Kur'ân'ın gösterdiği hayati bir aydınlıktır; ancak bu aydınlık Kur'ân bütünlüğünde kavranmalı ve ihlâs ile yaşama aktarılmalıdır ki, Allah'ın, dünyada mazhar olunan merhameti, âhirette, Rahîm sıfatı ile tecelli etsin.

Evet, "*La*" diyerek tüm zan ve keyfiliklere hayır demek "*İllâ*" diyerek, Allah'tan başka mutlak kanun koyucu tanımadan yaşamaktır. Bunu idrakten uzak yaşayışlar, insanı elim bir azaba maruz kılar.

İşte bu bakımdan, tevhidi çok iyi kavramak gerek. Vahye muhatap oldukları hâlde tevhidi bu kaynaktan öğrenmeyenlerde, pek çok kayışlara rastlamak mümkün. Allah'ı ve dini bilmelerine rağmen Rabb'e eş koşmaları; vahiyden uzaklaşıp, kendilerini O'na daha fazla yaklaştırsınlar diye bağlandıkları rahiplerini, din adamlarını Rabler edinmeleri suretiyle gerçekleşir. Oysa ellerinde ilâhî vahiy olduğu hâlde sapanlar Allah'a nasıl bir mazeret ileri sürecekler? Allah'ın Kitab'ını gizleyenleri şikâyet etmekle kurtulacaklar mıdır? Onlar zaten lânete uğramışlardır da, cehalete isyan etmeyenler kurtulacaklar mıdır acaba?

İlimdir insanı cehaletten kurtaran, tevhidî imana kavuşturan. İman; akıl, fikir ve düşünceden neşet eden bilgiye dayanır. İmanda pazarlık, şüphe ve tereddüt olmaz. Bu da, tevhidi kavramaya bağlıdır.

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِن مَّاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا مِن كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿١٦٤﴾

2:164 Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün birbiri ardınca gelişinde, insanlara yarar şeyleri denizde akıt*(ıp taşıy)****an o gemilerde, Allah'ın yukarıdan indirip onunla yeryüzünü, ölümünden sonra, dirilttiği suda, deprenen her hayvanı orada üretip yaymasında, gökle yer arasında (Hakk'ın emrine) boyun eğmiş olan rüzgârları ve bulutları evirip çevirmesinde aklı ile düşünen bir kavim için nice âyetler (Allah'ın varlığına, birliğine ve kudretinin yüceliğine delâlet eden birçok alâmetler) vardır.***

Bu âyetle de Cenâb-ı Hakk tüm oluşların bir tek ilâhî kudretle idare edildiğini anlatarak, insanlara, iman yollarını tevhid üzere açıyor. Gören gözlerle düşünenler, bunu idrakte gecikmezler. Bu âlemi ufacık bir basiretle seyreden kişi bile, her şeyin bir nizam ve intizam içerisinde hareket ettiğini görür. Bütün bunları sağlıklı bir biçimde anlayabilmeleri için, Kur'ân, akıl sahiplerine hitap ediyor.

Sema ile arz arasında hiç şüphesiz pek çok âyet, maddî-mânevî, dinî-dünyevî nimetler vardır; ama akıldan istifade eden

kimseler için... Nitekim akıl da bu âyetlerden biri ve belki de en büyüğüdür; onu vahyin kontrolünde kullandığımız zaman. Akıl, ölçüsüz bırakılıp arzuların akışına kaptırılırsa, insan için en büyük belâ olur.

Aklı putlaştıranlar da, horlayanlar da hep yanılmış; ifrat ve tefrit arasında bocalamışlardır. Akıl, insanı hayvandan ayırt eden bir kuvvettir. O'nun vazifesi; Yaratıcı'sını bulmak, vahyi tanımak, Allah'ın kanunlarını anlamak ve bu kanunların hükümlerine göre hareket ettirmektir. Akıl, ruhun bir kuvvetidir ki; insan onun vasıtası ile bilgi sahibi olur. İyi ile kötüyü ayırır ve insanın yürüyeceği yolu aydınlatır; insanı Hakk'tan, hakikatten haberdar eder. Akıl ilmin menbaı, doğuş yeridir. İlim aklın neticesi ve meyvesidir.

Akıl; düşünmek, muhakeme etmek için yaratılmıştır. Akıllı kimse; değişen durumlarda, en beklenmedik olaylar karşısında dahi çözüm yolunu bulup tehlikelerden kendisini kurtarandır. Akıl; insanın dünya ve âhiret işlerinde salâhı temin etmesi ve yeryüzüne hükmedebilmesi için Allah'ın lütfettiği ilâhî bir nimet...

Kur'ân'da akıl kelimesi daha etraflıca ele alınır. "Akıl, düşünce ve anlayış sahipleri..." kavramları etrafında akla temas eden âyetler vardır. Kur'ân-ı Kerîm akla baskı yapmayı değil, aklı irşat etmeyi uygun görür. Akılsızca, çirkin ve ayıp davranışlara devam edildiği sürece mukadder olan; murdarlık ve âhirette büyük bir azaptır.

"*Onlar (cehennemde olanlar) derler: 'Biz işitir veya akledenlerden olsaydık, şu azgın ateşe atılanlar arasında olmazdık.' Allah böylece âyetlerini size açıklar, tâ ki aklınız ersin.*" (67/10)

Bütün bunları "*...Salim akıllılardan başkası iyice düşünmez.*" (3/7)

Vicdan, ruh, akıl, duygu... Ne dersek diyelim; karşımızda, bütün unsurlarıyla hiçbir yaratılmışa benzemeyen, tercihleriyle değerlendirilen insan vardır. Ve asıl mesele de, bu insanın şahsiyetini koruması, geliştirmesidir.

Kâinat sistemini akıllıca bir gözleme tâbi tutan ve ön yargılarla, inatçılıkla körelmemiş kimse, hakikati işaret eden âyetleri görür. Şüphesiz ki, akıllıca düşünenler için nice âyetler vardır.

İnsanoğlu, aklını gaflet ve alışkanlıklarından sıyırıp kâinatı, her an yenilenen bir hisle, ileri bir görüşle seyredebilse; O eşsiz Yüce Kudret'in bu âlemi nasıl bir nizam içerisinde idare ettiğini görecek, O'na saygı ve şükür ile yönelecektir. Aklını inat, küfür ve ön yargılarla örtmemiş herkes bu hakikati görecektir. Böylece O'nun eşsiz, yüce kudretini idrak ederek, hiçbir değeri O'nun üstünde görmeyecektir. Rabb'ini sevecek, tazimle anacaktır.

❀ ❀ ❀

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ ﴿١٦٥﴾

***2:165 İnsanlar içinde Allah'tan gayrisini** (O'na) **emsal edinen adamlar da vardır ki onlara Allah'a olan sevgi gibi muhabbet beslerler. İman edenlerin Allah'a sevgisi ise** (her şeyden)*

sağlamdır. *(Allah'a eş tutarak nefislerine)* ***zulmedenler azabı görecekleri zaman bütün kuvvet*** *(ve kudret)****in hakikaten Allah'ın olduğunu ve Allah'ın hakikaten pek çetin azaplı bulunduğunu*** *(gözleriyle görür gibi)* ***bilselerdi...***

Âyette, basiret gözüyle bakmayıp, küfrî inat ile hakikate işaret eden âyetleri emrolunduğu gibi kabule yanaşmayanların beyinsizlikleri çarpıcı bir şekilde anlatılıyor.

Asıl sevilmeye, övülmeye lâyık olan Allah'tır; Allah'ın sevdikleridir. Bu idrakten uzak kalanlar ise, Allah'ı sever gibi başka şeyleri de severler. Yani, Allah'tan başkasının emirlerine, nehiylerine, arzularına itaat ederler de; Allah'a isyan ederler. Şüphe yok ki; böyle yapmak, gerek Allah'ı inkâr ederek olsun, gerek olmasın, mânâ-ı ulûhiyette, sözü edilen mefhumları Allah'a ortak yapmaktır.

Kimileri Firavunları, Nemrutları; kimileriyse "velî"yi nimet tanırlar. Onları, muhabbetin başlangıcı ittihaz ederler. Allah için yapılacak şeyleri onlara yaparlar. Allah rızasını düşünmeden, onların rızasını kazanmaya çalışırlar.

Elmalılı Hamdi Yazır bu âyet-i kerîme hususunda şu bilgileri veriyor:

"Bu âyet bize gösteriyor ki; ulûhiyetin anlamında sevgi son derece esastır ve Allah en çok sevilendir. Muhabbetin hükmü ise itaattir ve bunun için, itaat her şeyi ile Allah'a olmalıdır. O'na itaatin önüne hiçbir itaati geçirmemelidir.

Ulûhiyet ve ubûdiyeti kavramak istemeyen veya işine geldiği gibi kullanan niceleri var ki; servet, haşmet, kuvvet, makam, ikbâl düşkünlükleri ve kahramanlara, hükümdarlara duydukla-

rı sevgi, onların şirk koşmalarının esas sebebidir. Onları Allah'ı sever gibi sever ve uğurlarında her şeyi göze alırlar. Bu nevi şirk o kadar ileri gitmiştir ki, eline her kalem alan ve herhangi bir şiir söylemek isteyen; mabuduna ilâh payesini vermeyi ve bir işi medh için, ona hemen yaratma kudretini isnat edivermeyi bir hüner, bir şeref addeder. Her birinin gönlünde, zaman zaman bir veya birkaç mahlûk yer tutmuştur. Onlara itaat etmek için Allah'a isyan ederler. Buna, evliya ve enbiyayı mabud derecesine çıkaranlar da dâhildir. Bunun için, bu gibi Allah'ın sevgili kullarını severken iyi düşünmeli, muhabbetlerini Allah'a duyulan muhabbet derecesine vardırmaktan kaçınmalıdır. Zira Allah için sevmekle, Allah'ı sever gibi sevmek arasındaki farkı bilmek lâzımdır. Allah'ı sevenler, Allah yolunda giden sevgili kullarını da severler; bu sevgiyle Allah yolunda onlara ittibâ ederler. Zira Allah sevgisi, Allah'ın birliğinin ve ulûhiyetin idrakiyledir. Bunun yanında Hz. Muhammed'in sevgisi ise, Allah'a kulluğu ve risaleti sebebiyledir. Buna mukabil, evliya, enbiya veya melekleri müşriklerin aracı mabudları gibi tanrılık payesi vererek sevmek, onlar namına kurbanlar kesmek, ayinler yapmak şirktir. Müslümanlık namına da böyle bâtıl bir muhabbet inancına tutulan ve bununla dindarlık yaptığını zanneden birtakım gafil kimseler vardır. Bunlar çoğunlukla, din ilminin iyi tahsil edilmediği ve dinî malûmatın, esası bilinmeden ağızdan ağıza dolaşageldiği ortamlarda zuhur edegelmişlerdir. Cahiliye, hurafeleri ve gönlüne doğan hevesleri içinde tapınmaya çalışır. Ölü veya diri, canlı veya cansız putlara bağlanır. Burada felsefe-i ilâhîye ve vahdet-i vücûd namı altında gizlenen bir şirk vardır ki; din ve ahlâk namına büyük zararlar bundan neşet etmiştir. Ve her nerede şirk varsa bununla az çok alâkası vardır. İslâm'da emrolunan umumî

iman konusu '*Lâ ilâhe illâllâh*'tır. 'Lâ mevcûde illâ huve' ile ifade edilen tevhîd-i vücûd değildir. Lâkin 'Allah'tan başka mevcut yoktur.' demekle, 'Her mevcut Allah'tır.' demek arasında nasıl bir fark vardır?"

İman edenlerin sevgisi çok köklü ve devamlıdır. O Rahmân'ı her şeyden çok sevenler, kendilerini O'nun yoluna adayanlardır. Mücâdele sûresinin 22. âyetinde belirtildiği gibi; "*Allah'a ve âhiret gününe inanan bir toplumun; babaları, oğulları, kardeşleri yahut akrabaları dahi olsa, Allah'a ve Resûl'üne muhalefet edenlere karşı sevgi beslediklerini göremezsin. İşte onların kalbine Allah imanı yazmış ve katından bir ruh ile onları desteklemiştir...* "

İşte Allah için sevgiyi idrak edenlere Allah'ın ikramı, onların kalplerine imanı yazması ve sevdiği tüm varlıkları, kendi sevgisinin altında tutmasıdır. İşte böyleleri için; "*... Allah, imanı sevdirdi ve kalplerini de süsledi...*" (49/7) buyrulmaktadır.

"*İnanan, sâlih amel işleyen için Rahmân, gönüllerde sevgi uyandırdı.*" (19/96)

İnananların, Allah'ın neyi sevip sevmediğini bilip ona göre hareket etmeleri, elbette Allah'ın sevgisini mucip kılacaktır. Çünkü O'nun güzel isimlerinden biri de Vedûd'dur. Yani, kendisine mu'tî olan kullarını sevendir.

"*...Allah müttakileri sever.*" (3/76)

"*...Allah hainleri sevmez.*" (8/58)

"*...Allah tevbe edenleri sever...*" (2/222)

"*...Allah fesatçıları sevmez.*" (28/77)

"*...Allah güzel davrananları sever.*" (3/134)

"*...Allah böbürlenenleri sevmez.*" (4/36)

"*...Allah pislikten arınanı sever.*" (9/108)

"*...Allah ihanette ilerlemiş günahkârları sevmez.*" (4/107)

"*Allah dengeli olanları sever.*" (5/52)

"*Allah, yolunda kenetlenmiş bir kurşunlu yapı gibi saf bağlayarak savaşanları sever.*" (61/4)

"*O Allah bağışlayandır, sevendir.*" (85/14)

O'nun sevmesinin tezahürü cennettir. Sevginin çözülüp eşyaya dönüşmesidir cennet. O, sadece seven ve sevilen değil; aynı zamanda sevindirendir de. Neyle? Elbette cennetle. "*Rabb'inizden bir mağfirete; Allah'a ve peygamberlerine inananlar için hazırlanmış olup, genişliği yerle gök kadar olan cennete koşuşun. İşte bu Allah'ın lütfudur ki, onu sevdiği muttaki kuluna verir.*" (57/21)

Kısacası, Allah sevgisini kazanmak, ancak Allah'ın emirlerine severek tâbi olmakla gerçekleşir.

❀❀❀

إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتُّبِعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأَوُا الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ ﴿١٦٦﴾

2:166 O zaman** (görecekler ki) **arkalarından uyulup gidilenler kendilerine uyanlardan hızla uzaklaşmıştır.** (Hepsi) **o azabı görmüşlerdir. Aralarındaki ipler** (münasebetler) **de parçalanıp kopmuştur.

Allah'ı tevhid üzere idrakten mahrum kalıp rızasındaki sevgiden saparak şirke düşenler, O Gün büyük bir pişmanlık içerisinde olacaklardır. Allah'a eş koştuklarından zinhar kaçacaklar.

O Gün, bütün kuvvetin Allah'a ait olduğunu anlayıp "*Ancak sana ibadet eder, ancak senden yardım isteriz*" diyecekler. Ama buradaki pişmanlığın faydası var mıdır? İleride 167. âyette belirtildiği gibi "*Âh! Bir kere daha dünyaya döndürülsek!*" diyerek, olmayacak bir temennide bulunurlar. İşte Allah, ebediyette olacakları kullarına haber vererek, O Gün'ün pişmanlığından kurtulmaları için onları kendisine itaate davet etmektedir. Binaenaleyh insanlar, bütün bu kuvvet ve kudretin yegâne sahibi olan Allah'tan başkasına kulluk etmemeli; O'nun emrinden başkasına mutlak itaat ve ittibâyı kimseye önermemeli ve bütün sevgilerini Allah muhabbetinde toplamalıdırlar.

❀ ❀ ❀

وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَتَبَرَّأَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّءُوا مِنَّا كَذَٰلِكَ يُرِيهِمُ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ حَسَرَاتٍ عَلَيْهِمْ وَمَا هُمْ بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ ﴿١٦٧﴾

2:167 Ve tâbi olanlar şöyle demiştir: "Bizim için** (dünyaya) **bir dönüş olsaydı da** (bugün) **bizden uzaklaştıkları gibi biz de** (o gün) **onlardan uzaklaşsaydık." Böylece Allah onlara bütün yaptıklarını hasret** (ve nedamet)**ler hâlinde kendilerine gösterecektir ve onlar cehennemden çıkıcılar da değildirler.

Burada da, yanlış önderlerin peşinden gidenlerin sapıttıkları anlatılarak, onlar uyarılmaktadır. Allah'ı bırakıp bilginlerini, rahiplerini, din adamlarını Rabler edinenler; yani Allah'ın halis dinini bırakıp da kendilerine birtakım sahipler edinenler ve ken-

dilerini Allah'a yaklaştırsınlar diye putlar edinenler gibi olmayın.[81] Size düşen, inanan kişiler olarak, Allah'ın sâlih kullarına gereken saygı ve hürmeti göstermek olmalıdır. Allah'ın yardımına benzer yardımı onlardan bekleme hamâkatine düşüp şirke girmemeli; onların fikirlerinden istifade etmek, ruhlarını hayır ile yâd edip duada bulunmak suretiyle kendilerine gereken ilgi gösterilmelidir.

Buradan da anlıyoruz ki; herhangi bir kimseyi körü körüne taklit, din adına da olsa, insanı şirk helâkine kadar götürebilir. Hakeza, fert fert her insanın bilmeye çalışmakla mükellef olduğu ve bu sorumluluğu önemsemeyenlerin kendilerine yazık ettikleri hatırlatılmaktadır. Çünkü Allah Kur'ân-ı Kerîm'de Müslüman olanları "doğru düşünmek", "hayra isabet etmek", "rüştü aramak" terkipleri ile tanıtmıştır.[82]

Bu ciddiyetten uzak kalıp da birilerinin veya bir şeylerin cazibesine kapılıp onlara tâbi olanların durumunun vehameti anlatılarak uyarılıyor insanoğlu. "Kişi sevdiğiyle beraber haşrolunur." sözü de burada doğrulanıyor. Ama O Gün, birbirlerine tâbi olanların karşılıklı nefret ve husumetle kaçışları, cidden hazin bir manzara oluşturacaktır. Lâkin Allah için seven, Allah için bir araya gelenler böyle değillerdir. Onların dostlukları dünyada da, aralarında hiçbir husumet ve nefret olmaksızın devam eder. Öyle ya, dünya hayatında bazı sebeplerden dolayı sevgisizlik ve nefret olmakta; ancak kıyamet gününün manzarası, bütün bu beşerî zaafları Allah'ın dilemesiyle bertaraf etmektedir.

O hâlde sapıtmış liderlere veya Allah'tan gafil kimselere meyletmemeliyiz ki; O Gün de, bugün de pişman olmayalım.

---

[81] Bkz. 9/31; 39/3

[82] Bkz. 72/14

يَاأَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿١٦٨﴾

2:168 Ey insanlar! Yerdeki şeylerden helâl ve temiz olmak şartıyla yiyin. Şeytan'ın adımlarına uymayın. Çünkü o, size hakikaten apaçık bir düşmandır.

Bu ifadelerden anlıyoruz ki; helâl ve haram konusunda hüküm koyucu ancak Allah'tır. Bu, ulûhiyetin ve vahdâniyetin bir rüknüdür. İnsanlar helâl ve haram noktasında, ilâhî şerîat üzere hareket etmelidirler. Sağlıklı beslenme ancak temiz ve helâl yiyeceklerle olur. Yediğiniz şeyler; pis, üzerine şunun bunun hakkı geçmiş, yasak edilmiş veya şüpheli şeyler olmasın. Helâlinden kazanınız. Haram ve şüphelilerden sakınınız.

Beslenmenin insan üzerinde önemli etkileri vardır, hatta zekâyı dahi etkisi altına alır. Feci zekâ durgunluğunun sebeplerini, okumama, düşünmeme fiillerine bağlasak da; çokluk, alkol müptelâlarının, frengililerin, zihnen geri kalmış yahut ahlâken sükût etmiş insanların zürriyetinden olma olgularına da bağlayabiliriz. İlâveten, zekânın bu durgunluğu; gıda mahrumiyetinden, vücuda birtakım toksik (zararlı, zehirli etkisi olan) maddelerin girmesinden, kötü fizyolojik itiyatlardan ve bazı virüslerin musallat olmasından da kaynaklanabilir. Bu bakımdan yiyeceklerin helâl olanlarından yemeyi ve acıkmadan yemeyip doymadan kalkmayı sıhhatimiz için ihmal etmeyelim.

Allah-u Teâlâ, yeryüzündeki her şeyi insanoğlu için yarattı. Ve mahzurlu olanlar müstesna, hepsini helâl kıldı.

Helâl ve haram hususunda İslâm'ın temel kaideleri şöyledir:

1- Helâl, eşyanın aslındandır.
2- Helâl ve haram kılma hakkı, yalnız Allah'ındır.
3- Helâli haramlaştırmak, Allah'a ortak koşmaktır.
4- Haram emri, bir şeyin çirkin ve zararlı oluşuna göredir.
5- Helâl olanda, haramdan kaçınmak için her şey vardır.
6- İyi niyet, haramı helâl yapmaz.
7- Şüpheli şeylerden kaçınmak gerekir.
8- Zaruretler, mahzurları mübah kılar.[83]

Kullarına karşı şefkatli olan Allah, onların sıhhat ve selâmet içerisinde yaşamaları için, zararlı olan şeyleri haber vererek onları korumak istemiştir. Ama maalesef, insanların hayrına olacak bu hususa gereken önem ve itina gösterilmiyor. İçerdikleri zararlı katkı maddelerinin ambalajları üzerinde yazılı olduğu birçok ürün, bu katkı maddelerine rağmen büyük bir hızla tüketiliyor. Müslüman'ım diyenlerin, bu hususa ibadet kadar itinalı yaklaşmaları gerekmektedir. Zira haram ve helâl mevzuunda, sadece Allah'a uyup şeytana tâbi olmamaları kendilerine ihtar edilmiştir. Çünkü şeytan, kendilerinin düşmanıdır. İnsan, mizaç olarak düşmandan nefret eder ve dolayısıyla ondan sakınır. Bu düşmandan nefret edenler bilsinler ki; Allah'a her isyan, şeytanın adımlarındandır. Eğer her günah içki gibi sarhoşluk verseydi, o zaman sakınmak daha kolay olurdu...

Allah, emirlerine itaate davet ederek kullarını selâmete çağırırken; şeytan da, kötü işleri telkin ederek cehenneme çağırır.[84] Tüm kötülükler, açılan zaaf noktalarından sızarak şeytanın hâkimiyetini kolaylaştırır. O, bizden aldığı güçle sokulur yanı-

[83] Bkz. 2/172; 5/3; 6/81-82, 118-119, 121, 145; 16/115
[84] Bkz. 35/6

mıza. Bu husus İbrahim sûresinin 22. âyetinde şöyle anlatılıyor: Şeytan, kendisine uyanları kınayarak "... *Esasen sizi zorlayacak bir nüfuzum yoktu; sadece çağırdım, siz de geldiniz. O hâlde beni kötülemeyin. Kendinizi kınayın...*" Evet, şeytan zaaflarımızdan güç alarak üzerimizde etkili olmaktadır.

Bilinmeli ki, şeytan, kötülükten ve fahşâdan başka şey emretmez. Allah'a karşı nankörlüğe teşvik eder.

❀ ❀ ❀

إِنَّمَا يَأْمُرُكُمْ بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ وَأَنْ تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٦٩﴾

2:169 O, size ancak kötülüğü, hayâsızlığı ve Allah'a karşı bilmeyeceğiniz şeyleri söylemenizi emreder.

Müslüman'ın şeytana karşı uyanık olması gerekir. Nâs sûresinde de bildirildiği gibi, şeytan daima vesvese verir. Şeytan, görülen insanlardan da, göremediğimiz cinlerden de olabilir. Onların şerrinden korunmak için, Allah'ın himayesine sığınmaktan, Kur'ânî ölçüleri daima hatırda tutmaktan başka çare yoktur. Kötülük ve hayâsızlığı telkin etmesi; Allah'ın demediği bir sözü "Allah buyurdu" diyerek, Kur'ânî tabirle en büyük zulmü, Allah'a iftirayı emretmesi şeytanın en bariz vasıflarıdır. Yüce Yaratıcı'mızın demediğini "dedi" demek; O'nun kurtarıcı yolunu, ilmî eğilimi olmayan insanlar nezdinde, karanlıklar arasında ayırt edilemez hâle getireceği ve tebliğe yanlış istikamet vereceği için, Allah adına konuşanların bu hususa dikkat etmeleri azamî önem taşımaktadır. Ancak bu hassasiyeti göstermeyip insanları

korkutma ve teşvik gayesiyle uydurma sözlerle Allah adına konuşmak, şeytanın telkinlerindendir. Bu ikaz bana, İblis'ten nakledilen şu haberi hatırlattı: "Ben âdemoğullarının bellerini büyük günahlar ile kırdım; onlar da benim belimi tevbe ve istiğfar ile kırdılar. Bunun üzerine ben, tevbe ve istiğfara lüzum görmeyeceklere birtakım günahlar ihdas ettim. Bu günahlar ise, dinî bid'atlerdir."[85]

Böylece İblis insanlara kötülüğü emreder. Kötülükler de çeşit çeşittir. Allah'a ve O'nun ilkelerine karşı gelmek, kötülüğe mâni olmamak, kötülüğe açılan kapılardır. "*Onlar, birbirlerinin yaptıkları kötülüklere engel olmuyorlardı. Yapmakta oldukları şey ne kötü idi.* "(5/79)

Meselâ, komşusu açken tok olmak ve komşusu namazsızken mütemadiyen nafile namaz kılmak, fakat komşusunu namaza, hakka ve hakikate davet etmemek gibi kötülükler artık görülmez olmuştur. Ramazan geldiğinde oruç tutup teravih namazları kılanların, sair zamanda beş vakit namaza dikkat etmemeleri, üstelik bunu çevrelerine söylemeleri, kötülükler cümlesindendir.

Kötülüklere düşmekten sakınmamak kötülüğün, kötülükleri utanmadan açıklamak ise, hayâsızlığın başıdır. Yanlışlarını övünürcesine etrafa yayıp "Allah'ın bildiğini kuldan niye saklayayım!" diyerek dürüst geçinip caka satanların cahilâne utanmazlıkları artık sıkça görülür olmuştur. Oysa kişinin, istemeden, sevmeden bazı günahlara girmesi, fakat daha sonra bu günahlardan ötürü utanıp onları saklaması hâlinde affı umabilir. Üstelik kötülüklerden utanması, beraberinde düzelme arzusunu ve tev-

[85] Bkz. İslâmî Hakikatler III, İ. Hatip Erzen, s. 146

be ihtiyacını getirecektir. Kötülüklerini utanmaksızın sergileyen insanların imanlarının zedelenmiş olduğunu düşünebiliriz. Zira Buhârî'de geçen bir hadiste Peygamber'imiz şöyle buyuruyor: "Hayâ imandandır."

Hayâ ile iman arasındaki ilişki, yaşadığımız sistemin bir gereğidir; yani sünnetullahtır. Hayâ, her türlü dinî, ahlâkî vazifelerin çiğnenmesinden doğan vicdanî bir hâldir. Hayâ, insanı kötülüklerden alıkoyan değerli bir koruma vasıtasıdır.

Bu bilgilerden sonra, artık şeytanın dürtüleri olan kötülükten ve hayâsızlıktan, Allah'a karşı bilmediğimiz şeyleri söylemekten sakınalım. Allah'ın indirdiğine uyalım. Ancak bu düsturla şeytana karşı koyma gücünü elde edebiliriz.

❀ ❀ ❀

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ ﴿١٧٠﴾

2:170 Onlara** (müşriklere); **"Allah'ın indirdiğine uyun" denildiği zaman onlar: "Hayır, biz atalarımızı üzerinde bulduğumuz şeye uyarız" derler. Ya ataları bir şey anlamamış, doğruyu da bulamamış idiyseler?

Âyette *"Allah'ın indirdiğine uyun"* denilerek, takip edilmesi gereken sırat-ı müstakîm gösteriliyor. Bu ikaz, cahiliye âdetlerine sarılanlara, bu dini kısmen reddedip atalarının yolundan ayrılmayan kimselere şâmildir. Âyet, akîdevî hususlarda Allah'tan başkasından bir şey almayı ve dinî mevzularda körü

körüne taklide giderek, düşünmeden şuursuzca nakiller yapmayı kat'iyetle reddediyor. Körü körüne bağlılık, cahillere mahsus bir hâldir. Müslüman'ın vasfı ise, hiç kimseye körü körüne bağlanmamasıdır. Ellerinde Allah'ın ve O'nun Resûlü'nün şaşmaz gerçeği varken, ancak ahmak insanlar atalar geleneğini uyulması gereken bir otorite kabul ederler. Doğruyu anlamaktan en fazla uzak olanlar, araştırma yapmayan ve delil göstermeyen taklitçilerdir. Bu âyetten anladığımız odur ki; kavmiyetçiliğin bünyesinde sakladığı böyle büyük bir hastalık, insanlardan kolay kolay giderilemiyor. Aşağı yukarı peygamberlere karşı çıkan her cahiliye toplumu, ateistçe değil de, "atalarımızın yolundan dönmeyiz" mânâsında, atacılıkla ileri atılmıştır. Cenâb-ı Hakk hiçbir fert veya kavmi ayırmadan, herkesi *"yâ eyyuhâ'n-nâs"* (ey insanlar) diyerek rahmetine davet ettiği hâlde ve Allah'ın dini dururken; atalarının dini ne oluyor ki onunla yola çıkmakta tereddüt bile etmiyorlar? Bu yaklaşım, cahiliyeden başka nedir ki? Önlerine vahyî veriler sunulduğu hâlde düşünüp anlamaya yanaşmadan *"Biz babalarımızı böyle yapar bulduk"* dedikleri gibi[86] daha birçok âyette zikredilen bu taklitçi ve mutaassıp kimselere, *"'Allah'ın indirdiğine uyun' dendiğinde; 'Hayır, biz babalarımızı üzerinde bulduğumuz yola uyarız' derler..."* (31/21) Bu bilmezler güruhu, ataları arasında, doğru yolda olanların da, yanlışta direnenlerin de var olduğunu görmezler. Allah resûlü Hz. İbrâhîm'in, atası Azer'in putperestliğini reddetmiş olması, ne haysiyetli bir davranıştır!

Özetle; burada, atalara değil, Allah'ın emirlerine uymanın yüceliği vurgulanmaktadır.

---

[86] Bkz. 5/104; 10/78; 21/53; 26/79; 31/21

وَمَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا كَمَثَلِ الَّذِي يَنْعِقُ بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعَاءً وَنِدَاءً صُمٌّ بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٧١﴾

2:171 O küfredenlerin hâli bağırıp çağırıştan başka şey duymayan** (anlamayan hayvanlara durmayıp) **haykıran** (bir çoban)**ın hâline** (ne kadar da) **benziyor.** (Onlar bir sürü) **sağırlar, dilsizler ve körlerdir. Onun için düşünmezler.

Âyette, atalarına körü körüne sarılanlar eleştiriliyor. Duydukları sesleri anlamayan; hak, akıl ve yapıcılık namına herhangi bir dayanağı bulunmayanların, sırf eskidir diye bâtıl geleneklere sarılmalarının, hakkı ve yol göstericiliği algılamaktan uzak tavırlarının yanlışlığı anlatılıyor.

İslâm çağrısının geniş ufukluluğunu göremeyen ve İslâm'ın izleyicilerine telkin ettiği hak, ıslah ve hidâyeti algılamayanlar, kötürümleşmiş uzuvlar gibidirler. Sanki ne dilleri, ne gözleri, ne de kulakları vardır.

Şu mesele ile bu hususu daha iyi anlayabiliriz: Ötmeyen kanaryanın, yük taşımayan eşeğin ne anlamı olur? İnsanın, aklını kullanmadan, düşüncesizce yaşaması da o kadar anlamsızdır. Kâfirin durumu ise bundan daha vahimdir. Allah onları düşünüp akledebilecek kabiliyette yarattığı hâlde haktan yüz çevirmeleri, hiçbir varlıkla kıyaslanamayacak kadar seviyesizleşmeleridir.[87]

Düşünmeyi bir kenara bırakan insanlar, öteden beri yapılagelen basitlikleri tekrar ederek, hayvanlara mahsus, ilkesiz bir yaşam sürdürmektedirler.

---

[87] Bkz. 7/179; 25/44

Bu âyet, yukarıda izah ettiğimiz gibi doğru yolu bulmadan yapılan taklidin kâfirlerin işi olduğunu ve kişinin ancak dinini anladığında ve bizzat kendisi dinini tanıyarak ona kanaat getirdiği zaman mü'min olacağını açıkça ifade ediyor. Cahiliyenin, âdeta iddialarında doğru olanlardanmışçasına nutuklar çekmesini, kendini beğenmişlerin edasıyla zihinleri gürültüyle boğmasını şiddetle kınamaktadır.

İşte bu tipler, sağır ve dilsizlere benzetilerek, anlayışsızlıkları gözler önüne seriliyor.

❀ ❀ ❀

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُلُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ وَاشْكُرُوا لِلَّهِ إِنْ كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١٧٢﴾

2:172 Ey iman edenler! Size rızık olarak verdiğimiz şeylerin (maddeten ve manen) en temiz olanlarından yiyin, Allah'a şükredin, eğer (hakikaten) O'na kulluk ediyorsanız.

Burada, bilhassa mü'minlere hitap edilerek, temiz şeyleri yemeleri ve bu nimeti verene şükretmeleri istenmekle beraber; dinin esaslarını, helâl ve harama ait emirleri yüce Allah'ın kendisinden alma zorunluluğu vurgulanıyor. Allah, rızkı verenin yalnız kendisi olduğunu, güzel olan şeylerin hiçbirini mü'minlere yasaklamadığını, yasakladıklarının ise, mutlak surette zararlı olduklarını haber veriyor. Taberî bu âyetin tefsirinde "Eğer sizler Allah'ın emrine boyun eğiyor ve itaat ediyorsanız, o hâlde, yenmesini mubah ve helâl kıldığı şeyleri yiyin." demektedir.

Anlaşılmaktadır ki ibadet kavramı yemeyi ve içmeyi de kapsamaktadır.

Elbette ki kulluk vecibeleri, yani ibadet, sadece namaz, oruç, zekât ve hac gibi dinî uygulamaları yerine getirmekten ibaret değildir. Kendi varoluşunu, bilinçli olarak O'nun iradesi ve plânı ile uyumlu hâle getirmektir. Yani insanın hayatının Allah'a yöneliş içerisinde olmasıdır.[88]

Buradan da anlıyoruz ki, Allah'a itaatle nimetlerden istifadelenmektir şükür.

❀ ❀ ❀

إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنزِيرِ وَمَا أُهِلَّ بِهِ لِغَيْرِ اللَّهِ فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٧٣﴾

2:173 O, size ölüyü** (murdar hayvanı), **kanı, domuz etini, bir de Allah'tan başkası için kesileni kat'iyen haram kıldı. Fakat kim bunlardan yemeye muztar** [mecbur] **kalırsa** -(kimseye) **saldırmamak ve haddi** (ölmeyecek miktarı) **geçmemek şartıyla onun üzerine günah yoktur. Şüphesiz ki Allah çok yarlığayıcıdır, hakkıyla esirgeyicidir.

Haramı iki yönüyle ele alabiliriz:

Kendisinde bulunan zarar, kötülük ve pislik sebebiyle haram kılınan şey veya fiillere li-aynihi haram; sonradan kazanma yo-

[88] Bkz. 51/56

luyla, dıştan bir sebeple haram olanlara ise li-gayrihi haram denilir. İkinci gruba giren haram unsurlar, normalde meşru oldukları hâlde, uygulamalar, tasarruflar vs. yoluyla haramlaşanlardır. Meselâ; üzümün şaraba dönüşmesi gibi...

Allah'tan başkası adına boğazlanan hayvan da böyledir. Bütün nimetleri hazırlayan Allah'a karşı bir nankörlüktür, böyle bir boğazlama. O'nun nimetinden yararlanırken, O'ndan başkası adına kurban kesmek haramdır.

Allah'ın verdiği temiz ve hoş nimetler, insanlar içindir. Ancak, haram kılınanlar pek azdır ve bellidir. Burada da, Allah'tan gafil olanların anlayamadıkları bir hususa dikkatlerinizi çekmek istiyoruz: Allah'tan başka "büyüğümüzdür, liderimizdir" denip mukaddes addedilenlerin ayaklarının ucuna kesilen kurban etlerinden ve aile büyüklerinin mezarlarına götürülüp kesilen kurbanlardan yemek, domuz eti yemeye benzetilmiştir. Bu gibi âyetlere dayanarak bu etlerin yenmesinin câiz olmadığı, çoğu kesimde unutulmuştur.

Nimetleri kendine külfet eden cahiliyeyi uyarmanın, gücü ve imkânı elveren mü'minlere görev olduğunu düşünüyoruz.

Şunu da kaydedelim ki; geçmişte ve günümüzde köylerimize ve evlerimize gelen misafirlere ikram için kestiğimiz hayvanlar elbette mekruh değildir. Ancak, düşünemeyen bazı insanlar, misafire ikram için kesilen bu kurbanlar ile liderlerin ayakları ucunda kesilen kurbanları bir tutmakta, bu yönde fetva devşirmekteler. Bilmezler ki, bu benzetiş, fasit bir kıyastır; hevâî bir aldanmadır. Birilerini büyük telâkki edip kutsayarak yahut uğur getirsin diyerek onların ayakları ucunda kurban kesmek başka, misafire ikram için hayvan kesmek başkadır.

Bu tür bir kurban kesiminin haramlığı, mânevî yönden akîde ile alâkalı olduğu için, diğerlerinden daha ağırdır. Zira İslâm, teveccühün Allah için olmasını şart koşar. Bu prensip, haram kılınan diğer durumlara da tatbik olunabilir.

❀ ❀ ❀

إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلَ اللَّهُ مِنَ الْكِتَابِ وَيَشْتَرُونَ بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٤﴾

2:174 Allah'ın indirdiği kitaptan** (Peygamberin vasıflarına dair) **bir şeyi gizleyip de onunla az bir bahayı** (hasis [bayağı] bir menfaati) **satın alanlar** (yok mu?) **Onlar karınlarına ateşten başka** (bir şey) **yemiş olamazlar. Kıyamet günü Allah onlarla konuşmaz, onları temize de çıkarmaz. Onlar için pek acıklı bir azap vardır.

Mütevatiren gelip muhkem telâkki edilen vahiylerin bir kısmını gizlemek çok tehlikelidir. Âyette, çokluk dünyevî zararlardan korunmak ve dünyevî menfaatlerden faydalanmak için, edindikleri vahyî doğruları bile bile gizli tutanların şahsiyetsizliği ortaya konularak; bu hakikati gizlemek mukabilinde aldıkları dünya metaı hakkında "*ateşten başka bir şey yemezler*" dehşetli ikazı yapılmaktadır.

"Bu kitap hak olarak inmiştir. Hak ise mağlup edilmediği gibi güç ve kuvvet bakımından da onunla yarışılmaz. Kim onu mağlup etmek isterse kendisi yenilgiye uğrar. Kim onu yüzüstü bırakmaya çalışırsa, kendisi yüzüstü ortada kalır."

İslâm'ın başlı başına bir sistem, bir hayat dini olmadığını, gelişen şartlara cevap veremediğini iddia edip onu başka sistemlere uydurmaya çalışanların da bu kategoriye dâhil olduğunu düşünüyoruz. "*Onlar için elim bir azap vardır.*"

Bu kimselerin, Allah'a muhatap olmak gibi bir şerefe eremeyecekleri de bildirilmektedir.

❀ ❀ ❀

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَىٰ وَالْعَذَابَ بِالْمَغْفِرَةِ فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ ﴿١٧٥﴾

2:175 Onlar doğru yolu bırakıp sapıklığı, mağfirete bedel azabı satın almış kimselerdir. Onlar ateşe karşı ne de sabırlıdırlar!

Burada dünyevî emeller uğruna bâtıla talip olanlar, onları cazip hâle getirip bilmezleri aldatanların vahim durumu anlatılmaktadır. Bugün hevâî tutkuyla buna meyledenlerin, O Gün ateşe karşı ne de sabırlı oldukları bildirilerek, yaptıkları işin küçüklüğü, seviyesizliği ortaya konmakta. Onlar, asla sabredemeyecekleri şeyle uyarılmaktalar.

İnsanların, zararı yasaklama ve engellemeleri -en azından başlangıçta- zararı çekmeden önce değil, onu denedikten ve acıyı tattıktan sonra olabilmektedir.

Elbette, Allah'ın indirdiği Kitab'ı kendi çıkarları uğruna yorumlayıp hükümleri taşıdığı mânâdan uzaklaştıranlar, derin bir sapıklık içinde olduklarından, azabı satın almışlardır. Çünkü onlar bu tavırlarıyla, Kur'ân mesajını etkisiz hâle getirip zihinleri

bulandırmış ve böylece sadece kendilerini değil, ilmî yöne eğilmemiş kimseleri de saptırmışlardır.

❁ ❁ ❁

ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَّلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا فِي الْكِتَابِ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿١٧٦﴾

2:176 Bu** (azabın) **sebebi şudur: Çünkü Allah Kitab'ı şüphesiz hak olarak indirmiştir. O Kitab**(ın inzal, tasdik ve sıhhatin) **da ihtilâfa düşenler elbette** (Hakk'tan) **uzak bir ayrılık içindedirler.

Kitap'ta bazı âyetler müteşabih olarak karşımıza çıkar. Müteşabihlerin dışında muhkem veriler hakkında bazı indî te'-villere gitmek, Müslümanlar arasında ihtilâflara sebep olmuş, Allah'ın vahyinden yer yer uzaklaşmayı da beraberinde getirmiştir. İşte İslâm âlemindeki birçok doktrin ve mistik çıkışların temelinde yatan sebeplerden biri de budur.

Allah Resûlü'nün din adına uygulayıp tebliğ ettiği vahyî sünnetleri gözardı eden bilmezler güruhu, örneğin, namazların rekâtlarını ve vakitlerini tartışmaya açarak birçok ihtilâfa neden olmuşlardır. Müslümanlar arasındaki sevgiyi azaltan ihtilâflardan Allah cümlemizi korusun.

❁ ❁ ❁

لَيْسَ الْبِرَّ أَنْ تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَكِنَّ الْبِرَّ
مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى
الْمَالَ عَلَى حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَى وَالْيَتَامَى وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ
وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ
بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ
الْبَأْسِ أُولَئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾

2:177 *(Namazda)* ***yüzlerinizi doğu ve batı yönüne döndürmeniz; birr*** *(taat bu)* ***değildir. Fakat birr, Allah'a, âhiret gününe, meleklere, Kitab'a ve peygamberlere iman eden, malı****(nı Allah)* ***sevgisiyle*** *(yahut mala olan sevgisine rağmen)* ***akrabaya, yetimlere, yoksullara, yol oğluna*** *(yolda kalmış misafirlere),* ***dilenenlere ve köle esirler****(i kurtarmay)****a veren, namazı****(nı)* ***dosdoğru kılan, zekâtı****(nı)* ***veren*** *(kimselerin),* ***ahitleştikleri zaman sözlerini yerine getirenler****(in)* ***sıkıntıda ve hastalıkta ve muharebenin kızıştığı zamanlarda sabır ve metanet gösterenler****(in birridir).* ***Onlar*** *(yok mu? İmanlarında ve birr ve taat iddiasında)* ***sadık olanlar onlardır ve onlar takvaya erenlerin de ta kendileridir.***

Bu âyetten anlaşılıyor ki; "*birr*" vahiyle tayin edilen kıble veya daha geniş boyutlu düşünürsek, emirlerin dışındaki herhangi bir yöne yönelmeden, emri Allah'tan alıp hayata aktarmaktır. İman; hiçbir ayrım yapmadan, kavmiyet hastalığına düşmeden, hükümlerine ortak koşmaksızın Allah'a teslim olup emirlerine

itaat etmektir.

Bütün yeryüzü Allah'ındır. O, mekândan münezzehtir. O'nun yoluna girebilmek, ilâhî iradeye bağlanmakla mümkündür. Ancak bu ilâhî iradeye bağlanarak yaşayanlar doğru yoldadır. İlâhî vahiyle, insanlığın bütün üstün vasıfları belirlenmiştir. Her kim bu vasıfları sergileyerek hareket ederse, onun imanı kemâle ermiş olur. Bunların dışında herhangi bir iyilik icat edip ona bağlanmak, insanları yanlış yönlere sevk eder.

Evet, asıl birr (iyilik)in, iman esaslarını kavradıktan sonra, malı ve canı Allah'ın gösterdiği yolda kullanmak olduğu bu âyette vurgulanmaktadır. Allah'a verdikleri ahde böylece uyanlar yalnız O'na ibadet edip, O'nun rızasının önüne hiçbir engeli getirmeyenlerdir. Müslüman, tüm hayatı boyunca, öncelikle Allah'a verdiği bu sözü tutmalı ve sonra insanlara verdiği sözleri yerine getirmelidir. Allah'a itaat edip O'nun yolunda mücadele edenler ve imtihanda sabr u sebat gösterenler, iman iddialarında sadık olanlardır.

Bir şeye teveccüh etme, Rabb'e itaat niyeti taşıyorsa önem kazanır. İbadetlerdeki asıl gaye, birre ve hayra ulaşabilmektir. Amel, hem halis hem de ilâhî ölçülere uyarsa makbuldür. Bu konuda Ömer b. Abdülaziz'in dediği gibi; "Kim ilmi olmadan Allah'a kulluk etmek isterse, ifsat ettiği ıslah edeceğinden daha fazla olur." İlimsiz ibadette, anlayışsız ilimde, tedebbürsüz okuyuşta hayır yoktur. Öyleyse Allah'a kullukta mutlaka ilme gerek vardır. Şekil ve hareketler, kalpte duygu ve şuuru, hayatta da sağlam bir yönelişi tahakkuk ettiremiyorsa, bir değer ifade etmez. Sadece ibadetlerin dış görünüşlerine ve insanın psikolojik tabiatına göz atan kimse, dinin önemini kavrayamadığından, yetiş-

tirdiği nesle İslâm'ın ruhunu veremez. Oysa İslâm, evrensel ve bireysel tavsiyeleriyle, ortamı tamamen huzurlu kılacak yegâne sistemdir. İnsan, ibadetiyle bir hareket, her hareketiyle de ibadet içerisinde olduğunu, İslâm'ın özünü kavradığı zaman anlar.

"İstenen iman, aklın delil ile ve nefsin de itaat, ibadet ile elde ettiği gerçek bilgidir, marifettir. Şüphesiz ki, Allah ancak nefislerimizi güzel ahlak ile terbiye ettiğimiz ve akıllarımızı ilmi deliller ışığında ortaya çıkan sağlam itikat ile yücelttiğimiz takdirde bizden hoşnut olacaktır. Biz ancak bu şekilde Allah'ın marifetine ulaşır, inayet ve ikramına mazhar olabiliriz.

Peygamberlere iman etmek, onların yol göstericilikleri ışığında hareket etmeyi, onların ahlâkıyla ahlâklanmayı gerektirir. Bunun için de peygamberlerin hayatlarını ve sünnet-i seniyyelerini bilmek şarttır. Çünkü bir şahsın yolu üzerinde dosdoğru hareket edilmedikçe, onun önder edinildiğine ilişkin iddianın bir anlamı yoktur. (33/21) Fakat ne yazık ki bilgisizlik sebebiyle sadece salât/salâvat getirmek için yazılmış "ed-Delâil" ve "Mevlid" gibi kitapları veya şiir şeklindeki methiyelerini yüksek sesle okumakla kendilerinin Peygamber'e en fazla iman eden ve onu en çok seven kimseler olduklarına inanıyorlar. Hâlbuki onlar, Peygamber'in yüce ahlakını, Sünnet-i Seniyyesi'ni, yüce ahlâk ve davranışlarını en az bilen kimselerdir. Ve Peygamber'i (a.s) örnek edinip ona uymaya çağırıldıklarında veya onun dininde bid'at icat etmeleri veya onun şeriatına ilaveler yapmaları yasaklandığında, insanlar içinde O'na uymaktan en fazla kaçan, nefret eden kimselerdir.

Yüce Allah, iman esaslarını zikrettikten sonra onun meyveleri olan salih amellerin esaslarını zikrediyor. Yakın-uzak, yetim

ve yoksuları himaye etmeyi... Özellikle yetimlerin durumlarının daha kötü olmaması ve terbiyelerinin bozulmaması için onların bakımlarından ve korunmalarından varlıklı Müslümanlar sorumludurlar. Aksi takdirde, hem kendileri hem de insanlık için bela haline gelirler. Bu nedenle Allah'a itaati şiar edinerek, sevilen şeylerden vererek, imanî, insani ilişkileri sağlamlaştırıp güzel bir toplum inşa ederek dünyevi-uhrevi hayırlar elde edilmelidir. Bütün bunlar, Müslümanlar ve Rableri arasında bir ahitleşmedir; dolayısıyla Allah'ın bütün hükümlerini dinlemeleri ve güçlerince itaat etmeleri gerekmektedir. Her hâlükarda, hazarda, seferde, savaşta hayatın zorluklarına sabır ile katlanıp sınırlarını korumaya çalışmalıdırlar."

❀ ❀ ❀

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلَى الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأُنْثَى بِالْأُنْثَى فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتِّبَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدَاءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ ذَلِكَ تَخْفِيفٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ فَمَنِ اعْتَدَى بَعْدَ ذَلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٨﴾

***2: 178 Ey iman edenler! Maktuller hakkında size kısas** (misilleme) **yazıldı** (farz edildi). **Hür, hür ile; köle, köle ile; dişi, dişi ile** (kısas olunur). **Fakat kimin** (hangi katilin) **lehinde maktulün kardeşi** (velisi) **tarafından cüz'i bir şey affolunursa** (hemen kısas düşer). **Artık örfe uymak** (şer'in ve aklın iyi gördüğünü yapmak, borcu) **ona** (maktulün velisine) **güzellikle ödemek** (lâzımdır).*

Bu, Rabbinizden bir hafifletme ve esirgemedir. O hâlde kim bu** (affetme ve edadan [ödemeden]) **sonra** (katile veya taraflarına muhaseme [düşmanlık] ve) **tecavüzde bulunursa onun için pek acıklı bir azap vardır.

Tüm bu hitaplar, Allah'ın emrine itaat ve icabet eden mü'minleredir.

"Ey iman edenler! Maktüller hakkında size kısas farz kılındı." Yani, cana kıyanın canına kıyılması istenmiştir. Bu cezâî müeyyide adalet taleplerine cevap verirken, her bir insan hayatının taşıdığı değerin eşitliğini de ortaya koymaktadır. Kan bedeli ve cezası, ne öldürenin ne de öldürülenin sınıfına bakarak belirlenmez; her kim olursa olsun, ilgili kişiye uygulanır. Şimdi düşünelim: İslâm'ın bu kısas emri yürürlükte olsa ve adaletle uygulansa, bu kadar çok faili meçhuller olur mu? Yahut birilerini öldürenler, böylesine kayıtsızca elini kolunu sallayarak dolaşabilirler mi? İşte bu da gösteriyor ki; hiçbir ideoloji, Allah'ın adaleti gibi bir adaleti ve O'nun hukuku gibi bir hukuku sağlayamaz.

İslâm hukuk sistemi, toplum hayatını düzenleyen, kamu yararını güven altına alan bir sistemdir. Uygulamada ferde, gayr-i mes'ul kişilere yetki tanımaz; cezalandırmayı devletin yetkili organlarına bırakır.

İslâm Hukuku'nda, bir kötülüğün cezası, ona denk düşen bir ceza ile mukabele edilmesidir.[89] Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, dişe diş... Hulâsa, yaralar misliyle cezalandı-

[89] Bkz. 42/40

rılır.[90] Haklı bir sebep olmadıkça, öldüren, ölmeyi hak etmiştir.[91]

Keşke bu yasalar yürürlükte olsa da; insanlara acı veren, her an korkulu bir hayat yaşamalarına sebep olan kan dâvâları olmasa... Cahilî bir öfke ile güdülen kan dâvâları sebebi ile nice masumlar öldürülmekte, nice ocaklar sönmektedir. İslâm'da, öldürme olayına katılmayan kişiye ceza yoktur. İşte bu haksız yere adam öldürme zulmünün önünün alınması için İslâm, kısas hükmünü getirir. Adalete güveni olanlar, elbette böyle bir cürmü irtikâp etmezler. İşte bu adalet, nefislerdeki şirretliği kırar, caniyi daha ileri gitmekten alıkoyar. Bu kısastır ki, anarşinin ve adam öldürme zulmünün yayılmasını önler. Öldürmek, hiçbir gönlün, özellikle de iman ehlinin arzu edeceği bir şey değildir; ama öfke ve kin kişiyi bu suça itebilir. Bir anlık kızgınlık ve öfke akabinde elini kana bulayıp da sonra pişmanlık çekenlerin diyet ödeyerek bağışlanmaları, Rabb'inizden bir hafifletme ve rahmettir. Böylece, öldürülenin velisi affettiği takdirde, kısasın düşeceği bildirilmiştir. Anlaşmak, barışmak elbette hayırlıdır.

Ne var ki kamu yararı, düzeni dikkate alınarak, kısasın düştüğü hâllerde ağır bir diyet cezası getirilmiştir. Artık bundan sonra kim tecavüzde bulunursa, onun için elem verici bir azap vardır.

❁ ❁ ❁

[90] Bkz. 5/45

[91] Bkz. 4/92; 17/33

وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ يَاأُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٧٩﴾

2:179 Ey salim akıl sahipleri! Kısasta sizin için** (umumî) **bir hayat vardır. Tâ ki öldürmekten sakınasınız.

Cenâb-ı Hakk kısasta hayat olduğunu bildirerek, bu cezayı ağır bulup kaldıranları ikaz etmektedir. Çünkü eğer bir toplum, insan hayatına gereken kutsallığı vermez, katili korumaya çalışırsa, bu suça pirim vermiş olur ki; o vakit binlerce masum insanın hayatı tehlikeye atılmış demektir. Kullarına karşı çok merhametli olan Allah'tan daha merhametliymişiz gibi, O'nun koyduğu bu yasayı ağır bulup kaldırmak, kısastaki hayatı anlamamaktır. Kısas, hayat içindir. Yani, öldüreceği kimsenin hayatının bedelini kendi hayatıyla ödeyeceğine inanan kimse, elbette ki bu cürmü işlemekten vazgeçecek; dolayısıyla katil de, maktul de ölümden kurtulmuş yani hayatta kalmış olacaktır. "*Ey akıl sahipleri! Umulur ki siz sakınasınız*" buyrularak, sadece bu cezaya çarptırılmaktan kaynaklanan bir korkudan dolayı değil; her şeyi gören Allah'a karşı gelmeme isteğinin frenleyiciliği ile işlenmesi düşünülen cürümlerden vazgeçilmesi hatırlatılmaktadır. İşte insanları kötülüklere düşmekten koruyan takva -Allah korkusunun şuurda yer etmesi, O'nun gazabından sakınıp rızasını talep etmek- en koruyucu kalkandır. Kalplerde Allah korkusu olmadıkça, hiçbir kanun hâkimiyet kuramaz, ayakta duramaz. Kanunun pençesinin ulaşmadığı yerde, kişide mevcut olan iman, sahibini, âhiretteki azaptan ve Allah'ın gazabından kurtarmak için bu sınırlara uymaya davet eder.

Takva, insanların günah işlemesini engelleyen sarsılmaz bir sırdır.

Cezâî müeyyideler ve ibadetlerle insanlığı erdeme ulaştıran Allah, böylece, tertemiz bir cemiyet inşa ettirerek yeryüzünü kulları için bir emniyet ve adalet beldesi kılmak ister.

❁ ❁ ❁

كُتِبَ عَلَيْكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِنْ تَرَكَ خَيْرًا الْوَصِيَّةُ
لِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ ﴿١٨٠﴾

2:180 Sizden birinize ölüm gelip çattığı vakit -eğer mal bırakacaksa- anaya, babaya, yakın akrabaya meşru bir surette vasiyette bulunmak, takva sahipleri üzerinde bir hak olarak farzedildi.

Bu âyetler de, tıpkı önceki âyetler gibi yasama üslûbuna ait yeni ve ayrı bir bölüm niteliğindedir.

Eskiden insanlar yakınlarından çok, uzak kişilere vasiyet ederlermiş. Sahîh-i Buhârî'de 642 no'lu hadis şöyledir: "Sa'd b. Ebî Vakkâs 'Ben servet sahibiyim. Kızımdan başka vârisim yok. Malımın üçte ikisini tasadduk edeyim mi?' diye sorduğunda, Resûlullah (s.a.v) 'Hayır, etme!' cevabını verince, 'Yarısını edeyim mi?' diyerek sorusunu yinelemiş, bunun üzerine Resûlullah, 'Hayır, üçte birini tasadduk et, o da büyüktür ey Sa'd! Senin vârislerini zengin hâlde bırakman, muhtaç ve halka sadaka için ellerini açar bir hâlde bırakmandan çok hayırlıdır.' buyurmuştur. "Yine aynı kaynakta bulunan 1169 no'lu haberde: "Kişinin veresesini zengin bırakması, malını şuraya buraya vasiyet ederek fakir bırakmasından efdaldir." buyrulur.

Gerçi bu sûre, Nisâ' sûresinin 7-8. âyetleri inmeden önce nazil olmuş olsa da, bu belirlenenlerin dışında, vâris olmayanlar için vasiyet yapılır. Bu, bazı sahâbe ve tâbiînin görüşüdür. Vasiyet, üçte birini geçmemek şartıyla, kişinin, vârisi olmayan kişilere yaptığı hibe, bağış vb. tasarruflardır. İşte bu çerçeve içerisinde vasiyet vardır; fakat teşri ve takva esası üzerine kaim olmalıdır. Vârisin de, vasinin de insaflı ve âdil olması gerekmektedir.

"Mirasla ilgili âyetler gelmeden önce, kişiye, servetinden ana-baba ve akrabalarına bir miktar verilmesi için vasiyet etmesi emredilmiştir. Ancak, Nisâ sûresinde gelen miras âyetleri ile herkesin hakkı kesin ve net olarak belirlenmiştir. Mirastan payı olmayan akraba ve düşkünlere ve hayır müesseselerine vasiyet bâkidir. Her Müslüman, gönüllü olarak servetinden, istediği yere malının üçte birini aşmayacak şekilde vasiyet edebilir ve geri kalanı mirasçılar arasında paylaştırılır."[92]

❀ ❀ ❀

فَمَنْ بَدَّلَهُ بَعْدَمَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٨١﴾

2:181 Artık kim bunu** (ölünün bu vasiyetini) **işittikten sonra onu tebdil ederse her hâlde vebali onu değiştirenlerin üzerinedir. Şüphesiz ki Allah hakkıyla işitici, kemaliyle bilicidir.

İlâhî ölçüler çerçevesinde yapılan vasiyetin yerine getirilme-

[92] Bkz. Kur'ân-ı Kerîm ve Türkçe Açıklamalı Meâli, Hac ve Vakıflar Bakanlığı Denetimli Yayını, İlgili Ayetin Açıklaması

si lâzımdır. Buna riayet etmeyenler, Allah'a isyan eden kimselerden olurlar.

Allah, Semî'dir, Alîm'dir. Miras bırakan kimsenin şahididir; vasiyeti değiştirenlerin de... O her şeyi bilir, kimin, neyi, ne için yaptığını...

❁ ❁ ❁

فَمَنْ خَافَ مِنْ مُوصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ
إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٨٢﴾

2:182 Bununla beraber, kim vasiyet edenin haksızlığa meylinden yahut günaha gireceğinden endişe edip de** (alâkalıların) **aralarını bulursa ona da hiçbir günah yoktur. Şüphesiz ki Allah çok yarlığayıcı, hakkıyla esirgeyicidir.

Vasiyet edenin yaptığı bir haksızlık varsa, onu da düzeltmek gerekmektedir. Kişinin iyi düşünmemekten kaynaklanan hataları olabilir. Birilerine hoş görünmek veya birilerini mahkûm etmek gibi kasıtlarla bazı kişileri mirastan mahrum bırakmak isteyebilir. Vâsinin bu durumda meseleyi ıslah etmesi, vasiyette şer'î usullere uygun düzeltmeler yapması câizdir.

Bilhassa, Kur'ân ilmi almamış cahil kimselerin bu tür haksızlıklar içine düştükleri oldukça sık görülür. Hatta erkek çocuğuna düşkünlükleri sebebiyle, miras kapıdan dışarı çıkmasın diye daha dünyada iken mallarını onların adına edip kızları mahrum bırakanlar az değildir. Bilirkişilerin bunlara müdahale edip düzeltmeleri; hem bu cahilleri bilgilendirip vebalden kurtarmaları,

hem de vâris olanların haksızlığa uğramaktan kurtulmalarına vesile olmaları gerekir. Üstelik bir yanlışın düzeltilmesine vesile olduklarından, kendileri de ecre nail olacaklardır. Aksi takdirde zulüm işlenmiş olacaktır. Mesele, insaf ve adalet üzere olmaktır. Muhakkak ki Allah Gafûr'dur, Rahîm'dir. Allah, haksızlık istemeyen kullara merhamet edici ve günah işledikten sonra tevbe edenleri affedicidir.

Bu tembihte de kulların, meseleleri şer'î usullere göre, samimî olarak düzeltmeyi istemesi vurgulanmaktadır. Artık bundan sonra bilmeden bir yanlışlık olmuşsa, elbette Allah Gafûr ve Rahîm'dir.

Görülüyor ki, ıslaha tanınan alanın genişliği ile eziyet, zarar ve haksızlık amaçlı girişimlerin önünün tıkanmasına verilen önem ön plâna çıkmaktadır.

❀ ❀ ❀

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٨٣﴾

2:183 Ey iman edenler! Sizden evvelki** (ümmet)**lere yazıldığı gibi, sizin üzerinize de oruç yazıldı** (farz edildi)**. Tâ ki korunasınız.

Allah'a tam bir teslimiyetle iman edenlere, dosdoğru yolda yürümeleri için emir ve öneriler vardır. İman edenler inanırlar ki; Allah'tan gelen bütün emirler, insanoğluna yeryüzünde mühim vazifeler îfa ettirmekle, onun için âhiret hayatında mukad-

der olan güzel sonu hazırlamaktadır.

Bu emirler doğrultusunda yaşamanın, insanı birçok şeyden muhafaza edip koruduğu bir gerçektir. Yani Allah, kullarına verdiği emirler yoluyla onları maddî ve mânevî desteği içerisine almıştır. Oruçta ruhsal bir arınma yöntemi vardır: Ruhu ve iradeyi güçlendirir; tutkuları frenler, ihtiraslara, arzulara gem vurur; yoksul insanların durumunu hatırlatır, dolayısıyla iyiliğe, ihsana ve yardımseverliğe teşvik eder.

İnsana yukarıda belirtilen alanlarda ihtimam etme duygusu kazandıran oruç, hiçbir denetim mekanizması veya sorgulama endişesi olmaksızın gönüllü olarak yapılan imanî bir ibadettir. Oruçlunun tek denetleyicisi, imanı ve vicdanıdır. Kalplerde takva şuuru yerleşince, insanoğlu, Rabb'ine saygı ile O'nun her emrine itaate hazır hâle gelir. İbadetler hususunda kalplerde Allah korkusu yani takva hâkim olmadıkça, dış görünüşler bir şey ifade etmez; yani ibadetlerin, sahibini ıslah edici fonksiyonu olmaz. Bu bakımdan, kalplere takvanın yerleşmesi ile kul, Rabb'inin her emrine, hikmetini kavrasın kavramasın, itaat eder. İşte bu duygudur, kulu Allah'a yakın kılıp felâha erdiren. Bu şuur ve basiretle imana erişenler, mutlu ve bahtiyar insanlardır.

Oruç, takva vasıtasıdır. Orucun esas gayesi böylece ortaya çıkıyor; kişiyi takvaya ulaştırmak. Zaten, takva da kalplerin bozularak günaha yönelmesini engelleyen kalkandır bir anlamda.

❀ ❀ ❀

أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا أَوْ عَلَى سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ
أَيَّامٍ أُخَرَ وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ فَمَنْ تَطَوَّعَ
خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَهُ وَأَنْ تَصُومُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٤﴾

2:184** (O) **sayılı günler**(dir). **Artık sizden kim** (o günlerde) **hasta yahut sefer üzerinde olur** (ve orucunu yemiş bulunur)**sa tutamadığı günler sayısınca başka günlerde** (tutar. İhtiyarlığından yahut şifa bulması ümit edilmeyen bir hastalıktan dolayı oruç tutmaya) **gücü yetmeyenler üzerine de bir yoksul doyumu fidye** (lâzımdır). **Bununla beraber kim gönül isteğiyle bir hayır yaparsa işte bu, onun için daha hayırlıdır. Oruç tutmanız sizin hakkınızda** (yemenizden ve fidye vermenizden) **hayırlıdır, bilirseniz.

Bu âyet, orucun farz kılınışı, sınırları, faydaları ve oruç ibadetine dair ruhsatları ifade eden bilgileri içermektedir.

Oruç, nefsin arınması uğruna, bedenin çeşitli ihtiyaçlarından yoksun bırakılması esasına dayalı ruhsal egzersizlerden oluşan bir ibadet şeklidir. Özünde birtakım mesajlar, meziyetler ve faziletler barındırmaktadır. Bu bakımdan, her hâlükârda oruç ibadetini yerine getirmek lâzımdır.

Oruç, sayılı günlerde tutulur. Yani sayısı belli olan, belirli saatler arasında -fecir vaktinden geceye kadar olan zaman diliminde- kurallarına riayet edilmesi gereken bir ibadettir. Buna rağmen, hastalar ya da yolculuk hâlinde bulunanlar veya hamile, emzikli kadınlar bu ibadeti ilerde telafi etmek kaydıyla verilen ruhsatla erteleyebilirler. Gerçekten güç yetiremeyecek halde ol-

masına, din ve sıhhat konusunda şuurlu bir hekimin orucun sıhhatini daha da bozacağını söylemesine rağmen, din duygusuyla illa da orucunu tutup sıhhatini bozanlar, sevap kazanmadıkları gibi vebale girerler.

Hükm-ü ilâhî, seferin meşakkatini veya hastalığın şiddetini dile getirmemektedir. Bahis mevzuu olan sadece hastalık ve seferdir; yani bunların zorluğu değil. Dolayısıyla insan için kolaylık dilenmiştir. Tercihe şayan olan kavle göre, sefer ve hastalık esnasında tutulamayan oruçlar, sonra günü gününe kaza edilmelidir. Fidye verme, oruç tutmaya güç yetiremeyenler içindir. Fidye, herhangi bir kişiyi içine düştüğü durumdan kurtarmak için verilen bedeldir. Meselâ oruç tutamayacak kadar hasta olan bir Müslüman'ın, tutamadığı her güne karşılık, bir yoksulun bir günlük yiyeceğini temin etmesi gibi...

Resulullah (a.s), fetih yılı Mekke'ye doğru sefere çıkmıştı. Kendisi oruçluydu. Usfân önlerinde bir vadi olan Kürâ'u'l-Gamîm'e varıncaya kadar orucuna devam etmişti. İnsanlar da onunla birlikte oruç tutmuşlardı. Kendisine, orucun insanlara ağır geldiğini ve onların, kendisinin ne yapacağını beklediklerini söylediler. Resulullah (a.s) ikindi vaktinden sonra bir bardak su istedi ve onu içti. İnsanlar kendisine bakmaktaydılar. Bunun üzerine bir kısmı oruçlarını bozdular, bir kısmı ise oruçlarına devam ettiler. Daha sonra Resulullah'a, bazılarının oruçlarına devam ettikleri iletildi. Resulullah (a.s) onlar hakkında: "Onlar isyankârdırlar" buyurdu. Bunu, meşakkatli bir durum olduğu halde ruhsatı kabul konusunda kendisine uymadıkları için söylemişti. Diğer bir rivayette, düşmanla karşılaşma sırasında güçlü olmaları için oruçlu olmamalarını emretmişti. Bu durumda isyanın manası açıktır...

Hâsılı güçlü olan kişi için oruç tutmak, orucu yemekten daha sevaptır. Orucun ağır gelmesi ya da ruhsatı kabulden yüz çevirme halinde ise tutmamak daha faziletlidir. Eğer meşakkat bulunmazsa o takdirde kişi muhayyerdir; ister tutar ister tutmaz." (Menar Tefsiri) Eğer oruç, yapması daha önemli başka bir farzı ya da ibadeti terk etmesine sebep olacaksa o takdirde onun oruç tutması mekruh olur. Bu rivayetlerden anladığımız ruhsat meşakkatlere binaendir.

"Oruç tutmanız sizin için daha hayırlıdır" ifadesi gösteriyor ki ruhsat, ancak kişinin kendi koşullarında değerlendirilir ve oruç, güç yetirenler için ruhsattan daha hayırlıdır. Kişinin, kendi mazeretlerinin derecesini kendisinin takdir etmesi lâzımdır. Örneğin; kadınların muayyen günleri de bu çerçevede değerlendirilebilir. Ruhsat perdesi altında farz ibadetleri eda etmekten kaçınan kimselerde hayır yoktur.

Herhangi bir sebepten dolayı orucunu tutamayan kimse bunu, tamamen veya kısmen kaza edebilecek bir müddet bulmuş olduğu halde kaza etmeden vefat edecek olsa -eğer malı var ise kazası icab eden her gün için bir fidye lazım gelmez. Müteveffa namına oruç kaza edilmez.

Bir şeye ruhsat verilmişse bu, meşakkati ortadan kaldırmak içindir. Hastalık ve sefer mazeretleri yoksa insanın tüm gayretini kullanarak orucunu eda etmesi isteniyor. Çünkü oruçta çok hayır vardır. Bu emirde, iradeyi terbiye, tahammül gücünü takviye ve Allah'a ibadeti istirahata tercih etmek vardır. Böylelikle oruç tutan, kötülüklerden kaçınma ve yasaklardan uzaklaşma hususlarında kendisine hâkim olmayı öğrenir.

شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ فَمَنْ شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ وَمَنْ كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِنْ أَيَّامٍ أُخَرَ يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٨٥﴾

2:185 *(O sayılı günler)* ***Ramazan ayıdır ki Kur'ân onda*** *(ki Kadir gecesinde levh-i mahfuz'dan dünya semasına)* ***indirilmiştir.*** *(O Kur'ân ki)* ***insanlara mahz-ı hidâyet*** *[yani hidâyetin ta kendisi]****dir, doğru yolun ve hak ile bâtılı ayırt eden hükümlerin nice açık delilleridir. Öyleyse içinizden kim o aya erişirse*** *(hazır olur, misafir olmazsa)* ***onu*** *(orucunu)* ***tutsun, kim de hasta olur yahut bir sefer üzerinde bulunursa o hâlde başka günlerde, oruç tutamadığı günler sayısınca*** *(orucunu kaza etsin).* ***Allah size kolaylık diler, size güçlük istemez.*** *(Bu kolaylığı istemesi)* ***o sayıyı*** *(kaza borcunuzu)* ***ikmal etmeniz, Allah'ı -sizi muvaffak buyurduğu o şeyden dolayı da- büyük tanımanız içindir. Olur ki şükredersiniz.***

'Ramazan'ın özelliği, kulların selâmet yolunu bulabilmeleri için hakkı batıldan ayıran Kur'ân-ı Kerîm'in bu ayda indirilmiş olmasıdır.

Kur'ân-ı Kerîm'de, ismi açık olarak geçen tek ay ramazandır. Kur'ân'ın bu ayda indirilmiş olması ve Kadir Gecesi'nin bu ayda bulunma olasılığının yüksek olması; Orucun bu ayda farz kılınması; Fıtır sadakasının bu aya mahsus olması; Teravih na-

mazının bu aya mahsus müstehap görülen ibadetlerden olması; 'Ramazan'ın son on gününde itikâfa girilmesi, sünnet-i seniyyenin usulündendir. Dolayısıyla bu ay, amel bakımından diğer aylardan daha bereketlidir. Yoksa Allah'ın rahmet kapısı her zaman sonuna kadar açıktır. O'nun için değişen bir durumu düşünemiyoruz. O, bir gün cimri, bir gün cömert davranmaz; her şeyi bir hikmet üzere yapar.

Bizlerin bu açık kapıdan yararlanmada, şevkli ve gafil olduğumuz demler vardır. Bazen zahidliğimiz tutar, Rabbimizi daha bir coşkuyla zikrederiz; bazen de üzerimize farz olanı yapmada bile isteksizliğimiz sözkonusu olabiliyor. Ama mü'minler, emredileni öyle veya böyle yerine getirmeye gayret ederler. Her gününün bereketlenmesi için kulluk şuuru içerisinde, her güzel işlerini, her güzel günlerini daha güzel günlere vesile kılarlar.

Yağmurun yeryüzünü yıkaması gibi şehr-i ramazanda, ehl-i imanın günahlarını yıkayıp temizlenmesine, derecesinin yükselmesine yol gösteren ayetler indirilmiştir. Evet, 'Ramazan'ı mübarek kılan, insanlara doğru yolu gösteren, hak ile bâtılın arasını ayıran Kur'ân'ın o ayda indirilmiş olmasıdır. Kur'ân; neye, niçin inandığını bilen, sorumluluklarının farkında olan, emrolunduğu gibi dosdoğru olmaya davet eden ilahi beyyinelerdir. Rabbimizin en büyük hediyesi olan Kur'ân, Müslümanları, anlamaya, kavramaya ve muhakeme ederek yaşayıp değerlerini korumaya davet etmişken, maalesef ekseri Müslüman, onu okumalarına rağmen onun bahşettiği değerlerden uzak bir hayat sürdürmektedirler. Adına boğuşulduğu iddia edilen Kur'ân ve onun kurduğu kaleler birer birer yıkılmamış mı? Neden? Çünkü asırlardır Kur'ân anlaşılmadan okunuyor. Müslümanlar, Kur'ân'ı yaşamak için okumadıkları müddetçe ne Kur'ân'ın ne 'Ramazan'ın ne de yaptıkları

ibadetlerin bahşettiği rahmete erişemezler.

Ey Kur'ân'ın hikmeti kendisine emanet edilen Müslüman! Kaybettiklerini yeniden kazanmak için kalk! Mahmurlaşan gözünü aç! Neyi niçin yaptığını bil! Ameller Kur'ânî hükümlere göre yaşandığı müddetçe, insanın her ânını hayırlı ve bereketli kılar, bunu bil!

Ramzanlarımızı uyanışımıza, dirilişimize, direnişimize vesile kıldıkça rahmet üstüne rahmete nail oluruz! Bu vesile ile şuursuzları, ramazan duyarlılığı içerisinde iken, hakka davet etme fırsatını kaçırmamalıdır. Bilhassa, ziyadesiyle bereketlenmeye erişmek için; kitabımız Kur'ân-ı Kerîm'i, anlamaya, kavramaya yönelik olarak okuma duyarlılığı geliştirmelidir ki 'Ramazan'dan sonra da kendilerini ıslah etme şansına sahip olsunlar. Aksi takdirde 'Ramazan'dan sonra eski hâle dönülür. Oysa Müslümanlar, sair zamanlarda da orucun dışında bütün ibadet ve emirleri yapmakla yükümlü iken, sadece 'Ramazan'da kötü ve çirkin şeylerden kaçınmakla hesaptan yakalarını kurtaramazlar. Gönlünde Allah rızası, ihlâs ve ihsan olmayan kişilerde, böyle çarpıklıklar olacak elbette. On bir ayın faturasını bir ayda ödeyebileceklerini sananlar, sadece aldananlardır.

Kur'ân'ın önemini kavramaya, mânâsını anlamaya çalışmadan, iman ve tevhid yolunda dikkatli olmadan, dini sadece belli bir aya tahsis etmek, insanın kendisini aldatması değil de nedir? Bir insan, imanını zaafa düşürmeden, aklını rafa kaldırmadan bu hâllere düşebilir mi? Yani Hıristiyanların, ibadetlerini haftada bire indirgemekle ve işledikleri günahları kilisede papazlara affettirmekle yetinmeleri gibi; Müslümanlar da, yalnız bir ay Müslümanlıklarını hatırlayıp diğer aylarda gayrimüslimler gibi yaşarlarsa, kurtuluşu umabilirler mi?!

Mü'min, mükellef olduğu beş vakit namazı her zaman kılmaz da; sadece ramazan ayına has olan teravihe koşmakla ve oruçla yetinirse, İslâmî bir yaşantı içinde sayılmaz. Yüce Rabb'imizin bizlerden istediği emirleri gücümüz yettiğince yerine getirmemiz lâzımdır. Gerisi hevâîliktir.

"*Öyle ise, sizden kim bu aya erişirse, onun orucunu tutsun.*" O aydan maksat, 'Ramazan' hilâlinin görünmesi ile başlayıp rü'yet-i şevvale kadar geçen zamandır. 'Ramazan' başlangıcı bulutlu olursa Şaban'ı otuza tamamlayın. Ve 'Ramazan'ı, 'Şaban'dan bir gün orucu ile karşılamayınız.

Ancak 'Ramazan'ı karşılamak niyeti ile bir gün veyahut iki gün oruçla sakın girmesin! Meğerki oruç olan bir kimse mu'tâdı olan bir borcunu tutmuş buluna. O kimse varsın orucunu tutsun. Hilalin görülmemesi halinde şüphede ise Hz. Aişe: "Şabandan bir gün oruçlu bulunmak benim için ramazandan bir gün oruç yemekten daha sevimlidir" dermiş.[93]

Hilâlin, sözünde sadık bir mü'min tarafından görülmesi, orucun diğerlerine de vâcip olması için yeterlidir. Bu şahadet ferdî surette ise vâcip, yalnız işitenlere sirayet eder. Yok, eğer içtimaî surette bir mahkeme huzurunda sabit ise, o zaman da umuma sirayet eder.

Mü'minler 'Ramazan' hilâlini aramalıdırlar. Bu vazife ihmal edilip birkaç kişiye bırakılırsa, gökte bulut olmadığı hâlde bu vazifeyi îfa etmeyenlerin, edenleri yalanlamaya hakları olmaz.

"Vahdet-i İslâmiye" şuurundan uzak kalınması hâlinde; iki Müslüman'dan biri hilâlden haberdar olur ve oruca başlar, diğeri

[93] Bkz. Buhârî, 6/252; Sahîh-î Buhârî, Hadis 901

ise haberi olmadığı veya kesin kanaate ermediği için başlamaz ise, niçin tefrika sebebi olsun? Oruca başlamak, hilalden haberi olana vecibedir. Aradığı halde kesin bilgi elde edemeyeni ise kim sorumlu tutar? Müslüman oldukları için, ikisinin de ölçüsü birdir, 'Ramazan' orucunun gereğine ikisi de inanıyordur.

Hilâli araştırmak bir vecibedir, inananlara. Onu her yıl aramaları gereklidir. Rasathanenin bir yıl önceki 'Ramazan'hilâli tespiti doğru olabilir; ancak hatalı olması da mümkündür. Beşer olanın hiç yanılmayacağını kim söyleyebilir. Ancak Kur'ân ve sünnete uyma hassasiyetini samimi olarak taşımak gerekir. Bu zarurete binaen, hilâli arayan birinin yaptığı bu iş ibadetken; bu işi ihtilâfa dönüştürenlerin yaptığıysa kabahattir.

Rasathane, her 'Ramazan' ayını, bir yıl önceki tespitinden bir-iki gün oynama ile tayin eder. Böylece, oruç tutulması gereken zamanda iftar edilebilmekte; iftar edilmesi gereken zamanda da oruç tutulabilmektedir. Bunun tabiî sonucu olarak da, Müslüman'ın, amelini sağlama bağlanması için, hilâli her yıl araması zarureti vardır.

Sonra, arayıcının yanılması ile boş verenin yanılması müsavi olmaz. Arayan, bir ibadeti icra ettiği için ecir alırken, boş veren, vebal altında kalır. Şüpheyle ibadet olmayacağı da hepimizin bilgisi dâhilindedir.

Neden bu hilalin üzerinde durulur. Çünkü Resulullah (a.s) Bayram namazını kılıp sonra hutbede demiştir ki: "Ey nas! Size şu iki bayram gününde oruç tutmak mekruhtur. Biri Ramazan bayramı diğeri de Kurban bayramı günüdür."[94]

[94] Bkz. Sahîh-î Buhârî, Hadis 909, 220, 1887

Rabb'imiz, Kur'ân-ı Kerîm'in bazı bölümlerinde güneşin ve ayın birer hesap olduğunu belirterek, hangi zaman diliminin başlangıç ve sonu belirlediğini ortaya koymuştur.

O hâlde, bu mübarek ayı ve onun içerisinde tutacağımız orucu, vahyî verilere göre ayarlamalı ve o aya erişince de, orucu tutmalıyız. "Ta ki, korunasınız" ifadesi, bilincine sahip olunarak tutulmasının mesajını verir. Çünkü bilinçli tutulan oruç, insanın aşırı isteklerini dizginleyen, ihlâsını artıran, vicdanındaki merhamet duygusunu harekete geçiren bir ibadettir. Açlığa, susuzluğa ve nefsin diğer arzularına karşı direnmenin talimidir oruç. Sıcakta, soğukta, kısa ve uzun günde, her hâlükârda, Allah'ın emirlerini eda etmeye hazırım, demektir oruç.

Oruçluların, önlerinde nimetler durduğu halde sabırla vakti beklemelerine sebep, imanın bahşettiği iradedir.

Oruç, Allah'ın iradesine teslimiyet ve nefse hâkimiyettir.

"...Oruç ateşe karşı bir siperdir. Sizden biriniz oruçlu bulunduğu halde fena lakırdı söylemesin; kavga etmesin. Şayet birisi söver veya ona çatıp çekiştirirse, 'Ben oruçluyum' desin. Allah'a kasem ederim ki, oruçlunun ağız kokusu, Allah nezdinde misk kokusundan daha hoştur. Oruç tutanın ferahlanacağı iki sevinçten birisi iftar ettiği zaman, diğeri de orucunun sevabıyla Allah'a kavuştuğu andır.

"Cennette "Reyyan" denilen bir kapı vardır. Bu kapıdan yalnız oruçlular girer." buyurmuş Allah Resulü.

"Oruçlu iken unutarak yemek, bir ziyafet-i ilahiyedir: sana Allah yedirmiştir. Kan aldırmak, elinde olmayarak az veya çok kusmak orucu bozmaz.

Aişe ve Ümmü Seleme (r.a) ehli ile mukarenette bulunarak

cünüp olduğu halde fecir vakti eriştiği olurdu. Resulullah fecirden sonra gusül ederdi."[95]

"Kim de hasta veya seferde bulunursa, diğer günlerde o kadar oruç tutsun."

Mükellefiyetler ve ruhsatlar hususunda, rahmet-i ilâhî bir kere daha tekerrür ediyor. Allah insanlara kaldıramayacakları yükü yüklemez. Allah size kolaylık ister; zorluk istemez ve sayıyı tamamlamanız, Allah'ı tekbir ve tazim etmeniz içindir.

Şu bir gerçek ki amellerin makbuliyeti imanın sahihliğine bağlıdır. "Orucu bozan şeyler imanı bozmaz ama imanı bozan her şey, oruç da dâhil, bütün ibadetleri bozar.

Ey orucum bozulmasın diye dikkat edenler! İmanınızın bozulmamasına dikkat ediyor musunuz?"[96]

'Ramazan'ın neşesi, ümmetin muhabbeti, ayın müstehabı olan 'Teravih': Oturmak, istirahat etmek anlamlarına gelir. Bu namaz her iki veya dört rekâtın sonunda oturup beyitler okunarak sohbetler yapıldığı için bu adı almıştır.

"Resulullah (a.s) Ramazan-ı şerifte birkaç gece çıkıp cemaate hem farz ve hem de teravih namazını kılmıştılar. Sonra cemaatin teveccühünü görünce bir gece yalnız yatsı namazını kıldırıp odasına çekilmiş, teravih için çıkmamıştır. Resulullah'ın (a.s) sesi çıkmayınca, uyudu zannedilerek, uyansın ve çıksın diye ashab öksürmeye başladı. Resulullah (a.s) çıkıp hitap ederek buyurmuştur ki, cemaatle teravih namazı kılmak hususunda sizde gördüğüm arzu ve iştiyak daimidir. Fakat böyle cemaat halinde bu ibadete devam ederken teravihin farz kılınmasından ve farz kılındıktan

[95] Bkz. Riyazü's-Salihin, Hadis 1220; Sahîh-î Buhârî, Hadis 897-898, 902, 915

[96] Bkz. Müstesna, M. Said Çekmegil, 3. Baskı, Sanih Yay., 1976

sonra hepinizin edasına muktedir olmamanızdan korkarım. Ey nas! Bu namazı evinizde kılınız. Farz namazlardan başka nafileleri evinizde kılmanız daha faziletlidir."

Hz. Aişe rivayetine göre vitir namazıyla on bir rekât ramazan namazı (teravih) kılmıştır. [Vitir namazının üç rekâtı çıktıktan sonra sekiz rekât kalır. Ki, bu adet üzerine ziyade etmiş değildir.]

"Vitir, farzlardan sonra (yatsı ile tulû-ı fecr arasında kılınan tek rekâtlı bir namazdır. Vitir namazı, her Müslümanın zimmetinde sabit bir hakk-ı ilahidir. Artık isteyen vitrini beş, üç, bir rekâtlı kılsın...

Cemaatle teravih namazı kılınmasına Hz. Ömer devrinde başlanmış, çünkü artık bu ibadetin farz kılınmak gibi bir mahzuru kalmamıştır."[97]

Ya şimdi yirmi rekâta sabitlemiş, rutinleştirmiş ve nasıl daha çabuk kılacağını bilmeyenlere ne diyelim?!

Buradan anladığımız odur ki, hiçbir ibadeti farza benzetmemek ve zorlaştırmamak, sevgili peygamberimizin baş sünnetlerindendir.

Sadaka-i Fıtr; yaratılışın şükranesi olmak üzere sevap kazanmak kasdiyle verilir. Fıtır sadakası, hicretin ikinci senesinde zekât farz olmadan önce vacipmiş. Sadaka-i Fıtr, zekât gibi malın değil, başın zekâtıdır. Bunun için asıl ihtiyaçlardan fazla olan malın büyüyücü olması, üzerinden bir yılın geçmesi ve ticaret malı olması şart değildir.

Akıl ve buluğ şart değildir. Akıl hastalarının velileri onların mallarından fıtır sadakası verirler.

---

[97] Bkz. Sahîh-î Buhârî, C.3, s.207; C.4, s. 70-96

Sadaka-i fıtrın edasının vakti bayram sabahıdır. O günden önce ölen ve zengin iken fakir düşen kimselere Sadaka-i fıtr vacip olmaz. Bayram gecesi güneş doğmadan önce doğan çocuğun fitresini vermek vaciptir. Fitreyi bayramdan sonra vermek caiz ise de, bir vacip geciktirilmiş olacağından iyi değildir.

(Her hür ve köleden, her küçük ve büyükten sadaka-i fıtr olarak nısf (yarım) sa (520 dirhem) buğday yahut bir sa (1040 dirhem) hurma yahut bir sa arpa veriniz!) Bu miktar aynen verildiği gibi, kıymet olarak da verilebilir. Fakirin menfaatine uygun olanı vermek daha faziletlidir.

Sadaka-i fıtrı bir kimse fakir olan zevcesine, babasına veya oğluna veremez. Zımmiye de verilemez. Fetva bu vechiledir. Çünkü bunun verilmesindeki maksat, bayram gününde Müslümanların ihtiyaçlarını gidermek, onların da bayrama kalpleri rahat bir halde iştirak etmelerini sağlamak içindir

Sadaka-i fıtr, mükellefin bulunduğu yerlerdeki fakirlere verilmelidir. Başka yerlere gönderilmesi mekruhtur.[98]

Samimî olarak Allah'ın ulûhiyet ve rubûbiyetini kabul eden kişi, pratikte de Allah'ın emirlerini tereddütsüz ve ihlâsla uygular. Yasakladığı şeylerden uzak durur. Sadece Allah'ın rızasına talip olur. Yakîn olarak inanır ki; bu itaatle hem dünyada hem de âhirette kendisine fayda ulaşacaktır. Çünkü o, Rabb'ine karşı şükür sahibidir.

Mevdûdî'nin ifadesiyle; "Bir nimete şükrünü göstermenin en iyi yolu, o nimetin emrediliş amacını yerine getirmek ve mümkün olan en iyi şekilde gereğini îfaya çalışmaktır. Allah'ın bizlere Kur'ân'ı bahşetmesi, bu nimetin gereklerini yerine getirmemiz,

[98] Bkz. Sahîh-î Buhârî, C.5, s. 369

başkalarına da tebliğ etmemiz yönündeki ilâhî iradenin yürürlüğe girmesi amacını taşımaktadır. Oruç, bu amacın yerine getirilmesini sağlayan en önemli eğitim aracıdır. Hem bir fedakârlık hem de bahşedilen nimete şükretmenin göstergesidir."

❀ ❀ ❀

وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ إِذَا دَعَانِ فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي وَلْيُؤْمِنُوا بِي لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ ﴿١٨٦﴾

2:186 Kullarım** (Habibim) **sana beni sorunca** (haber ver ki) **işte ben muhakkak yakınımdır. Bana dua edince ben o dua edenin davetine icabet ederim. O hâlde onlar da benim davetime** (itâatle) **icabet ve bana iman**(da devam) **etsinler. Tâ ki** (o sayede) **doğru yola ulaşmış olalar.

Enfâl sûresinin 24. âyetinde belirtildiği üzere, biz inananlar Allah'ı görmesek de, O bize öylesine yakın ki; kişi ile onun kalbi arasına girer. O denli yakın ki, nerede olunursa olunsun O'ndan yardım istenir; dilekte bulunulabilir. O, gizli-açık tüm istekleri duyar.[99]

Dua, hem teslimiyetin hem de Kadîr-i Mutlak'a karşı güçsüzlüğümüzün ve kulluğumuzun ifadesidir.

Malûmdur ki, dua ile emir, aynı siga ile yapılan birer taleptir. Allah'ın, kendisinden yardım isteyen bir kula yardım etmesi, O'nun şiarıdır. Bunun gibi, büyüğün emrine itaat de kulun edebindendir.

---

[99] Bkz. 50/16; 57/14

Sadece Allah'a yönelerek dua eden, sırf rızasını kazanmak için duasının yanı sıra sâlih amel işleyen kulun duasına cevap verir Allah. Umulur ki böylece, kendileri için hayırlı olan doğru yolu bulurlar. İmanın ve davete icabetin gerisindeki kâr, yine kendi nefislerinedir. En büyük kârları, doğru yolu bulup hidâyete ermeleridir.

Bir Müslüman, Allah'tan, akrabalık bağını zedelemeyen veya içinde günah olmayan bir şey ister ise; muhakkak Allah, dua ettiği için o kulun duasına icabet eder ve istediği şeyi ya dünyada ya da âhirette verir. Yahut da dua vesilesi ile dünyada kendisine zarar verecek şeylerden kulunu korur.

İnsan sıkıldığı zaman, yükünün ağırlığı altında Cenâb-ı Hakk'a yakın bir kul havası içerisinde yalvarır; "Rabb'im!" diyerek, araya hiçbir vasıta koymadan, sıkıntısını kudretli olan Allah'a açarak rahatlar.

Dua; hakikî tevhide erme, Allah'tan başka hiçbir kimseden yardım istememe, hakikî dostla buluşmaktır. Kimselere açamadığımız sırlarımızı, sadece O'na açar ve yalnız O'ndan yardım dileriz.

Efdal olan, duanın, huşu ve içten gelen bir yönelişle edep dairesi içerisinde yapılmasıdır. Çünkü bu şekilde yapılan dua, riyadan uzaktır. Bağırmak, duanın edebine aykırıdır. Resûlullah'ın "Siz ne bir sağıra ne de bir görmeyene dua ediyorsunuz" diyerek altını çizdiği duadaki edebe riayet edilmelidir. Sünnetullah ile uyum halinde olmayan dualar, bir peygambere ait olsa dahi reddolunur. Nitekim Hz. Nuh'un, oğlu; Hz. İbrahim'in, babası ve Hz. Muhammed'in, amcası Ebu Talip için dua ettikleri malum; fakat her üç duanın da reddedildiği Kur'ân'ı Kerim ile sabittir.

Dua, Allah'ın hayata müdahalesinin ve şahitliğinin bilincinde olmaktır.[100]

Dua, bize, endişelere ve kederlere tahammül etme kudretini, hiçbir mantıkî sebep olmadığı vakitlerde ümitvâr olma, felâketlerin ortasında dimdik ayakta durma imkânını verir. Bu oluşlar, herkesin dünyasında vuku bulabilir. Bilhassa, ruhlarının kapısını mevlaya açanlarda görülür.

İmam Ahmed b. Hanbel'den rivayet edilen şu hadis, duanın mahiyeti açısından oldukça aydınlatıcıdır: "Biz bir savaşta Resûlullah ile birlikteydik. Bir vadiyi geçtiğimizde, tekbir getirirken mutlaka sesimizi yükseltirdik. Resûlullah (s.a.v) bize yaklaşarak, 'Ey insanlar! Kendi canınıza acıyın, siz sağır ve görmez birine seslenmiyorsunuz. Dua ettiğiniz Zât, size şah damarınızdan daha yakındır. Duada önemli olan, ihlâstır' buyurdu."

Bir Müslüman'ın başkası için yapacağı duanın kabulü ve o duaya mazhar olanın kurtulması mümkün; ama bu, bir beşerin başkasını kurtarması anlamında değildir.

Duada "falanın hakkı için" denmesi, İslâm fakihlerince câiz görülmemiştir. Dua ederken, "Peygamberlerin hakkı için isterim" demek gibi... Zira hiçbir beşerin, Allah üzerinde hakkı yoktur. Allah'tan başkasından dilekte bulunmak şirktir. Kabir ziyaretleri, adaklar, evliyaya dair çeşitli sapık fikirler o kadar cazip hâle getirildi ki... Şah Veliyullah bu hususta şöyle yazıyor: "Dileklerinin kabulü için niyazda bulunmak üzere birtakım aziz kabirlerini ziyaret eden kimseler, cinayetten de beter, daha kötü bir suç işliyorlar. Böyle bir hareket tarzı ile kendi yaptıkları putlara tapmak arasında ne fark olabilir."

---

[100] Bkz. 2/124-126; 7/155; 9/113; 11/46; 25/77; 60/4

Cin sûresinin 18. âyetinde, "*Mescitler şüphesiz Allah'ındır. Öyleyse oralarda Allah'a dua ederken başkalarını katmayın*" buyrulmaktadır.

Öyle ise, imanî ve tevhidî bir eylem olan dua ile, sıkıntılı anlar da olmak üzere her an Allah'tan yardım dilenmeli.

Burada önemli bir husus; mü'minler gerçek anlamda Allah'a bağlanır, O'ndan başka merci olmadığını bilir ve bütün vasıtalara başvurup O'nun emirlerine de uyarlarsa duaları kabul edilir. Yani, bilgi, azîmet ve amelden sonra dua gerçekleşir.

Ezcümle dua Rabbin davetine icabet etmektir. Kim ne kadar Rabbin davetine icabet ediyorsa o kadar duasına icabet edilerek karşılığı verilir.

Yâ Rabbî! Hatalarımızı, bilgisizlikten dolayı bizden sadır olan günahlarımızı, her şeyde israfımızı ve bizden daha iyi bildiğin kusurlarımızı afv u mağfiret eyle.

Yâ Rabbî davetine icabet edip kapına geldik; Sen de lütfen dualara icabet vaadinle tecelli eyle, dualarımızın hayrına nail, kabulünü daim eyle.

Sevgiliyle buluşmak, O'nunla ünsiyet peyda etmek ne güzel! Rabb'im, bu hamdin feyzine kavuştur bizleri!

❁ ❁ ❁

أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ الرَّفَثُ إِلَى نِسَائِكُمْ هُنَّ لِبَاسٌ لَكُمْ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ لَهُنَّ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنتُمْ تَخْتَانُونَ أَنفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنْكُمْ فَالآنَ بَاشِرُوهُنَّ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ وَكُلُوا

وَاشْرَبُوا حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَكُمُ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ مِنَ
الْفَجْرِ ثُمَّ أَتِمُّوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ
فِي الْمَسَاجِدِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَقْرَبُوهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ
لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٨٧﴾

2:187 Oruç** (günlerinizin) **gecesinde kadınlarınıza yaklaşmak size helâl edildi. Onlar sizin için, siz de onlar için birer libassınız** [örtü ve elbisesiniz]. **Allah nefislerinize karşı zaaf göstermekte olduğunuzu bildi de tevbenizi kabul etti, sizi bağışladı. Artık** (bundan sonra geceleri) **onlara yaklaşın ve Allah'ın hakkınızda yazdığını isteyin.** (Bütün gece) **fecr**(-i sadık) **olan ak iplik kara iplikten size seçilinceye kadar yiyin için, sonra geceye kadar orucu tamamlayın. Mescidlerde itikâfta bulunduğunuz zaman kadınlarınıza** (geceleri de) **yaklaşmayın. Bu** (hükümler) **Allah'ın sınırlarıdır. Sakın onlara** (o sınırlara) **yaklaşmayın. İşte Allah âyetlerini böylece insanlara açıklar. Tâ ki korunsunlar.

Bu ilâhî düsturdan da anlıyoruz ki, oruçlu olunduğu sürece yemekten, içmekten, bazı arzu ve isteklerden uzak kalınmalıdır. Bu, insanlar için ağır bir teklif olduğundan, Cenâb-ı Hakk orucu fecirden geceye kadar olan süreyle sınırlamıştır. Bu süreden sonra, geceden tâ fecre kadar olan zaman zarfında, meşru olan her şeyi serbest kılmıştır.

İmsak: Tutmak, yakalamak, yemeyi içmeyi terk edip oruç tutmaktır. Yani orucun başlangıç ve bitiş vakitlerini bilmektir.

Ayın hilâle ermesiyle 'Ramazan'ın tayinini yapan Allah, fec-

rin doğuşu ve batışıyla da orucun süresini belirlemiştir. Fecri kazib ve fecr-i sadık hususunda Resulullah (a.s): Sakın Ashabım sizi ne Bilal'in ezanı, ne de fecr-i mustatil (uzayan, uzamış olan) sahurunuzdan men etmesin! Lakin sahur hususunda ufuktaki fecr-i mustatire ittiba (tabi) ediniz. Bu fecri mustatil, sabahları maşrıkta (güneşin doğduğu yön, doğu) akçıl, donuk ve uzun bir ehram-ı nûrani şeklinde görülen uzunca bir beyazlıktır. Yani ufuktaki yaygın beyazlığın zahir olmasıdır.

"Resulullah (a.s) Bilal'e: Haydi bana sevik karıştır deyince Bilal: Ya Resulullah, işte güneş (nûr-ı bâkîdir) dedi. Resulullah ondan yine bu içeceği isteyip içerek, sonra eliyle şuraya (Meşrık'a) güneşin doğduğu yöne işaret edip sonra: gecenin bu (Meşrık) tarafından belirdiğini gördüğünüzde sâimin (oruç) vakti hulûl (girmiş) etmiştir."[101]

"Sahur yemeği yiyiniz çünkü sahur yemeğinde bereket vardır. Müstehap olan, sahur yemeği yemek ve onu geciktirmektir: Resulullah (a.s), iftarı acele etmeleri, sahuru da ertelemelerini hayırlı bulmuş. Sabahları Bilal (r.a) değil, İbn-i Mektum'un ezanına uymalarını tavsiye etmiştir. "Akşam yemeği önünüze geldiğinde namazı kılmadan yemeğe başlayınız. Böyle yapmanız hoş görülen müsteheplardandır. Çünkü kalb, namazda asıl olan huşûdan mahrum olarak nefsin derdi ile meşgul olmuş olur.[102]

Ayrıca, mescitlerde itikâfa girildiği zaman, gecelerin de, dünyevî arzu ve istekler bırakılarak Allah'a ibadetle geçirilmesi ve neticede farklı bir duyarlığın kazanılması emrediliyor; ancak, geceleri de geçerli olan bu hudutlar, itikâfa girenler içindir.

---

[101] Bkz. Sahîh-î Buhârî, Hadis 920

[102] Bkz. Riyazü's-Salihin, Hadis 1234; Sahîh-î Buhârî, Hadis 391

İtikâf; bir Müslüman'ın, beş vakit namaz kılınan bir mescidde, ibadet niyetiyle bir süre ikamet etmesidir. Yine itikâf, bir şeye devam etmek mânâsındadır da. İtikâfın; vâcip, sünnet-i müekkede ve müstehap gibi nev'ileri vardır. Lisan ile adak edilen bir itikâf, vâciptir. Ramazanın son on günündeki itikâf, sünnet-i müekkede; diğer vakitlerde ibadet niyetiyle yapılan itikâf da sünnettir.

Bu ibadet, Hz. İbrâhîm ve İsmâil (a.s) zamanlarında teşrî buyrulmuş ve günümüze kadar da devam edegelmiştir. Âişe (r.a)'den rivayet edilen bir hadiste; "Resûlullah (s.a.v) ramazanın son on gününde itikâf ederdi. Buna vefatına kadar devam etmiştir." buyrulur.

Kadınların, evlerinde, mescid ittihaz edecekleri odalarında itikâfa girmeleri efdaldir. Ama müsait mescidlerde itikâfa girmeleri de işin sıhhatine uygundur. Hanımların buralarda itikâfa girmelerinde bir beis yoktur.

İtikâfa giren kişi, herhangi bir ihtiyaç yokken mescidden dışarı çıkamaz; ancak şer'î, zarurî ve tabiî ihtiyaçları için çıkabilir. İtikâfta iken zamanımızı, Kur'ân, hadis, ilim ile meşgul olarak, Allah'ı zikir ve ibadetle geçirmemiz lâzımdır.

Bunlar, Allah'ın sınırları ve yasaklarıdır. Bunları çiğnememek, haram kıldıklarını ayaklar altına almak gerekir. Hatta harama yaklaşmak bile doğru değildir.

Resûlullah (s.a.v) buyurdu ki; "Dikkat edin; her hükümdarın bir koruluğu vardır. Allah'ın koruluğu da onun haramlığıdır. İşte Allah âyetlerini böyle açıklar ki, belki bu sayede hayır ve doğruluk yolunu bulurlar. Tâ ki onlar korunsunlar."

Görülüyor ki, Allah'ın âyetlerinin esas gayesi takvadır. Bu yüce gayenin değerini ancak Kur'ân ile muhatap olan mü'minler idrak eder.

❀ ❀ ❀

وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ وَتُدْلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٨﴾

2:188 Aranızda** (birbirinizin) **mallarınızı haksız sebeplerle yemeyin ve kendiniz bilip dururken insanların mallarından bir kısmını günah**(ı mûcip [günaha sokacak] suretler)**le yemeniz için onları** (o malları) **hâkimlere aktarma etmeyin.

Âyet-i kerîme, mü'minlere hitaben, birbirlerinin mallarını haksızlıkla gasbetmelerini yahut başkalarının mallarını haksız yere, bile bile, yöneticilere rüşvet vererek yemelerini yasaklıyor.

Haksız olduğu hâlde, kendisini savunmaları için hâkimlere rüşvet vermek haram kılınmıştır.

Rüşvet kesinlikle haramdır. Bu, veren için de, vasıta olan için de böyledir. Bâtıl yollarla kazancın yaygınlaşması, toplumların felâketine yol açmakla kalmayacak; gayrimeşru olarak yenen her mal, âhirette, yiyen kişinin karnında kor ateş olacaktır.

Rüşvetin devlet dairelerine, özellikle mahkemelere girmesi ile değil midir ki; ne zalim ne azgınlar, ceza görmedikleri gibi, rahat rahat dolaşarak devleti kene gibi kemirmekteler.

Değil rüşvet alıp vermeyi, İslâm, mal sahibinin rızası olmadan söz konusu malı almayı dahi reddetmekle kalmayıp; malı za-

rarlı bir şekilde harcamayı da yasaklamıştır. Rüşvet, faiz, hırsızlık vb. yolarla elde edilen her şey haramdır. Nitekim Nisâ sûresinin 29. âyetinde "*Ey iman edenler! Mallarınızı aranızda bâtıl sebeplerle yemeyin; ancak karşılıklı rızayla meydana gelen alım-satım ile yiyin...*"

"*Ölçüyü, tartıyı tam tutun, insanlara (eşyasını ölçüp tartarken) haksızlık etmeyin.*" (55/9) buyrulur.[103]

"*Ölçü ve tartıda doğru davranmayanların vay hâline! Onlar ki, insanlardan ölçüp alırken noksansız alırlar. Kendileri onlara ölçtükleri veya tarttıkları zaman, eksik ölçüp tartarlar. Sahi bunlar büyük bir gün için dirilip kaldırılacaklarını zannetmiyorlar mı? Öyle bir gün ki, insanlar O Gün'de âlemlerin Rabb'inin huzurunda divan duracaklardır.*" (83/1-6)

Tüm bu âyetler gösteriyor ki İslâm'da insanların hakları en hassas şekliyle gözetilmekte, meşru yollarla mal kazanmak telkin edilmektedir. Çalıştırdığı işçinin ücretini vermeyen, az veren veya çalışmadan ücret alan herkes, bâtıl yolla kazanç elde etmiş olacaktır ki; bu da, İslâm'ın öngördüğü insan hakkının ihlâlidir. Menar Tefsirinde Muhammed Abduh da: "Çalışıp kendi kazancını çıkarabilecek durumda olan kimsenin sadaka alması da bu kabildendir. Dilenciliğe güvenerek çalışmayı terk eden ve bu yüzden yoksulluğa düşen kimse insanların mallarını haksız yolla yemiş olur. Bu gibilere insanların mal vermesi haram olduğu gibi, bu gibilerin de, kendilerine mal verilmesi halinde almaları aynı şekilde haramdır. Bir Müslüman çaresiz kalmadıkça sadaka kabul etmesi helal değildir." demiş.

---

[103] Bkz. 7/85; 11/84

Mevdûdî'nin ifadesi ile: "Bu âyetin iki yönü vardır. Hiç kimse, hâkimlere rüşvet vererek başkalarının malını ele geçirmeye çalışmamalı, başkalarının malını ele geçirmek için yalan iddialarla mahkemeye başvurmamalıdır. Hâkimin, var olan delillere göre haksız kimse lehine hüküm vermesi mümkündür. Fakat bu, o malın haksız kişiye helâl olduğu anlamına gelmez. Yalan söyleyerek veya edebiyat yaparak insanları aldatabilirsiniz ama Allah'ı asla! O, sinelerde nelerin saklı olduğunu bilendir. Kişi bu davranışıyla kendisine cehennemden bir yer kazanmaktadır."

❀ ❀ ❀

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَهِلَّةِ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ وَلَيْسَ الْبِرُّ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَى وَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٨٩﴾

2:189 Sana yeni doğan ayları sorarlar. De ki: "O, insanların faydası için, bir de hac için vakit ölçüleridir. İyilik ve tâat, evlere arkalarından gelmeniz değildir. Fakat iyilik** (eden; Allah'a muhalefetten) **sakınandır. Evlere kapılarından gelin. Allah'tan korkun. Tâ ki muradınıza kavuşasınız.

Burada da, kamerî aylarla zamanlama yapmanın hesapta kolaylık getirdiği ve hilâlle vakitlerin düzenlenebileceği, günlerin hesap edilebileceği belirtiliyor. Bu konuya paralel bir diğer âyette ise, "... *Yılların sayısını ve (vakitlerin) hesabını bilmeniz için ayda konaklar düzenleyen Allah'tır...*" (10/5) buyrulur.

"De ki: '*Onlar insanların faydası ve hac için birer alâmettir.*'"

Evet, ayın şekil değiştirmesi; ihrama girme, oruç ve iftar vakitlerini tayin etme, ayrıca ticaret ve borçlar gibi birçok din ve dünya işlerinde bir ölçü vasıtası, faydalı bir alâmettir.

Âyet, İslâm'dan kaynaklanmayan cahilî bir âdeti ortadan kaldırmak için indirilmiştir. Kastedilen "Birr" "iyilik" takva demektir. Bu ise her türlü günahlardan, kirli işlerden yani Rabbin rızasının hilafına olan tüm duruş, düşünce ve davranışlardan beri olmaya; ulvi, nitelikli, onurlu duruş, düşünce ve davranışlarda bulunmaya çalışmaktır. Yani Allah'ın emirlerini yerine getirmek ve yasaklarından kaçınmaktır.

Allah, Müslümanlardan, İslâm'a girdikleri andan itibaren bütün fikirlerini, düşüncelerini, âdetlerini ve hayatlarını düzenleyen her şeyi tek bir kaynaktan almalarını; yani ilâhî vahiy doğrultusunda yaşamalarını ister. Çünkü iyiliğin ölçüsünü Allah belirler. İnsanlar bu ölçünün dışında iyilik etmeye kalkışsalar da, bu âyetten de anlıyoruz ki, isabet edemiyorlar. Bu bakımdan, Allah tarafından uyarılıyorlar ya da iyiliklerinde isabet etseler bile, iman çerçevesinde olmayınca bu iyilikleri Allah'ın yanında geçersiz oluyor. Âyette, müşriklerin iyilik sandıkları gelenekvârî tutumların kınandığını görüyoruz.

Bu âyetle, insanların, bugün de okuyup durdukları hâlde, kınanan bu davranışları hâlâ yaptıklarını görüyoruz. Meselâ; kandillerde helva, çörek dağıtma, Yâsîn'ler okuyup adaklar adama gibi eğilimlerin 'birr' sanılması, farzlara verilmesi gereken önemin nafilelere verilmesi bunun bir göstergesidir. İyiliği emredip kötülüğü nehy ederek Allah rızası doğrultusunda cehd etmek varken teferruatlarla uğraşanlar, şu âyetin muhatabı değiller mi!

"Siz, hacılara su vermeyi ve Mescid-i Harâm'ı onarmayı,

Allah'a ve âhiret gününe iman edip de, Allah yolunda cihad edenlerin imanı ile bir mi tutuyorsunuz? Hâlbuki onlar Allah katında eşit değillerdir..." (9/19)

"*Evlere kapılarından girin*" emr-i ilâhîsi üzerinde biraz düşünelim. Başkalarının evleri ve kendi evlerimiz mahrem alanlardır. Evlere, odalara giriş vesilesi olan kapılardan, çalınmadan girilmemesi emredilmiştir. Hatta evimizde bile, kapalı odalara girerken izin istememiz emredilir.[104]

Bu emirlerden bîhaber olan veya haberdar olup da şüpheciliğini ve tecessüs gibi yanlış ahvalini terk edemeyen kimseler, âni baskınla kapıları çalmadan, izin istemeden içeri dalar; evin ve ferdin mahremiyetini ihlâl ederler. Duydukları her sesin ardından giden, kapıları dinleyip gözcülük edenler bu âyetler üzerinde iyice düşünsünler! Düşünürken de Allah'tan korksunlar. Umulur ki bir daha böyle yapmazlar da, kurtuluşa ererler.

İyice düşünürsek, toplum olarak bu kurallara riayet ettiğimiz zaman huzura ereceğimizi de anlarız. Görmememiz gereken şeyleri görmeyerek, duymamamız gereken şeyleri duymayarak hem dedikodudan hem de zandan uzak durmuş oluruz. İşte bu selâmet değil mi?..

❀ ❀ ❀

[104] Bkz. 24/27, 58; 33/53

وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴿١٩٠﴾

2:190 Size harp açanlarla Allah yolunda, siz de dövüşün** (müdafaa harbi yapın. Ancak) **aşırı gitmeyin. Şüphesiz ki Allah aşırı gidenleri sevmez.

Bu âyete dikkat ettiğimizde, İslâm'ın inceliğini bir kere daha anlıyoruz. İslâm, kişisel ve toplumsal menfaatler için insanlığın huzurunu bozacak savaşlara girilmesini yasaklamıştır. Keza, Peygamber'in tavsiyesi, Müslüman'ın savaşı temenni etmemesi doğrultusundadır: "Ey insanlar! Düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyiniz. Allah'tan afiyet ve selâmet dileyiniz. Karşılaştığınız zaman da sabrediniz ve biliniz ki, cennet kılıçların gölgesi altındadır." Ayrıca, Mümtehine sûresinin 8. âyetinde "Allah, sizinle din uğrunda savaşmayan ve yurtlarınızdan çıkarmayanlara iyilik yapmanızı ve onlara adil davranmanızı yasaklamaz. Çünkü Allah adaletli olanları sever." buyrulmuştur.

Sonraki âyetlerde, hürmetin karşılıklı olduğunu göreceğiz. İslâm, taarruza karşı misilleme yaparken bile aşırılıktan menetmektedir. Geçtiğimiz âyetlerde de gördüğümüz gibi, göze göz, dişe diş; yani kısas gerekmektedir.

"*Sakın aşırı gitmeyin*" yani zulme düşmeyin, çocukları, kadınları, yaşlıları öldürmeyin.

"*Size savaş açanlarla...*" Savaş açmak, sadece bilfiil silahlarla savaş açmak demek değildir. Müslümanlara eziyet etmek, insanların İslâm dinine girmelerine engel olmak ve şeytana uymalarını teşvik etmek de Müslümanlara karşı savaş açmak anlamına

gelir. Müslümanların, güçleri oranında bunlara karşı mücadele vermeleri gerekmektedir. Güçleri yoksa güçlü olmanın mücadelesini vermelidirler.

Bütün tağutî sistemler, ya bilfiil İslâm'a savaş açar, ya vatandaşların gerçek birer Müslüman olmalarına engel olur ya da gerçek Müslümanlara işkence ve eziyet ederler ve çeşitli faaliyetler yaparak Müslümanları dinlerinden döndürmeye çalışırlar.

İşte bütün bu şirkî sistemlere karşı cihad farzdır. Zaten İslâm'da cihadın gayesi; bu tür baskıları ortadan kaldırmak suretiyle insanların İslâm'ı seçip seçmemede kendi iradelerini kullanabilme serbestîsine kavuşmalarını sağlamaktır.

Cihad, İslâm'ın insanlara ulaşmasını önleyen bütün engelleri ortadan kaldırmak için farz kılınmıştır. "Allah yolunda savaşın!" emr-i ilâhîsi de gösteriyor ki; toprak, mal veya dünya için savaşmak gaye ittihaz edilemez. Cihad, Allah'ın dininin hâkim olması, insanların bu dinin adil nizamında güven içinde yaşamaları içindir. Kim Allah'ın dini hâkim olsun diye savaşırsa o, Allah yolundadır.

"Haddi aşmayın!" Yani haksız gerekçelerle ne savaşı başlatma sırasında ne de savaşa bilfiil katılmayan kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve hastalar gibi kimseleri öldürmek suretiyle sınırı aşmayın, size barış çağırısında bulunanlara, sizinle savaş halinde olmayanlara karşı katı olmayın."

❀ ❀ ❀

وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَأَخْرِجُوهُمْ مِنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ
وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا تُقَاتِلُوهُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّى
يُقَاتِلُوكُمْ فِيهِ فَإِنْ قَاتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ كَذَلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ ﴿١٩١﴾

2:191 Onları** (size harp açanları) **nerede yakalarsanız öldürün, onları sizi çıkardıkları yerden** (Mekke'den) **çıkarın. Fitne katilden** [öldürmekten] **beterdir. Onlar Mescid-i Haram yanında, orada sizinle dövüşünceye kadar,** (yani dövüşmedikçe) **siz de orada kendileriyle dövüşmeyin. Fakat** (orada) **sizi öldürürlerse siz de onları öldürün. Kâfirlerin cezası böyledir.

"Bu âyet, haram aylarda Müslümanların ansızın hücuma maruz kalmaları halinde ihramlı olsalar bile onlara karşı savaşabileceklerine dair izin hakkında inmiştir. Yani savaş başladığı zaman, her nerede onları bulur, kendilerine rastlarsanız öldürün. Harem bölgesinde olmanız sizi bundan alıkoymasın. Onlara aman vermeyin. Savaşı kim başlatmışsa, zalim odur. Savunma durumunda olan günahkâr değildir." (Menar'dan)

İslâm'ın yayılması önünde engel teşkil eden güçlerle savaşılmalı; insanlığa güven, adalet ve emniyet nizamı olan İslâm'ı ulaştırmak ve yaymak için bütün güç kullanılmalıdır. Böylece, hak ve adalet düşüncesi koruma altına alınmış olur.

Buna göre, Müslümanların, her zaman için her türlü düşmanlığa karşılık verebileceklerini, her türlü saldırıyı bertaraf edebileceklerini göstermeleri lâzımdır. Bu evrensel direktife uymaları hâlinde, caydırıcı bir güç olur; dostlarına güven, düşmanlarına korku verir; inanç özgürlüğünü sağlamış olurlar.

Bu bakımdan Müslüman, din tamamen Allah için oluncaya ve yeryüzünde hiçbir kuvvetin insanları Allah'tan uzaklaştırma imkânı kalmayıncaya kadar, durmadan, dinlenmeden cihad etmelidir. Bu cihad, insanları dine girmeye zorlamak için değil, dine girmek isteyenleri korkutacak etkenleri yok etmek içindir.

"*Sizin dininiz size, benim dinim bana*" prensibi gereğince, din özgürlüğü sağlam bir koruma altına alınarak, tebliğin yolu açık tutulur. Eğer düşmanca tavır takınmaktan ve Müslümanlara baskı yapmaktan vazgeçerlerse, artık zalimlerden başkasına düşmanlık olmaz. Aksi hâlde bu fitnecilerle, onlar teslim olup cizye verinceye kadar savaşmak bir vecibedir. Bu vecibeden gaflete düşüldüğü zaman fitnenin gücü artırılmış olur ve artık onlar, Müslümanlara baskı yapmak ve zulmetmek, davetin önünü kesmek için her türlü komployu uygularlar. Bu bakımdan fitnenin önü alınmalı, başı küçükken ezilmeli ve bu uğurda olanca güç toplanmalıdır. Şu bir gerçektir ki; işlenen zulümde, yayılan fitnede namazsız, zekâtsız ve cihadsız yaşayanların payı vardır.

Sorumsuzca yaşayanlar, kendilerini toparlayıp Kur'ân'da şartları belirlenmiş olan kulluk şuuruna kavuşmadıkça iflâh olmayacaklardır...

Yine bilinmelidir ki, engel olunmayan kötülük, giderek önü alınamaz bir hâl alır. Ejderhalar doğduklarında yavruydular. Canavarların hepsini "taviz ana" doğurmuştur.

Evet, bütün bunlardan anlıyoruz ki, insanlığın ebedî kurtuluşuna vesile olan tek nizam İslâm'ın yayılmasına engel olanlar, fitnecidirler. Bir adamı İslâm'dan mahrum bırakmak, onu öldürmekten beterdir. İnsan ölümle ancak bu hayata veda eder; ama imandan, İslâm'dan bîhaberleri ölümden sonra ne bekler? Onlar,

gelmesi herkes için zaten kaçınılmaz olan ölümle ebedî helâke gideceklerdir. İşte bu bakımdan Kur'ân-ı Kerîm, "*Fitne, adam öldürmekten daha kötüdür*" gerçeğini vurgulayarak, merhamet sahibi kimseleri bu fitnenin önünü almada duyarlı olmaya davet ediyor. Çünkü ölüm, bu hayatın sonu, ebedî âlemin başlangıcıdır. O Gün, ölmek de yoktur ki, ölüp kurtulma şansı olsun. Ebediyette derecelerinin yüksek olmasını isteyenler, fitneyle mücadele etsinler. Esfel-i sâfilînde kalanlar ise, İslâm'ın yayılmasına, yaşanmasına müsaade etmeyip çeşitli komplolar kuranlardır.

Mescid-i Harâm, Allah'ın emin evi olduğu için buraya sığınanlara dokunulmamalıdır; fakat aşağıdaki âyetin temas ettiği koşullar müstesna... "*Ancak onlar eğer orada sizinle savaşırlarsa (orada da), onları öldürün! İşte kâfirlerin cezası budur.*"

❀ ❀ ❀

فَإِنْ انتَهَوْا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٩٢﴾

2:192 Bununla beraber** (muharebeden) **vazgeçerlerse** (siz de bırakın), **şüphesiz ki Allah çok yarlığayıcı, hakkıyla esirgeyicidir.

Bu âyette de rahmet müjdesinin büyüklüğünü görüyoruz. Tefsirlerde bu âyet yorumlanırken, "Onlar, o fitneciler, yani insanlığın can ve mal emniyetini sağlayan İslâm'a ve Müslümanlara karşı cephe alan, düşmanlık eden kimseler, bu tutumlarından vazgeçerek teslim olup fidye verirlerse, siz de savaşı bırakın." görüşü ağır basmaktadır.

Âyetteki "*vazgeçerlerse*" den kasıt; "*saldırmaktan*

vazgeçerlerse"dir. Ama bunlar iman etmedikleri müddetçe, Allah onları affetmez. Ancak, tevbe eder, işledikleri kötülüklerden vazgeçer, İslâm'a girerlerse; geçmişteki kötü amelleri affedilecektir. "*Muhakkak ki Allah Gafûr'dur, Rahîm'dir.*"

❀ ❀ ❀

وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ فَإِنْ انتَهَوْا فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿١٩٣﴾

2:193 Fitne** (den eser) **kalmayıncaya, din de** (şunun bunun değil) **yalnız Allah'ın** (dini diye tanınmış) **oluncaya kadar onlarla savaşın. Vazgeçerlerse artık zalimlerden başkasına hiçbir husumet yoktur.

Fitnecileri hidâyete erdirecek veya hidâyetin yolunu açacak cihad gayreti içerisinde olunmalıdır. Bu sayede fitnenin başı ezilmiş ve inanan inanmayan herkes Allah'ın emin nizamı altında, güvence içerisinde yaşamış olur. Bu bakımdan Müslümanların, bütün güçlerini bu uğurda seferber ederek fitneyi kaldırmaya çalışmaları bir vecibedir. Fitne kalkmazsa; mazlumlar "âh" eder, ekonomik bunalım tüm olumsuzluklarıyla yaşanır, sosyal hayat perişan, aileler huzursuz olur... Belli azınlığın dışında kalan herkes, zulmün farklı yüzleriyle tanışarak, bunalımlı, güvensiz ve korkulu bir hayat sürer. Fitnenin hâkim olduğu yerde, adalet mekanizması asla gereğince işlemez. Hangi hırsızın, hangi katilin nerede, ne yapacağı belli olmaz. Fitnenin hâkim olduğu yerlerde, belli bir azınlığın müreffeh yaşantısı sürebilsin diye her yol meşrudur.

Bu azgınlara karşı Müslümanların, canları ve malları ile yani tüm güçleri ile mücadele vermeleri gerekmektedir. Müslüman, nasıl namaz, oruç ve hacla mükellef ise, cihadla da mükelleftir. Hatta bu son mükellefiyet, yeryüzünün ıslahı açısından daha da bir önem arzetmektedir.

Kur'ân-ı Kerîm'in birçok yerinde, cihad ve infâka davet beraber zikredilmekte. Cihadda insana ihtiyaç olduğu kadar, mala da ihtiyaç vardır. Ne acı ki günümüzde bu temel esas unutulmuş; insanımız, fonksiyonunu yitirmiş muhteşem camilere yaptığı malî desteği, sayısız hac ve umrelere yatırdığı meblağı, Allah yolunda cihadda veremez olmuştur. Dini yayan, fitneyle mücadele edenleri desteklemek yerine, promosyon veren ve fitnenin hakikî odağı olan kartel medyasını tercih etmekte bir beis görmemekte. Halkı bu derecede seviyesizleşmiş yerlerde, elbette, fitne hâkimdir. İnsanımız, maddiyatına dokunmadıkça, hiçbir tepki vermemektedir. Ne zaman ki fitne bunların maddesine el atar, işte o zaman feryatları yükselir. Hatta dünyalıklarını kaybetmemek için, değer verdikleri ilkelerinden de birtakım mazeretlerle tavizler verir; tağuta boyun eğerler. Daha dini yaşama sınavında samimiyeti kaybedenler, fitneyle mücadeleyi bilebilirler mi?!

❁ ❁ ❁

الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَاتُ قِصَاصٌ فَمَنِ اعْتَدَى عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَى عَلَيْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ ﴿١٩٤﴾

2:194 Haram ay, haram aya bedeldir. Hürmetler karşılıklıdır. Onun için kim sizin üzerinize saldırırsa siz de, tıpkı onların üstünüze saldırdıkları gibi, ona saldırın. *(Fakat daima)* ***Allah'tan korkun ve bilin ki şüphesiz Allah takva sahipleriyle beraberdir.***

Bu âyette geçen haram aylar; 'Zilkade, Zilhicce, Muharrem ve Recep' aylarıdır. Haram ayların, Araplar için dinî, sosyal ve ekonomik açılardan önem arz ettiğinde kuşku yoktur. Müşrik Araplar, daha önceleri, bu aylarda dokunulmazlıklara hassasiyetle riayet ederek güven içerisinde, korkusuzca yaşamlarını sürdürdükleri hâlde; İslâm'la muhatap olduktan sonra, bu aylara mahsus kuralları çiğneyerek Müslümanlara saldırmakta bir beis görmeyecek kadar aşağılaşmışlardır. İşte buna binaen bu âyet indirilmiş ve "*Kim size saldırırsa, onun size saldırdığı gibi siz de onlara saldırın*" buyrulmuştur. Hoş, bu saldırılar karşısında, durup da "gelin, beni vurun" olarak anlamlandırılabilecek bir tepkisizlik göstermek asla söz konusu olamaz.

Görülüyor ki, cahiliye insanını bağlayıcı hiçbir kutsal değer yoktur. Onlar, putlarını yapıp sonra yiyen kimselerdir. Hasis menfaatleri söz konusu olduğunda, kendi yasalarını çiğnemekten geri durmazlar. Yasaları, sadece mazlum halka yönelik kullanırlar. Böylesine aşağılaşmış, fitneci insanları etkisiz hâle getirmek için, Müslümanlar çok uyanık bir vaziyette mücadele vermelidirler.

❀ ❀ ❀

وَأَنفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٩٥﴾

2:195 Allah yolunda mallarınızı harcayın. Kendinizi tehlikeye atmayın. *(Daima da)* ***iyilik edin. Allah muhakkak iyilik edenleri sever.***

İşte bunlara, bu fitneci, yasa, kural tanımayan toplumlara karşı koyabilmek için *"ve enfiqû fî-sebîli'l-lâh"* yani *"Allah yolunda infak edin."* buyrulur. Zira kıtâl denilen şey parasız ve malsız yapılmaz. Sizler mal kazanmak sevdasına düşüp de kendi kendinizi tehlikeye atmayın. Sadece para kazanmak, konfora erişip rahat etmek sevdası insanları esaret altına alırsa; bunun, düşmana mahkûmiyet gibi büyük tehlikelere düşüreceği ikazı yapılır. İslâmî çalışmaları destekleme ve güçlendirme noktasında maddî ve mânevî çalışmalar titizlikle yerine getirilmelidir. Bu iki güçten biri ihmal edilirse, öyle bir ân gelir ki, fitnenin önünün alınması oldukça güçleşir ve istenilmeyen savaşların patlak verdiği görülür.

Fitneyle mücadeleye maddî veya manevî açıdan destek olmayan kimseler, şu Resûlî tembihle uyarılıyorlar: "Bir kimse gazâ etmeyerek ve cihada gitmeyi gönlünden geçirmeyerek ölürse, nifak üzere ölür."

Hak, hakka sahip çıkanındır. Din, dini koruyanındır. Mallarına ufacık bir zarar verenle kavgayı göze alanlar, dinlerine hakaret edildiğini gördükleri hâlde, güçlerince müdahale etmiyor, etmek istemiyorlarsa ve kalplerinde bu harekete karşı en küçük buğz da yoksa böylesi kişilerin sahip olduğu din, yok sayılır. İnsan âcizse, hak yolda mücâhedenin hiçbirine güç yetiremiyorsa; bu-

nun özlemini yüreğinde taşıyarak, dualarla, o güce erişmek için çare aramalı. Hiç yoksa Allah yolunda mücâhede edenlere yardım etmeli, duada bulunmalıdır. Bir Nebî haberinde "Bir kimse Allah rızası için gaziye ve onun ailesine iyi bakarsa, o da gaza etmiş gibidir." buyrulur.

Onlar, batıl inançları uğruna her türlü dalavere ile ayakta durma mücadelesi verirlerken; Rabb'ine inanan, O'nun rızasına ve cennete talip olan bizler niçin çalışmıyor, niçin bu kutlu yolda maddî-mânevî enerjimizi sarfetmiyor da dünyanın alâyişine kapılıyoruz? Niçin o muhteşem saadet yurdu cenneti kazanmanın yollarını aramıyoruz? Buna hakikaten inananlar "*Mü'minler, mallarını ve canlarını kendilerine (verilecek) cennet karşılığında satın alırlar...*" (9/111) âyetinin muhatabı olacaklardır.

Evet, bu uğurda gereken her tür çalışma, fedakârlıkla sürdürülmelidir. Ancak, âyette geçen "Kendi elinizle kendinizi tehlikeye atmayın" ifadesini Elmalılı şöyle tefsir etmiştir: "İnfakta israf edip yiyecek bulamayacak dereceye vararak telef olmak veya düşmana karşı koyma ve kurtulma ümidi olmadan boş yere kendini telef etmek... Bu hareketlerin faydası olmadığı gibi, bilâkis zararı malûmsa, kendini tehlikeye atmamalıdır."

Şu bir gerçektir ki, Müslüman'ın, yaşamını muhafaza altına alması, Allah yolunda mücâhedesinin devamı olacağından, zarurîdir. Bunun için, tedbirli olması, siyasî davranması, kendisine ecir getireceği gibi, hakkın yayılıp yaşatılmasında da destek olacaktır.

Ne olursa olsun, mü'min, hakkın savunucusu, muhafızı ve tebliğcisi olmalı. Bunu bırakan, yeteri kadar önemsemeyen ümmetler, zillet içerisinde yaşamaya mahkûm olurlar.

وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ
وَلَا تَحْلِقُوا رُءُوسَكُمْ حَتَّى يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحِلَّهُ فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ
مَرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِنْ رَأْسِهِ فَفِدْيَةٌ مِنْ صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ
فَإِذَا أَمِنْتُمْ فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ
فَمَنْ لَمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةٍ إِذَا رَجَعْتُمْ تِلْكَ
عَشَرَةٌ كَامِلَةٌ ذَلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلُهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ
وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿١٩٦﴾

2:196 Haccı da, umreyi de Allah için, tam yapın. Fakat *(herhangi bir sebeple bunlardan)* ***alıkonursanız o hâlde kolayınıza gelen kurban****(ı gönderin. Bununla beraber)* ***kurban yerine*** *(Mina'ya)* ***varıncaya kadar başlarınızı tıraş etmeyin. Artık içinizden kim hasta olur yahut başından bir eziyeti bulunursa ona oruçtan, ya sadakadan yahut da kurbandan*** *(biriyle)* ***fidye*** *(vâcip olur.)* ***Emin olduğunuz vakit ise kim hacca kadar umre ile faydalanmak*** *(sevaba girmek)* ***isterse kolayına gelen bir kurban****(ı kesmek vâcip olur.)* ***Fakat*** *(onu)* ***bulamazsa hac günlerinden*** *(ihramlı olarak)* ***üç, döndüğünüz vakit yedi gün olmak üzere oruç tutmak*** *(vâcip olur ki)* ***bunlar tam on*** *(gün eder.)* ***Bu, ailesi*** *(ikametgâhı)* ***Mescid-i Haram'da bulunmayanlara aittir. Allah'tan korkun ve bilin ki Allah, cezası cidden*** *[gerçekten]* ***çetin olandır.***

"Allah için haccı da, umreyi de tamamen yapın."

Hacc; muayyen (belirli) bir zamanda, Allah'ın kendisine ibadete matuf olarak tayin etmiş olduğu bazı şeairleri yerine getirmek için, belirlenen yerleri ibadet kastıyla ziyaret etmektir. *Umre* ise; Kâbe'yi tavaf etmek, Merve ile Safa arasında sa'y yapmaktır.

Hacc, genel olarak, insanın Allah'a doğru seferidir. İslâm'ın temel ibadetlerinden biri olup, gücü yetenin bu ibadeti yerine getirmesi farzdır. Kur'ân-ı Kerîm'de, "*Oraya gitmeye gücü yeten herkese, Allah için Kâbe'yi ziyaret edip haccetmesi, Allah'ın insanlar üzerinde bir hak ve vecibesidir.*" ve "*İnsanları hacca davet et ki, gerek yaya olarak ve gerekse uzak yollardan gelen çeşitli vasıtalarla sana varsınlar*" buyrularak, hacca gitmeye güç yetirebilenlerin, gerekli şartlar oluşur oluşmaz, hemen ilk yılda haccetmeleri gerektiği önemle vurgulanmıştır.[105]

Haccı geciktirmek ma'siyettir. Bu hususta Ebû Dâvûd'da geçen bir haberde, "Hacc yapmakta acele ediniz. Çünkü sizden biriniz, ölümün ne zaman geleceğini bilmez. Bir kimse, kendisini hastalık, açlık, bir ihtiyaç, bir sıkıntı veya zalim bir sultan alıkoymaksızın hacc yapmazsa, ma'siyet üzere ölür." denmiştir.

Kişiyi hayra ulaştırma noktasında taat sayılan amelleri çabuk yapmak, hayırlı işlerde acele etmek İslâm'ın tavsiye ettiği hususlardandır. Bu bakımdan bedenî ve malî yeterlilik ile emniyet hâsıl ise, insanların hacc ibadetini hemen îfa etmeleri gerekmektedir.

Yapılacak haccın geçerli olması için şu hususlara riayet edilmesi gerekir: Hacc etmeye mükellef olunmalı, Arafat'ta vakfeye durulmalı, Kâbe'yi tavaf edip Safa ile Merve arasında sa'y yapılmalı, ihrama girilmelidir.

---

[105] Bkz. 3/97; 22/27

İhrama girme yerleri, mikatlardır. Mikatlar, Mekke içerisinde, çeşitli bölge ve ülkelerden hacca gelenlerin ihrama girecekleri özel yerlerdir. Bir kimsenin hacda ve umrede mikatları ihramsız geçmesi câiz olmaz.

İhram; kişinin, hac dışında yapılması mübah olan bazı helalleri yapmaması demektir. İhrama girmekle hacc ibadeti başlamış olur.

Arafat'ta vakfe ise; arefe günü zevalden, Kurban Bayramı sabahı şafak sökünceye kadar, Arafat'ta kısa bir süre de olsa durmaktır. Ziyaret tavafı ise, bayramın ilk üç gününde yapılmaktadır. Bu rükûnlardan birisi eksik kalırsa, hacc bâtıl olur.

Haccın vâcipleri de şöyle belirlenmiştir: Sa'y, Müzdelife vakfesi, şeytan taşlama, tıraş (veya saçları kısaltma) ve veda tavafı.

"*Safa ile Merve Allah'ın şeairlerindendir. Kim hacc için Kâbe'yi ziyaret eder veya umre yaparsa, Safa ile Merve'yi tavaf etmesinde bir sakınca yoktur.*" (2/158) Sa'yın, tavaftan sonra yapılması, Safa'da başlayıp Merve'de bitirilmesi ve yedi şavtın tamamlanması gerekir.

"*Allah için, haccı da, umreyi de tamamen yapın.*"

Evet, haccın esas hükümleri; kurban kesme, tavaf, ihramdan çıkma ve Allah-u Teâlâ'yı zikretmektir.

Haccın birinci gayesi takvadır. Bu takva şuuru ile bütün dünya Müslümanlarının, aralarında hiçbir ayrım yapılmaksızın ve hiçbirine imtiyaz gösterilmeksizin bir araya gelmeleriyle oluşan birlik ve beraberliğin sembolü oluşu, haccın temel vurgusudur.

İşte inananlar, bu takva şuuru ile üzerlerine farz olan hacc ibadetini yerine getirirlerken, dünya Müslümanlarıyla bir araya

gelme şansını da elde ederler. Güçleri ve imkânları nisbetinde, dünya Müslümanlarının dertleriyle ilgilenir; hakkın hâkimiyeti için güç oluşturma imkânlarını ararlar. Müslümanlar hac ibadetini îfa için tüm imkânları kullanırlar; âyette geçen "*fakat alıkonulursanız*" ifadesi, düşman korkusu veya hastalık gibi sebeplere işaret eder. Ebû Hanîfe'ye göre, "alıkonmak" fiilinin konusu haccı tamamlamayı engelleyen her şey olabilir. İşte bu mazeretler hâsıl olursa; "*kurbandan kolayınıza geleni gönderiniz*" prensibiyle Müslümanlara kolaylık sağlanmıştır.

Bu durumda, hacca veya umreye niyet eden kimse, eriştiği yerde kurbanını keser ve ihramdan çıkar. Her ne kadar Mescid-i Harâm'a ulaşmamış, mikatta ihrama girmekten başka, hacc ve umre erkanından hiçbirini yapmamış olsa da, bulunduğu mahalde kurban kesip ihramdan çıkar. Bu durum, Resûlullah (s.a.v)'ın ashâbının hac yapmak isteğiyle Mekke'ye gitmelerine mâni olan müşrikler yüzünden meydana gelmiştir. O zaman, yani hicretin altıncı senesine tekabül eden bir zamanda, Peygamberimizle müşriklerin imzaladıkları, Müslümanların ertesi sene umre yapmaları maddesini de içeren Hudeybiye Muahedesi'nden sonra, ashâbına örnek olarak bizzat Resûlullah (s.a.v), kurbanı bulunduğu mahalde kesip ihramdan çıkmıştır. Hudeybiye senesinde olduğu gibi, düşman muhasarası veya hastalık sebebiyle haccını tamamlayamayan kimsenin bu şekilde hareket etmesi gerekmektedir. Durumun böyle olması, hacca yahut umreye niyet eden kimsenin sevaptan mahrum olacağı anlamına da gelmemektedir. Zira elinde olmayan sebeplerden dolayı haccın rükûnlarını tamamlayamamıştır.

"*Kurban yerine gelinceye kadar başlarınızı tıraş etmeyin.*"

Bu hüküm, hiçbir mâniyle karşılaşmadan, haccı sonuna kadar tamamlayabilenler içindir. Onların başlarını tıraş etmeleri câiz değildir. Tıraş; hac, umre veya her ikisine birden niyet eden kimsenin ihramdan çıktığının işaretidir. Arafat'ta vakfeye durup oradan indikten sonra, kurban kesme yerine varmak lâzımdır. Kurban, Mina'da zilhiccenin 10. günü kesilir ve o zaman ihramdan çıkılır. Fakat kurbandan evvel ne tıraş olunabilir, ne saç kısaltılabilir, ne de ihramdan çıkılabilir. Ancak istisnaî bir durum varsa; örneğin, hastalıktan meydana gelen bir özre binaen fidye verilerek tıraş olunabilir veya saç kesilebilir. Hatta kurbanı keseceği yere varmamış, haccın ef'âlini tamamlamamış da olsa; kişinin, fidye mukabilinde ihramdan çıkmasına müsaade edilir. Fidye; üç gün oruç tutmak veya altı fakiri doyurmak yahut da bir kurban kesip etini tasadduk etmekten ibarettir.

Ne var ki hiçbir mâni ile karşılaşmadan haccın erkânını eda etmek imkânını bulur ve hacc-ı temettü yapmak isterse, kendine kolay gelen cinsten bir kurban kesmelidir.

Temettü haccı; mikatta ihrama girip hacc ile umreye birlikte niyet etmektir. Umrenin erkânı bitirilince hacc zamanı gelinceye kadar beklenir; aynı yılın hac aylarında, hacc için yeniden ihrama girilir.

Müslüman burada, umre ile haccı aynı anda ayrı ihramlarla yapmaya muvaffak olduğundan, Allah-u Teâlâ için bir şükür kurbanı keser. Kurban kesmeye gücü yetmeyen kimsenin, hacc günlerinde üç, hacdan döndükten sonra yedi gün oruç tutması vâciptir. "*Onlar tam on gündür*" ifadesinin tekrarındaki hikmet; hac ile umre arasındaki müddet zarfında, kalbin Allah'a bağlılığını devam ettirmektir.

"Bu, ailesi Mescid-i Harâm'da hazır bulunmayanlar içindir." Harem-i Şerîf ahalisi için, temettü haccı veya umre ile hacc arasında ihramdan çıkma yoktur. Hâliyle onlar için ne oruç ne de fidye vardır.

"Allah'tan korkun ve bilin ki Allah, azabı pek şiddetli olandır."

İşte bu hükümleri yerine getirmeyi temin eden yegâne şey takvadır. Takva, Allah'ın buyruklarına itaat edip, yasaklarından çekinmektir. Takva; iman edip şirkten korunmak, günahlardan kaçınmak, bütün benlik ile Allah'a yönelerek, Allah'ın, rızasından alıkoyan her şeyden uzak durmaktır. Nitekim Âl-i 'İmrân sûresinin 102. âyetinde, "Ey iman edenler! Allah'a, O'na yaraşır şekilde kulluk edin ve ancak Müslüman olarak can verin." buyrulmaktadır.[106]

❀ ❀ ❀

الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَعْلُومَاتٌ فَمَنْ فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ فَلَا رَفَثَ وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِي الْحَجِّ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ يَعْلَمْهُ اللَّهُ وَتَزَوَّدُوا فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَى وَاتَّقُونِي يَاأُولِي الْأَلْبَابِ ﴿١٩٧﴾

***2:197 Hac** (ayları) **bilinen aylardır. İşte kim onlarda** (o aylarda) **haccı** (kendine) **farz eder** (ihrama girer)**se artık hacda kadına yaklaşmak, günah yapmak, kavga etmek yoktur. Siz ne hayır yaparsanız Allah onu bilir. Bir de** (hac seferinize yetecek miktarda) **azıklanın. Muhakkak ki azığın en hayırlısı** (dilen-*

[106] Bkz. 5/93; 64/16

mekten, insanlara yük olmaktan) ***kaçınmaktır. Ey kâmil akıl sahipleri, benden korkun!***

Bu âyetten de anlıyoruz ki; Müslümanlar da fısk içerisine düşebiliyorlar. Dolayısıyla, Allah, hacc ibadeti sırasında otokontrolü daha bir ciddiye almalarını, fıska düşürecek çirkin davranışlara tevessül etmemelerini tembihliyor. Gerçekten de hac ibadeti maddî-mânevî bazı güçlükleri içermektedir. Bir anlamda, bu ibadet esnasında hayatın özeti yaşanmaktadır sanki. Tevhidî düzlemde birlik ve kardeşlik ruhunu yaşama sınavı verilmektedir.

"*Bilinen aylar*"dan kasıt; şevval, zilkade ve zilhicce aylarının ilk on günüdür. Bu sürenin dışındaki vakitler, farz olan hacc için ihrama girmeye ve haccın rükûnlerini îfaya elverişli değildir.

En büyük hacc (hacc-ı ekber) günü ise, Kurban Bayramı günleridir.

Haccı üzerine farz eden kişinin, kötü sözden, tartışma, çekişme ve fısktan uzak durması; yani şehevî yaklaşımlardan uzak durması, dinî yasakları çiğnememesi, ağız kavgası yapmamaya itina göstermesi gerekir. Buhârî'de kaydedilen bir habere göre Resûlullah (s.a.v), "Kim refs (edep dışı söz) ve fıska yaklaşmadan haccederse, ilk doğduğu günkü gibi günahlarından arınmış olarak hacdan döner." buyurmuştur.

"*Azık alın*" ifadesiyle insanın, gerekli ihtiyacını tedarik edip perişan olmamaya gayret göstermesi istenmektedir. Bu uyarıyla mü'minlere, dünya ve âhiret yolculuğunda gereken azığın temin edilmesi zarureti hatırlatılıyor.

Eğer düşünürsek anlarız ki, hayatımız maddî ve mânevî kalkınmayla gelişir ve istenilene böylece sahip olunur.

Şüphesiz, azığın en hayırlısı takvadır. Yani yaşadığımız müddetçe, her işimizde Allah'ın rızasını ön plâna almaktır. Dünyevî kaygı ve endişelerden uzak bir teslimiyetle Allah'a teveccüh edilmelidir.

"*Siz ne hayır yaparsanız, Allah onu bilir.*" İşte Cenâb-ı Hakk'ın her şeyi bildiğine, O'nun nigâhbânlığında olduklarına inanan gönüller, her daim hayırlı amel yapma şuuru ile uyanık olmaları nedeniyle, akıl sahibi kimseler olarak Allah'a saygı ile itaat içerisindedirler ki; takva da, onların yaşadığı bu hâlin ta kendisidir.

❀ ❀ ❀

لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا مِنْ رَبِّكُمْ فَإِذَا أَفَضْتُمْ مِنْ عَرَفَاتٍ فَاذْكُرُوا اللَّهَ عِنْدَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ وَاذْكُرُوهُ كَمَا هَدَاكُمْ وَإِنْ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلِهِ لَمِنَ الضَّالِّينَ ﴿١٩٨﴾

2:198 *(Hac mevsiminde ticaretle)* ***Rabbinizden rızık istemenizde bir günah yoktur. Arafat'tan*** *(orada vakfeden sonra, seller gibi)* ***boşanıp*** *(hep beraber)* ***aktığınız zaman Meş'ari'l-Harâm'ın yanında Allah'ı zikredin. O, size nasıl hidâyet ettiyse siz de O'nu öylece anın.*** *(Bilirsiniz ya)* ***siz bundan evvel gerçek sapıklardandınız!***

Takva ölçüsü içerisinde, kulların, Allah'ın rızkından istemelerinde bir günah yoktur.

Rızık elde etmek için çalışmak gerekmektedir. Rızık temin edebilme gücü varken çalışmayan kişi, rızıklandırılsa bile, tembelliğinden dolayı hesaba çekilir. Helâl rızık temin etmek için

çalışmak ibadettir. Velev ki hacc aylarında olsun, kişi, rızkını ve yaşamak için gerekli şeyleri temin için çalışmalıdır. Çünkü "Helâl yollardan rızık elde etmek için Allah'ın emrettiği şekilde çalışmak ve bu çalışma sonunda kazanılan şeyleri Allah'ın ikramı olarak kabul etek de, hac gibi bir ibadettir" denilmektedir.

"Arafat'tan geri döndüğünüz zaman, Meş'ari'l-Harâm'ın yanında Allah'ı zikredin."

Meş'ari'l-Harâm, hac menasikinin îfa edildiği yerlerdendir. Arefe günü zevalden itibaren, Kurban Bayramı sabahı şafağın sökmesiyle güneşin doğması arasında Müzdelife'de bir an da olsa durmak, vakfe yapmaktır.

Âyette geçen "zikir"den maksat, hayatımızın her ânında Allah'ın rızasını gözeterek yaşamaktır. "*Meş'ar*; bilmek, anlamak, hissetmek anlamındaki şuur mastarının yer ismi olarak anlamlandırılmasıdır. Hissetme, duyma, bilme yeri; hac sırasında ziyaret edilecek yerlerden her biridir. *Harâm* da, yasak anlamına gelir. *Meş'ari'l-Harâm* tamlaması ise; saygıya değer, ibadet alâmeti taşıyan yer anlamına gelmektedir."[107]

Toparlayacak olursak; Kur'ân'a dayalı bir şuur ile Allah'a teveccüh edip O'nun rızası doğrultusunda bir yaşama talip olmak öngörülmüştür. Bu doğrultuda, samimiyetle, gereken her türlü gayretin içerisinde olmak gerekir. "*Sizi hidâyete ulaştırdığı gibi, sizler de onu zikredin*" ifadesinden bunu anlamış bulunuyoruz.

Hidâyet, hidâyete koşana erişir. Kim Allah'ın hidâyetine tâbi olursa "*...o sapmaz ve mutsuz olmaz*" (20/123) ve "*...her kim Allah'ın hükümlerine saygı gösterirse, şüphesiz bu, kalplerin takvasındandır.*" (22/32)

---

[107] Bkz. Şamil İslâm Ansiklopedisi, Meş'aru'l-Harâm bahsi, C.4, s. 163

Allah'ın zikri, hidâyet üzere olmaktan geçer. Zikir, hidâyete ulaşmanın bir şükran ifadesidir. Hidâyete ermezden evvelki yaşamımızı veya hidâyetten yoksun kimselerin yaşamlarını basiretle görüp tetkik etmemiz; hidâyetin bizleri ulaştırdığı yüce seviyelerden dolayı Rabb'i saygı ile hatırda tutarak, uyanık yaşamın verdiği temiz hayatı elde etmiş oluşumuz derin bir memnuniyeti beraberinde getirir.

İslâm'dan uzak, zelil, hakir, seviyesiz ve hodbin insanların yaşantısına duyulan ikrahla insanlar, İslâm ile bahşedilen değerleri daha iyi anlayabilirler.

"*Allah size hidâyet ettiği için, siz de O'nu zikredin.*" İmanı ve doğru yolu gösterdiği için, O'nu, devamlı şükrederek anmamız gerekir. Emrettiklerini yapmak, yasaklarından kaçınmak suretiyle zikri sürekli kılmak gerekir.

İslâm'ın yaşanması, yayılması ve hâkimiyeti için hiçbir çaba göstermeyen, beşerî sultalardan rahatsızlık duymayan, sadece birtakım sözler söyleyerek veya halkalar oluşturarak O'nun adını zikreden kişilerin yaptıkları bu nevi zikir, Allah'ın istediği zikir değildir.

Allah'ın dinini kaldırıp hevâ ve heveslerden kaynaklanan kanunlarla insanlara hükmedenlere karşı mücadele yapmadan, sadece birtakım sözlerle Allah'ı zikrederek cennetin kazanılacağına inanmak, zandan doğmaktadır. Bunlar ancak şeytan ve yandaşlarının istediği ve yalnız onları sevindirecek hareket ve düşüncelerdir.

❀ ❀ ❀

ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿١٩٩﴾

2:199 Sonra insanların** (beraberce) **döndüğü yerden siz de dönün. Allah'tan** (günahlarınızı) **mağfiret** (buyurmasını) **isteyin. Şüphesiz ki Allah çok yarlığayıcı, hakkıyla esirgeyicidir.

Bu âyeti kerîme de, hidâyetten önceki cahiliye âdetlerinden her ne varsa ondan dönmeyi, sadece Allah'ın buyruklarına göre amelde bulunmayı öğütlemektedir. Çünkü Allah, kulları için en hayırlı ve yararlı yolu göstermiştir. "*İnsanların döndüğü yerden siz de dönün*" ifadesinde, gerek hacda ve gerekse diğer dinî kaideler hususunda Müslümanlar arasındaki farklılıkların ortadan kaldırılması suretiyle İslâm kardeşliğinin pekiştirmesine yönelik vurgular vardır. Allah'a kulluk etmede herkes eşittir. Bu noktada hiçbir kulun imtiyazı söz konusu değildir. Üstünlük ancak takvadadır.

"*Allah, Gafûr ve Rahîm'dir.*" Kullarının acziyet ve zaaflarını bilir; tevbe ettiklerinde rahmeti gereği onları affeder.

❁ ❁ ❁

فَإِذَا قَضَيْتُمْ مَنَاسِكَكُمْ فَاذْكُرُوا اللَّهَ كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا فَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ ﴿٢٠٠﴾

***2:200 Menasikinizi** (hacca ait ibadetlerinizi) **bitirince** (cahiliyette) **atalarınızı** (böbürlenerek) **andığınız gibi, hatta daha kuvvetli bir anışla Allah'ı anın. Artık o insanlardan kimi, "Ey Rabbimiz! Bize** (nasibimizi) **dünyada ver" der ki onun âhiretten nasibi yoktur.*

Dünyevî emellerle avunulup durulacağına, zamanın Allah rızası doğrultusunda geçirilmesi gerekir. İnsanların, bir araya geldiklerinde atalarıyla, soy sop ve maddî değerleriyle övüneceklerine, daha hayırlı işlerlerle meşgul olmalarının gerekliliğine temas edilmiştir.

İslâm gibi aziz bir dine sahip olmanın yanında, hangi geçici değere sahip olmak önem taşır ve insanı zikrullah kadar yüceltebilir ki? Atalar, hocalar, devletler ile övünmek yerine, takdire lâyık ameller işlenmelidir. Zikir ve takva... Müslüman için, budur ancak değer ölçüsü.

Zikrin ve takvanın değerini hakkıyla kavrayamayanlar, dünyadaki geçici şeylerle üstün olunacağı zannı ile hep bu dünyalıkların arkasından koştururlar. Âhiret gibi bir kaygısı olmayan gafiller, hep böyledir. Allah'a sırf dünya için dua eden kişi, her ne kadar âhirete inandığını söylese de, bu hareketiyle âhirete inanmadığını göstermektedir. Çünkü inanmak, yaşamayı gerektirir. Allah'a ve âhirete hakkıyla inanan kişi, yalnızca dünyayı istemez. İçerisinde yaşadığı dünyaya dört elle sarılarak bağlanan, âhireti umursamayan kimseler, elbette bir aldanış içerisindedirler. Bütün gayreti dünya hayatına yönelik olan bu zümre, Allah'a dua etmek için yöneldiği vakit bile dünyayı hatırlar. Çünkü onu meşgul eden, sadece bu dünyadır. Öyle ki, dünya hayatı kendisini kuşatmıştır. Oysa Rabb'imiz tüm insanlara "... *Sizi dünya hayatı*

aldatmasın. Aldatıcı şeytan da, Allah'ın affına güvendirerek sizi kandırmasın..."[108]

❀ ❀ ❀

وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿٢٠١﴾ أُولَٰئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٢٠٢﴾

2:201 Kimi de "Ey Rabbimiz! Bize dünyada da iyi hâl ver, âhirette de iyi hâl ver ve bizi o ateş** (cehennem) **azabından koru" der.

2:202 İşte onların** (o her iki kısmın hacda) **kazandıklarından nasip(ler)i vardır. Allah hesabı pek çabuk görendir.

Bu âyet-i kerîmeden anlaşıldığı üzere, dünyadaki nimetlerden, âhiret unutulmaksızın istifade edilmelidir. "*Bu dünyada iyi hâl ver*"den maksat; bize, sahip olduğumuz dünyalıklarla rızayı ilâhîye kavuşmamız için, o mutlak irade sahibi Allah'tan yardım dilemeyi hatırlatmaktır. Zaten Allah'ın zikriyle uyanık olanlar bu yardımın muhataplarıdır. Âyet, temennide bulunanlardan övgüyle söz eden; âhirete önem vermeyen, dünyayı tek hedef hâline getiren insanları ise genel olarak eleştiren bir mahiyettedir.

Dua ederken, istekte bulunurken, dünya ve âhiret arasında bir denge gözetilmelidir. İslâm, insanları dünyadan el etek çekmeye davet etmez. Dünyanın güzellikleri ve iyilikleri, temiz

[108] Bkz. 7/169; 31/33

nimetleri Müslümanlara mübahtır. Ancak, İslâmî çerçeveler dâhilinde kalmak, iyi niyet sahibi olmak ve pis şeylerden kaçınmak gerekmektedir.

Zaten dünya, iyiliği istemek, İslâmî düsturlar mihverinde yaşamaktır. Bu çerçevede, rızık, başarı, güvenlik, barış, sağlık, izzet, onur, dayanışma, iyilik, merhamet gibi içinde hayır bulunan bütün dünyevî maslahatları haiz olmanın yanı sıra; günah, hastalık, meşakkat, onursuzluk, zillet gibi nahoş şeylerden uzak durulmuş olur. Âhiret iyiliği ise cenneti kazanmaktır.

İşte bu şekilde dua edenlere bir nasip vardır. Bu dengeli yöneliş, onları âhiret azabından da kurtaracaktır.

Hâsılı, insanların bir kısmı, aklını hevâsına tâbi kılar da yalnız dünyayı ister; bir kısmı da, aklını vahye muhatap kılarak hem dünya hem âhiret güzelliğini ister. Evvelkiler, yalnız dünyadan bir nasip alır; âhiretten mahrum kalırlar. Berikiler de, hem dünyadan hem âhiretten nasip alırlar.

❀ ❀ ❀

وَاذْكُرُوا اللَّهَ فِي أَيَّامٍ مَعْدُودَاتٍ فَمَنْ تَعَجَّلَ فِي يَوْمَيْنِ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ وَمَنْ تَأَخَّرَ فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ لِمَنِ اتَّقَى وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٠٣﴾

2:203 Bir de sayılı günlerde Allah'ı zikredin** (tekbir alın.) **Kim iki günde** (Mina'dan dönmek için) **acele ederse üstüne günah yoktur. Kim de geri kalırsa ona da günah yoktur.** (Fakat bu), **takva sahibi için**(dir.) **Allah'tan korkun ve bilin ki muhak-

kak** (hepiniz) **ancak O'na** (varıp) **toplanacaksınız.

Ayette bahsi edilen günlere Eyyâm-ı Teşrîk (Toplanma Günleri) denir.

Teşrîk; kelime olarak, çehresi güzel olmak, doğu tarafına toplanıp yönelmek mânâlarına gelir.

İslâm Hukuku'nda, Kurban Bayramı'nın 1. günü (zilhiccenin 10. günü)yle sonra gelen üç güne birden bu isim verilir.

Teşrîk tekbiri, Kurban Bayramı günlerinde, farz namazlardan sonra getirilen tekbirlerdir. Bu tekbirler, arefe günü sabah vaktinden, bayramın ilk günü ikindi vaktine kadar olan sekiz vakit farz namazların arkasından getirilir.

İmam Yûsuf ile İmam Muhammed'e göre, farz namazlardan sonra bu tekbiri getirmek vâciptir. İster cemaatle isterse münferiden kılınmış olsun, bu tekbirin getirilmesinin gerektiği bildirilmektedir. Müstehap olan, bu tekbirin, bayramın dördüncü günü ikindi namazı da dâhil getirilmesidir.

"*Bu, takva sahibi olanlar içindir.*" Tüm bu düstur ve yönelişlerle Allah-u Teâlâ, kullarına hacdaki mahşerî manzara münasebetiyle, haşr gününü hatırlatıyor. O kalplere haşyet verici manzara karşısında, takva duyguları harekete geçiyor. "*Allah'tan ittika edin ve bilin ki; şüphesiz siz, O'na haşrolunacaksınız.*"

Haşrolup O'na hesap vermeye gideceğine inanan takva ehli kimseler, ellerinden geldiği, güçlerinin yettiği kadar itaat eder ve en küçük bir kusurdan bile sakınmaya çalışırlar. Kendi tutku, arzu, âdet ve alışkanlıklarını bir kenara bırakıp İslâm'ın boyasıyla boyanırlar.

❀ ❀ ❀

وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهِدُ اللَّهَ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ ﴿٢٠٤﴾

2:204 İnsanlardan öyle kimseler vardır ki, onun (bu) dünya hayatına ait sözü hoşuna gider ve o, kalbinde olana Allah'ı şahit getirir. Hâlbuki o, düşmanların en yamanıdır.

Âyetten anlaşılması lâzım gelen mânâ açıktır. Bazı insanlar var ki, işine geleni, çıkarına uygun olanı sağlamak için ne lâzımsa onu yapar. Bunlara makyavelist denirdi; zamanımızda ise, seküler düşünceyi savunanlar onların takipçileri... Âyet, dünyası için çırpınan, fakat âhiretini kazanmayı gözardı edenlerin manzarasını çizmektedir. Dinini iyi kavramamış, düşünemeyen insanlar da, bunlara aldanıp durmaktalar. Meselâ, halklarını uyutmak için, içine kendilerinin girmediği camiler, kiliseler yaptıranlar; beyinlerinde taşıdıkları putları Allah diye dolarların üzerine yazanlar hep bu tip insanlardır.

Konuşan bu mahlûk, kendi nefsinde; hayırdan, samimiyetten, sevgiden, barıştan, haklardan bahseden hoşsohbet biridir. Bunları Cenâb-ı Hakk, Münâfikûn sûresinin 4. âyetinde şöyle tasvir ediyor: *"Onlara baktığında gövdeleri hoşuna gider, konuşurlarsa sözlerini dinlersin. Onlar giydirilmiş odun gibidirler. Her gürültüyü aleyhlerine sanırlar. Düşman onlardır. Sakın onlardan..."*

Tarih boyunca, insanları arkasından koşturan beşerî zanların felsefelerine dayalı sistemler var olmuştur. Bu sistemlerin arkasından koşan susamış insanların arasında, arzuladıkları bu düzenlere kavuşunca birer serapla karşı karşıya kaldıklarını

esefle görenler oldu. Fakat başka başka düzenlerin peşinden sürüklenmekten kurtulamayan bu insanlar, her seferinde yeni bir serapla aldanmış olmaktan ibret almıyorlar. Mitinglerde, meydanlarda atılan nutuklara kanarak başka başka zanların felsefeleriyle ideolojiye dönüşen aldanışlardan kurtulamıyorlar. Dinini iyi kavramamış, düşünemeyen insanlar bilmezler ki; ilâhî vahyi dışlayan kuruluşların hepsi de, insanlığı, çöllerde su ararken seraplarda bunalıma sürükleyen aldatıcılardır.

İçi dışına uymayan, yalancılıkta, dolandırıcılıkta, hilekârlıkta maharet gösteren bu kimselerin, faaliyet vakti gelince, gizledikleri tarafları açığa çıkar. 205. âyet-i kerîmede belirtildiği gibi...

❀ ❀ ❀

وَإِذَا تَوَلَّى سَعَى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفَسَادَ ﴿٢٠٥﴾

2:205 O, yeryüzünde iş başına geçti mi orada fesat çıkarmaya, ekini ve zürriyeti kökünden kurutmaya koşar. Allah fesadı sevmez.

Tatlı dilli, ama sırf şahsî çıkarlarını hayatta gaye bilen bu insanların, bir şeye baş olunca veya bir işe başlayınca, şer ve fesat yönleri belirir. İşte dünya müstekbirleri, nice beyanatları barışçı, evrensel ve insan haklarını gözetir görünen söylevleriyle uyuttukları toplumları sömürmekteler. Dış yüzleriyle insanlara karşı hayırhah görünen bu kimseler, işlerine gelmediği an atom bombaları, kimyasal silahlar vb. tahripkâr araçlarla, karşı safta gördüklerini çökertmek için her türlü şenaati işlerler. Tüm bu

icraatlarını maskeler altında yürütürler. Bu zulümleriyle yeryüzünü verimsiz hâle getirirken, nesilleri de toplu katliamlarla yok ederler.

Bu tip insanlar, kim olursa olsun, kendilerine engel gördükleri kimseleri havra, kilise, cami gibi mabetlere hapsetmeye kalkarlar. Dâvâ sahibi insanlar, bu kimseleri iyi tanıyıp onların tuzaklarına düşmemeye çalışmakla mükelleftirler.

❀ ❀ ❀

وَإِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ وَلَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿٢٠٦﴾ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللَّهِ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ ﴿٢٠٧﴾

2:206 Ona, "Allah'tan kork" denildiği zaman izzet(-i nefsi, cahilâne kibr)i kendisini** (daha fazla) **günah işlemeye götürür. İşte öylesine cehennem yetişir. O, hakikat** [gerçekten de] **ne kötü yataktır!

2:207 İnsanlardan öyle kimse de vardır ki Allah'ın rızasını isteyerek nefsini satın alır. Allah kullarına çok merhametlidir.

İşte, kendi menfaatlerinden başka bir şey düşünmeyen bu insanların, insafa, Allah korkusuna davet edildikleri zaman, cahiliye duygusu ile gururları kabarır ve bu uyarılar karşısında isyanlarını daha da artırırlar. İşte bu kimselerin yeri cehennemdir. O ne kötü bir dönüş yeridir?

Böylesi içi başka, dışı başka olup da parlak sözlerle insanları

aldatanlara karşılık, öyle insanlar da vardır ki; onlar gerçekten, sözleri ile fiilleri birbirine uygun kimselerdir. Yalnız inananlara özgü bu davranış, mü'minlerle kâfirleri ayırt etmede en belirgin ölçüdür. Nasıl ki pratikteki hareketlerine bakarak münâfıkları tanımak mümkünse; keza, mü'minleri de tanımak mümkündür.

Âyet-i kerîmede zikri geçen birinci tip insan; dili tatlı, kalbi kara, şirret, azgın ve riyakâr insandır.

İkinci tip insan ise; imanı sağlam, ihlâsı tam, Allah rızasını kazanmak için her şeyden feragat eden, geçici şeylere değer vermeyen mü'minlerdir. Bu mü'minler bilirler ki; mülk kendilerinin değil, Allah'ındır. Bu bakımdan da kendilerine ne verilmişse Allah'ın rızası doğrultusunda kullanırlar. Bu şuurla hareket ettiklerinden dolayı, en büyük kârı elde etmiş olurlar. Bunlar, Allah'ın has kullarıdır; dine taat uğrunda meşakkatlere tahammül ederek, her cefaya rağmen emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münkeri uygularlar. Bunların bütün nokta-i nazarı Allah rızasıdır. İşte bu mertebede olan kullarına karşı Allah pek re'fetlidir. Allah'ı razı eden kulları Allah da razı eder; onları saadet ve selâm yurdunda ağırlar.

Bu ne güzel bir ilişkidir! Kul, Rabb'ini razı ediyor; Rabb'i de kulunu...

Şimdi de iki insan arasındaki derin farka bir bakalım: Kimileri, insanlara hoş görünmeye çalışarak hasis menfaatler doğrultusunda onları hep aldatan, yalancı, hilekâr, müraî kimselerdir ki; bunları iç yüzleriyle tanıyanlar bile onlardan ikrah ederler. Çünkü onların bu hâli insanlığa yakışmaz. Ötekiler ise; insanlık noktasında gıpta edilecek niteliklere sahip olan, sevilen, sayılan kişilerdir. Onlar, dünyada huzurlu, âhirette de mutlu olacaklardır.

Birinci gruptakiler daima huzursuzdurlar. İkiyüzlülüğün verdiği korkuyla yaşarlar ve Münâfıkûn sûresinde de belirtildiği gibi "...*Her gürültüyü aleyhlerine sanırlar...*" Son derece güçsüzdürler; horluk ve ürkeklik içindedirler. Karakterlerini bozmuş olan bu kimseler, kendi kurdukları dünyalarından da asla vazgeçmezler. Bunlar için âhirette elim bir azap vardır.

İşte bu bozgunculara karşı, mü'minlerin insanlıktan yana mücadele vermeleri ve Allah'ı hoşnut etmek için ne gerekiyorsa yapmaları; hem insanlığa huzur, güven verecek ve hem de âhirette mutlu olma imkânı sağlayacak yegâne nizama sarılmaları istenmektedir.

❀❀❀

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿٢٠٨﴾

2:208 Ey iman edenler! Hep birden sulh ve selâma girin. Şeytan'ın adımları ardına düşmeyin. Çünkü o, sizin apaçık bir düşmanınızdır.

Bu âyet-i kerîme ile Cenâb-ı Hakk, kendisine inanan ve Resûl'ünü tasdik eden kullarına, İslâm'ın bütün hükümlerini ve prensiplerini benimsemelerini, bütün buyruklarını uygulamalarını ve yasakladığı şeyleri güçleri yettiğince terk etmelerini emrediyor.

Müslümanlar, bu davete uydukları zaman, tamamen sulh ve selâmet yuvası olan bir âleme girerler. Öyle bir âlem ki; her yerde itimat ve emniyet rengini verir her şeye.

İslâm'ın mü'minlere farz kıldığı her emir, fıtratın gereğidir. Değerler, haysiyetler, mülkler ve hürriyetlerin, kendilerine itaatin mecburî olduğu Rabbanî hükümlerin yanı sıra beşerî hükümlerin de garanti altına alındığı; kimsenin zan ile tutuklanmadığı, kimsenin kimseye tecessüs edemediği, kimsenin kanının heder olmadığı, kısasın mevcut olduğu bir cemiyet... Her ferdin hukukunun, bahis konusu ferdin akrabasının arzusuna, yakınının himayesine veya sadece hâkim iradesine değil, Allah'ın şeriatının hükmüne bağlı olduğu bir cemiyet... Kesin adalet esası, şûra, yardımlaşma ve nasihat temelleri üzerine kurulan bir cemiyet... Nihayet, insanın insana boyun eğmediği tek cemiyet... Hakîm ve mahkûm tüm insanların sadece Allah'a boyun eğdiği cemiyet...

Toplumun bünyesinde barışı sağlamak, insan haklarına saygılı olup korumaya çalışmak; ancak İslâm dini etrafında toplanarak, tevhid inancını birliğin ve beraberliğin odağı kabul etmek ve İslâm'a göre yaşayıp onu yeryüzüne hükümran kılmakla olur. İşte âyet-i kerîmenin işaret ettiği, iman edenlerin bütün iyi davranışları yerine getirmelerinin mânâsı budur. Bu esenliğin mânâsını bilmeye yanaşmayan imansızlar ve cahiller, bu selâmeti hakkıyla anlayamazlar. İman ve itikat duygusundan mahrum olan toplumlar, ne kadar gelişirse gelişsinler, bilim ve teknikte ne kadar ilerlerse ilerlesinler, İslâm'ın bahşettiği selâmete asla ulaşamazlar; keşmekeş, cinnet, cinayet ve ahlâksızlık girdabında çırpınıp dururlar. Bu cemiyetlerin mensupları kendilerini uyuşturucu maddelere vererek psikolojik hastalıklar, asabî buhranlar içerisine sürüklenirler. İslâm'ın hâkim olmadığı yerlerin durumu genelde budur.

Bu uyarı da gösteriyor ki, meydanda iki yol var: Ya selâmet

yolu İslâm ya da şeytanın yolu sapkınlık. Kim tamamen selâmete girmişse İslâm üzeredir. Kim de yabancı düşüncelerden, nizamlardan, prensiplerden uzaklaşmamışsa, şüphesiz ki o, şeytanın yolundadır. "Hakkın yolu vahdet (birlik) ve İslam'dır. Şeytanın yolu ise, tefrika ve husumet doğuracak, bunlara kaynaklık edecek olan şeylerdir. Allah'ın yolu olan "silm" yolunu bırakıp ihtilaf, ayrılık, batıl ve şer yolları olan şeytanın adımlarına uyarsanız bilin ki; önünüzde çok büyük bir mesele var, ağır ve çetin bir tenkid ve hesaba çekilme var. İnsanlar arasında adaleti ayakta tutmaksızın, yeryüzünü imar ve ıslah etmeksizin, bazı bedeni amelleri yapmakla birlikte sadece imanlı ve Müslüman olduğu iddiası ile yeryüzünde hâkimiyeti ve hilafeti ellerine geçireceklerini zannetmeleri de, Allah'ın Kitabı'ndaki ayetleriyle birlikte yaratıkları üzerindeki ayetleriyle alay etmek demektir." (Menar)

❀ ❀ ❀

فَإِنْ زَلَلْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْكُمُ الْبَيِّنَاتُ فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٠٩﴾

2:209 Size bunca âşikâr deliller geldikten sonra yine kayarsanız bilin ki şüphesiz Allah mutlak galiptir. *(Sun'unda [mahlûkatı en güzel şekilde yaratışında])* ***tam hikmet sahibidir.***

İşte bu kadar uyarı, teşvik, müjde ve korkudan sonra, hâlâ öğüt almayarak Allah'ın sulh ve selâmet yoluna girmeyip hevâlarına takılanlar bilsinler ki; Allah Azîz ve Hakîm'dir.

Azîz'dir; yani galip ve güçlü olan, mağlup edilmesi asla mümkün olmayandır.

Hakîm'dir; yani hüküm ve hikmet sahibi, her şeyi bilen ve gerekeni en güzel şekilde yapandır. Hüküm Allah'ındır. O, koyduğu kanunları, verdiği hükümleri boşu boşuna, rastgele değil, insanların menfaati ve mutluluğu için koymuştur. Çünkü O, hikmet sahibidir. Yani, Şüphesiz ki O ne emretmişse insanlar için hayırlı; neden sakındırmışsa zararlıdır. Allah'a iman etmeyip buyruklarına uymadıkları, nehiy ve yasaklarından sakınmadıkları zaman, mutlaka hüsrana uğrayacaklardır.

❀ ❀ ❀

هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ فِي ظُلَلٍ مِنَ الْغَمَامِ وَالْمَلَائِكَةُ وَقُضِيَ الْأَمْرُ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ ﴿٢١٠﴾

2:210 Onlar** (İslâm'a girmeyenler) **ile Allah'ın buluttan gölgeler içinde meleklerle birlikte kendilerine gelivermesine ve işlerinin bitirilivermesine mi bakıyorlar? Hâlbuki** (bütün) **işler Allah'a döndürülür.

Bu âyet de aynen 209. âyet gibi, uyarı, teşvik, müjde ve azap ile uyarıldıkları hâlde selâmet yoluna girmeyen bütün bahaneci kimselere, "Neden kabul etmeyip duruyorlar? Neyi bekliyorlar? Ne gözetiyorlar?" diye sormakta. Hakk'a tâbi olmakta niçin gevşeklik ve tereddüt gösteriyorlar? Yoksa kıyametin gelmesini mi bekliyorlar?! Kıyamet günü geldiği zaman, duyulan pişmanlıkların kişiye hiçbir faydası olmaz. O Gün herkes dünyada işlediğinin karşılığını görecektir. "*O Gün iş bitmiştir.*" Fırsatlar elden gitmiş ve kurtuluş çaresi kalmamıştır. "*Bütün işler, Allah'a döndürülmüştür.*" İnsanlar, "*Mâlik-i yevmi'd-dîn*" yani

"*Din Günü'nin Sahibi*"nin huzurundadırlar. O Gün, hüküm verici sadece Allah'tır. Kulların, dünyadaki gibi gönüllerince hareket etme şansları olamaz.

Evet, Allah insanı, bir imtihandan geçmesi için bu dünyaya göndermiştir. O, resûlleri aracılığıyla İslâm'ı vahyetmiş ve insana bu gerçeğe inanma veya inanmama özgürlüğünü vermiştir. Ölümün ve kıyametin kopuş zamanını gizli tutmuş, ancak, gönderdiği resûllerle ve yaşanan olaylarla aklını kullanan insanlara bu gerçek olay idrak ettirilmeye çalışılmıştır. Bunu anlatmak için Cenâb-ı Hakk, O Gün görülecek şeyleri bugün göstermez. Aksi hâlde, O Gün, imtihan diye bir şey söz konusu olmazdı. Bu nedenle Allah, insanları şöyle uyarmaktadır: "*Allah'ın, melekleri ile birlikte tüm azametiyle önünüze çıkacağı günü beklemeyin. Hâlbuki o gün iş bitmiştir.*" O Gün insan için bir işi yapıp yapmama şansı yoktur. Çünkü imtihan süresi bitmiştir. Çünkü din gününün sahibi Allah'ın hüküm günü gelmiştir. Ve bütün işler Allah'a döndürülmüştür.

Tüm bu uyarılara rağmen aklını hevâsına râm eden, beşerî sistem ve ideolojilerde düzen arayanlar, keşke Kur'ân ve sünnetin yani ilâhî vahyin aydınlık yolunu görebilseler de; hem dünyaları mamur olsa, hem de ukbâlarında mesud olsalar; ama nafile! Dünya hayatında iki yol var: dileyen iman edip kurtulsun; dileyen inkâr etsin!..

❀ ❀ ❀

سَلْ بَنِي إِسْرَائِيلَ كَمْ آتَيْنَاهُمْ مِنْ آيَةٍ بَيِّنَةٍ وَمَنْ يُبَدِّلْ نِعْمَةَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢١١﴾

2:211 Sor İsrailoğulları'na; onlara nice açık âyet(ler) verdik. Kim Allah'ın nimetini, o (nimet) kendisine geldikten sonra, (küfür ile) değiştirirse şüphesiz Allah, cezası pek çetin olandır.

Âyet-i kerîmede İsrailoğulları'na yapılan bir ikazı görüyoruz. Âyetler, her ne kadar bazı zaman ve toplumları ele almış olsalar da, ihtiva ettikleri mânâ gereğince bütün zamanları ve toplumları kuşatan evrensel mesajlardır.

Âyet, İsrailoğullarına hitap etmekle beraber, tüm insanları muhatap alır. "Ey İsrailoğulları!" yani "Ey insanlar! "Size Hakka delâlet eden ve şükrün davetçisi, vahdeti gösteren ayetleriyle kendisine verdiği "nimetini" -kötü te'vil, başkanlık ve siyaset (yönetme) asabiyeti sebebi ile- onları tefrika ve ihtilaf kaynağı yaparak, ümmeti guruplara, hizblere, mezheplere ve fırkalara bölerek değiştirirse bilsin ki Allah'ın azabı, kanunlarını kulak ardı edip çizdiği yola aykırı davrananlara karşı "şiddetlidir."

"Her kim hakkı, ihlâs ve insafla kendi yolunda talep etmezse, onu bulamaz ve hak ehliyle bir araya gelemez." (Menar)

Hepimiz de biliyoruz ki, Allah insanlara sayısız ve çeşitli nimetler vermiştir; ama tüm bu nimetlere karşın O'nun en büyük lütfu, hayatı anlamlı ve değerli kılan İslâm nimetidir. Her şey bu İslâm nimeti çerçevesinde kullanıldığında hayat gerçek kimliğine kavuşur.

Kim Allah'ın helâl kıldığını haram, haram kıldığını da helâl

kılarsa, yani Allah'ın hükümlerini değiştirirse, bilsin ki; pek acıklı azap onu beklemektedir.

Beşeriyet, her ne zaman bu İslâm nimetini değiştirmiş ise, âhiret azabından önce, yeryüzündeki hayatında bedbaht olmuştur. İşte günümüz dünyası gözler önünde. Güven, emniyet ve adaletten eser yok; yolsuzluk, rüşvet, faili meçhul cinayetler, sadece mazlum ve zayıflara uygulanmak için konulan yasalar... Tüm bunlar, "*Ey iman edenler! Cümleten selâmete girin...*" davetine uymayan kimselere Allah'ın bir azabı değil de nedir? Kim Allah'ın kulları üzerindeki nimeti olan kuvvetli iman duygusunu değiştirirse; mutlaka bu azaba duçar olacaktır.

❀ ❀ ❀

زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَيَسْخَرُونَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ اتَّقَوْا فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٢١٢﴾

2:212 Küfredenlere dünya hayatı pek süslendi. İman edenlerden kimiyle** (Bilâl, Ammar, Suheyb gibi fakirlerle) **eğleniyorlar. Hâlbuki takvaya eren** (o mümin)**ler kıyamet gününde onların üstündedirler. Allah kimi dilerse ona hesapsız rızık verir.

Aslında dünya hayatı ve nimetleri bütün insanlık için süslenmiştir. Bütün insanlar, kalplerinde taşıdıkları bu arzulardan yasak olanlarla, yasak olmayanlar arasında imtihana tâbi tutulurlar. Bu imtihanda, hevâsına düşkün olan veya dünyaya muhabbeti aşırı olanlar, dünyadan başka bir şey istemezler. Bu durum onları öylesine seviyesiz bir hâle getirir ki; artık maddeyle övünüp böbürlenirler de, maddî açıdan zayıf ve fakir olanları hor

görürler. Mânâda değil de, maddede anlam bulmaya çalışan seviyesiz, cahil kimselerin mantığı budur.

Firavunlar, Nemrutlar, Ebû Lehebler, Ebû Cehil ve yandaşları Allah'ın bahşettiği servetlerle zevk u sefa içinde yaşarlar da, âhireti inkâr ederler. Bunlar, aldatıcı, lüks ve şatafatlı şeyler arasında gururlanıp etraflarını hor görür; zayıf insanları sömürerek, kendi faydalarına olan her şeyi gerçekleştirirler. Gözlerini, eşyanın gerisindeki şeye çeviremiyorlar. Allah'ın nizamındaki ulvî değerleri akledemediklerinden, takva yolunda her şeyini feda eden veya bu uğurda dürüstlükle hayat sürdürüp her türlü ezaya, cefaya katlananlarla alay ediyorlar.

O takva sahipleri, dünyanın geçici metaına hırsla bağlanıp düşmezler. Bilâkis, ellerindeki mevcut imkânlarla Allah'ın dinini yeryüzüne ikame etmek için çırpınırlar. Onlar, insanlığı daha yücelere ve kemâle erdirmek için bütün gayretlerini kullanırlar. Mü'minin değer verdiği ölçü de budur. Bunu algılayamayan sefihler, bu izzete ermiş mü'minleri anlayamayıp onlarla alay ederler elbette. Küfrün, cahiliyenin ölçüsü budur. Takva sahibi kimselerin süsleri, Allah rızası doğrultusunda sahip oldukları şeylerdir. Bunlar, sefihlerin istihzalarına aldırmadan yollarına devam etmeye çalışırlar. İşte bu mü'minler, dünyada, insanlık noktasında cahil ve kâfirlerin üstündedirler. Kıyamet gününde ise, zaten onların üstündedirler.

Meryem sûresinin 68. âyet-i kerîmesi, O Gün zalimlerin, müstekbirlerin ve diktatörlerin zelil olup ayaklar altında diz çökecekleri sahneyi canlandırmaktadır. "*...onlara, azap üstüne azap tattırılacaktır.*" İşte buna mukabil, Allah, mü'minlere daha hayırlı şeyleri, daha bol rızıkları biriktiriyor. Hayırlı gördüğü şeyleri, dünyada ve âhirette dilediği gibi verecektir.

"Allah dilediğine hesapsız rızıklar verir."

O, ihsan eden Vehhâb'dır. Dilediğine bol bol verir. Çok kere kâfirlere de verir; fakat onlar, bununla azgınlık ederler. Kimine lütfundan verdiği gibi, kimine de kahrından verir. Dünya metaına ve değerlerine köle olanlar, asla yücelemeyen insanlardır.

İşte Allah, ölçü ve değerleri, kâfirlerin mü'minlere karşı besledikleri zannı, kâfirlerin ve mü'minlerin kendi katındaki hakikî değerlerini böylece ortaya koyarak; insanların geçici dünya alâyişine kapılmamalarını, bilâkis, dünyada da ukbâda da hakikî değer ölçüsü doğrultusunda takvaya ermelerini bildirmektedir.

Ne mutlu takva ile üstünlüğe kavuşanlara!

Evet, dünya zinetlerinin helâllerinden, zevk ve sefaya düşmemek kaydıyla, istifade edilmesinde bir vebal yoktur. Fakat sadece dünya hayatı gözünü bürümüş kimsede hayır yoktur. İnsan ilâhî çerçeve içerisinde kazanıp yine bu duyarlılıkla harcamalıdır. Hakikî mü'minin gözü hep Rabb'inin rızasındadır.

❀ ❀ ❀

كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَأَنزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِيمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِهِ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ﴿٢١٣﴾

2:213 İnsanlar bir tek ümmetti** (kimi iman etmek, kimi küfre sapmak suretiyle ihtilâfa düştüler). **Binaenaleyh Allah** (rahmetinin) **müjdeciler**(i, azabının) **haberciler**(i) **olmak üzere** (onlara) **peygamberler gönderdi ve beraberlerinde -insanların ihtilâfa düştükleri şeyler hakkında aralarında hüküm vermek için- hak** (ve gerçek) **kitaplar da indirdi. Hâlbuki kendilerine apaçık deliller geldikten sonra birbirine karşı olan ihtiras ve hasetten ötürü ihtilâfa düşenler; o** (kitap) **verilenlerden başkası değildir. İşte Allah** (böylece) **iman edenleri, kendi iradesiyle, hakkında ihtilâfa düştükleri hakka** (gerçeğe) **ulaştırdı. Allah kimi dilerse onu doğru yola iletir.

Hz. Âdem'le başlayan ümmet, tek dine bağlıydı; yani hak din ve fıtrat üzereydi. Nitekim Resûlullah (s.a.v) "Her doğan, fıtrat üzere dünyaya gelir" buyurmuştur. Rûm sûresinin 30. âyetinde de, "*Sen yüzünü hanif olarak dine; Allah insanları hangi fıtrat üzere yaratmışsa ona çevir. Allah'ın yaratışında değişme yoktur...*" denilmektedir. Ne var ki farklı eğilimler içerisinde yaratılan insanlardan kimileri akıllarını ilâhî vahiyle yönlendirip tevhid üzere yaşarlarken; kimilerinin de, nefislerinde galip gelen arzuları sebebiyle ancak kendi menfaatlerine olan şeyleri elde edip işine gelmeyen şeyleri attıklarından, tabiatlarında bâtılın sevgisi yer etmiştir. Haktan sapmış bu insanların hak etrafında birleşmeleri mümkün müdür?

Allah'ı, Resûl'ü ve Kitab'ı bir olanın tefrikaya düşmesi asla söz konusu olamaz. Eğer bir yerde tefrika varsa; orada ya çekememezlik ya da bu üç ana hedefin birinden sapma vardır. İşte Allah, bu üç ana umdeyi katma ve çıkarmalardan korumak için, belli aralıklarla yeni yeni resûller göndermiştir.

"*İnsanlar bir tek ümmetti*" ifadesindeki "*ümmet*"; mutlak olarak bir şey üzerine içtima edip birbirlerine uyan insanlardan müteşekkil cemaat demektir. İşte resûller, insanları bir ümmet kılacak kitapla hak üzere gönderilirler.

Ümmet, imam kelimesi ile aynı kökten gelmektedir. Her Peygamber birer imam, rehber olarak kabul edilir ve ona tabi olanlara da onun ümmeti denilir. İnsanlar hayır ve şer imamlarının önderliğinde, onların izince giden ümmetler halindedirler ve kıyamet gününde her ümmet imamlarıyla birlikte çağrılır.[109]

Yarattıklarımızdan daimi hak ile doğru yolu bulan ve onunla adil davranan bir ümmet vardır.[110]

Allah'ın insanlara gönderdiği resûllerin temel görevi; Allah, tevhid, Allah'a ibadet ve hayat düzeninin keyfiyeti konularında insanlar arasında mevcut olan ihtilâfları çözmektir. Onlar, Allah'tan vahiy ile getirdikleri yegâne hakkı insanlara bildirmek için gönderilmişlerdir.

İnsanlar arasındaki ihtilâflar, ancak Allah'tan gelen hakka bağlı kalınarak çözülür. "Hak" tektir; o da, Allah'ın resûlleri aracılığı ile bildirdiği haktır. Ona muhalif olan her şey bâtıldır. "*Kitab'ı hakla gönderdik*" buyruğu da buna işaret etmektedir. Hakkı isteyenler, Allah'ın indirdiği şeylere tâbi olsunlar ve O'nun hükmüne bağlansınlar.

Müslümanların bir kelime etrafında toplanmaları, onların kuvvetli bir birliği oluşturmaları anlamına geliyorsa; tefrika da, o kuvvetli birliğin bozulmasını ifade eder. İhtilâfa düşmelerinin

---

[109] Bkz. 7/38

[110] Bkz. 2/134; 7/181

asıl sebebi de, hakkı içeren delillerin olmaması değil, hevâ ve heveslerine uymaları ve üstünlük taslamalarıdır. İşte âyetteki "*bağy*" kelimesinin mânâsı budur.

Ayrılıklara neden olan birçok sebep vardır. Baş olma hevesi, bencillik, kibir, haset gibi etkenlerin yanında, dinin temel kaynağı olan Kur'ân'ın muhkem hükümlerine rağmen, Kitab'ın değerine eşitlenen kaynaklar üretmek; Resûlün vahyî uygulama alanı olan sünnetini yaşatacak yerde, onun kutsallığını iddia edip şefaatine nail olmak için ruhbanları, yatırları, kutub sayılanları aracı kılmak, önemli sapmaları beraberinde getirmekle kalmaz; bu tür sapkınlıklara düşenlerin muvahhidlerle olan ilişkilerinde tefrika da kaçınılmaz olur. Ayrıca, Kur'ân'daki sıfatları yeterli görmeyerek başka isimlerle künyelenip insanları kendi ideolojilerine çekmeye çalışanlar birçok ayette kınanmıştır.[111]

İlâhı tek olanın cemaati de tektir. Dini, ilâhı, kitabı, kaynağı, rehberi, önderi tek olanların birlik olmamaları için hiçbir sebep yoktur.

İnananlar, O'nun hükmünü itiraz etmeksizin ve şüpheye düşmeksizin kabul etmedikleri sürece ayrılık ve tefrikadan kurtulamazlar.

Vahiyden başka kaynak tanıyanların ayrı ayrı gruplaşmaları normaldir. Vahiyden başka kesin kaynak kabullenmeyen aziz mü'minlerin birleşmesi ise büyük hayırdır. Allah, vahy-i ilâhîyi ölçü edinenleri doğru yola iletir.[112]

---

[111] Bkz. 3/19, 64; 23/53

[112] Bkz. 2/2; 6/153

Allah ancak, gerçeği ihlâsla bulmak için çalışanları doğru yola eriştirir.[113]

İşte Müslüman cemaatin oluşmasındaki temel ölçü, Allah'ın Kitab'ını kaynak almak ve ona sımsıkı sarılmaktır.

Ayrılıkların nedenlerini gözetmeyen ve ihtilâfların çözümü için tarafları, tüm cahilî kültür ve ön yargılardan arınmış bir taleple Kur'ân'a yöneltmeyen bir birlik çağrısı, ayrılıkları bertaraf edemez.

❀ ❀ ❀

أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلِكُمْ مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَّاءُ وَزُلْزِلُوا حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ مَتَى نَصْرُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ ﴿٢١٤﴾

2:214** (Ey müminler!) **Yoksa siz, sizden evvel geçenlerin hâli başınıza gelmeden cennete girivereceğinizi mi sandınız? Onlara öyle yoksulluk**(lar) **ve sıkıntı**(lar) **gelip çattı ve** (çeşitli belâlarla) **sarsıldılar ki, hatta peygamber**(leri) **maiyetindeki müminlerle birlikte, "Allah'ın yardımı ne zaman?" diyordu. Gözünüzü açın; Allah'ın yardımı yakındır muhakkak.

Âyetten anlaşılan odur ki; her şeyin bir bedeli vardır. Talip olacağımız şeylerin değerine göre bedel ödememiz gerekir. Biz inananlar, rızayı ilâhîye giden yolun kavuşturduğu cennete talibiz. Bu yolculukta, gereken çalışmalar yapılmadan ilerlenemez.

---

[113] Bkz. 4/175; 29/69; 39/18

Nasıl ki bir beldeye selâmet içerisinde gitmek için gereken tedbirler alınıyor, hazırlıklar yapılıyorsa; ilâhî rızaya giden yolda da gerekenler yapılmalıdır. Her yolculuğun kendine göre engelleri, sıkıntıları vardır. Bu engelleri aşmaya çalışmadan hiçbir hedefe varılmaz. Engelleri büyük bir azim ve sebat ile aşmalıyız ki istediğimiz menzile varalım.

İnanan kişiler olarak bizim bu hayat yolculuğunda varmak istediğimiz yer cennettir. Elbette cenneti kazanmak hiç de basit değildir. Bizler dünyadaki geçici evleri ve nimetleri elde etmek için ne gayretler, ne çabalar sarfediyoruz. Tüm sahip olduklarımızı, terimizle, gayretimizle elde ettiğimiz servetimizi bedel olarak verip almıyor muyuz?

Hiçbir şeye bedelsiz sahip olunamıyorsa, bizler bu gerçekten hareketle, dünya ve âhiret muhasebesini iyi yapmalıyız. Bırakıp gideceğimiz şeyler için ne bedeller ödüyoruz? Sonsuz hayattaki cenneti kazanmak için de, bedel olarak, mal ve can feda edilmeli. Bizden öncekiler bu uğurda ne üzücü, ne ezici sıkıntı ve zorluklar geçirdiler; ama bu uğurda her şeyi göğüslediler, menzile vardılar. Bizler de onlara gıpta ederek, Fâtiha sûresindeki duamızı yapıyor ve diyoruz ki: "Yâ Rabbî! Bu kutlu yolda o yolcularını erdirdiğin gibi, bizi de nimete erdirdiklerinin yoluna ilet!"

Elbette, cennete girmeye hazırlanan kimselerin, inandıkları yolun direktifleri doğrultusunda yaşamaları ve o yolda dâvâ sahibi olmaları gerekir. Dâvâ sahibi kimseler; tüm benlikleri ile o yola kendilerini adayanlardır. Onlar, bu uğurda başlarına gelen musibetlere sabrederler.

Ey Müslümanlar! Siz de, imtihan edilmeden cennete girivereceğinizi mi zannediyorsunuz? Hayır, böyle zannetmeyin!

Çünkü ancak hak edenler cennete girebilir. Cennet ise, hak yolda mücadele verirken karşılaşılacak her türlü musibete Allah için sabredenleredir. İnanan da inanmayan da, mallardan, canlardan, ürünlerden eksiltilmekle denenmektedir. İşte inananlar, bu imtihanı kazanmaya çalışanlardır.

Ve insanlar, inandık deyince, denenmeden bırakılacaklarını sanmasınlar. Allah elbette doğruları da, yalancıları da ortaya çıkaracaktır.

Tarih boyunca, Müslüman'ım diyenler öyle zanlara itibar etmişlerdir ki; sadece birtakım söz ve zikirlerle cennetin kazanılacağını düşünme yanılgısına düşmüşlerdir. Bunu iddia edenler, insanlara, "Yeter ki siz, bize ve bizim söylediklerimize bağlanın; söylediklerimizi yapın. İşte o zaman, cennetin en üst tabakasına erişirsiniz" derler.

Bu hususta farklı yalanlar da söz konusu. Meselâ; mücahidlikten dem vururlar, sloganlar atarlar... Ama o yol uğruna hiç mücadele vermez ve hiçbir fedakârlığa katlanmazlar. Takvalı olmak isterler; ama dünyevî beklentiler uğruna ibadetlerinden vazgeçerler de, Allah'a ittikayı anlamaya özen göstermezler. Vahdetten söz ederler; ama vahdetin yalnızca kendi cemaat ve tarikat liderlerinin etki alanının dâhilinde mümkün olacağını iddia ederler de, ümmet kavramının ne anlama geldiğini düşünmezler. Kur'ân'ın âhirette kendilerini kurtaracağına inanır, hatimler indirirler. Belli gecelerde, belirledikleri sûreleri okurlar; ama bir kez olsun açıp da bu sûrelerin mealini okuyarak, acaba bu âyetler ne anlama geliyor, diye kafa yormazlar. Müslümanca ölmek isterler; ama nasıl Müslümanca yaşanır, bilmezler.

Müslümanca ölmenin bedeli; işittim, iman ettim, itaat ede-

ceğim demek ve bu ahde uygun yaşamaktır. Kişi, Allah'ın hükümlerine rağmen bir seçim yaparak hevâsına uyarsa; Allah'a ve O'nun Resûl'üne karşı gelirse, Müslümanlığının bedelini ödeyememiştir. Henüz yüreklerinde İslâm'ın hâkimiyetini kuramayanlar, cennetin bedelini nasıl ödeyebilirler?

İnancının gereğini yerine getirmeyenler, sefih bir hayatın zebunu olurlar. Bu sefih hayattan kurtulmanın tek yolu, inancının gereğini yerine getirmektir. Cennet de ancak böyle kazanılır.

Namaz, oruç, hacc gibi ibadetleri ihlâsla yapan; fakat Allah'ın dinini hâkim kılmak için fitneyle mücadele etmeyen veya mücadelede başına gelen musibetlere sabretmeyip isyan edenler hesaptan kurtulamazlar.

Evet, Allah yolunda mücadelede gerekenler yapılırken, Allah'tan yardım istemeliyiz. İman; cihad, sabır, sebat ve Allah'a yöneliştir. Yardım, bu düstur üzere hareket edenlere gelir. Müslüman, yardımı ancak Allah'tan bekler. Ve Müslüman, Müslüman'a yardım elini uzatır. Gayrimüslimlerden yardım dilenme hamâkatine düşmez.

İnsan çalıştığının karşılığını alacağına göre, bu gerçeği idrakle, cennet karşılığında bedel olarak ne gerekiyorsa onu yapmalıdır. Müslümanlar olarak, bu bedeli ödemeye birbirimizi davet edelim. Ne mutlu o gönül erlerine!..

يَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنفِقُونَ قُلْ مَا أَنفَقْتُم مِّنْ خَيْرٍ فَلِلْوَالِدَيْنِ وَالْأَقْرَبِينَ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ ﴿٢١٥﴾

2:215 Onlar, hangi şeyi nafaka olarak vereceklerini sana sorarlar. De ki: "Maldan vereceğiniz şey** (evveliyetle [öncelikle]) **ananın, babanın, akrabanın, yetimlerin, yoksulların, yol oğlunun** (misafirin hakkı)**dır. Her ne hayır işlerseniz şüphesiz Allah onu çok iyi bilen** (mükâfatını veren)**dir. "

Allah yolunda topluca mücâhede ederken, aile şuuru içerisinde olmak gerekmektedir.

Fitnenin kalkması ve İslâm'ın hâkim kılınması mücadelesinde, cennet karşılığında canını satan erlere ne denli ihtiyaç varsa; bu yolun desteklenmesinde maddî güce de o denli ihtiyaç vardır. Müslümanların zorluklara, meşakkatlere, harplere dayanabilmeleri için infak zarurîdir. Ayrıca, yardımlaşma; cemiyetin fertleri arasında sevgi ve şefkatin doğmasını sağlayan, şuurlardaki tefrikayı kaldırıp mü'minleri birbirine bağlayan maddî-mânevî kalkınma aracıdır.

Allah'ın bizlere bahşettiği nimetleri, rızasını gözeterek, O'nun istediği şekilde, istediği yerlerde sarf etmek gerekir; bu itaat veren için hayırlı, alan için hayırlı, cemiyet için hayırlıdır. Ama günümüzde, gelir dağılımının dengesizliği ve maddî imkân sahiplerinin keyfî harcamaları yüzünden, ne yoksullar gereği gibi destekleniyor, ne de fitneyle mücadele için harcama yapılıyor. Müslümanlar, hiç de gerekli olmayan şeylere yaptıkları harcama-

lar yüzünden infak gibi büyük ecir kazandıran ibadeti îfa etmekten mahrum kalmaktalar.

İnsanın, kendini sefalete düşürmeden, sefalet içerisinde olanlara ilâhî ölçüler dairesinde yardım etmesi, şükrün ifadesidir. İlâhî buyruklarda, özellikle fitneyle mücadele yolunda harcamak teşvik edilmektedir. Hayatın gereksiz harcamalarından vazgeçen herkes, bu kutlu ibadeti yerine getirme imkânı bulur ve dolayısıyla gerçekten mağdur insanlara el uzatılmış olur. Ama Müslüman'ın yapacağı infakla, sakın ola ki, yardım edilenin sefahatine sebep olunmasın! Birinin sefaletine sebep olmak da vebal getirir insana. Ancak kimsenin sigara ve televizyon giderlerini karşılamak zorunda da değilsiniz. "Mazluma dini sorulmaz" denilse de, İslâm'a ve insanlara zarar verecek şeylere sebep olmamaya dikkat etmek gerekir. Müslümanlar maddî yardım kadar, hatta daha fazla, mânevî yardımda bulunmaya önem vermeliler.

Bu infak, merkezden muhite yayılarak geniş bir halka teşkil eder. Herkes kendi yakınını gözetirse, yaralar çabucak sarılır. Bu tavsiyelerle, Müslüman cemaati kuvvetli bir birlik hâline getirilmektedir. Akrabalık bağları kuvvetlendirilmiştir. Merhamete yönelik bu dayanışma ile o küçücük, zayıf yetimlere uzanır eller. İzzet-i nefislerinden dolayı istemeyip susanlara; çok zaman, kendi memleketlerinde zengin olan, fakat şimdi oradan ayrı düşmüş olmaları itibariyle muhtaç düşmüş yolculara merhameten el uzatmak, insanı Rabb'in rızasına eriştirir. Hayırlar, gösteriş ve "desinler"den sakınarak, sadece Allah'a itaat düşüncesi içerisinde, ihlâs ile yapılmalıdır.

❀ ❀ ❀

كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تَكْرَهُوا شَيْئًا وَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَعَسَى أَنْ تُحِبُّوا شَيْئًا وَهُوَ شَرٌّ لَكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢١٦﴾

2:216** (Ey müminler!) **Sizin hoşunuza gitmediği hâlde uhdenize, kıtâl** (düşmanlarla savaş) **yazıldı** (farz edildi). **Olur ki bir şey hoşunuza gitmezken o, sizin için hayırlı olur, bir şeyi de sevdiğiniz hâlde o da hakkınızda şer olur. Allah bilir, siz bilmezsiniz.

Sulh ve selâmet içerisinde yaşamak için cihad etmek lâzımdır. Cihad, onurlu bir duruşun, haksızlığa ve zulme karşı baş kaldırışın adıdır. Cihad, Hakk'ın sesinin halklara ulaşması için gösterilen çabadır.

Cihad; İslâm'ın korunması, yayılması için her türlü çalışmada bulunmaktır. Daha açık bir ifadeyle; dini, müdafaa ve muhafaza ederek yeryüzüne hâkim kılmada, canı, malı ve zihnî kuvvetleri Allah yolunda kullanmak, o yolda feda etmektir. İnsanın, maddî-mânevî bütün varlığını Allah yolunda ortaya koyarak O'nun düşmanlarını ortadan kaldırmak için savaşması cihaddır.

Ey mü'minler! Şu veya bu nedenden dolayı savaştan hoşlanmamak, sizler için doğru değil. Çünkü savaşmakla, Müslümanların direnci artar, zulüm bertaraf edilir. Hak ve adaletin tesisiyle sulh ve selâmete erişilir.

Küffara karşı savaşma imkânı varken savaşmamak, küffara boyun eğmeye mecbur kılar; zulüm ve zillet altında yaşanmaya mahkûm olunur. Bazı kimseler vardır ki, böylelerini ancak

ölüm temizler. Mü'minleri dinlerinde fitneye düşüren, onlarla savaşan, onları yurtlarından çıkaran müşriklerle savaşmak gerekir. Tevhîd-i Hakk ile "*silm-i tâmme*" (eksiksiz barış)a gireceksiniz. O hâlde "*Fitne kalmayıp din yalnız Allah'ın oluncaya kadar savaşınız...*"[114]

Cihaddan uzak kalıp keyfî ve rahat yaşamak hoşumuza gider; ama bu defa da, pasif ve âtıl yaşamın getirdiği şerlerin sonucuna katlanmak zorunda kalırız. Hoşunuza gitmese de, cihad üzere yaşamak dünyada aziz, ukbâda mes'ud kılar bizi. Şahadetlere, zaferlere, ganimetlere erişilir cihadla.

İşte Allah, meşakkatli ve zahmetli olan, insanın hoşuna gitmeyen farzları koyarken; diğer taraftan o meşakkatleri kolaylaştıran, o acıları gideren, insanın kısacık görüşünün anlayamayacağı hayırlar ve hikmetler tahakkuk ettirir. Kim bilir, belki bu acıların ötesinde hayırlar vardır. O sevilen şeylerin gerisinde de şerler vardır. Allah bilir, siz bilmezsiniz.

İnsanlar, ne kadar ilim sahibi olsalar da bütün hayırları ve şerleri bilemezler. Bunu hakkıyla bilen Allah'tır. Bu sebeple, hayrımız için bizlere emirler verir, şerden korunmamız içinse nehiyler koyar. Bir insan, isterse cihad etmesin, keyfince yaşasın oturduğu yerde; yine de başına her ne gelecekse o gelir. Bugün canını, malını Allah yolunda kullanmaktan gafil olup kaçınan insanların, trafik kazalarında veya çeşitli belâ ve musibetlerle, her şeyleri telef olmuyor mu? Ne olur imkânlarımızı Allah'ın rızası doğrultusunda kullansak da, rahmete erişsek?..

❀ ❀ ❀

[114] Bkz. 2/193; 9/20-22; 25/52

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ وَصَدٌّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفْرٌ بِهِ وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ وَلَا يَزَالُونَ يُقَاتِلُونَكُمْ حَتَّى يَرُدُّوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَاعُوا وَمَنْ يَرْتَدِدْ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُولَئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢١٧﴾

2:217 Sana haram olan o ayı, o ayda harp etmeyi sorarlar. De ki: "Onda** (o ayda) **harp etmek büyük** (günah)**tır,** (insanları) **Allah yolundan menetmek, onu inkâr etmek,** (ziyaretçilerin) **Mescid-i Haram'a gitmelerine mani olmak, onun halkını oradan çıkarmek ise Allah katında daha büyük** (günah)**tır. Fitne katilden** [öldürmekten] **de beterdir." Kâfirler, güçleri yetse, sizi dininizden döndürünceye kadar sizinle savaşmalarında devam edeceklerdir. İçinizden kim dininden döner de o, kâfir olarak ölürse onların** (o gibilerin) **yaptığı** (iyi) **işler dünyada da, âhirette de boşa gitmiştir. Onlar "o ateşin** (cehennemin) **yârânıdır** [cehennemliktirler]**. Onlar orada** (bir daha çıkmamak üzere) **ebedî kalıcıdırlar.

Bu âyet-i kerîme bütün zamanları kapsayan ahlâkî öğütler ve sosyal direktifleri ele almaktadır.

Tebliğ özgürlüğünü savunmak, haksızlık ve saldırıya karşı koymak, saldırganlarla savaşmak, her zaman ve her yerde meşrudur. Düşmanın işkenceci, baskıcı ve acımasız nitelikte olması

ise, karşı saldırıyı daha da haklı kılmaktadır. Kâfirler ellerinden gelse, zaman ve şartları hiç gözetmeksizin, Müslümanları dinlerinden döndürmek için her türlü eziyeti uygulamaktan geri durmazlar.

İşte bu hak düşmanı kimseler, Müslümanların ufacık bir yanılgısını, büyük yaygaralar koparark koca bir cürüm, bir cinayet gibi göstermekten en ufak bir sıkılma, arlanma duymazlar. Bu acımasız zalimler, yanlarına aldıkları yandaşlarıyla birlikte, el altından silahlar satarak, insanları birbirine kırdırarak oluk oluk kan akıtırlar. Sekiz seneye varan İran-Irak savaşı ve yıllardır İsrail'in Kudüs'ü işgal edip halkına çeşitli işkenceler uygulayışı esnasında hiçbir sorumluluk duymayan Batı'nın, -yine kendi silahıyla güçlendirdiği- iş birlikçileri eliyle bütün şiddetini kullanması bunun ifadesi değil midir? Ürettikleri silahları pazarlama ve de ülkeleri çökertme uğruna acımasızca ve en sinsi plânlarla oynayan bu emperyalist güçler, elde ettikleri ülkelerde, maşalarıyla, menfaatleri doğrultusunda iş yapmaktadırlar. İnsan haklarına dair söylemler ve barış maskesiyle örtmeye çalıştıkları yüzlerini, Kur'ân-ı Kerîm bizlere, geniş boyutta tanıtmaktadır.[115]

İşte burada da onlar, Resûlullah (s.a.v)'a, kendisi suçlu pozisyonundaymış gibi çıkışarak, haram aylarda savaşmanın hükmünü soruyorlar. Cenâb-ı Hakk, Resûlullah (s.a.v)'a şu cevabı verdiriyor: "*Haram ayda savaşmak Allah katında büyük bir suçtur. Ancak, Allah'ın yolundan alıkoymak, İslâm çağrısını engellemek, Allah'ı inkâr etmek, insanların Mescid-i Harâm'ı ziyaret etmelerini önlemek, halkını türlü eziyetlerle oradan çıkarmak, Allah katında, savaşmaktan daha büyük günahtır.*" Bunların tümünü

[115] Bkz. 2/204-205

kâfirler, haram aylar içinde yapıyorlardı.

Resûlullah (s.a.v), Abdullah b. Cahş'ı, bir seriyyenin başına komutan tayin ederek gönderdi. Seriyye Nahle denen yere vardığında, müşriklerin de dâhil olduğu Kureyş'e ait bir kervanla karşılaşıldı. Müslümanlar kervana saldırıp bir kişiyi öldürmüş, geri kalanları da Medîne'ye getirmişlerdi. Olayın, recebin sona erdiği gün mü, yoksa şabanın ilk günü mü meydana geldiği tam olarak bilinmemekteydi. Bu haber Kureyş'e ulaşınca, Kureyş ahalisi ve onların müttefikleri bu olayı Müslümanlar aleyhine büyük bir propaganda malzemesi yaptılar. Oysa bu insanlar, on üç yıl boyunca, sadece Allah'a inandıkları için Müslümanlara en acımasız işkenceleri yapmışlardı. İşte kâfirlerin düşmanlığı hep böyledir. Günümüzde de sapan taşlarıyla haklarını savunmaya çalışanlara, tanklarla, toplarla müdahale eden zihniyet hep aynı zihniyettir.

"*Kâfirlerin güçleri yetse, dininizden döndürünceye kadar sizinle savaşa devam ederler.*" Bu gayelerine ulaşmak için ellerinden gelen her şeyi yaparlar. Müslümanlığı simgeleyen başörtüsünü dahi görmeye tahammül edemeyip kırmızı görmüş boğalar gibi saldırırlar. Onlar sizi İslâm'da fitneye düşürmek ve dininizden döndürmek için her türlü şeytanî oyunu oynarlar. Onlar, birbirlerini sevmeseler, birbirleriyle dost olmasalar bile, sırf İslâm'ı yok etmek ve Müslümanları dinlerinden döndürmek için hemen iş birliği yaparlar. Bu gerçeği Müslümanlar akıllarından çıkarmamalıdırlar.

Zamanımızda, çoğu yerde, İslâm sadece isim olarak vardır. Kâfirler, İslâm'ı Allah'ın istediği şekilde yaşamadıkları, yani gerçek Müslüman olmadıkları hâlde kendilerine, babalarından kalma, İslâm'dan zannettikleri birtakım âdetlerden dolayı Müs-

lüman adını takanlara bile tahammül edemezler. İnsanların, bu sıfatı kendilerine isim olarak vermelerinden bile rahatsız olurlar ve bu insanlara düşman kesilirler. Günümüzde başörtüsüyle alâkalı sorunlar bile, bunun bariz bir göstergesidir. Bu tıynet onların özelliğidir; ama mü'minler bunların karşısında, dinlerine ve dinî değerlerine bir kal'a gibi sarılmalı; tüm bu şirretliklere karşın, asla taviz vermemelidirler.

Fakat taşıdıkları değerlerin farkında olmayanlar, ciddî bir zulüm ve işkence altında olmadıkları hâlde, kabul ettikleri dinî değerlerinden dünyalıkları adına uzaklaşanlar, hangi özürle Allah'ın huzuruna çıkacaklar? Bir Müslüman'ın, gelip geçici dünyalıklar uğruna değerlerinden vazgeçmesi asla düşünülemez; ancak, ölüm veya herhangi bir uzuvdan mahrum kalma tehlikesiyle karşı karşıya kalmak, ruhsatları kullanmayı meşrulaştırır. Bu durumda kişinin, kendisinden istenilen şeyi, yani inkârı, kalbi buna muhalefet ettiği hâlde dili ile söylemesinde bir sakınca yoktur.[116]

Her ne sebeple olursa olsun, bir Müslüman'ın İslâm'dan dönmesi affedilmeyecek bir suçtur.

İrtidad, yani dinden dönme, bir bakıma, İslâm toplum ve devletine karşı başkaldırma ve isyanda bulunma hareketidir. Bu husus, Buhârî'de "Cihad" bahsinde geçmiştir. Ayrıca Nisâ sûresinin 137. âyet-i kerîmesinde, "*İman edip sonra inkâr eden, sonra iman edip tekrar inkâr eden, sonra da inkârlarında ileri gidenleri Allah ne bağışlayacak, ne de doğru yola eriştirecektir.*" denilmektedir.

❀ ❀ ❀

[116] Bkz. 3/86-91; 4/115, 137

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ﴿٢١٨﴾

2:218 Hakikat, iman edenler, bir de Allah yolunda** (yurtlarından) **hicret edip de savaşanlar** (yok mu?) **İşte onlar Allah'ın rahmetini umarlar. Allah** (müminleri) **hakkıyla yarlığayıcı,** (onları) **cidden** [gerçekten] **esirgeyicidir.

Küfredenlerin zulmüne uğrayan Müslümanlar, onlara boyun eğmektense, bütün imkânlarını kullanarak hicret edip sonra da cihad hazırlığı yapmalıdırlar.

Şüphesiz, iman edenler, dinini tebliğ için dili ile kalemi ile tüm kalbi ve bedeni ile çalışarak, dinine karşı çıkanlarla mücadele eder. Gerekirse cihadını sürdürmek için hicret ederler.

Bâtıl düzenler, Hakk'a gerçekten inananlara hayat hakkı tanımak istemezler. Onlar, gerektiğinde, bütün zulüm mekanizmalarını inananların aleyhine çalıştırmaktan geri durmazlar. Çünkü inananların, gerçekleri ve mutlak doğruları gözler önüne sermeleri sebebiyle kendi menfaatlerinin ortadan kalkmasından, ilâhlık dâvâlarının sahteliğinin meydana çıkmasından, kurdukları sömürü çarklarının durmasından endişelenir, korkarlar. Tarih boyunca, inananlara zalim düzenler eliyle yapılan zulüm, baskı ve şiddetin asıl sebebi budur. Bugün yeryüzünün her kesimindeki Müslümanlara uygulanan baskı ve terör eylemleri bundan kaynaklanmaktadır. Ashâb-ı Kehf, bu yüzden, mağaraya çekilip orada inançlarını yaşamak zorunda kalmıştı. Ayrıca, Mekke müşriklerinin zulmü ve İslâm'a karşı yaptıkları taarruz sebebiyle Müslümanlar, Habeşistan'a, daha sonra da Medîne'ye hicret etmişlerdi. Tabi bu hicret küffara karşı koyacak gücü olmayanlar

içindir. Yoksa asıl olan, İslâm'ın yayılmasına engel olanlara karşı cihad etmektir.

Her kim Müslüman'ım dediği hâlde, gücü yettiğince hakkın tebliğcisi, zulmün ve cehaletin hasmı olmuyor, olmak istemiyorsa; Müslim'den rivayet edilen şu hadise muhatap olur: "Bir kimse gaza etmeyerek ve cihad yapmayı gönlünden geçirmeyerek ölürse, nifak üzere ölür."[117]

Dünyevî amaçlar için her şeyi göze alan, ama din uğrunda hiçbir fedakârlığa katlanmayanların, sahip oldukları dinleri yok sayılır. Kişi, "Ne yapayım, âcizim!" diyorsa, mücâhede yolunda hiçbir şey yapmaya gerçekten muktedir değilse bile, hiç olmazsa bunun özlemini yüreğinde taşıyarak o güce erişmek için mutlak çare aramalı; hiç değilse Allah yolunda mücâhede edenlere yardım etmeli, duada bulunmalıdır.

İslâm'ı tamamı ile yaşayabilmek için herhangi bir teşebbüste bulunmayanlar, ancak kendilerine zulmetmiş olurlar.[118]

Hicret, duruma göre süreklilik arz eder ve kıyamete kadar da kaimdir. Bu hicret beldeden beldeye olabileceği gibi, mahalleden mahalleye de olabilir. Hicret aynı zamanda, Allah'ın sevmediği şeyi terk etmektir de... Bir insan oturduğu beldede, çevrenin baskısıyla İslâm'ı yaşamakta, çocuklarını yetiştirmekte güçlük çekiyorsa; oradan hicret etmelidir. Bu hususta Habeşistan'a hicret örneğini incelersek görürüz ki; Habeşistan'da İslâmî bir düzen söz konusu olmasa da insanların dinlerini yaşama hürriyeti vardı ve zulüm yoktu. Diğer taraftan, İslâm ülkesi diyeceğimiz

---

[117] Bkz. Riyazü's-Salihin, C. 2, s.425

[118] Bkz. 4/97-100; 9/20

bir yerin varlığı da söz konusu değildi. İnsanlar her zaman bu şartlar içerisine düşebilirler. En azından İslâm'ı daha rahat yaşayıp yaymak ve çocuklarını daha iyi şartlarda yetiştirmek için zemin aramalıdırlar. Çocuklarını müfsitlerin şerrinden ve dünyanın alâyişinden koruyabilmek için gerçekleştirdiği her hicret, insana, mutlak olarak, hem dünyada hem âhirette fayda getirecektir.

Âyetlere baktığımızda, hicretten sonra cihadın, cihaddan sonra da zaferin geldiği görülmektedir. Dinini tam olarak yaşamak için malını, evini, vatanını, mahallesini ve kabilesini terk etmekten kaçınan insanlardan müteşekkil bir İslâm topluluğunun muzaffer olması, muhaldir.

Allah için yapılan hiçbir hareket, tavır ve sözün karşılıksız kalması mümkün değildir. Allah için, bulunduğu yeri bir zorluk sebebiyle terk eden ve bu hareketiyle İslâm'ı daha iyi yaşamayı, yaymayı amaçlayan kimselere müjdeler verilmektedir. Tevbe sûresinin 20. âyetinde "*İman edip de hicret edenler ve Allah yolunda mallarıyla, canlarıyla cihad edenler, rütbe bakımından Allah katında daha üstündürler. Kurtuluşa erenler de, işte onlardır.*" buyurulmaktadır.

"*...Eğer babalarınız, oğullarınız, kardeşleriniz, eşleriniz, hısım akrabalarınız, kazandığınız mallar, kesada uğramasından korktuğunuz ticaret, hoşlandığınız meskenler size Allah'tan, Resûl'ünden ve Allah yolunda cihad etmekten daha sevgili ise, artık Allah emrini getirinceye kadar bekleyin. Allah fâsıklar topluluğunu hidâyete erdirmez.*" (9/24) denilerek, dünyevî hiçbir değerin Allah'ın rızasının önüne geçirilmemesi tembih ediliyor. Kim böyle yaparsa, fâsıklardandır. Yani, hak olandan sapmıştır.

Dinî vecibelerini yerine getirenlere şu hatırlatılıyor: Dünyevî amaçlar uğruna, tavizlerle yerlerine çakılıp kalmasınlar, onurlu bir mücadele versinler; taviz vermektense, oralardan uzaklaşsınlar. Bu hareket kendileri için elbette daha hayırlı olacaktır. Allah geniş lütuf ve ikram sahibidir. Kuluna nereden yardım edeceği bilinmez. Akıllı kimse, Yaratan'ına kullukta sebatkâr olandır. Âhiret, dünyadan daha hayırlıdır, daimdir. Ve biz, O'na dönücüleriz.

İşte bu dönüşte yüzlerinin akıyla Mevlâ'nın huzuruna çıkmak isteyenler, Rablerinin emir ve yasaklarını dikkate alarak yaşamalıdırlar. O Cenâb-ı zü'l-Celâl'in her emir ve yasağı, dünyada selâmet içerisinde yaşamamız için konulmuş birer düsturdur. Allah, âyetlerini, kendilerini kurtuluşa ulaştıracak, mutlu kılacak, dünya ve âhiret saadetine erdirecek şeyler üzerinde düşünsünler diye, Müslümanlar için açıklamaktadır. İşte bundan sonra gelen âyette de, içki, kumar, yetimler ve sadaka konusundaki uyarıları göreceğiz.

❁ ❁ ❁

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ مِنْ نَفْعِهِمَا وَيَسْأَلُونَكَ مَاذَا يُنفِقُونَ قُلِ الْعَفْوَ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١٩﴾

2:219 Sana içkiyi ve kumarı sorarlar. De ki: "Onlarda hem büyük günah, hem insanlar için faydalar vardır. Günahları ise faydalarından daha büyüktür". (Yine) sana hangi şeyi nafaka

vereceklerini sorarlar. De ki: "İhtiyacınızdan artanı** (verin)". **Allah size böylece âyetlerini** (pek güzel) **açıklar. Olur ki dünya hususunda da, âhiret işinde de iyice düşünürsünüz.

Bu âyet-i kerîmede içki ve kumarın hükmüne ilişkin soruya verilen cevapta, bunların büyük günah olduğu söylenmektedir.

"*Hamr*" örtmek mânâsına gelir. Şarap da, aklı örtüp perdelediği için bu adı almıştır. İçki ve kumarın, gerek sağlık bakımından gerekse maddî yönden, kişilere ve toplumlara zararı pek büyüktür. İçki hakkında Reşit Rıza şunları söylüyor:

"İçkinin akla zararı, herkesçe biliniyor. Bu zarar, yalnızca, sarhoş iken idrak gücünü kaybetmekten ibaret değildir. Sarhoşluk, düşünce gücünü köreltir ve çoğu kere kişiyi cinnete götürür. Ünlü bir Alman doktorunun şu sözü buna bir misaldir: 'Bana meyhanelerin yarısını kapatın. Ben size hastanelerin, hapishanelerin yarısını kapatmayı garanti edeyim.' Doktorlar derler ki: 'İçki, diğer gıdalar gibi hazmedildikten sonra kana karışmaz. Aksine olduğu gibi durur, kanın akışını sıklaştırır. Böylece bedenin muvazenesi sarsılır, organlar vazifelerini güçlükle yapar, yaşlılık ve güçsüzlük artar.'"

Sarhoşlar arasında tartışma ve düşmanlık çabucak yayılır. Dinin nazarında, alkolün yasaklanmasının en büyük nedenlerinden biri de, sarhoşluğun bütün suçları işlemeyi kolaylaştıran bir âmil olmasıdır. Bilhassa fuhuş ve öldürme suçlarının çoğu, sarhoşluktan kaynaklanır. Öte yandan, alkol alan kişinin çevresi tarafından horlanması ve küçümsenmesi de ayrı bir durumdur. Çünkü sarhoş, davranışı, sözü ve hareketleriyle çevresinin nazarında rezil duruma düşer.

Hem kumar hem de içki çeşitli hastalıkların, ölümlerin, ai-

lelerin dağılması ve malın yok olması gibi kötü sonuçların sebebidir. Bunlar, kişinin ibadet etmesine, namaz kılmasına ve Allah'ı zikretmesine de engeldir. Bu denli çok zararı olan içkiyi, az olan faydası için kullanmak kadar ahmakça bir şey olamaz. İçkiyi ticarî amaçla satarak kârından faydalanmak, hasis menfaat uğruna kendini satmak anlamına gelir.

Kur'ân-ı Kerîm, toplumu ıslah için tedrici bir yol takip etmiştir. Peyderpey indirilmesinin en büyük hikmetlerinden biri budur. Özellikle topluma yerleşmiş ve birden sökülüp atılması mümkün olmayan kötü âdet ve davranışların üzerine kademeli yaklaşımda bulunmuş, ilk safhada kalpleri eğitmekle işe başlamıştır.[119]

"İçkiyle ilgili ilk âyeti indiren Allah, bu âyeti indirdiği zaman da içkinin zararlı olduğunu ve yasaklanması gerektiğini pekâlâ biliyorlardı. Ama böyle bir alışkanlığın terk ettirilebilmesi için zamana ihtiyaç vardı. Her şeyden önce insanlar, bu konuda eğitilecek, içkinin iyi bir şey olmadığı önce kafalarına yerleştirilecekti. Sonra da, içkiye alışmış bedenler de hesaba katılarak, miktarı azaltıla azaltıla terk ettirilecekti. İçkinin terk ettirilmesi hususunda takip edilen bu yol, ilâhî bir yoldur ve her zaman için geçerlidir. İlk Müslüman toplumda bu tedricî metod nasıl başarıya ulaştıysa, sonraki dönemlerde de aynı yolu takip etmek başarıya götürecektir.

'İçkinin yasaklanmasını emreden âyet, önceki âyetleri neshetmiştir' diyerek bu yolu sonraki nesillere kapayalım, olur mu? Kur'ân, içki içenlere, onu nasıl terk edeceklerinin yolunu göstermiştir. İlk âyet, içkinin yasaklanması için atılan ilk adımdır.

---

[119] Bkz. 4/43; 5/90-91

Netice olarak, içki vb. tedricî yolla terk ettirilen kötü alışkanlıklarla ilgili âyetler, aynı şartlar söz konusu olduğunda devreye girer ve geçerlilik kazanırlar. Hükümleri kıyamete kadar kaldırılmış mensûh âyetler sayılmaları mümkün değildir."[120]

Mü'minler bu gibi şeylerle asla meşgul olamazlar. Onların, içki ve kumarda kaybedecek zamanları olamaz. Boş şeyler uğrunda, boş kimseler gibi, sıkıntı dağıtmak, başıboşluktan kurtulmak için içkiyle, kumarla eğlenen cahiliyet nizamının kurbanı zavallı sefihler gibi enerjilerini heba etmezler. Rabb'i onu bu sefahatten kurtarmak için, içkiyi de, kumarı da haram kılmıştır. İmanı ilimle idrak edenler bunlardan kaçınırlar. İmanını ilimle beslememiş kimseler ise, "Alışmışım, terk edemem..." diye diye ömürlerini bu çirkin şeyler arasında tüketir dururlar.

İnfak mevzusu 215. âyette de geçmişti. Bundan anlıyoruz ki; ihtiyaç hâsıl olduğu zaman, zekâtı da aşan infak yardımında bulunulmalıdır. Müslüman, âhiretteki menfaatini düşünüyorsa, şahsî ihtiyaçlarını lüks ve refaha dalmadan karşıladıktan sonra, artan her şeyini infak edebilir. Hele gelir dağılımındaki dengesizliğin had safhaya vardığı günümüzde, insanlar infak noktasında daha duyarlı olmalıdırlar.

Allah ayetlerini açıklıyor ki iyice düşünelim de hayrımıza olan şeyleri yapalım. Değil mi ki âhiret bâki ve dünyadan daha hayırlıdır. O hâlde bırakıp gideceğiniz için değil, ellerinizdeki imkânlarla, âhiret için alışverişte bulununuz. Duygu ve hareketleri bu kısa hayata göre düzenlemek, hiçbir zaman sağlıklı bir hareket olamaz.

---

[120] Bkz. M. Sait Şimşek, s. 106-107

İnfak, kişinin gönlüne, duygularına huzur ve temizlik verir. Âhirette ise, sevap kesesine ağırlık getirir. Gönül onunla sükûnete erip müsterih olur. O yüce, şerefli mü'minlerden olmak istiyorsak, bollukta ve darlıkta, bizden güçsüz olanlara gücümüzce yardım etmeliyiz. İslâm'da içtimaî dayanışma ve ıslah esastır. Cenâb-ı Hakk bu hususta, farklı üslûplarla, yer yer teşvik edici ve korkutucu beyanlarda bulunmuştur. Özellikle de birbirlerinin mallarını haksız sebeplerle yiyenleri, karınlarına ancak ateş tıkmakla tavsif etmiştir. Bu uyarılardan habersiz veya bunları umursamaksızın yaşayanların vay hâline!.. Köşeyi döneyim diyerek hiçbir kural, kanun tanımadan ömür sermayesini tüketenlerin vay hâline!..

İnsan, İslâmî yaşayışın ilmî tefekküründen uzaklaşırsa, yalnız kendini düşünen bir varlık hâline gelir.

❁ ❁ ❁

فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَى قُلْ إِصْلَاحٌ لَهُمْ خَيْرٌ وَإِنْ تُخَالِطُوهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَعْنَتَكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٢٠﴾

2:220 Bir de sana yetimleri sorarlar. De ki: "Onları yarar ve iyi bir hâle getirmek** [durumlarını düzeltmek] **hayırlıdır." Şayet kendileriyle bir arada yaşarsanız onlar sizin kardeşlerinizdir. Allah** (yetimlerin) **salâhına** [durumlarını düzeltmeye] **çalışanlarla** (onların mal ve hâlinde) **fesat** (ve fenalık) **yapanları bilir. Eğer Allah dileseydi sizi muhakkak zahmete sokardı. Şüp-

hesiz Allah mutlak galiptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir.

Âyet, yetimlere nasıl davranılması gerektiğini açıklığa kavuşturan önerileri içermektedir. Özellikle yetimlerin haklarının korunması ve onların cemiyete faydalı birer birey hâline getirilmeleri çok önemlidir.

Yetim malını yemekten maksat; onların mallarını gasp etmek, haklarını yemektir. Yoksa içerisinde yetim bulunan bir aileyi ziyaret esnasında, onların ikram ettiği bir şekeri almak veya ikram edileni yememek değildir.

Yetim, kendi malını idare edemeyeceği için onun mallarını vasisi idare eder. Onun şahsî işlerini ise velisi yürütür. Vasi, yetimin malından maddî zararı kesin olan harcamalarda bulunamaz. Yetimler reşit olarak ergenlik çağına ererlerse, malları kendilerine teslim edilir.[121]

Anne-babası ölmüş, küçük yaşta bakıma muhtaç kalmış çaresiz bir yetimin malını yiyenlerin, bu dünyada huzur bulamayacakları gibi, âhirette de büyük cezaya çarptırılacakları âyet ve hadislerde açıklanmıştır.

İslâm dini, yetimin malının yenmesi şöyle dursun, onların, mallarıyla beraber korunmalarını emreder.

❀ ❀ ❀

[121] Bkz. 6/15

وَلَا تَنكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّى يُؤْمِنَّ وَلَأَمَةٌ مُؤْمِنَةٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ وَلَا تُنكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّى يُؤْمِنُوا وَلَعَبْدٌ مُؤْمِنٌ خَيْرٌ مِنْ مُشْرِكٍ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ أُولَئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِ وَيُبَيِّنُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٢١﴾

2:221** (Ey müminler!) **Allah'a eş tanıyan kadınlarla** (müşriklerle), **onlar imana gelinceye kadar, evlenmeyin. İman eden bir cariye, müşrik bir kadından -bu, sizin hoşunuza gitse de- elbet daha hayırlıdır. Müşrik erkeklere de, onlar iman edinceye kadar** (mümin kadınları) **nikâhlamayın. Mümin bir kul müşrikten -o sizin hoşunuza gitse de- elbette hayırlıdır. Onlar sizi cehenneme çağırırlar, Allah ise, kendi iradesiyle, cennete ve mağfirete çağırır. O, insanlara âyetlerini apaçık söyler. Tâ ki iyice düşünüp ibret alsınlar.

Âyet-i kerîmede üzerinde durulan konu, aile ve ailenin teşekkülü esnasında gözetilmesi gereken prensiplerdir.

Aile, cemiyetin temelini oluşturan en mühim müessesedir. Toplumlar, bireylerin oluşturduğu ailelerden meydana gelirler. Bu bakımdan, iyi bir toplumun inşası için aile müessesesini sağlam temeller üzerine oturtmak lâzımdır. Bu müessesenin sağlamlığı ise, ancak İslâm çerçevesi dâhilinde biçimlenmesiyle mümkündür. Toplumlar, ancak bu yuvalarda yetiştirilecek sağlıklı nesillerle varlıklarını güven içerisinde sürdürebilirler.

Bu bakımdan, bir Müslüman evlenirken çok dikkatli olmalıdır. Dinî ölçüleri hedef almadan dünyevî meyillerle evlenmek, Müslüman'a yakışmayacak durumlardandır. Cahilî ve hevâî bir aldanıştır. Onun için ibadet cümlesinden olan nikâh, hevâî arzular karıştırılmadan Allah rızasına uygun yapılmalıdır. Eğer Kur'ân-ı Kerîm'in bildirdiği şekilde yapılmıyorsa ibadet değildir ve günahlardan bir büyük günaha sebep olur. Meselâ; "*İman edinceye kadar müşriklerle evlenmeyin*" düsturundan anlıyoruz ki; kadın olsun, erkek olsun, bir mü'min Allah'a ortak koşan bir kimseyle hayatını birleştirmeye razı olmuşsa, onun kurduğu bu yuva Allah katında, rahmete lâyık değil, azaba müstahaktır. Bu gibi evliliklerin cehenneme çağrı olduğunu bildirmektedir âyet-i kerîme.

Peki, Allah'a ortak koşmak nedir? Bir kimse, Allah'a iman ediyorum dediği hâlde, Allah'ın yarattıkları arasından birine Allah'ın sıfatlarından birini verirse, meselâ; ölü veya diri olsun veli, şeyh gibi zatların kendisini kurtaracağına veya gaipten haber vereceğine, kalbinden geçenleri bileceğine; boncuk, muska gibi nesnelerin koruyuculuğuna inanırsa; Allah'a dua edeceği yerde birilerinden medet beklerse, Allah'a ortak koşmuş olur. Böylesi şirkî eğilimlerin meydana gelmesi, Allah'ı tanımamaktan yani Kur'ânî ilimden yoksun kalmaktan kaynaklanır.[122]

Tüm bu ve benzeri cahilî yaklaşımlardan kurtulmadan sıhhatli bir imana erişmek mümkün mü? İçki, kumar gibi günahlardan daha büyük bir günah olan ve tevbe etmeden affı mümkün olmayan şirk olgusuna aldırış etmeyen insanlar, bir yuva kurulacağı zaman evlenmeyi talep edene, içkisi, kumarı olup olmadığı-

[122] Bkz. 7/180; 9/31; 16/20-21; 18/102; 29/41; 46/5

nı haklı olarak sorarlar da, şirk gibi günahları sormayı bir türlü akıl edemezler. İşte bu da, toplumumuzun acı bir hastalığıdır.

Nûr sûresinin 26. âyetinde "... *İyi kadınlar iyi erkeklere, iyi erkekler de iyi kadınlara yakışır...*" denmesine rağmen, bu uyarılardan habersiz kişiler bir bakıyorsunuz ki, sâliha kızları, sırf etiketlerinden, servetlerinden dolayı gafil kimselerle evlendirebiliyorlar. Allah böyle bir evlilikten razı olmaz. Bu yuvalarda Muhammed ümmeti nasıl yetiştirilir?

Bu bakımdan İslâm dini, aile kurmayı ve bu kurumun devamına, saadetine hizmet etmeyi, kişinin bütün hayatını ibadete vermesinden daha efdal görür; çok hayırlı kabul eder. Çünkü bu yuvalarda, Peygamberimizin iftihar edeceği ümmet yetişir. İşte bu ümmetin sağlıklı gelişebilmesi için denilmiştir ki: "Kim kızını veya oğlunu fâsıklardan birine nikâhlarsa, melekler ona, 'Âh!' ederler." Acaba, kaç genç evlendirilirken bu hassasiyet gösteriliyor? Evlilik yolunda ilk adımlar atılırken, hangi özellikler aranıyor? Dindarlık mı, zenginlik mi, güzellik mi, soy sop mu? Tabi bunlara meşru daireler içinde talip olmak serbesttir; lâkin Peygamber Efendimiz, "Siz dini güzel olanı seçin ki, felâh bulasınız." buyurmuştur.

"*Dininden, ahlâkından memnun kalacağınız biri size müracaat ederse onu evlendirin. Eğer yoksul iseler, Allah onları lütfu ile zenginleştirir...*" (24/32)

Allah'a isyan üzere kurulan yuvadan hayır beklemek çok zor... Bugün binlerce genç huzursuz; mahkeme kapılarında, boşanmak için sıra bekliyor. Acaba evlenirken, Allah'ın rızalığı gelmemiş miydi akıllarına?! Çiftler, düğün ve nişan törenlerini akıllarına bir getirsinler.

Kızımı, oğlumu illâ da evlendireceğim diyerek yanlış şeylere tevessül etmeyelim. İnsanlar, tercihlerinden dolayı hesap vereceklerdir; gelecek olaylardan değil.

Öncelikle, nefsimize yönelik bir mücadeleyi sağlıklı bir şekilde yerine getirmeli ve nefsimizi vahyin kontrolüne bırakmalıyız. Arzularımıza kılıflar giydirerek aldanmamalı, aldatmamalıyız ki; Allah'ın rahmetine mazhar olalım.

Bu uyarılara rağmen dünyalıklar sebebi ile evliliğe hevâ karıştıranlar, aileyi ve dolayısıyla da toplumları ifsada sürüklemiş olurlar.

İsterseniz yuvaları bin bir hayır dualarla kurun; eğer insanlara Allah korkusu, Kur'ân terbiyesi verilmemişse, asla huzur bulamazlar; geçici zevk ve oyalanmalardan başka.

"Belki ibret alırlar"da doğru davranışlar içinde olurlar. Allah'ım Senin Kitabın'dan ibret almayı ve onunla amel etmeyi bizlere nasip et!

❁❁❁

وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ قُلْ هُوَ أَذًى فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّى يَطْهُرْنَ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ ﴿٢٢٢﴾ نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَكُمْ فَأْتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّى شِئْتُمْ وَقَدِّمُوا لِأَنْفُسِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ مُلَاقُوهُ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٢٣﴾

2:222 Sana kadınların ay hâlini de sorarlar. De ki: "O bir ezadır** (pisliktir).* **" Onun için hayız zamanında kadınlar**(ınızla cinsî münasebet)**ten ayrılın, temizlendikleri vakte kadar kendilerine yaklaşmayın. İyice temizlendiler mi o zaman Allah'ın size emrettiği yerden onlara gidin. Her hâlde Allah hem çok tevbe edenleri sever, hem çok temizlenenleri sever.

2:223 Kadınlarınız sizin** (evlat yetiştiren) **tarlanızdır. O hâlde tarlanıza, dilediğiniz gibi gelin. Kendiniz için önden** (iyi ameller) **gönderin** (hayırlı evlatlar yetiştirin). **Bir de Allah'tan korkun ve bilin ki her hâlde siz O'na kavuşacaksınız. İman edenlere müjdele.

Evlilik hususunda, hevâ ve sapıklığa mahal yoktur; sadece Allah'ın emri vardır.

❀ ❀ ❀

وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِأَيْمَانِكُمْ أَنْ تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا وَتُصْلِحُوا بَيْنَ النَّاسِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٢٤﴾

2:224 Allah'ı, yeminlerinizden dolayı, iyilik etmenize,** (fenalıktan) **sakınmanıza, insanların arasını bulmaya engel yapmayın. Allah** (her şeyi) **hakkıyla işitici, kemâliyle bilicidir.

Bu âyet-i kerîmeden de anlıyoruz ki, insanlar, etraflıca düşünüp kararlar alarak bazı şeyleri yapmamaya yemin ederler. Hele bu yapılan yemin bir hayrı engelliyorsa, her ne kadar yemin edilmiş olunsa da, yeminler bozulup kefaret ödenerek o hayırlı şeylerin yapılması istenmektedir. Yemin, takvanın gereği olan

davranışlara engel kılınmamalıdır.

Şu bir gerçek ki yemin, kuvvet ifade eden bir lâfızdır. Kişinin, bir haberi kuvvetlendirmek veya bir işi yapıp yapmamak hususundaki azim ve iddiasına güç vermek için, Allah'ı anarak and içmesidir. Ama âyette de belirtildiği gibi, yeminleri hayra engel kılmamalı. Müslim'in Ebû Hureyre'den rivayetle zikrettiği hadiste Resûlullah (s.a.v), "Kim bir konuda yemin eder de başkasını daha hayırlı görürse, yeminine kefaret ödesin. Hayırlı olanı yapsın." buyurmuştur.

Bir farzı terk etmek veya bir haramı işlemek üzere yapılan yeminlerin bozulması farzdır. Meselâ; ana-babası ile konuşmamaya yemin eden kişi, yeminini bozarak onlarla konuşacak, ama yeminin kefaretini de ödeyecektir. Böyle bir yemin ettiği için de ayrıca tevbe ve istiğfar etmelidir.[123]

Şüphesiz, hayırlı konularda, yeminleri bozup kefaret vermek, bozmayıp o yeminleri yerine getirmekten daha hayırlıdır. Ne var ki, Allah'a yemin konusunda fazla ileri gitmeyin! Önemli şeyler için de olsa, Allah adına çok yemin etmek iyi bir şey değildir. Çünkü böyle yapmak, Allah'a yemin etmenin kıymetini düşürür; yeminleri hafife almanıza sebep olur. Böyle bir alışkanlığa düşmememiz için, Allah şu müeyyideyi uygulamamızı istemiştir. "*...Allah, bilerek yaptığınız yeminlerden dolayı sizi sorumlu tutar. Bunun da kefareti; ailenize yedirdiğiniz yemeğin orta hâllisinden on fakire yedirmek yahut onları giydirmek yahut da bir köle azat etmektir. Bunları bulamayan üç gün oruç tutmalıdır. Yemin ettiğiniz takdirde, yeminlerinizin kefareti işte budur...*"

[123] Bkz. 24/22; 66/1, 2

(5/89) Bu, yemini bozmanın bedeli ve bağışlanma vasıtası olur. İşte bu emirler bizi, "Bin düşün, bir iş yap" düsturunu hatırlatarak, zora düşmekten kurtarıyor. Fakat kim çok yemin ederse, saygınlığı azalır, birçok yemini yerine getirmeyeceği için günaha girer ve yalancılıkla itham edilir. Bazı kimseler sözlerini tasdikletmek ve kusurlarını kamufle etmek için çok yemin ederler. Sözün özü; doğru söz yemin istemez, ama yine de kalplerin tasdiki içindir yemin.

❀ ❀ ❀

لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَكِنْ يُؤَاخِذُكُمْ بِمَا كَسَبَتْ قُلُوبُكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿٢٢٥﴾

***2:225 Allah, sizi yeminlerinizdeki lağv'dan dolayı sorumlu tutmaz. Fakat sizi kalplerinizin azmettiği yeminler yüzünden muâheze eder** [sorumlu tutar]. **Allah çok yarlığayıcıdır, halîmdir** (kullarının günahı sebebiyle rızıklarını da kesici değildir.)*

Âyet-i kerîmede, farkında olmadan, söz arasında gayri ihtiyari edilen yeminler için ne kefaretin ne de cezanın olmayacağı ifade edilmektedir.

Örneğin; münakaşa eden bir topluluktaki kimsenin, "Hayır vallahi; evet vallahi; asla vallahi" gibi lâfızları, münakaşa sırasında kalbi ittifak etmeksizin kullanmasıdır. Bir de, İbni Kudame'nin "Yemin edildikten sonra, hemen peşinden 'inşaallah' denildiğinde, kefaretin gerekmeyeceğine dört mezhep müttefiktir." dediği kayıtlarda geçmektedir.

"*Şüphesiz Allah Semî'dir, Alîm'dir.*" Söylenenleri işitir, hayrın nerede olduğunu bilir. O Gafûr ve Rahîm'dir. Tevbe eden kullarını bağışlayandır. O Halîm'dir. İnsanların maslahatını en iyi bilen, dünyada ve âhirette onları mutlu edecek emirler veren hikmet sahibidir. Tevbe etsinler diye, işledikleri günahların cezasını vermede acele etmeyendir.

❀ ❀ ❀

لِّلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِنْ نِّسَائِهِمْ تَرَبُّصُ أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ فَإِنْ فَاءُوا فَإِنَّ اللَّهَ
غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٢٦﴾

2:226 Kadınlarına yaklaşmamaya yemin edenler için dört ay beklemek vardır. Eğer erkekler** (o müddet içinde keffaret yaparak zevcelerine) **dönerlerse şüphe yok ki Allah cidden yarlığayıcı, hakkıyla esirgeyicidir.

İslâm, boşanmaya niyetlenilen bir süreçte eşlerin birbirlerini yıpratmamaları için belli ayrılık süreleri koymuştur. Evlilik hayatında ilâya sevk eden pek çok amil bulunabilir. Aile bireylerinin birlikteliklerini her zaman huzur içerisinde devam ettirmeleri mümkün olmayabilir. İslâm öğretisi, huzursuzluklar içerisinde bir cehennem hayatı yaşamaya da izin vermez. Çünkü bu ortamlarda bireyler yara alır. Bu huzursuzluğu dindirmek için eşlere, dört ay ayrı bekleme süresi tanınır. Bu süre zarfında pişmanlık söz konusu olursa tekrar birleşebilirler. Böyle bir anlaşmaya yanaşmayan eşler, birbirlerine daha fazla eziyet çektirmemek için ayrılabilirler. Lâkin bu ayrılık, Allah'ın sevmediği hâlde helâl kıldığı bir durumdur. Çünkü gaye, eşlerin beraberliği

değil, huzurudur. Bu, son bir hâl çaresidir, ancak bütün yollar kapanınca başvurulur. Kur'ân-ı Kerîm, evliliğin devam etmesi için pek çok hâl çaresi göstermiş; talaktan dönme arzusu olur diye, çeşitli formüllerle mühlet tanımıştır ki aile, huzur ve güven içerisinde varlığını devam ettirsin. Ailelerin bu formüllerden mahrum kalması, fertlerin ruhsal bunalımlara itilmesi olacaktır ki; bu durumda, söz konusu ailelerde yetişecek nesil de yara alacaktır. Böylesi bir sürecin devamında ise, cemiyetlerin de bozulması gündeme gelecektir.

Daha önce 221. âyet-i kerîmede de görmüştük ki, amaç aileyi sağlam temeller üzerine kurup huzur ve güven meskeni kılmaktır. Çünkü sağlam bir cemiyetin oluşması, iyi bir aile yapılanmasına bağlıdır. Bu bakımdan Allah, eziyet verici ilişkinin devam etmesine izin vermez. İlişkilerin ıslahı için, karı kocanın kanunen nikâhlı kaldıkları, fakat pratikte ayrı yaşadıkları dört ay gibi bir süre içinde, ya barışmaları ya da iyilikle ayrılmaları öngörülür.

❀ ❀ ❀

وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٢٧﴾

2:227 Eğer** (o suretle yemin edenler ric'at etmeyip de kadınlarını) **boşamaya karar verirlerse** (ayrılırlar). **Şüphesiz Allah** (onların sözlerini) **hakkıyla işitici,** (niyetlerini) **gerçekten bilicidir.

Âyetten anlaşıldığı üzere, bu sürenin bitiminde eşler birleşmezler ise, boşanma otomatik olarak gerçekleşecek ve koca tekrar birleşme şansını kaybedecektir. Fakat her iki tarafın da istemesi hâlinde tekrar evlenebilirler.

وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَنْ يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ إِنْ كُنَّ يُؤْمِنَّ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَبُعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ فِي ذَٰلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٢٨﴾

2:228 Boşanmış kadınlar kendi kendilerine üç hayız temizlenme müddeti beklerler** (beklesinler). **Eğer onlar Allah'a ve âhiret gününe inanıyorlarsa Allah'ın kendi rahimlerinde yarattığını** (söylemeyerek) **gizlemeleri onlara helâl olmaz. Kocaları bu bekleme müddeti içinde barışmak isterlerse onları geri almaya** (herkesten) **çok lâyıktırlar. Erkeklerin meşrû surette kadınlar üzerindeki** (hakları) **gibi kadınların da onlar üzerinde** (hakları) **vardır.** (Yalnız) **erkekler onlar üzerinde** (daha üstün) **bir dereceye mâliktirler. Allah mutlak galiptir, gerçek hüküm ve hikmet sahibidir.

Ayrılan eşler, belirtilen müddeti beklerken bilinmesi gereken hususları gizlememelidirler; Allah'a ve âhiret gününe inanıyorlarsa...

Allah'a, O'nun istediği şekilde iman eden bir kimse, yalan söyleyerek insanların haklarına tecavüz etmez. Allah'ın, kendisinin gizli ve açık hâllerinden en ince noktasına kadar haberdar olduğunu ve dünyada işlediği bütün amellerinin karşılığını âhirette kendisine vereceğini bilir. Hayatını bu imana göre şekillendirir ve helâl olmayan şeyleri yapmaz.

Âyetin devamında, erkeklerin kadınlar üzerinde hakları olduğu gibi, kadınların da onlar üzerinde hakları olduğu vurgulanmaktadır. "*(Ama) kocanın karısı üzerindeki hakkı, bir derece daha fazladır*" ifadesine gelince; burada geçen "*derece*" kelimesi, erkeklerin kadınlar üzerindeki hâkimiyetleri ve onları yönetmeleri sebebi ile yükümlülüklerinin kadınlarınkinden daha fazla olduğunu anlatmaya yöneliktir. Yaratılış ve tabiatta kadın ve erkeğin eşit olduğunu söylemek mümkün değildir. Kadın, ev ve evle ilgili işlere müsait bir pozisyonda yaratılmış; erkekse, çalışıp hayat mücadelesi vermek için yaratılmıştır. Erkek, dışarıyla olan işleri çekip çevirmek, rızkın peşinden koşmak gibi işlerle meşguldür. Bu demek değildir ki, erkek daha akıllı ve daha üstün. Hayır... Bu durum bir vazife taksiminden ibarettir. Erkeği, bir bakıma, dış işleri bakanı, kadını da iç işleri bakanı olarak görebiliriz. Kadının evdeki görevi ağır, işi çok zahmetlidir. O, çocukları yetiştirip terbiye etmek, yuvayı kurmak ve sağlıklı bir ümmet meydana getirmek gibi kutlu bir vazifeyi yüklenmiştir. Bu bağlamda, kim vazifelerini icrada rızayı ilâhî doğrultusunda hareket ediyorsa, Allah katında üstün olan da odur derken Rabb'imiz, kadın ve erkek arasındaki üstünlük ölçüsünü bu kaideye bağlamaktadır. Yoksa yaratılış itibarı ile bir üstünlükleri söz konusu değildir.[124]

Allah Azîz'dir, Hakîm'dir.

Azîz; galip ve güçlü olan, her şeyi yenen ve hiçbir şeye yenilmeyendir. Hakîm ise; hüküm ve hikmet sahibi olan, her şeyi gereği üzere yapandır.

❀ ❀ ❀

[124] Bkz. 9/71; 16/97; 49/13

الطَّلَاقُ مَرَّتَانِ فَإِمْسَاكٌ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٌ بِإِحْسَانٍ وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَنْ تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا إِلَّا أَنْ يَخَافَا أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٢٩﴾

2:229 Boşama iki defadır. *(ondan sonrası)* ***ya iyilikle tutmak ya güzellikle salmaktır.*** *(Ey zevcler [kocalar!])* ***onlara*** *(kadınlara)* ***verdiğiniz bir şeyi*** *(mehri geri)* ***almanız sizin için helâl olmaz. Meğerki erkekle kadın Allah'ın sınırlarını*** *(evlilik haklarını)* ***ayakta tutamayacaklarından korkmuş*** *(ümitlerini kesmiş)* ***olsunlar. Eğer bu suretle siz de onların*** *(zevc ve zevcenin)* ***Allah'ın sınırlarını hakkıyla muhafaza ve îfa edemeyeceklerinden korkarsanız o hâlde*** *(kadının serbest boşanması için)* ***fidye vermesinde*** *(hakkından vazgeçmesinde)* ***ikisi üzerinde de vebal yoktur. Bunlar Allah'ın sınırlarıdır. Onları*** *(çiğneyip)* ***geçmeyin. Kim Allah'ın sınırlarını aşarsa, işte onlar zalimlerin ta kendileridir.***

Âyet, boşboğaz ve edepsiz insanların evlilik akdini laçkalaştırmaması için, boşanmanın "*iki defa*" ve istenerek gerçekleştirilmesi kaydını getirmiştir. Bu iki boşanmadan sonrası, ya iyilikle tutmak ya da güzellikle salmaktır. Bu ayrılık gerçekleştiği zaman ise, onlara daha önce verdiğiniz şeyleri geri almanız helâl değil-

dir. Koca, karısına mehir olarak verdiği evlilik hediyelerini alma hakkına sahip değildir. Bu, ahlâka aykırı bir harekettir. Bilhassa bir koca için, daha önceden isteyerek karısına verdiği şeyleri boşandıktan sonra geri istemesi, çok utanç verici bir durumdur. İslâm, kocanın mehir olarak karısına bir şeyler vermesini, Bakara sûresinin 241. âyetinde emretmiştir. Ancak boşanmayı kadın istiyorsa, aldığı mehri geri verir. Bu da gösteriyor ki, ne kadın ne de erkek istemediği bir evliliği sürdürmeye zorlanamaz.

Allah, koyduğu hükümlerle aile müessesini muhafaza altına alarak, orada sağlıklı zürriyetlerin yetişmesi için tedbirler almıştır. Çünkü yıkılan yuvalarda insanlar yara alır. Hele bir de çocuklar varsa, bu daha kötü ve üzücü neticeler doğurur. Gerek annesinden gerekse babasından ayrı kalan çocukların gönlünde derin hüzünler, tedavisi zor izler bırakır.

İster toplumlar isterse çocuklar açısından olsun, boşanmanın birçok olumsuz etkileri vardır. Aile bireylerinden birinin ölmesi de bir hüzün, ayrılık sebebidir; ama bu, boşanma gibi soru işaretleri bırakmaz ve de çocukların, ayrı yaşayan anne ve baba arasındaki huzursuzluğun etkisi altında kalarak ezilmiş bir ruh hâliyle yaşamalarına gerekçe oluşturmaz. Üstelik çocuklar, boşanmış annebabalarının arasında mekik dokurlar; fakat onlardan birinin ölmesi durumunda, böyle bir şey söz konusu değildir. Evet, bu önemli müessesenin yıkılması neticesinde en büyük yarayı çocuklar alır. Bu bakımdan eşlerin, bu müesseseyi ayakta tutmak için fedakârlık, sabır, anlayış ve feragat sahibi olmaları lâzımdır ki; bu hayır temennileriyle kurulmuş olan yuva, hayır üzere devam etsin de, Allah'ın helâl kıldıklarından en çok buğz ettiğine düşülmesin. Fındık kabuğunu doldurmayacak bahanelerle yuvaları yıkacak noktaya getirenler, yaptıklarının hesabını vereceklerdir.

فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِنْ بَعْدُ حَتَّى تَنكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ فَإِنْ طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَنْ يَتَرَاجَعَا إِنْ ظَنَّا أَنْ يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٢٣٠﴾

2:230 Yine erkek, zevcesini** (üçüncü defa olarak) **boşarsa ondan sonra kadın kendinden başka bir er**(keğ)**e nikâhlanıp varıncaya kadar ona** (o birinci kocasına) **helâl olmaz. Bununla beraber, eğer bu** (yeni) **koca da onu boşar da onlar** (birinci koca ile aynı kadın) **Allah'ın sınırlarını ayakta tutacaklarını** (tatbik edeceklerini) **zannederlerse** (iddet bittikten sonra) **tekrar birbirine dönmelerinde** (evlenmelerinde) **her ikisi hakkında da vebal yoktur. Bunlar bilir, anlar bir kavim için Allah'ın açıkladığı sınırlardır.

Yukarıdaki âyet, belirtilen üçüncü ayrılık noktasına gelen eşlerin hayatlarının yakın zamanda bir daha düzelme ihtimalinin olmadığına büyük bir delildir. Bu noktaya gelen eşlerin ayrılması elbette daha iyi olacaktır. Bireyleri arasında hürmet ve şefkatin bulunmadığı bir yuvanın sona ermesi daha sağlıklıdır.

Âyetteki "*bilen bir kavim*"den maksat; Allah'ın hükümlerini iyice anlayıp bu hükümlerin insanların menfatine olduğunu kavrayanlardır. Yani O'nun sınırlarına riayet hayırlarına olacaktır.

Ancak bilen kişiler Allah'ın hükümlerinden öğüt alırlar. Zira anlamayan, hevâ ve heveslerine göre hareket edenler, bu hükümlerden öğüt alamazlar. "Sen benden boşsun!" diye diye, gayr-i meşru bir hayatı sürdürür dururlar.

وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِتَعْتَدُوا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ وَلَا تَتَّخِذُوا آيَاتِ اللَّهِ هُزُوًا وَاذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمَا أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنَ الْكِتَابِ وَالْحِكْمَةِ يَعِظُكُمْ بِهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٣١﴾ وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَنْ يَنْكِحْنَ أَزْوَاجَهُنَّ إِذَا تَرَاضَوْا بَيْنَهُمْ بِالْمَعْرُوفِ ذَلِكَ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ مِنْكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكُمْ أَزْكَى لَكُمْ وَأَطْهَرُ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٣٢﴾ وَالْوَالِدَاتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا لَا تُضَارَّ وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَهُ بِوَلَدِهِ وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَلِكَ فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَنْ تَرَاضٍ مِنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَإِنْ أَرَدْتُمْ أَنْ تَسْتَرْضِعُوا أَوْلَادَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُمْ مَا آتَيْتُمْ بِالْمَعْرُوفِ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٣٣﴾ وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ

وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا فَإِذَا بَلَغْنَ
أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ وَاللَّهُ
بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٣٤﴾ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُمْ بِهِ مِنْ
خِطْبَةِ النِّسَاءِ أَوْ أَكْنَنتُمْ فِي أَنفُسِكُمْ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ سَتَذْكُرُونَهُنَّ
وَلَكِن لَّا تُوَاعِدُوهُنَّ سِرًّا إِلَّا أَن تَقُولُوا قَوْلًا مَّعْرُوفًا وَلَا تَعْزِمُوا
عُقْدَةَ النِّكَاحِ حَتَّى يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا
فِي أَنفُسِكُمْ فَاحْذَرُوهُ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿٢٣٥﴾ لَا
جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِن طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ مَا لَمْ تَمَسُّوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ
فَرِيضَةً وَمَتِّعُوهُنَّ عَلَى الْمُوسِعِ قَدَرُهُ وَعَلَى الْمُقْتِرِ قَدَرُهُ مَتَاعًا
بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُحْسِنِينَ ﴿٢٣٦﴾ وَإِن طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِن قَبْلِ
أَن تَمَسُّوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ إِلَّا أَن
يَعْفُونَ أَوْ يَعْفُوَ الَّذِي بِيَدِهِ عُقْدَةُ النِّكَاحِ وَأَن تَعْفُوا أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى
وَلَا تَنسَوُا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٣٧﴾

2:231 Hem kadınları boşadınız da iddetlerini bitirdiler mi, artık onları ya** (kendilerine ricatle [dönerek]) **iyilikle tutun, ya iyilikle bırakın.** (Fakat) **onları, sırf zulmedebilmeniz için, zararlarına olarak tutmayın. Kim böyle yaparsa muhakkak ken-

dine yazık etmiş olur. Allah'ın âyetlerini** (muhalefetle) **oyuncak yerine koymayın. Allah'ın üzerinizdeki nimetini ve size öğüt vermek için indirdiği Kitabı** (Kur'ân'ı) **ve** (ondaki) **hikmeti düşünün. Allah'tan korkun ve bilin ki Allah her şeyi hakkıyla bilendir.

2:232 Kadınları boşadınız da iddetlerini bitirdiler mi, aralarında meşrû bir surette anlaştıkları takdirde, artık kendilerini kocalarına nikâh etmelerine engel olmayın. İşte içinizden Allah'a ve âhiret gününe iman etmekte olan**(lar)**a bununla öğüt veriliyor. Bu sizin için daha faziletli ve daha temizdir.** (Ondaki maslahatı) **Allah bilir, siz bilmezsiniz.

2:233 Anneler çocuklarını iki bütün yıl emzirirler.** (Bu hüküm) **emmeyi tamam yaptırmak isteyen**(ler) **içindir. Onların** (annelerin) **ma'ruf vechile yiyeceği, giyeceği; çocuk kendisinin olan** (babaya) **aittir. Kimse takatinden ziyadesiyle mükellef tutulmaz. Ne bir anne çocuğu yüzünden, ne de bir çocuk kendisinin olan** (bir baba) **çocuğu sebebiyle zarara sokulsun. Mirasçıya düşen** (vazife) **de bunun gibidir. Eğer** (ana ve baba) **aralarında rıza ve müşavere ile** (anlaşarak çocuğu iki sene dolmadan) **memeden kesmeyi arzu ederlerse ikisinin üzerine de vebal yoktur. Çocuklarınızı** (başkalarına) **emzirtmek isterseniz meşrû surette verdiğiniz** (emzirme ücretin)**i teslim etmek** (ödemek) **şartıyla yine uhdenize vebal yoktur. Allah'tan korkun ve bilin ki şüphesiz Allah, ne yaparsanız hakkıyla görendir.

2:234 İçinizden ölenlerin** (geride) **bıraktıkları zevceler kendi kendilerine dört ay on** (gün) **beklerler. İşte bu müddeti bitirdikleri zaman artık onların kendileri hakkında meşrû bir surette yaptıkları şeyden dolayı size günah yoktur. Allah ne işlerseniz** (hepsinden) **hakkıyla haberdardır.

2:235 *(Vefat iddetini bekleyen)* ***kadınları nikâhla isteyeceğinizi çıtlatmanızda yahut böyle bir arzuyu gönüllerinizde saklamanızda üzerinize bir vebal yoktur. Allah bilmiştir ki siz onları mutlaka hatırlayacaksınız. Ancak kendileriyle gizlice vaadleşmeyin.*** *(Çıtlatma suretinde)* ***meşrû bir söz söylemeniz başka.*** *(Farz olan iddet),* ***sonunu buluncaya kadar da nikâh bağını bağlamaya azmetmeyin ve bilin ki Allah kalplerinizde olanı muhakkak biliyor. Artık ondan sakının ve yine bilin ki şüphesiz Allah çok yarlığayıcıdır, gerçek hilm sahibidir*** *(cezada acele edici değildir).*

2:236 Kendileriyle temas etmediğiniz yahut kendilerine bir mehir tayin eylemediğiniz kadınları boşamışsanız *(bunda)* ***üzerinize vebal yoktur. Onları -zengin olan****(ınız)* ***kudretince, darda bulunan****(ınız)* ***da hâlince*** *(olmak üzere)-* ***ma'ruf bir fayda ile faydalandırınız. Bu, iyilik etmek şiarında bulunanların üzerine bir borçtur.***

2:237 Eğer siz onları kendilerine temas etmeden önce boşar, *(fakat daha evvelden)* ***onlara bir mehir tayin etmiş bulunursanız, o hâlde tayin ettiğiniz*** *(o mehr)****in yarısı onlarındır. Meğerki kendileri vazgeçmiş olsunlar yahut nikâh düğümü elinde bulunan kimse bağış yapmış olsun.*** *(Ey erkekler!)* ***sizin bağışlamanız takvaya daha yakındır. Aranızdaki üstünlüğü unutmayın. Şüphesiz Allah, ne yaparsanız hakkıyla görücüdür.***

Böyle yapanlar, kendilerine yazık edip dururlar. Bunlar, Allah'ın âyetlerini oyuncak yerine koymuş gibidirler. Ne Allah'ın üzerlerindeki nimetini ne de öğüt vermek için indirdiği Kitab'ı, hikmeti düşünür; behîmî bir hayat sürdürürler. Oysaki Müslümanların böyle bir durumda olmaları, Allah'tan çokça korkmalarını gerektiren önemli bir meseledir.

İster evlilik isterse bireyler arasındaki ilişkiler anlamında olsun, İslâm, insanlar arası ilişkilerin, iyilik ve güzelliğin hâkim olduğu bir atmosfer içerisinde yürütülmesini önermektedir. Hiçbir zaman, eziyet ve zorluk bu hayatın esası olmamalıdır. İslâm, nefisleri kin ve buğzdan temizleyen, ufukları genişleten bir bakış açısı sunmaktadır. Bu bakımdan, Müslüman'ın hayatı feragat, fedakârlık, anlayış ve dayanışma üzerine bina edilmiştir. Pek tabiî ki, Müslüman'a bu olgunluğu kazandıracak yegâne unsur, ilmine vâkıf olunmuş Allah'a ve âhiret gününe iman fikridir. İlmine vâkıf olunan bir iman, sahibine olgunluk kazandırır. Kalpler takva duygusuyla olgunlaşırlarsa, fertler birbirlerine karşı muamelelerinde insanca bir tutum gözetirler. Kadın olsun, erkek olsun, herkesin yaratılışta eşit olduğunu; evliliğin de bu anlayış üzere bina edilmesi, hiç kimsenin diğerine üstünlük taslamaması gerekliliğini gözardı etmezler. Olabilir ya, anlaşamıyorlarsa iyilikle ayrılmaları, sırf zulmedebilmek için birbirlerinin zararına uğraşmamaları yolunda ikazlar yapılmaktadır.

Kur'ân-ı Kerîm kişilerin birbirlerine zarar verecek hareketlerde bulunmalarını tamamen yasaklamıştır. Kim güçlüyse hâkim odur anlayışını çürüterek; ilişkileri ihsân ve adalet üzere bina etmiştir. Ne var ki İslâm terbiye ve kültüründen yoksun kalanlar, kendilerinde bulunan bazı maddî güçlerle üstünlük taslayıp zulme düşüyorlar. Rabb'imiz onlara, "*Kim böyle yaparsa, kendisine yazık etmiş olur*" hitabıyla seslenmektedir. Böyle yapanlara, "*Allah'ın âyetlerini oyuncak yerine koymayın*" denerek, keyfî uygulamalardan uzak bir şekilde, tam bir teslimiyetle düsturları gözetin ikazı yapılmaktadır.

Evet, boşanan kadını, ona zarar vermek ve düşmanlık yapmak için tutan, kendi nefsine zulmeder. Şer'î ruhsatları eziyet

ve hilebazlıklara vasıta yapan, haddizatında helâllerin en çirkini olan talak hakkını kötüye kullananlar; Allah'tan utanmadan, O'nun âyetleriyle alay edenlerdir.

229. âyette, "*Boşanma iki defadır...*" diye geçmişti. Bundan sonra, kadını ya iyilikle tutmak ya da güzelce salıvermek lâzımdır. İzzet Derveze'nin kaydına göre âyet, bu ikinci kez boşanmadan önce yeni bir nikâh akdine gerek kalmaksızın kadını tekrar alma hakkını tanımıştır. Ancak âyette yer alan, "*barışmak isterlerse*" kaydı, kadının geri alınışının, barış ve uyuşma amacı ile gerçekleştirilmek istendiğinden emin olunmasını zorunlu kılmaktadır. Tefsir bilginlerinden El-Kasımî, barışmak ve uzlaşmak niyetiyle olmadıkça, kadının geri alınışının haram olduğunu söylemiştir. "*Kadınların da erkekler üzerinde hakları vardır*" cümlesi de bu çıkarımı pekiştirici niteliktedir. Nasıl ki, erkek, iddet sona erip kadın geri döndüğünde onu almama, boşama hakkına sahipse; kadın da, kocasının kendisini barışmak ve uzlaşmak niyetiyle geri aldığından emin değilse, bu beraberliği kabul etmeme hakkına sahiptir.

Kadına verilen, bu hak ve özgürlük, aynı âyette yer alan, "*Erkeklerin kadınlar üzerindeki hakları, bir derece fazladır*" cümlesiyle çelişmez.

Haklar karşılıklıdır. Kadın kocası için ne yapıyorsa koca da karısı için aynısını yapmakla yükümlüdür. Buna göre itaat, emanet, iffet, samimiyet, güzel muamele, saygı, güven, onurlandırma, iyilik, rahat ettirme, tek başına üstesinden gelemediği ihtiyaçlarını gidermede yardımcı olma gibi, erkeğin kadından beklediği şeyleri, kadın da erkekten bekleme hakkına sahiptir. Bu, aynı davranış biçimlerini sergilemek gerektiği anlamına gelmemekle beraber, öz olarak aynıdır. Karı koca, haklar ve hareketler bağ-

lamında denktirler; kişilik, duygu, bilinç bağlamında da... Yani, her biri noksansız birer insandır. İki cinsten birinin diğerine tahakküm etmesi durumu, adaletle bağdaşmaz. Eşler birbirlerine saygı göstermedikçe, birbirlerinin haklarını gözetmedikçe, evlilik hayatında mutluluğu yakalamak mümkün olmaz.

Yuvalar, her ne kadar iyi başlangıçlarla kurulsalar da, bazı ailelerde anlaşmazlıklar söz konusu olabilir. Bu anlaşmazlıklar sürecinin sonunda gerçekleşen ayrılıktan, karı-kocanın gerekli dersleri çıkarıp tekrar birleşmeleri isteniyor. Tüm bu safhalardan sonra, eşler hâlâ anlaşamıyorlarsa, güzellikle ayrılmaları her ikisinin de yararınadır.

Ebû Dâvûd, İbn-i Ömer kanalıyla, Peygamber'imizin şöyle dediğini rivayet eder: "Allah'ın en sevmediği helâl, eşlerin ayrılmasıdır." Bu hadis, âyetin içerdiği sakındırıcı ifadeleri, boşanmayı zorlaştırıcı önerileri açıklamaktadır.

"*Allah'tan korkun ve bilin ki, Allah şüphesiz her şeyi hakkıyla bilir.*" Neyi, niçin yaptığınızı bilir. Allah'ın rızasına talip olanlar, tüm keyfîliklerden uzak kalmalı; kadın olsun, erkek olsun, hepsi büyük bir fedakârlık, feragat ve dayanışma içerisinde anlaşma yoluna giderek Allah'ın sevmediği işi yapmaktan sakınmalıdırlar.

Özellikle eşlerin anlaşmazlıkları hâlinde, aralarını bulmak için, iki tarafın ailelerinden hakemlerin bir araya gelmeleri istenmiştir. Tâ ki başıboşluk yaşanmasın; mesele suistimal edilmesin; haksızlığa, yanlışlığa, eziyete, dolayısıyla aile kurumunun çöküşüne fırsat verilmesin.

Bu bakımdan, bir uyarı da şöyle geliyor: Eşlerin, meşru daireler içerisinde kendilerinin tekrar bir arada olabileceklerine akılları yatarsa, akrabaların buna engel olmaları doğru değildir.

Bilhassa, onların birleşmeleri için arabulucu olmaya çalışılmalıdır. Bunun hem kendileri hem de onlar için daha temiz, daha olumlu olacağı vurgulanıyor.

Sûrenin 221 ilâ 237. âyetlerinde, nikâh ve aile ilişkilerinde gözetilecek düsturlar anlatılmaktadır. Bu düsturların hakkıyla uygulanması, ancak İslâm Hukuku'nun hâkim olduğu ortamlarda mevzuubahistir. İslâm hukuku, işi sadece vicdanlara bırakmaz; bizzat müdahale ile insanların haklarını koruma altına alır. Bununla beraber insanlardan İslâm'a ve âhiret gününe iman eden her ferdi, vaaz ve nasihat ile emirlere karşı dikkatli olmaya davet ederek, vicdanlara uyarı yapar. O hâlde, ey inananlar! Allah'a ve hükümlerine karşı gelmekten korkun ve bilin ki; Allah her ne yaparsanız, onu hakkıyla bilendir, görendir. Bu takva duygusuna sahip olanlar, hukukun olmadığı yerlerde dahi Allah'ın hukukunu gözetmeye çalışacaklardır. Ama insan hissîdir, zaafları vardır. Bu bakımdan, hükümlerin hakkıyla yürütülebilmesi, İslâm hukukunun hâkimiyetine bağlıdır.

İşte Allah bu müeyyidelerle, sosyal ve ferdî huzuru sağlayacak olan aile kurumu üzerinde çokça durmuş; en ince noktaları, ayrıntılarıyla açıklamıştır.

İslâm toplumunun teşekkül etmesini isteyenler, öncelikle sağlam bir aile yapısını oluşturmaya baksınlar. Toplumları meydana getiren ve bireyleri sağlıklı yetiştirecek olan, aile kurumudur. Sağlıklı aileyi oluşturacaklar ise, kalpleri Allah'a bağlananlardır.

Kalpleri Allah'a bağlayan, âdâb-ı muaşerette ihsânı ve ma'rufu Allah'a ibadet derecesine getiren, insanı Allah ile günün belli vakitlerinde buluşturan ise namazdır. Sûrenin bu bölümün-

deki ana vurgu, 221 ilâ 237. âyetlerdeki düsturlara ve Allah'ın diğer bütün emirlerine itaatin, namaz veya o cinsten bir ibadet gibi algılanmasının gerekliliğidir.

❀ ❀ ❀

حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَى وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ ﴿٢٣٨﴾

2:238 Namazlara ve orta namaza** (vakitlerinde rükûnları ve şartları ile) **devam edin. Allah'ın** (divanına) **tam huşû ve tâatle durun.

Bu emir, kişinin gün boyu Allah'la ilişki kurup O'ndan gafil kalmamasını sağlayan namazın eda edilmesiyle, muhafaza altına alınmasıyla ilgilidir. İmandan sonra en mühim rükûn olan namazın mutlak surette eda edilmesi gerekmektedir. Çünkü namaz, belli zaman dilimlerinde, insanı günün meşakkatlerinden kurtarıp Rabb'iyle buluşturan bir ibadettir. Bir teşbihle namazı, bir bölgeye elektrik cereyanı taşıyan santrale benzetirsek; santralde meydana gelen herhangi bir arızalanma ile o bölge nasıl karanlıkta kalıyorsa; namazı terk edenler veya onu hiçbir mecburî zaruret olmadığı hâlde vaktinde eda etmeyenler, Rableri ile aralarındaki bağı ya koparmış ya da zayıflatmış olacaklarından, siste veyahut da karanlıkta kalacaklardır.

"*Onu gerektiği gibi koruyan*" ifadesinden maksat, namazı, ta'dîl-i erkânına riayet ederek, vaktinde huşû ile edaya çalışmaktır.

Allah'ı unutup da, Allah'ın da kendilerine kendi nefislerini unutturduğu kimseler gibi olmamak için, namazı mutlaka ikame etmek lâzım gelmektedir. Namaz bir yerde tevhid eylemidir.

Allah'ın varlığını, yalnız O'nun muhatap merci olduğunu ve mutlak hâkimiyetini ifade eden bir tevhid eylemidir.

Günde beş vakit Allah'ı birlemenin, yani tevhidin eyleme dönüşmesinin adıdır namaz. Kıyam, rükû ve sücûduyla bunu ifade etmektedir. İnsan, beşerî boyutuyla gaflete düşebileceğinden, Rabb-i zü'l-Celâl onu kendi hâline bırakmıyor. Mutad aralıklarla, belirli vakitlerde namaz ile gafletten kurtulma imkânını rahmeten sunmuş oluyor. Ancak, namazın, sadece eda ile değil, onu ikamede ruh ve kalp diriliğinin hakkıyla temin edilmesi durumunda sahibini etkileyeceğini söylemek yerinde olacaktır.

Kuşkusuz çoğumuz, namazımızı kalpleri dirilten, gönülleri genişleten bir yücelikte ve güzel şekilde kılmıyoruz. Belki de bazılarımız namaza, sanki sırtımızdaki ağır bir yükü atar gibi yöneliyoruz. Öyle sanıyoruz ki bu durum, namazın hakikatinden ve namazla dirilmeğe gereken ehemmiyeti vermemekten kaynaklanıyor. Oysa namaz, Allah'la buluşmak, O'na hamd, şükür ve senâda bulunmak, O'ndan yardım dilemek ve dualarımızın kabulünü istemek, günahlarımızın bağışlanması niyetiyle niyazda bulunmak için kaçınılmaz bir fırsattır.

Her ne suretle olursa olsun, namazın edası, imanın ifadesidir; ama önemli olan, namazı gelenek üzere değil, bir bilinçle, huşû içerisinde ikame etmektir. Ancak bu ruhla eda edilen namaz, insana tevhid eylemini idrak ettirdiği gibi, ıslah yönünü de hakkıyla kazandıracaktır. Eğer kıldığı namaz insanı kötülük ve fahşâdan alıkoymuyorsa bu demektir ki, huşûdan uzak, bilinçsizce eda edilmektedir.

Namaz; iman ile küfür arasındaki perde, mü'mini fahşâdan ve münkerden alıkoyan en önemli engel ve Müslüman'ı Müslü-

man olmayandan ayıran en belirgin ölçüdür.

"*Huşû*" şöyle tanımlanmıştır: "Huşû, aslı kalpte, fakat belirtileri bedende olan bir eylemdir. Kalple ilgili kısmı, Allah'ın azamet ve celâli karşısında kendi küçüklüğünü göstererek nefsi, hakkın emrine boyun eğdirtecek, edep ve saygıdan başka bir duyguya iltifat etmeyecek biçimde kalbin son derece saygı hissi duymasıdır. Bedenle ilgili olan yanı ise, bu duygunun etkisi ile vücudun namazda sakin ve hareketsiz olması ve gözlerin secde yerine bakıp şunabuna, sağa-sola iltifat etmemesidir."[125]

Daha açık bir ifade ile huşû; Allah'a karşı gelmekten sakınıp O'na sevgi ile boyun eğerek emirlerine itaate hazır olmaktır.

Nerede olunursa olunsun, Allah-u Teâlâ'nın her şeye muttali olduğunu bilmekle kul, hem namazda hem de namazın dışında huşû içerisinde olmalıdır.

Huşû, namazın kemâlindendir. Yani makbul olan namaz, huşû ile kılınan namazdır. Tâhâ sûresinin 14. âyetinde, "*...Beni hatırlamak ve anmak için dosdoğru namaz kıl!*" buyurulmuştur. Bütün namazı gafletle geçen bir insan, namazda nasıl Allah'ı hatırlamış olur?! Gaflet, zikre mâni değil midir? Huşû ile kılınan namazda, Allah'a gerçek kulluk ile nefsi terbiye etmenin en ideal yolu vardır. Bu bakımdan, namazı tam olarak kılmak gerekmektedir. Bunu destekler mahiyette pek çok âyet vardır.[126]

Nûr sûresinin 37. âyetinde, "*Birtakım insanlar vardır ki; ne ticaret, ne alışveriş ve ne de bir iş onları Allah'ı anmaktan, namaz kılmaktan alıkoyar. Onlar kalplerin ve gözlerin dehşetle döndüğü günden korkarlar.*" denilerek, namazın mü'minin hayatındaki ol-

[125] Bkz. Abdullah Yıldız, Namaz Bir Tevhid Eylemi, 6. B., Pınar Yay., İstanbul, s. 48
[126] Bkz. 2/48, 153; 4/101-102; 22/41; 24/37; 29/45; 30/31; 70/25; 74/43

mazsa olmaz yeri belirtilmiştir.

"*Yalnız O'na, Allah'a yönelin ve O'na karşı gelmekten sakının; namazı dosdoğru kılın, müşriklerden olmayın.*" (30/31)

Bu ve benzeri âyetlerde namaz kılmamak müşrik olmaya, cehenneme gitmeye, azgınlaşmaya, taşkınlığa sebep olarak zikredilmiştir. Müslim'de "İman" bahsinde zikredilen bir hadiste, "Muhakkak namaz, insan ile küfür ve şirk arasında bir perdedir. Namazı terk etmek, bu perdeyi kaldırmaktır" buyrulur.

Şu hâlde, mü'min ile kâfiri ve de müşriği birbirinden ayıran en önemli alâmet namazdır. Kişinin inandım demesi yetmiyor. Bu imanını eyleme dönüştürmesi ve ilk olarak da namazla işe başlaması gerekmektedir.

"*Namazlara ve orta namaza devam edin ve Allah'ın divanına tam huşû ile durun.*" Bu emir, namazların muhafazası ile ilgilidir; yani üstte de açıklamaya çalıştığımız gibi, namazı vaktinde, rükûnları ve şartları ile eda etmek gerekir. Orta namaza gelince; bu namazın ikindi namazı olduğu söylense de, bu konuda değişik görüşler de vardır. Orta namazın, cuma ve bayram namazları olduğu da görüşler arasındadır. Orta namazın belli bir namaz olmadığını gösteren bir delil de şudur: "*Namazları muhafaza edin. Ve ikindi namazını da...*" (2/238) Orta namazın hangisi olduğunu ancak Allah bilir. O hâlde, bütün vakit namazları eşit şekilde, tam olarak muhafaza edilmelidir ki, orta namaz da muhafaza edilmiş olsun.

Hangi şart ve hangi durumda olursa olsun, bir Müslüman, asla namazı terk edemez. Namazı, güç yetiremediği zamanlar îma ile kılmalıdır. Bunu 239. âyetten ve Nisâ sûresinin 101-102. beyyinelerinden anlıyoruz.

فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَانًا فَإِذَا أَمِنتُمْ فَاذْكُرُوا اللَّهَ كَمَا عَلَّمَكُمْ مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ ﴿٢٣٩﴾

2:239 Fakat** (muharebe, su baskını ve benzerleri gibi bir tehlikeden) **korkar**(ak hakkın divanına tam huşû ve tâatle durmak imkânı bulamaz)**sanız o hâlde** (namazı) **yürüyerek yahut süvari** [bir şeye binmiş] **olarak** (Kıble'ye veya herhangi bir semte karşı) **kılın** (bırakmayın). (Tehlikeden) **emin** (ve sâlim) **olduğunuz vakit ise yine Allah'ı size bilmediğiniz şeyleri nasıl öğretti ise, o vechile anın.

Bu âyetler, namazı muhafaza hükmünü bir kere daha te'kid ediyor. Bu da gösteriyor ki, hiçbir gerekçeyle namaz terk edilemez; terkeden mazur görülemez. Aksine, her ne hâlde olunursa olunsun, piyade veya süvari, yürürken veya dururken, öyle ki; ayakta kılamayan oturarak, oturarak kılamayan yatarak, yatarak kılamayan îma yoluyla kılmalıdır. Kısacası, her hâlükârda namaz kılınmalıdır. Namaz, imanın itirafıdır. Terki, hiçbir durumda câiz değildir.

Eğer korku çok ise; namazı, ayakta olduğu gibi, binek üzerinde de kılabilirsiniz. Kıbleye yönelebileceğiniz gibi, başka yöne de kılabilirsiniz. Bunun da mümkün olmadığı durumlarda, namazları tehir edip edasını sonraya bırakabilirsiniz. Nitekim Hendek Savaşı'nda Hz. Peygamber ve ashâbının, birkaç vakit namazı kazaya bırakmak zorunda kaldıkları haberler arasındadır. Bu konuda İbni Kesîr'in kaydında, "Fetih hazır ise ve namaz kılmaya güçleri yetmiyorsa, herkes -cemaatle değil- kendisi için, îma ile namazını kılsın; îma ile namaz kılmaya da güçleri yetmiyorsa,

vuruşma açıklık kazanıncaya ve emin oluncaya kadar namazı geciktirsinler. Ve iki rekât olarak kılsınlar. Eğer buna güçleri yetmiyorsa, bir rekât ve iki secdeli olarak kılsınlar. Eğer buna da güçleri yetmiyorsa, kendilerini emniyette hissedinceye kadar namazı geciktirirler." ifadelerine yer verilmiştir. Ayrıca Resûlullah (s.a.v)'ın diliyle Allah-u Teâlâ, namazı barışta dört, yolculukta iki ve korku hâlinde bir rekât olarak emir buyurmuştur.

"Salâtu'l-vustâ" (orta namazı), beş vakitten biridir. "Vustâ" ve "evsat"ın müennesidir. İki ucu olan, iki veya daha fazla şeyin ortasını ifade için kullanılır. "Efdal" manasına da gelir. Her iki mânâya geldiğini de söylemişler, bundan ötürü de; hangi namazın efdal, hangi namazın orta olduğunda ihtilaf etmişlerdir. En doğru rivayet, cumhurun, bunun ikindi namazı olduğuna dair rivayetlerdir.

Yine orijinalinde geçen "kanitin" kelimesi için "Herhangi bir işe, amele, ibadete tazarru içerisinde ve huşu ile devam etmek demektir. Namazın kâmil manada namaz olabilmesi için bu ibadetin Allah'tan gelen gerçek bir görev ve emir olduğuna inanarak kılınması gerekmektedir. "Bu ifadeler namaza devam konusunu te'kid ve teyit amaçlıdır. Bir de hangi durumlar da olursa olunsun hiçbir zaman namazın düşmeyeceği, kılınmazlık konusu edilmeyeceğini açıklamaktadır. Çünkü namazın terk edilme durumu için mazeret kabul edilebilecek olan haller ya can korkusu, ya ırz ve namus korkusu veya mal korkusu olabilir. Bu da tıpkı seferilikte oruç tutmamanın bir mazeret olması gibidir. Yine tıpkı Cuma namazını terk etmeye sebep olan ve yerine öğle namazını kılmak gerekli olan birçok mazeretler türünden bir mazerettir." (Menar Tefsiri)

Neden zor anda da olsa namaz?.. Çünkü namaz, kulun Allah ile bağlantı kurmasına imkân vererek, ona mânevî güç, huzur ve teslimiyet ruhu bahşeder. Namaz, mü'minin silahı ve zırhı gibidir. Bu din her şekliyle ibadettir ve dinin direği olan namazla mü'min, huzur ve sükûn bulur. Bu müjdeyi Rabb-i zü'l-Celâl haber veriyor. "*Ey iman edenler! Sabırla ve namazla yardım dileyin. Şüphesiz Allah sabredenlerle beraberdir.*" (2/153)

Namaz, sürekli bir yüceliştir: Münkerden ma'rufa, kötülüklerden iyiliklere, zulümattan nura, kibirden tevazuya, dünyevîlikten uhrevîliğe, arzuların ve şeytanın esaretinden ilâhî hürriyete doğru bir yüceliş ve inkılâptır.

Bu yüzdendir; kılıçlar ellerde, silahlar omuzlarda iken namaza verilen ehemmiyet... Çünkü namaz tek başına bile, Allah korkusu, fazilet ve hikmet duygularını doğurup ilâhî kanuna itaatkâr bir tavır ortaya çıkarabilir ve insanı doğru yolda tutabilir. Kimse, namazsız olduğu hâlde Allah'ın kanunlarına bağlı kalamaz. Çünkü insan, şu veya bu şekilde isyana mütemayildir. Bu nedenle inananların namaza karşı duyarlı olmaları gerektiğine dikkat çekilmiştir.[127]

Tüm bu tembihlerden anlıyoruz ki; uyumak, unutmak ve bayılmanın dışında namaz tehir edilmez; insandan bu hâl gider gitmez, hemen kaçırdığı vaktin namazını, daha sonra da içinde bulunduğu vakitin namazını kılar. Müslüman'ım dedikleri hâlde cehaletten dolayı namazsız olanlar, kulluğun önemini kavrar kavramaz tevbe edip bundan sonraki namazlarını ciddiyetle korurlarsa, geçmiş günahları bağışlanır.[128]

---

[127] Bkz. 19/59

[128] Bkz. 4/17; 25/70-71; 39/53

وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنْكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا وَصِيَّةً لِأَزْوَاجِهِمْ مَتَاعًا
إِلَى الْحَوْلِ غَيْرَ إِخْرَاجٍ فَإِنْ خَرَجْنَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِي مَا فَعَلْنَ
فِي أَنْفُسِهِنَّ مِنْ مَعْرُوفٍ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٤٠﴾ وَلِلْمُطَلَّقَاتِ
مَتَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ ﴿٢٤١﴾

2:240 Sizden zevceler**(ini geride) **bırakıp ölecek olanlar eşlerinin** (kendi evlerinden) **çıkarılmayarak yılına kadar faydalanmasını** (bakılmasını) **vasiyet** (etsinler). **Bunun üzerine onlar** (kendiliklerinden) **çıkarlarsa artık onların bizzat yaptıkları meşrû işlerden dolayı size mes'uliyet yoktur. Allah** (emir ve yasaklarına muhalefet ve ilâhî hududuna tecavüz edenlerden intikam almakta) **mutlak galiptir,** (teşrîde ve hükümleri açıklamada da) **yüce hikmet sahibidir.

2:241 Boşanan kadınların da meşrû surette faydalanmaları haklarıdır ki bu, Allah'tan korkanlar için bir vazifedir.

Her iki âyet de, kadını himaye eden kuralları içermektedir. Her ne kadar bu âyetin miras âyetlerinin nüzulünden sonra nehyedilmiş olduğu söylense de, âyette, kadınların örf, gelenek ve emsal uygulamalar çerçevesinde yararlandırılması, himaye edilmesi söz konusu ediliyor. Yanı sıra, bu hakkı gözetmenin, Allah'ın gazabından korkup rızasını arzu edenler için bir görev olduğu belirtilmektedir.

Bu tavsiye ile o acılı kadına hem haksız muameleden korunma hem de bu müddet zarfında kendine bir yol çizebilme şansı verilmiş olur. "*O zevceler evlerden kendiliklerinden çıkarlarsa, o*

zaman, kendi haklarında ma'ruf nev'inden yaptıkları bu hareketten dolayı size bir günah yoktur."

Tabi bu düsturlar, Allah'tan korkanlara bir mesaj olmakla beraber, içtimaî ve idarî mekanizma tarafından gözetilebilecek görevler olarak da düşünülürler. Bunu Seyyid Kutub şöyle izah ediyor: "Âyet-i kerîmede geçen 'Aleykum' (size) kelimesi, İslâm cemaatine, sınırları dâhilinde meydana gelen her vakıadan mes'ul kabul edilen bir cemaat hüviyeti veriyor. Bu, akîdeyi yüklenen, çevresindeki her fertten ve hadiseden mes'ul olan bir cemiyettir. O cemiyetin hak ile hâkim olması hâlinde ancak insanlık güven ve emniyet içerisinde olacaktır."

❀ ❀ ❀

كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٤٢﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ الْمَوْتِ فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ مُوتُوا ثُمَّ أَحْيَاهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٢٤٣﴾

2:242 İşte Allah akıllarınız ersin diye size âyetlerini böyle açıklar.

2:243** (Habibim, sayıları)* ***binlerce olduğu hâlde ölüm korkusuyla yurtlarından** (bırakıp)* ***çıkanları gör**(müş gibi bil)medin mi? Allah onlara "Ölün!" dedi, sonra da kendilerini diriltti. Her hâlde Allah insanlara karşı fazl**(-u inayet)* ***sahibidir. Fakat insanların pek çoğu şükretmezler.***

Eğer insanlar akıllarını başlarına alıp bu ilâhî emirleri düşünselerdi; bu emirlerin hak olduğunu, tatbik edildiklerinde dünya ve âhirette insanı mutlu edebilecek yegâne kanunlar olduklarını anlayıp bunları hüsn-ü tatbik ile yaşar; ölüm denince akıllarını kaçıranlar gibi olmazlardı.

İşte hiç kimsenin yalanlayamayacağı gerçek! Hangi ortamda, kim, hangi şartlar içerisinde olursa olsun, Allah'ın kendisi için çizdiği gerçeği değiştiremez. Benzer içerikteki âyetlere örnek olarak şu âyetler gösterilebilir:

"*...Yaşatan da, öldüren de Allah'tır.*" (3/156)

"*...Ecelleri geldiği zaman, onlar ne bir saat geri kalabilirler, ne de öne geçebilirler.*" (16/61)

"*...Nerede olursanız olun, ölüm size ulaşır; sarp ve sağlam kalelerde olsanız bile.*" (4/78)

"*...Siz evlerinizde olsanız bile, üzerlerine öldürülmesi yazılmış olanlar, yine şüphesiz öldürülecekleri yerlere çıkıp giderler.*" (3/154)

Bu gerçeğin iyi kavranması, inananlara bir teslimiyet şuuru kazandıracağından, hiçbir engel veya ölüm korkusu cihaddan, Allah yolunda muharebeden alıkoymayacaktır onları.

Âyet, Allah yolunda muharebeye girişmede bir psikolojik ön hazırlık niteliğindedir. Halkın, muharebenin lâzım geldiği zamanlarda, ölüm korkusuyla vatanını müdafaadan geri durmaması gerekir. Bir milletin kendi ülkesinde hür yaşaması büyük bir lütufken; o ülkenin düşman tarafından istilâsı, ölümden daha beter olan, zillet ve zulüm altında inlemek anlamına gelir. Bunu bir deyimle, "ölüp ölüp dirilme" yani acı üstüne acı çekmekle ifa-

de edebiliriz. Dünyanın zevk ve sefasına düşüp de mücadeleden bîhaber yaşayan yeryüzü insanının hâli yürekler acısıdır. Sırp katliamı, Çin zulmü, İsrail'in alçaklığı, Amerikan emperyalizmi ve yürek sızlatan daha ne facialar... Trafik kazalarında ölenler, yitirilenler... Allah yolunda kullanılmayan canlar ve mallar, nasıl da telef oluyor. Yaşanan bu acı durum bizlere, bu âyet doğrultusunda hak yolda cihad etme mesajını vermektedir. Ayrıca, ölüm korkusuyla cihaddan uzak durup vatanını ve hürriyetini müdafaa etmekten ve meşakkatleri şereflice göğüslemekten kaçanların nasıl bir mihnet ve minnet altında kalacakları dile getiriliyor.

Âyet-i kerîme, milletlerin ölümünün çoğunlukla iki nedene dayandığına işaret etmektedir: Birincisi korkaklık, sebatsızlık; ikincisi ise cimrilik, Allah yolunda mal harcamamaktır.

Hayatlarının her cephesinde olaylara karşı temkinli ve tedbirli olmak adına yerlerinde oturanlar, düşmana karşı güç hazırlamayanlar, zillet içerisinde yaşamaya mahkûm olurlar.

Kur'ân, pratik hayatın nizamı ve içtimaî hayatın terbiye düsturudur. Hz. Âdem'den beri süren iman dâvâsında yaşanan geçmiş olay ve hadiselerin anlatılması sureti ile gelecek nesillerin de aynı badirelerden geçeceklerine ve bu badireler geçilirken düşülmesi muhtemel çıkmazlara işaret edilerek, insanlık ikaz edilmektedir.

Öyle ise Kur'ân-ı Kerîm iyice okunmalı ve kavranmalıdır ki; uzak ve yakın geçmişteki hataların tekerrüründen korunup gelecekte daha aydınlık günlere erişilebilsin.

Fert ve cemiyetler dinin bütün prensiplerini tavizsiz uygulanmalıdır ki, hayat bulunsun. Kalbe hakikî iman yerleşir ve işler hakikaten Allah'a bağlanırsa; her şeyin ölçü ve değeri böylece

yerini bulur.[129]

Ölümden korkmak hiçbir fayda vermez. Hayat Allah'ın elindedir. O'nun vergisidir. Bu eseften kurtulmak isteyenler, Allah yolunda muharebe etmeliler. Bunu 244. âyet haber vermekte...

❀ ❀ ❀

وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٤٤﴾

2:244 Allah yolunda muharebe edin. Bilin ki şüphesiz Allah hakkıyla işitici, kemaliyle bilicidir.

İşte bu gerçeği idrak edenleri, ne hayat sevgisi ne de ölüm korkusu Allah yolunda cihaddan alıkoyar.

İnsanlar Müslüman olduklarını söylüyorlarsa, Allah'a gerçek mânâda teslim olmalı değiller mi? Hayatımızın kritiğini yapalım; "*Lâ ilâhe illâllâh*" dendiği hâlde, onun gerekli kıldığı ilkelere sırt çevrilmesinden değil midir ki; dünyaya karşı tutkular artmış, yaşamak için nelere göğüs germiş, nelere katlanmışızdır. Oysa yaşamın kendisi bir amaç mıdır? Yoksa belli amaçları gerçekleştirmek için verilen sınırlı bir süre midir?

Müslüman'ı ilgilendiren ve onun için önemli olan; nasıl yaşadığı, ne adına yaşadığıdır. Düşüncesiz, gayesiz yaşayanlar; ot gibi bitip, ot gibi yitmeye mahkûm olurlar.

Şerefli hayata talip olup ebedî saadeti arzulayanlar, Allah'ın aziz ve şerefli kılacak dinini hâkim kılmak için bütün güçleriyle çalışmalıdırlar. Nasıl ki korkunun ecele faydası yoksa cihaddan

[129] Bkz. 8/24

kaçmak da böyledir: Ne ömrü uzatır, ne de musibetlerden korur. Allah için değil de dünyaları için çalışanların dahi musibetlerden kurtulamadıklarını görüyoruz. Tüm bunlar düşünülse ve Allah yolunda, O'na lâyık bir şekilde cihad edilse de; şerefli bir hayatla, aziz bir ölümle can verilse. "*Kim cihad ederse, ancak kendi yararına cihad eder...*" (29/6); "*Cihad edenlerle etmeyenler bir olmaz...*" (4/95)

"*Bilin ki Allah, Semî'dir, Alîm'dir.*" İşitir ve bilir. Kim, neyi, niçin yapmışsa, ona göre karşılık alacaktır. Alınmak istenen mükâfata karşılık bedel ödenmelidir.

❀ ❀ ❀

مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ أَضْعَافًا كَثِيرَةً وَاللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْسُطُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٤٥﴾

2:245 Kimdir o ki Allah'a güzel bir ödünç versin de** (Allah da) **onu kat kat, birçok artırsın? Allah** (kimini) **daraltır,** (kimini) **genişletir. Siz** (hepiniz) **ancak O'na döndürü**(lüp götürü)**leceksiniz.

Cihadda insana nasıl ihtiyaç varsa, teçhizata da ihtiyaç vardır. Bu bakımdan, ruhlar cihada hazırlanırken, mü'minler aynı zamanda maddî güç oluşturmak için de seferber olmalıdırlar.

Her mü'min kendisini aziz edecek bu kutsal göreve, vazife bilip dişinden tırnağından keserek, malca ve bedenen destek olmalıdır. Zira dini korumak amacıyla ve dini daveti güven altına almak, canı, malı ve ülkeyi savunmak için savaşmak da yüce

Allah'ın, insanlık hayatının sosyal yönü açısından ilahi kanunların bir gereğidir. Bu uğurda gerek maddî, gerek bedenî ve gerekse mânevî imkânlarını seferber eden herkese, ecirleri kat kat ödenir. Sayıya, hesaba sığmayan bir karşılık...

Ama Müslümanlar bu şuurdan öylesine uzaklar ki; lüks ve refah içerisinde bir yaşama talipler ve gereksiz harcamalar yaparken dini desteklemeyi hatırlamıyorlar maalesef. Başka bir ifadeyle, bu insanlar, din aleyhtarlığı yapan ahlâksız medyanın yayınlarını takip eder, zevk ve promosyon adına alır da, din uğruna mücadele verenleri desteklemezler. Bu misalleri, küçük ve büyük boyutlu diğer benzerleriyle çoğaltabiliriz. Sebep, Kur'ân'ın ruhundan yoksun kalmanın hevâîliğidir. Burada Allah kullarına soruyor. "*Ve karşılığında kat kat artıracağı güzel bir borcu verecek olan kimdir?*" Elbette ki, Kur'ân'ı anlamış, özümseyip doğrulamış ve Rabb'bini tanıyıp O'nun rızasına talip olmuş kimseler verir.

"*Güzel borç*"tan maksat; Allah yolundaki harcamalardır. Bu âyet-i kerîmeyle benzer içerik taşıyan bir diğer âyette ise, "*Mallarını Allah yolunda infak edenlerin durumu, her başağında yüz tane olmak üzere, yedi başak veren tanenin durumu gibidir. Allah, dilediğine kat kat verir...*"(2/261) buyrulur. İşte Allah'a ve âhiret gününe yakîn bir imanla sahip olanlar için, geçici dünya hevesleri, Rablerinin rızasını kazanmada engel teşkil etmez.

Ölüm ve hayat Allah'ın elindedir. İnfak malı yok etmez, bilâkis kat kat artırır. Allah, dünya malına bereket, kendisine saadet ve rahat vererek, insana, zorluklara katlanma gücü verir. Öyleyse ne duruyoruz? Allah'ın sözü (*Kelimetullah*) hâkim olsun diye, her şeyimizle samimî bir şekilde O'na yönelelim; fakirlikten korkmak, cimrilik yapmak ne kazandırır ki?

أَلَمْ تَرَ إِلَى الْمَلَإِ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى إِذْ قَالُوا لِنَبِيٍّ لَهُمُ ابْعَثْ لَنَا مَلِكًا نُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ قَالَ هَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ أَلَّا تُقَاتِلُوا قَالُوا وَمَا لَنَا أَلَّا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَدْ أُخْرِجْنَا مِنْ دِيَارِنَا وَأَبْنَائِنَا فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ تَوَلَّوْا إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٢٤٦﴾

2:246 Mûsâ'dan sonra İsrailoğulları'nın ileri gelenlerine bakmadın mı? Hani onlar, peygamberlerine: "Bize bir hükümdar gönder** (tayin et) **de Allah yolunda savaşalım" demişlerdi. O** (da): **"Ya üzerinize bir muharebe yazılıp** (farz edilip) **de savaşı tutmayıverirseniz?" demişti. Onlar** (şöyle) **söylemişlerdi: "Allah yolunda niye savaşmayalım? Hem hakikaten yurtlarımızdan çıkarıldık, hem evlatlarımızdan** (mahrum edildik)**." Fakat vaktâki** [ne zaman ki] **uhdelerine savaş yazıldı, içlerinden birazı müstesna olmak üzere,** (muharebeden) **yüz çevirdiler. Allah çok iyi bilicidir o zâlimleri.

Bu âyet, iman sancağının, küfrün satvetini şuurla kıran dâvâ erlerinin çabalarıyla dalgalanacağını anlatmaktadır.

Bu bakımdan cemiyetler, bireylerini, şuuruna varılmış gerçek imanla mücehhez kılmalılar. Bu şuurdan uzak cemiyetlerde, işin önem ve ehemmiyetini, getirisini-götürüsünü hesap etmeden sıkıntı ve acıların kuşatılmışlığından dolayı sloganik söylemlerle cûşu hurûşa gelenler, ciddî bir sorumlulukla karşılaştıklarında, bu sorumluluğun bedelini ödememek için çeşitli mazeretler üre-

terek kaçacak yer ararlar. Liderler, idareciler bunları düşünerek yola çıkmalıdırlar; ona göre strateji belirlemelidirler. Kaçınılması mümkün olmayan muharebelerde, iman gücü ve âhiret inancı ile küfre karşı koyulmalıdır.

Âyette, böyle önemli konularda söz verip de sözden dönenler, yarı yolda koyanlar ise, zalim olarak nitelendiriliyorlar ki; bu, kişinin bizzat kendine zulmüdür.

❀ ❀ ❀

وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا قَالُوا أَنَّى يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً مِنَ الْمَالِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ وَاللَّهُ يُؤْتِي مُلْكَهُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٤٧﴾

2:247 Onlara peygamberleri, "Hakikat Allah size bir padişah olarak Tâlut'u göndermiştir" dedi. Dediler ki: "Biz hükümdarlığa ondan daha lâyık iken ve ona maldan da bir bolluk verilmemişken nasıl olur da bizim başımızda padişahlık onun olabilir?" (Peygamber) dedi: "Şüphesiz Allah onu sizin üstünüze beğenip seçmiştir. Ona bilgice, vücutça (kuvvetçe) de bir üstünlük vermiştir." Allah mülkünü kime dilerse ona verir. Allah(ın rahmeti, ilmi her şeye yaygın ve lütuf ve keremi) boldur. Gerçek bilicidir.

Şu bir gerçek ki, her toplum, kendisini idare edecek bir lidere muhtaçtır. İdarecisi olmayan toplumlarda, fertler bir ara-

ya gelip de meselelerini halledemezler. "En kötü hükûmet, hükûmetsizlikten iyidir." sözü bu gerçeği ortaya koyar. Ancak, Allah'a karşı haşyet duyanların elinde olursa idare; adalet ve güven hâkim olur. Bunu idrakten uzak cemiyetler ise, liderlerinin varlıklı, mevki makam sahibi, şanlı şöhretli kimseler arasından seçilmesini isterler.

İnsan, fiziksel açıdan aşırı zayıf, güçsüz ve hasta olduğunda ilme/bilgiye, ciddi ve zor işlere gelemez; var olan gücü ile de kendini ayakta tutmaya çalışır. Dolayısıyla ilmi etkinliklere, sosyal faaliyetlere katılma imkânından mahrum olur. Bir kelamı kibarda ifade edildiği gibi: "İki nimet var ki, insanların çoğu bu iki nimeti kullanmakta aldanmıştır. Bunlar; sağlık ve boş zamandır." Gerçek bir ilmî derinliğe erişmenin, mal-mülk ile direkt ilintisi olmasa da, fiziksel ve ruhsal anlamda sağlıklı olmak bir güçtür.

Mânâyı değil, maddeyi; âhireti değil, dünyayı öne çıkaran zihniyetler anlamazlar ki, önemli olan ne makam, ne servet ne de statü. Bunlar sadece, insanı Allah'ın rızasına eriştirecek araçlardır. En güzel yönetim, gönülleri Allah'a bağlı kişiler ve Allah'ın yasasına göre idare eden liderler eliyle olur.

Vahyî verilerin mânevî güçle donattığı kimseler, zulme meydan okuyabilirler ancak. Tarih, idareyi mevki ve maddî güç ile elinde tutan nicelerinin hezimetini; Allah'a ve dinî değerlere sarılanların ise, zaferini kaydetmiştir.

Düşünenlere ibret ola bu ikazlar!

❀ ❀ ❀

وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ آيَةَ مُلْكِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ فِيهِ سَكِينَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِمَّا تَرَكَ آلُ مُوسَى وَآلُ هَارُونَ تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٤٨﴾

2:248 Peygamberleri onlara** (şöyle de) **söyledi: "Gerçek onun hükümdarlığının açık alâmeti size o Tabut'un gelmesi olacaktır ki içinde Rabbinizden bir sekînet ve Mûsâ hanedanıyla Harun ailesinin metrukâtından bir bakiyye vardır. Melekler onu yüklen**(ip getir)**ecektir. Elbette bunda size kat'î bir alâmet** (ve ibret) **vardır, eğer iman etmiş** (kimse)**lerseniz."

"*Tabut*", ilim adamlarının çoğuna göre, içinde Tevrat levhaları bulunan ve bazı tarihî eşyaların saklı bulunduğu bir sandıktır. İsrailoğulları, gönderilen peygamberlere karşı çok hırçın ve saygısız davrandıkları için, bu sandık onların elinden alınıp düşmanlarının eline geçmişti. İmam Ragıb'a göre: "Tabut kalptir ve sekinetten maksat ondaki ilimdir. Çünkü kalbe: Hikmet evi, ilim tabutu denir" nitekim Allah tarafından gelen sekinet, yani huzur ve itminanın yeri, sandıklar değil, kalblerdir. O halde sekinet ve itminan ile dolu kalbin gelmesinden maksat, Talut'un hükümdarlığa geçmesiyle uğrayacağı değişikliği anlatmaktadır."[130] Bu anlamda, kalplerini Allah'ın âyetlerine açanlar, Rableri tarafından bir iç huzuru, bir sukûnet bulurlar. İmanla huzur bulmak, Allah ile ünsiyet kurmaktır.

[130] Bkz. Tanrı Buyruğu, Ömer Rıza Doğrul

Artık ey inananlar! Siz, Allah'ın sizin için seçip atadığı elçilerin emirlerine uyun; bu icabetiniz, Allah'ın sizinle birlikte olduğunun bir delilidir.

Allah'ın âyetlerini ve elçilerini tanıtan Mushaf'a sıkı sıkı sarılın ki, sekînete erişesiniz.

❀ ❀ ❀

فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُمْ بِنَهَرٍ فَمَنْ شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي وَمَنْ لَمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ مِنِّي إِلَّا مَنِ اغْتَرَفَ غُرْفَةً بِيَدِهِ فَشَرِبُوا مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ فَلَمَّا جَاوَزَهُ هُوَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُو اللَّهِ كَمْ مِنْ فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿٢٤٩﴾

***2:249 Vaktâki** [ne zaman ki] **Tâlut ordusuyla ayrılıp çıktı, dedi ki: "Şüphesiz Allah sizi bir ırmakla imtihan edicidir. İşte kim ondan** (kana kana) **içerse benden değil, kim onu tutmazsa artık o benden. Eliyle bir avuç alanlar başka** (onlara müsaade var)." **Derken** (ırmağa varır varmaz), **içlerinden birazı müstesna olmak üzere ondan** (bol bol) **içtiler. Nihayet o** (Tâlut) **ve maiyetindeki müminler vaktâki onu** (ırmağı) **geçtiler,** (beri yanda kalanlar) **dediler ki: "Bugün bizim Câlut'a ve ordusuna karşı** (duracak) **tâkatımız yoktur."** (Âhirette) **muhakkak Allah'a ka-*

vuşacaklarını bilenler** (ve itaatle ırmağı geçenler) **ise "Nice az bir cemiyet** [topluluk] **daha çok bir cemiyete** [topluluğa] **Allah'ın izniyle galip gelmiştir. Allah sabır** (ve sebat) **edenlerle beraberdir" dediler.

Bu imtihanla mü'min ile münâfığın belirlenmesi, tevhidin esasıdır. Zafer ancak, inanan dâvâ adamlarıyla elde edilir. Rahat ve madde peşinde koşanlar, meşakkatlere göğüs germeyenler dâvâya sonuna kadar sahip çıkamazlar.

Âyette üç tip insan tasvir ediliyor. Bunlar; münâfıklar; zaferin, maddiyat ve çoklukla elde edileceği zehabına kapılıp Allah yolunda cihadda sabredemeyen tipler ve sabrını imanından, gücünü Allah'tan alan; ne olursa olsun Allah'a ulaşacağına inanan ve O'nun rızasına nail olmayı isteyen mü'minlerdir.

Evet, ölmekten ve ezilmekten korkanlar, rahatlarının bozulacağı ve ailelerinin mağdur kalacağı düşüncesiyle cihaddan geri kalanlar, feci olaylarla yaşamları son bulanlar ve yine feci akıbetlerle perişan olup hastane köşelerinde inleyenler, sudan sebeplerle yuvalarında huzur bulamayanlar, çocuklarını babasız bırakanlar, düşünseler ki; herkesin bir takdîr-i evveli vardır. O zaman, Allah için yapmaları gereken hiçbir şeyden uzak durmazlar. Burada çok önemli bir nokta da, idarecinin, çevresindeki insanların karakterine göre hareket etmemesi; idarî kadrosunu samimî, azimli insanlardan kurması ve her hâlükârda, çıktığı dâvâda Allah'a dayanarak yoluna devam etmesidir.

Toparlayacak olursak, anlayışımız şudur: Dünyevî ve uhrevî tercihler arasında kalındığında, dünyevî çıkarları birinci plâna alıp uhrevî değerleri ikinci, üçüncü plâna atmak, imtihanı başarısız bitirmektir. İmtihanda başarı, soruları, arzu ve görüşe göre

değil, ilâhî emri dikkate alarak cevaplandırmakla mümkündür. Herkes için sınav soruları başka başkadır. Orduların, kavimlerin de soruları/sorunları başka başkadır. Lâkin Müslümanlar, meselelerini sonuçlandırırken ilâhî vahyi esas alarak hareket etmeliler. Şüphesiz ki Allah, kuru bir çokluğu istemez. O, kendi uğrunda sabit adımlarla birbirine kenetlenmiş ordulardan hoşnut olur.

Allah, çeşitli imtihanlarla sâlihi, sâlih olmayandan ayırır. Ve sabırlı, kararlı, nitelikli kullarına sancağı verir; bu kullardan müteşekkil sayıca az nice ordular, çok kalabalıkları hezimete uğratırlar.

Evet, nitelikli önderler için, nitelikli ordunun inşası için bir tasfiye gereklidir. Yoksa arzularına düşkün bir hevâperestin, orduların başına hangi zararları getireceği bilinmez. İbretli bir deyimde ifadesini bulduğu gibi; "Bir nal bir atı; bir at bir kumandanı; bir kumandan koca bir orduyu mahveder." Sayıca az, ama nice deneyimlerden geçmiş bir orduyla yola çıkılmalıdır. Ancak âyetten de anladığımız gibi, o seçkinler arasında da, karşılarındaki ordunun gücüne, çokluğuna bakıp "Biz bugün güçsüz ve azız." diyerek geri kalanlar oluyor. Böylece, saflar biraz daha netleşiyor. Seçkinlerin de seçkinleri ortaya çıkıyor. Gönülleri Allah'a bağlı ve O'na kavuşacaklarını arzu eden erlerin eliyle bu kutsal dâvânın sancağı dalgalanıyor. Bu, ilânihaye böyle devam edecektir.

246-249. ayetlerden çıkardığımız dersler: a) İdarecileri tarafından sömürülen, ezilen, çeşitli zulümlere maruz kalan halklar, her zaman rablerinden, başlarına hayırlı bir sahip göndermesini ve bu zalimlere karşı savaşmayı talep ederler. Allah bir şekilde onlara sahip çıkacak bir lider gönderdiğinde, zalimlerle müca-

deleye çağrıldıklarında, içlerinden pek çoğu ahdlerine sadakat göstermediklerinden dolayı zulme düşerler. Çünkü onlar bir hak dava uğruna değil canları yandığı için bunu istemişlerdi. Ne istediğini, neyi niçin istediğini bilmeyen, ihtirasları ile Allah yolunda savaşmayı karıştıranların samimiyetsizliklerinden dolayı yan çizip zulme düşmüşlerdi. Zulüm sadece eziyet, işkence vs. değildir Ahde vefa etmemek de zulümdür vs. b) Sosyal işlerde dayanışma ve istişare ile hareket edip beşeri ölçüler (zenginlik, kariyer, statü)süne bakarak değil, Allah'ın ölçüleri (cesaret, dürüstlük, ilimi dirayet)i dikkate alınmalı. c) Sebepleri iyi tespit etmeli ve ne istediğini bilmeli, dediğinin arkasında olunmalı. Hele sözkonusu Allah'ın dini ise... Yoksa bazı beşeri kaygı ve zaaflarımızla Allah'ın dinini karıştırmış oluruz ki, bu bazen İsrailoğullarında olduğu gibi imtihanı kaybetmemize sebep olur. d) Sözünün eriyle yola çıkmalı. Çünkü Allah yolda bizi deneyecektir; iddialarımızla, sözlerimizle, ahdimizle çıktığımız yolda deneneceğizdir... "Nehirle imtihan" günlerce sıcağın bağrında yol almış; aç, susuz, yorgun bir ordu için nehrin ne demek olduğunu bir düşünelim. Allah en kritik durumlarda, sözünüzün arkasında durmanız hususunda sizin aklınızı çelecek durumlar karşısındaki sabrınızı böyle ölçer ki, samimiyetiniz ortaya çıksın.

Bize düşen, en kritik anımızda dahi önümüze sunulan nimetleri psikolojimize, fiziksel zaaflarımıza yenilmeden sağlıklı bir zihin ve kalple değerlendirmektir. Yoksa aşırıya kaçarız ve bu bize bıkkınlık, yorgunluk, tembellik verir. (Tıpkı top oynayıp susayan ve kana kana su içip hasta ve zayıf düşen çocuk misali...) e) İmtihanlar şuur ve azimle karşılanmalı. Sayı ve teçhizat azlığının kompleksiyle acze, zaafa kapılmamalı. Eğer kazanmanın yo-

lu çokluk olsaydı, sudan çok içenler yorgun düşüp geri kalmazdı. Demek ki en doğru yaşam tarzı "Allah'a teslim olmak"tır. Bazen çokluk bizi şımartıp gayemizden saptırabilir.

Savaş o kadar şiddetliydi ki, imtihanın dolayısıyla verilen sözün ardından çıkan yolun son aşaması, imtihanın da en çetin aşamasıydı. Öyle ki o mü'minler, "bize sabır ver" vs demek yerine "üzerimize sabır yağdır" diye yalvarıyorlardı. Ve ayaklarımızı sabit kıl" diyorlardı. Mü'min sözünün eridir, olgun, ihlâs sahibidir; o yüzden imtihanın her aşamasında, hayatın her anında -savaşta da olsa rahat zamanlarında da olsa- dahi Allah ile bağını koparmaz, O'nun yardımı olmadan hiçbir şey yapamayacağını bilir. f) Tüm buraya kadar cereyan eden hadiseler Allah'ın bir yasasıdır. O, kullarını yaratmış, doğru ve yanlışı göstermiştir. Ve O, kullarını bu şekilde deneyerek kimin hayırlı iş yapacağını kiminse nankörlerden olacağını tesbit etmek için dener ve iyilerle kötüleri böylece ayrıştırır. Böyle olması, yeryüzündeki hayatın ve de dengenin sağlanması için gereklidir.

Tüm bu anlatılanlarda (son olarak bize düşen) Allah'ın rahmetini ve kullarına karşı lütufkâr olduğunu görmektir.

❀ ❀ ❀

وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالُوا رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٢٥٠﴾

2:250 Onlar** (Tâlut'a itaat eden mü'minler) **Câlut ile askerlerine karşı çıktıkları zaman** (niyaz edip) **dediler ki: "Ey Rabbimiz! Üzerimize** (yağmur gibi) **sabır yağdır. Ayaklarımıza sebat

ver** (er meydanından kaydırma). **Bu kâfirler güruhuna karşı bize yardım et."

Bütün güçlüklerin doruk noktasında, muhatap merciye kavlî yöneliştir dua... Mânevî gücü olmayana, en güçlü silahlarla donanmış olması, çok fazla bir şey vermez. Oysa sabırlı, imanlı bir kişi, on; on kişi yüz; yüz kişiyse bin kişiye bedeldir. Bunları ancak, Kur'ân ilmine vâkıf iman sahipleri anlar. Kuvvet ve kudretin Allah'ın elinde olduğu ve kişinin elindekilerin bir araçtan başka bir şey olmadığı idrak edilmelidir. Ancak, Allah'ın yardımını hak edecek girişimleri göz ardı etmemek; yani bir liderin idaresi altında bir ümmet oluşturmak, tüm gücü kullanarak düşmanın silahıyla silahlanmak gerekir. Tüm bu çabaları göstermesine rağmen küfrün karşısında çaresiz kalıp "Bittim!" diyene, Allah, "Yettim!" der. Hz. Mûsâ'nın karşısında Firavun'un; Hz. İbrâhîm'in karşısında Nemrûd'un; Hz. Muhammed'in karşısında müşriklerin yenilgiye uğraması, hep bu ilâhî yardımın sonucudur. Yeter ki Müslümanlar onurlu devinimler sergilesinler. Ama küfrün karşısında gereken onurlu tavır sergilenmez, bazen dayatmalar, bazen aldatmalar, bazen zaruretler sonucu kırılmalar olur, tavizler verilirse; bu ilâhî yardımı beklemek beyhude olur. O Allah yine de Gafûru'r-Rahîm'dir.

❀ ❀ ❀

فَهَزَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَقَتَلَ دَاوُودُ جَالُوتَ وَآتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ
وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ
لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٢٥١﴾

2:251 Derken** (düşmanla karşılaşır karşılaşmaz) **Allah'ın izniyle onları** (düşmanlarını) **bozguna uğrattılar.** (Müminlerin arasında bulunan) **Dâvûd da Câlut'u öldürdü. Allah da ona** (Eşmuîl'in ve Tâlut'un vefatından sonra, bir arada) **saltanat ve hikmeti** (peygamberliği) **verdi ve daha dilemekte olduğundan da bazı şeyler öğretti. Eğer Allah insanların bir kısmını diğer bir kısmı ile önleyip savmasaydı yer**(yüzü) **muhakkak fesada uğrardı. Fakat Allah, âlemlere karşı büyük fazl**(-u inayet) **sahibidir.

Savaş, milletler için bazen zarurîdir. Azıp taşkınlık eden milletlerin faziletli bir düzene girmeleri için en tesirli kamçı savaştır.

Açıklanan beyanlardan da anlıyoruz ki Câlut, kuvvetli bir komutandı. Karşısında ise Tâlut ve ordusu vardı. Ne var ki, Tâlut'un ordusundan birçok asker, karşı tarafın haşmetinden ürküp geri dönmüştü. Muharebeyi, inanan, azimli, sabırlı, sayıca çok daha az olan ordunun kazanması, ancak imanın gücü ile izah edilebilir. Dâvûd (a.s) henüz genç bir delikanlı iken, Câlut'u öldürmüş ve bu başarısından dolayı Tâlut tarafından kumandanlığa getirilmişti. Mülk ve hikmet; hem sultanlık hem de peygamberliktir. Allah ona, harp edevatı ve zırh yapma sanatını öğretmişti. Eğer Allah'ın insanları birbirleriyle defedişi olmasaydı, hayat bozulacaktı.

Evet, günümüzde de, tarihte olduğu gibi iyiler kötülüklerle mücadele etmezler ise; yaşantılar tevhidî çizgiden uzaklaşacak, toplumlar fitne ve fesada duçar olacaktır. Birey, ancak bütün gücünü kullanarak bâtılı defetmek ve yeryüzünde hakkı hâkim kılmaya çalışmakla Allah'ın rızasına ulaşacağını; yeryüzünde aziz, ukbâda mes'ud olacağını bilmelidir. Bu, toplum bazında da aynen böyledir. Eğer Allah'ın dâvâsını sahiplenen, yaşanır kılmak için çalışan gönüllü, azimli, sabır ehli kimseler olmasaydı; yeryüzünün düzeni bozulurdu. İşte o zaman, insanî/imanî değerlerin önemi bilinmezdi; cesaret, dürüstlük, mertlik gibi erdemlerin etkisi kalmazdı. Allah bâtılı hak ile defeder; fakat hak ehli gevşer, rehavet ve rahata düşerse bâtılın karşında zaafa düşer. Bunda, kulların ibret alması için dersler vardır. Böylece insanlar, bâtılın kötü, çirkin ve politik yüzünü görür. Bazen de Allah, bâtılı bâtıl ile yok eder. Ardından da, hakkı yaşatsınlar ve O'na inanıp uğrunda mücadele etsinler diye, insanları terbiye eder.

Günler, lehinize-aleyhinize döndürülür durur; düşünenler, hayatı ve imtihanı anlayıp gereğince amel etsinler diye... Mü'minlerin her işi taaccübe şayandır. O, imtihanın her türünde hikmeti görür.

❀ ❀ ❀

تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٢٥٢﴾

2:252 Bunlar Allah'ın âyetleridir ki onları** (Habibim) **sana hak olarak okuyoruz. Sen şüphesiz, muhakkak gönderilen peygamberlerdensin.

Geçmişteki kıssaları bize nakletmekle Rabb'imiz, olaylardan ibret almamızın gerekliliği üzerinde durmaktadır. Şimdiye kadar helâk olan kavimlerin helâk oluş nedenlerini izah etmekte, delâletten, sapıklıktan bahsetmekte, tevhid sancağının gölgesinde hareket edenlerin, sapmadıkça, altın devirler yaşayacaklarını belirtmektedir. İşte Tâlut'un ordusuna kumanda eden Dâvûd (a.s) ile kendisinden sonra idareyi üstlenen oğlu Süleyman (a.s)'ın parlak dönemleri bizlere anlatılıyor ki; zafer ve hezimetin sebepleri bilinsin de, ibret alan alsın.

Allah'ın yardımını hak edecek girişimleri gözardı etmemek, yani bir lider bir ümmet oluşturmak, tüm gücü kullanarak düşmanın silahıyla silahlanmak gerekir.

❀❀❀

تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَى بَعْضٍ مِنْهُمْ مَنْ كَلَّمَ اللَّهُ وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِينَ مِنْ بَعْدِهِمْ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَلَكِنِ اخْتَلَفُوا فَمِنْهُمْ مَنْ آمَنَ وَمِنْهُمْ مَنْ كَفَرَ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلُوا وَلَكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿٢٥٣﴾

***2:253** (Bu sûrede zikredilen) **o peygamberler** (yok mu?) **Biz onların kimine kiminden üstün meziyetler verdik. Allah onlardan biri ile söylemiş, birini de birçok derecelerle yükseltmiştir. Meryem'in oğlu Îsâ'ya o beyyineleri** (açık âyetleri, bürhanları,*

mûcizeleri) ***biz verdik ve onu Ruhu'l-Kuds*** *(Cebrâil)* ***ile destekledik. Eğer Allah dileseydi onların arkasındaki*** *(ümmet)* ***ler, kendilerine o apaçık burhanlar geldikten sonra, birbirini öldürmez(ler)di. Fakat ihtilâfa düştüler. Binnetice*** *[neticede de]* ***onlardan kimi iman etti, kimi küfre saptı. Eğer Allah dileseydi birbirini öldürmezlerdi. Şu var ki Allah ne dilerse yapar.***

Peygamberlerin hepsi de Allah tarafından, tevhid inancını bildirmek için görevlendirilmişlerdir. Her ne kadar yaratılışta peygamberlerle birbirimize eşit isek de, onların özel imtiyazları ve kabiliyetleri vardır. Onlar, günahlardan korunmuşlardır. Hataları düzeltilmiştir. Aslolan, "şu üstündür, bu daha üstündür" diyerek, peygamberler arasında bir üstünlük olduğu iddiasıyla münakaşaya girişmek değil; hepsine iman edip Resûlullah'ın gösterdiği yoldan gitmektir. Hepsi de aynı membadan aldıkları vahye tâbi olmuş ve insanları da bu vahye davet etmişlerdir. Onlar, her ne kadar bizim gibi beşer iseler de, seçilmiş ve özel kabiliyetlerle donatılmış kimselerdir.

Elbette, o elçilerin şeriatları arasında farklılıklar olduğu gibi, imtihanlarında da farklılıklar olmuştur. Allah'a ve elçilerine iman etmiş kimseler de, onları, bu farklılıklarını gözeterek referans almış, Allah'a yaklaşmak ve rızasını kazanabilmek için bütün güçleriyle gayret etmişlerdir. Aynı inancın sancağını dalgalandıran tüm peygamberlerin her birine ümmet olmayı kabul eden çağdaşları, hemen akabinde gelen peygamberi niye yalanlamışlar da, ayrılığa düşmüşlerdir? Elbette, bunun birçok sebebi vardır: Çekememezlik, peygamberin kendi kavimlerinden olmaması, hevâlarının önünde engel teşkil etmesi; yani imanı, kendi arzularına göre tanımlamak istemeleri... vs.

İşte bu sebeplerden dolayı ayrılığa düştüler, gelen peygamberleri öldürmeye teşebbüs ettiler ve küfre düşerek şeytanın dostu oldular.

❀ ❀ ❀

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ لَا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا شَفَاعَةٌ وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٥٤﴾

2:254 Ey iman edenler! İçinde ne bir alışveriş, ne bir dostluk, ne de bir şefaat** (imkânı) **bulunan bir gün gelmezden evvel size verdiğimiz rızıktan** (Hakk yolunda) **harcayın. Kâfirler zulmedenlerin ta kendileridir.

İnananlar, şu dünya hayatının geçiciliğini, âhiretin ise ebedîliğini dikkate alarak, atacakları her adım, yapacakları her harcama ve her alışverişlerinde Allah'ın kelimesini üstün tutacak şuur ile hareket etmelidirler. Dünyevî hesaplarını uhrevî hesapların önüne geçirenler, güçleri ve imkânları varken gerektiği yerde harcamayanlar; "Keşke harcasaydım!" diye pişmanlık duyacakları gün gelmeden önce, "İyi ki harcamışım!" diyebilmenin hazırlığı içerisinde olmalıdırlar.

Şu gerçek hafızalarda canlı tutulmalıdır: O Gün insan, Allah yolunda infaktan alıkoyan alışverişlerle elde ettiği malların hesabını verecektir. İslâm'ın ihyası için harcama yapılması söz konusu olduğunda, "Verdiğimiz kime gidecek? Nasıl, nereye gidecek?" diyerek bahane üretmeye çalışanlara yol gösteriliyor. Allah'ın rızasını kazanmak için yapılacak her türlü infak, kıya-

met günü size şefaatçi olacaktır. İnfaktan kaçınmak ise, kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmaktır.[131]

Bu duyarlılıktan uzak kalanlar, daha âhirete gitmeden, ya küfrün boyunduruğu altında ya da eşyanın kölesi olarak zillet içerisinde yaşamaya mahkûm olurlar.

O Gün ancak, Allah'ın rızasına eriştirecek amellerin, yaptığımız infakların ve verdiğimiz sadakaların hayrını göreceğiz. İnandığımız cennete gitmek istiyorsak, maddî-mânevî gücümüzü tasarruf edelim. Bu, İslâm'ın huzurlu sisteminin tahakkuku için de şarttır.

Kur'ân-ı Kerîm'de, ne zaman cihad bahsi söz konusu olsa, akabinde, infak konusu da zikredilmektedir mutlaka. Bu birlikte zikredişin gayesi çok önemlidir. Çünkü savaş için geniş kapsamlı bir teçhizata ihtiyaç olup savaş mağdurlarına yardımı organize etmek zarurîdir.

Müslüman'ın İslâmî şeref ve haysiyeti yıkılmamışsa; küfrün zulmünü kaldırmak için, bütün gücünü toplayarak, her şeyiyle karşı koymalıdır zulme. İslâm sisteminin dünyada tahakkukuna ve iman hakikatine perde olan küfre karşı, Allah, mü'minlerini mücadeleye ve infaka davet etmektedir. Çünkü zalimler, karşılarında mukavemet-i fiiliye görmedikçe, her haksızlığı yaparlar. Biz inananlar ise küfrün, zulmün ve haksızlığın def'ine memuruz. Bunu yapmadığımız takdirde, ilâhî ikaba maruz kalırız ki; bu durumda zulmü kendimize yapmış oluruz. O Gün, her hâlükârda gelecek olan felâketlere uğramaktan, ancak iman edip, vazifesini yapan muttakiler kurtulacaktır.

---

[131] Bkz. 2/195

Gafiller ve cahiller gibi mallarınızı hevâlara, keyiflere sarf edip ikaba maruz kalmayınız. O Gün gelmeden, vecibelerinizi eda etmelisiniz.

Ebû Sa'îd el-Hudrî (r.a)'den rivayet edilen bir hadiste Resûlullah: "Kişinin hayattayken bir dirhem sadaka vermesi, ölürken yüz dirhem tasadduk etmesinden hayırlıdır." buyurmuştur.

Maddî-mânevî yaşantımız için vasat bir ümmetin yaşam tarzını model olarak sunan Rabb'imize hamdolsun. O'nu gerçek mânâda sevmek, O'nu tanıyabildiğimiz oranda gerçekleşecektir.

❀ ❀ ❀

اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ مَنْ ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِنْدَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا شَاءَ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ ﴿٢٥٥﴾

***2:255 Allah** (o Allah'tır ki) **kendinden başka hiçbir tanrı yoktur.** (O zatî, ezelî ve ebedî hayat ile) **diridir** (bâkîdir). **Zatiyle ve kemâliyle kâimdir.** (Yarattıklarının her an tedbir ve hıfzında [gözetip idare etmede]) **yegâne hâkimdir, her şey O'nunla kâimdir. O'nu ne bir uyuklama tutabilir, ne de bir uyku. Göklerde ne var, yerde ne varsa hepsi O'nun. O'nun izni olmadıkça nezdinde*

şefâat edecek kimmiş! O** (yarattıklarının) **önlerindekini, arkalarındakini,** (yaptıklarını, yapacaklarını, bildiklerini, bilmediklerini, açıkladıklarını, gizlediklerini, dünyalarını, âhiretlerini, hülâsa her şeyini) **bilir.** (Mahlûkatı) **onun ilminden yalnız kendisinin dilediğinden başka hiçbir şeyi** (kabil [mümkün] değil) **kavrayamazlar. O'nun kürsüsü gökleri ve yeri** (kucaklamıştır, o kadar) **vâsidir** [geniş ve kaplayıcıdır]. **Bunların nigâhbânlığı** [gözcülüğü ve muhafazası] **O'na ağır da gelmez. O, çok yüce, çok büyüktür.

Âyette evvelâ ulûhiyetin, vahdânîyetin, yetki ve kanun koyuculuğun, sadece Allah'a ait olduğu ve Allah'ın bütün varlığı kaplamış olan gücünün Âyetü'l-Kürsî'de ifadesini bulduğu belirtiliyor.

Allah; Cenâb-ı Hakk'ın zâtını, sıfatlarını, fiillerini ifade eden lâfz-ı celâldir. "Yâ Allah!" diyen, Cenâb-ı Hakk'ı, bütün sıfat ve fiilleriyle zikretmiş olur.[132]

El-Hayy; hayat ile diri, dinamik, varlığı kendi zatında olup hiçbir şeye benzemeyen, hiçbir şeye muhtaç olmayan, ancak sonradan var olanların kendisine muhtaç olduğu anlamındadır.

El-Kayyûm; bütün mülkün sahibi, hükümdar, her şeyi kendi iradesinde tutandır. O'nu gaflet basmaz, uyku tutmaz. O; her şeyi bilen, azîm, yüce ve büyük olan, kesin olarak karar verendir.

El-Hafîz; yapılan işleri, bütün tafsilatıyla bilen, belli vaktine kadar saklayan; her şeyi kendi iradesinde tutup şefaat etmesine izin vermediği hiçbir mü'minin, herhangi bir mücrimi kendisinin elinden almaya kadir olmadığı mânâsına gelir.

Önemli diğer konulardan biri de, insanların, Allah'ın bildir-

[132] Bkz. 7/180; 17/110

diğinin dışında, gaip hakkında hiçbir bilgiye sahip olmamalarıdır. Şefaat ise; darda kalana, yardıma ihtiyacı olana destek olmak ve bu kişi hakkında bağışlanma dileklerinde bulunmaktır. Bunu dünyevî ve uhrevî olarak ele alırsak, iki âlemde de kullarına gerekli olanı hiçbir karşılık beklemeden veren Allah'tır. Meselenin âhirete bakan yönünü irdelersek; küfredenlere, küfürlerine karşılık olarak hak ettikleri ceza, hiçbir şefaatçi kabul edilmeden verilirken; iman edenlere, ecirlerinin durumuna göre hak ettikleri ödül, şerefli konuklar eliyle kat kat takdim edilecektir. Bunu, günümüzdeki yarışmalarda, kazanan yarışmacılara ödüllerinin yüksek rütbeli kişilerin eliyle takdim edilmesi hâdisesine benzetebiliriz.

Bu mesele bir diğer zaviyeden şöyle de değerlendirilebilir: Şefaat beklemek; çalışacak yerde, miskince, tembelce oturup muhtaç kalarak, zengine el açıp beklemek gibidir. O zengin de ya verir, ya vermez. O Gün de şefaat için ya izin verilir, ya verilmez. Böyle bir beklenti varsa bile, oturup şefaat edilen olmayı bekleyeceğimize, çalışıp şefaat eden konumuna yükselmeliyiz ki, hem geride kalanlar tarafından rahmetle anılmak hem de kapanmayan amel defterindeki puanları artırmak mümkün olsun.

Ancak şu bir gerçek ki, Allah kimseden, gücünün yeteceğinden başkasını beklemez. Dolayısıyla kul, gücünün yettiğince, Allah'ın şefaatine lâyık olmaya bakmalıdır. Şefaat ancak Allah'tandır. Bunun dışında kim Allah'tan başka şefaatçilerin olacağına güvenirse Allah'ın rahmetini, affını yetersiz görmüş olduğundan fısk içerisine düşmüş olur.

Şefaat; bir kimsenin, diğerinden yardım ve kendisi için af dilemesi; dünyada kardeşine öğüt vermesi, onu ikaz etmesi ve

kardeşi hakkında duada bulunmasıdır. İşte insanlar birbirlerine böyle şefaatte bulunmalılar. Yoksa bu, bir âlimin, bir velinin eline eteğine tutunup da kurtulmak anlamına gelmez. Hz. Muhammed'in "Kızım Fatıma! Baban peygamber diye güvenme, o gün için hazırlan... Nasihatini iyi kavramalıyız.[133]

Allah sinelerin özündekini bilir. Ne kimsenin kalbinden geçeni ne de gelecekte nelerle karşılaşılacağını, O'ndan başka kimse mutlak manada bilebilir.

❁ ❁ ❁

لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِنْ بِاللَّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انفِصَامَ لَهَا وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥٦﴾

2:256 Dinde zorlama yoktur. Hakikat, iman ile küfür apaçık meydana çıkmıştır. Artık kim şeytanı tanımayıp da Allah'a iman ederse o, muhakkak ki kopması** (mümkün) **olmayan en sağlam kulpa yapışmıştır. Allah hakkıyla işitici,** (her şeyi) **kemâliyle bilicidir.

Ayette geçen "Rüşd" kelimesi, bir şeyin özünü, esasını elde etme, doğru yolu bulma, makul davranma; çocukluk devresini geçip medeni haklarını kullanma çağına gelme anlamına gelir. "Tağut"da azgınlığın, taşkınlığın kaynağıdır. "urvetu'l-vuska" çok sağlam, muhkem anlamındadır. İman kulpu, hiçbir zaman

[133] Bkz. 2/48, 123

kopmayacağına ve kendisine sarılanı kurtaracağına göre, inanan kişi bizzat kendisi o kulpu bırakmadıkça helak olmayacağından emin olacaktır. İşin hakikatini kavramayan, taklit üzere hareket edenler, içinde bulunduğu şeyin bizatihi değerini bilmez. O yüzden de tuttuğu kulpu her an bırakabilir.

Ayet diğer bir ifade ile düşünüldüğünde elbette "dinde zorlama yoktur ama bir beldeyi dâru'l-İslâm kılmak için cihad edilir. Çünkü adil bir sistemin olmadığı yerde, cebir vardır. Hak din müdafaa edilmez ise; fitneler kopacak, cebr u ikrah çoğalacaktır. Dîn-i İslâm'ın hâkim olduğu yerde ikrah olmaz.

Dâru'l-İslâm'da herkes, toplumu ifsat etmemek, vergisini vermek şartıyla dinini yaşayabilir; ama kim olursa olsun, toplumu ifsat eden, cürmüne göre cezasını görür. Kişi, kendi rızasıyla İslâm'ı kabul ettikten sonra irtidâd eder de tevbe etmezse, cezalandırılır; bu zarurîdir. Elbette, dinde zorlama yoktur; ama insanlar, bir basiret üzere hakka davet edilirler. Zaten baskı yapmak Müslüman'ın değil, olsa olsa münâfıkların sayısını artırır.

Fakat bir yerde İslâm hâkimse ve bir kimse de İslâm'ı seçmişse, gereğince amel etmek zorundadır. O kimse, alenen suça itici davranışlarda bulunmuş ve bu suçu da tespit edilmişse; cezalandırılır. Örneğin; hırsızın eli kesilir, zâninin cezası verilir. "Dinde zorlama yoktur" felsefesiyle, suçlar cezasız kalamaz. Gayrimüslimlerin de bütün kamu hakları korunur; fakat toplumun maslahatını, ahlâkını bozacak davranışlarına asla müsaade edilmez. Her devletin bir düzeni vardır, ideolojisi ne olursa olsun. Her devlet, hudutları içerisinde yaşayan insanların, kendi düzenine itaat etmesini ister.

"*Dinde zorlama yoktur*" ifadesi, insana verilen önemdendir.

İnanç hürriyeti, insana insanlık vasfını veren bir haktır. Evet, her şeye hâkim olan Allah, insanı serbest bırakırken; beşerî sistemler, kendi benimsedikleri dine uymayanları ezmekte, hatta ölüm ile tehdit etmektedirler. Hakkın önüne bütün engelleri dikip hiçbir tecavüzden geri kalmazlar. İşte inananlar, gerçek mânâda sağlam olan Allah'ın hükmüne sarılır, tağuta karşı mücadele ederlerse; bütün insanların hak ve hukukları korunmuş olur.

Allah, yarattıklarının ahvaline göre hükmünü koyan, kullarının içini dışını bilendir. Allah'ı kendisine dost edinen, hiçbir zarara, zulme uğramaz.

İslâm düşmanları veya işin künhünü bilmeyenler, bu âyeti ele alarak, diledikleri gibi yaşayanlara seyirci kalmaktadırlar. İslâm'ın esprisini bilmez bir diğer kısım ise; "Dinde zorlama yoktur, dolayısıyla mücadeleye gerek yok!" diyerek, Müslümanların ruhundaki cihad mefkûresini söndürmektedir. Oysa "*Fitne kalmayıncaya ve din de yalnız Allah için oluncaya kadar, onlarla savaşın...*" (2/193) buyruluyor. Yine Resûlullah'tan bir rivayette şöyle buyurulmaktadır: "Bir kimsede çirkin bir iş görürsen, onu elinle, dilinle düzelt..."

Eğer bir insan, hayatını, malını, evladını ve sahip olduğu daha nice şeyleri korumaya çalıştığı gibi dinini korumaya çalışmıyorsa, hiç olmazsa çalışanları desteklemiyorsa; o insan, henüz mü'minlik sıfatını haiz olamamıştır. İslâm, sadece birtakım ibadetler manzumesi değildir. O, içtimaî bir dindir. Her insanın hürriyeti ve tertemiz bir ahlâk nizamı, ancak İslâm ile güvence altına alınabilir.

Kimse İslâm'a girmek için zorlanamaz, ama davete engel olan her şeyle mücadele edilir. Son derece açık ve sarih olan

İslâm'ı tebliğ alan biri, akl-ı selimini bozmamışsa, mutlaka onu kabul eder. Ne olursa olsun, İslâm'ın huzurlu sistemi herkese ulaştırılmalıdır; ondan sonra, dileyen şükreder, dileyen nankörlük!

Tebliğden maksat, İslâm'ın hayrından beşeriyetin faydalanmasıdır. Teşvik vardır, zorlama değil. Bu âyetle Cenâb-ı Hakk tevhid inancının bütünlüğünü, parçalanmazlığını ilân ediyor ve hakla bâtılın, hidâyetle sapıklığın, ilâh ile tağutun arasını tamamen ayırıyor. İnsanlardan, tağuta sırt çevirip din olarak seçtiği İslâm'a yönelmedikleri sürece razı olmayacağını belirtiyor.

Tağutu reddetmek; İslâm'a aykırı olan her şeyi reddetmek, akledip bilinçli olarak, ihlâs ile Allah'ın emirlerine itaat etmektir.

Artık kim, yalnızca Allah'a ait olan helâl ve haram kılma, kanun ve yasa koyma yetkisini elinde tutmak isteyenleri reddederse; o, kopmak bilmeyen sağlam bir kulpa tutunmuştur.

Elbette Allah, her "*Lâ ilâhe illâllâh*" diyeni bilir; "*Uydum kalabalığa*" diyeni de! Bu sözü, içtenlikle itaat etmek için söyleyenler, İslâm'ın bahşedeceği huzur ve şifaya ereceklerdir. Bunu da 257. âyetten anlıyoruz.

❀ ❀ ❀

اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُمْ مِنَ النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٥٧﴾

2:257 Allah iman edenlerin yardımcısıdır. Onları karanlıklardan** (kurtarıp) **nura çıkarır. Küfredenlerin dostları ise şeytandır. O da kendilerini nurdan** (ayırıp) **karanlıklara çıkarır. Onlar cehennemin arkadaşlarıdır. Onlar orada, bir daha çıkmamak üzere ebedî kalıcıdırlar.

Burada, Allah'ın mü'minlere özel velayeti müjdeleniyor. Allah kullarına veli olarak Kitabı indirerek onlara zarar verecek şeylerden sakındırdığı gibi faydalarına olanları da açıklayarak onları velayeti altına almıştır. "Allah, iman edip kendisine sımsıkı sarılanları rahmet ve lütuf deryası içine daldıracak ve onları kendine doğru (giden) yola götürecektir." Rabbinin velayetine (dostluğuna) gerçek mânâda sığınanlar; ihtiyarı dışında meydana gelen her şeyin bir hikmeti olduğu gerçeğiyle huzura kavuşur ve dostun kucağında emniyet bulurlar. Allah'ı böylece veli edinenler de Allah'ın velileri olurlar. "Bilesiniz ki, Allah'ın velilerine korku yotur; onlar üzülmeyeceklerde." (7/175, 7/196, 10/62)

Mü'minlerin, birbirlerinin velisi olmasına gelince; onların müşterek işlerde yardımlaşma ve dayanışma içinde bulunmaları, salih ameller üzere olma konusunda istikamet belirlemiş olmaları demektir. (5/55, 9/71)

Allah'ın velayetine iltica eden mü'minlerin gönüllerinde, Allah'tan başkasının ne mutlak velayeti ne sevgisi vardır. Bu gönül, diğer şeyleri de, ancak O'nun sevgisiyle sever. Peygamber'i ve dosdoğru inanmış din kardeşlerini de, bu vechile kendine yakın bulur.

Bu izahlardan anlaşılacağı üzere evliya peşinde gidenler, onlara yönelik taleplerde bulunma konusunda o kadar aşırı gidip ancak Allah-u Teâlâ'dan istenilebilecek şeyleri onlardan istemeye

koyulanları yani Allah Teâlâ'ya has olan velayeti O'ndan gayrisine veren her kimsenin İslam'a mensup olmasının öneminin olmadığını açıklar.

Kim Allah'ın nizamını bırakıp gayrisiyle hayatını düzenliyorsa, bilsin ki; tağuta kulluk ediyordur. Tağuta ittibâ ve itibar etmek, dosta ihanettir.

Allah'tan başka Rabb, ilâhî vahiyden başka kaynak, Resûlullah'tan başka şaşmaz veliler edinenler, hüsran içerisinde kalacaktır.

❀ ❀ ❀

أَ لَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ أَنْ آتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي كَفَرَ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٢٥٨﴾

2:258 Allah kendisine mülk** (ve saltanat) **verdiği için** (şımararak) **İbrâhîm ile Rabbi hakkında çekişeni görmedin mi? Hani İbrâhîm, "Benim Rabbim hem diriltir, hem öldürür" deyince o: "Ben de diriltir, öldürürüm" demişti. İbrâhîm, "Allah Güneş'i doğudan getiriyor. Haydi, sen de onu batıdan getir" deyince ise o kâfir şaşırıp* (ve tutulup) ***kalmıştı. Allah zalimler güruhunu muvaffak etmez.

M.Ö. 2000 yıllarında yaşadığı sanılan ve Tevrat'ta bildirdiğine göre, soyu Hz. Nûh'a kadar uzanan Hz. İbrâhîm'in, ünlü Bâbil

Kralı Nemrûd ile tartışması...

Söylendiğine göre Nemrûdî düzen 400 sene hüküm sürmüştür. 1845 ve 1949 yıllarında, Dicle'nin sol kıyısında, Musul kentinin 30 km. güneyinde yapılan kazılarda bu kentin kalıntıları meydana çıkarılmıştır.

Kur'ân-ı Kerîm, bu olayla çok önemli bir noktaya parmak basmaktadır. Âyet, insanların hayat atmosferi içinde gelişen karakterlerini ve hâlet-i rûhiyelerini ortaya koyuyor. İnsanın esas mahiyeti, yüksek ve önemli makamlara geçtiği vakit meydana çıkıyor. Mal ve mülk, Allah'ın nimetini takdir edemeyen ve nereden geldiğini bilmeyen kimseleri şımartır; isyana sevk eder. Bu isyanın da çeşitli boyutları vardır. İsyanın her türlü tezahürü, Allah'ın gazabını muciptir.

Çok daha önemli bir diğer husus, Allah'ın mevcudiyetinin kabul edilmesi; ancak kâinatta müdebbir ve mutasarrıf olduğunun kabul edilmemesidir. "Allah vardır, birdir; ama yaşayış tarzımıza hükmedemez; bizler yirminci asrın görüşüne göre yaşarız, yaşamımızı anayasa belirler." diyen günümüz insanı da, tıpkı başka ilâhlar edinen cahiliye toplumundaki insan gibi inanmakta.

Ölüm ve hayat insanoğlunu, bi-l-mecburiye, muhatabının beşer olmadığı başka yönelişlere iter ki; bu da, mahlûkattan başkasına sığınma zaruretini hissettirir. Ne yazık ki düşüncesini vahiyden koparmış insanlar bunları, tabiat olayı ve yok olma hadisesi olarak değerlendirirler. İşte, Firavun ve Firavun tıynetlilerin sergilediği tablo...

❀ ❀ ❀

أَوْ كَالَّذِي مَرَّ عَلَى قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَى عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّى يُحْيِي هَذِهِ اللَّهُ بَعْدَ مَوْتِهَا فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالَ بَلْ لَبِثْتَ مِائَةَ عَامٍ فَانظُرْ إِلَى طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ وَانظُرْ إِلَى حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ آيَةً لِلنَّاسِ وَانظُرْ إِلَى الْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٥٩﴾

2:259 Yahut o kimse gibisini *(görmedin mi)* ***ki*** *(binalarının)* ***çatıları çökmüş, duvarları üstüne yıkılmış*** *(kimsecikleri de kalmamış)* ***bir kasabaya uğramış.*** *(Kendi kendine):* ***"Allah burasını ölümden sonra acaba nasıl diriltecek?" demiş, Allah da onu yüz yıl ölü bırakmış, sonra diriltmiş*** *(kendisine):* ***"Ne kadar eğlendin?*** *[kaldın]"* ***demiş, o da: "Bir gün yahut bir günden az" diye söylemişti. Allah*** *(ona):* ***"Hayır, yüz yıl*** *(ölü)* ***kaldın. İşte yiyeceğine, içeceğine bak, henüz bozulmamıştır. Bir de merkebine bak.*** *(Böyle yapmamız)* ***seni insanlara ibret nişanesi kılmamız içindir.*** *(Merkebin)* ***kemikler****(ine)* ***de bak, onları nasıl birleştirip yerli yerine koyuyoruz. Sonra da onlara et giydiriyoruz" dedi. O*** *-(merkep dirilip eski hâline geldiği ve her şey)* ***kendisine apaçık belli olduğu zaman-*** *(şöyle)* ***söyledi:*** *"(Artık şu müşahedemle de)* ***biliyorum ki Allah şüphesiz her şeye hakkıyla gücü yetendir."***

Âyet, Hakk'tan yüz çeviren bir milletin doğruyu bulmakta başarılı olmayacağını, büyük felâketlere uğrayacağını hatırlatıyor. Önce Allah'a inanan, fakat daha sonra madde çukuruna

düşüp yolunu kaybeden insanları, milletleri uyarmak içindir bu kıssalar.

Allah, kıssaları, insanların düşünce sistemini geliştirmek, ma'rufu emretmek, yol göstermek ve öğüt vermek için anlatır. Tarihî olayları, ibret verici yönlerine dikkat çekerek bizlere sunmuştur. Görüldüğü gibi anlatılan bu kıssada zaman, mekân ve şahısların kimliği gibi unsurlar bulunmamaktadır.

Kıssada bahsi geçen kişi bir sâlih, bir âbid veya bir peygamber de olabilir, belli bir şahsiyet belirtilmiyor. Fakat mûcize kabilinden bir hâdise cereyan ediyor. Bu ve benzeri misallerle, ölülerin diriltileceği, çeşitli tablolarla âyetlerin muhataplarına sergileniyor. Bu misalleri tefekkür edip Allah'a teslim olmamız ve O'nun rızasına erişmek için vaz'ettiği düsturları iyice öğrenmemiz bizim menfaatimizedir.

Bu âyet üzerinde derin bir düşünüşle; Allah'ın her şeye kadir olduğunu daha iyi anlar, kulluğumuzdaki teslimiyeti kavîleştirerek, huşû ve haşyetle duruşu öğreniriz.

Deprem, sel ve daha nice âfetlerle birçok kara parçası yerle bir olmaktadır. Buralarda bir daha oturulmaz denilmesine rağmen, âfeti yaşayan bu mekânlar yeniden yapılanır, hayat bulur. Yine öyle rüyalar görülür ki, çok az bir sürede, yüz yıl yaşanmış gibi olur.

Bir bebeğin teşekkülü, iyileşmesinden ümit kestiğiniz bir hastanın inanılmaz bir şekilde iyileşmesi, yanan bir bedenin kendini yenilemesi ve hele de yiyeceklerin bozulmaması, günümüz dünyasında çok da şaşılacak olaylar değil artık. Gelişmiş devletlerin savaş hazırlıklarını düşünürsek; onlar özel yöntemlerle, bir yıl sonra dahi kullanılabilecek gıda paketleri, yiyecek-

ler hazırlamaktadır. Hatta insanları dondurup bilâhare yeniden uyandırmaya yönelik çabalar da söz konusu...

Cenâb-ı Hakk, vahyî verilerle bilime, buluşa yeşil ışık yakarken; neyi misal veriyorsa, onun bir benzeriyle kullarını karşılaştırıyor. İmkânsızmış gibi görülen şeyler yaratılanlar eliyle meydana geliyorsa; bu oluşlar hep, her şeye kadir olan Allah'ın, mûcizevî şekilde yoktan var ederek; gücünü, varlıklar üzerindeki hükmünü ve ölüleri diriltme kudretine sahip oluşunu delillendirip kendisine iman edilmesini sağlamak istemesindendir.

❀ ❀ ❀

وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ أَرِنِي كَيْفَ تُحْيِ الْمَوْتَى قَالَ أَوَلَمْ تُؤْمِنْ قَالَ بَلَى وَلَكِنْ لِيَطْمَئِنَّ قَلْبِي قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِنَ الطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ اجْعَلْ عَلَى كُلِّ جَبَلٍ مِنْهُنَّ جُزْءًا ثُمَّ ادْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا وَاعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٦٠﴾

2:260 Hani İbrâhîm, "Ey Rabbim! Ölüleri nasıl diriltece-ğini bana göster" demiş,** (Allah, "Buna) **inanmadın mı yoksa?" demiş, o da "inandım. Fakat kalbimin** (gözümle de görerek) **yatışması için** (istedim" diye) **söylemişti.** (Allah) **dedi ki: "Dört kuş tut. Onları kendine alıştır, sonra** (kesip, hamur yapıp) **her parçasını bir dağın üzerine bırak. Sonra da onları çağır. Koşarak sana geleceklerdir." Bil ki şüphesiz Allah bir kadir-i mutlaktır, tam bir hüküm ve hikmet sahibidir.

Müteşabih olan bu haberle Allah, elçileri aracılığıyla aklın

izahta âciz kalacağı olağanüstü mûcizeler gösterdiğini bildiriyor. Biz, bu oluşlara iman eder; hikmetini Allah'a havale ederiz. Mûcizeler, peygamberleri tasdik için gönderilen delillerdir.

Ayrıca buradan şu dersi de çıkarabiliriz: Bir kuş bile, iyi eğitildiği ve sahibiyle ünsiyet kurduğu vakit nasıl sahibinin çağrısını işitip geliyorsa; fıtratını bozmamış insanlar da, Allah'a itaate davet edildiklerinde bu davete icabet edeceklerdir.

En vahşi hayvanlar dahi, insanın eğitimiyle ehlîleştiriliyor. Fakat yine de hayvan, hayvandır; ne yapacağı belli olmaz. İşte bunun gibi, fıtratını bozmuş kimseler, hayvandan daha aşağı seviyeye düşmüşlerse; onları ne kadar uyarsanız, hakka, doğruya erişmeleri için onlarla ne kadar ünsiyet kurmaya çalışsanız da, onlar bu çağrıya icabet etmezler. Tûl-i emelleri ve doymaz arzuları için nerede ne yapacakları da bilinmez.

Hiç iman etmez zannettiğimiz kişilerin İslâm'la şereflendiğini görürüz. Allah, her şeye kadirdir; ama inananlara düşen, O'nun mutlak kudret sahibi olduğunu insanlığa anlatıp ölü kalpleri hidâyetle diriltmektir. Zaten küfürden hakka dönüşü de bir nevi diriliş olarak telâkki edebiliriz.[134]

Öldüren de, dirilten de Allah'tır!

❀ ❀ ❀

[134] Bkz. 2/80

مَثَلُ الَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ أَنبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِي كُلِّ سُنبُلَةٍ مِائَةُ حَبَّةٍ وَاللَّهُ يُضَاعِفُ لِمَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٦١﴾

2:261 Mallarını Allah yolunda harcayanların hâli yedi başak bitiren, her başakta yüz tane bulunan bir tek tohumun hâli gibidir. Allah kime dilerse ona kat kat verir. Allah, ihsanı bol olan, hakkıyla bilendir.

Allah yolundakilere engel olan, İslâm nizamının ihtiva ettiği hayırdan beşeriyeti mahrum etmek isteyen ve mü'minlere zulmeden kuvvetin bertaraf edilmesinin öncelikli görev olduğu ve Allah yolunda yapılan harcamaların, gönüllerin tatlı bir üslûpla kazanılmasına yardımcı olacağı gösterilmektedir.

Zekâtın, sadakanın ve infakın ayrı ayrı fonksiyonları vardır. Üçü de birbirini takviye eden amillerdir. *Zekât*; vermeye gücü olanların üzerine farz olan, her sene malın kırkta birini vermek suretiyle gerçekleştirilen bir emirdir.

Sadaka; kişinin, ihtiyaç hâsıl oldukça, gücü oranında ihtiyaç sahiplerine yardımda bulunmasıdır.

İnfak ise, çok önemli ve belirli noktalarda, zekâtı da aşan bir fonksiyonla karşımıza çıkmaktadır.

Evet, İslâm'ın âdil sisteminin hâkimiyeti için, zekâtımızın da üstünde bir harcama ve desteklemeye sürekli teşvik ediliyoruz. Neden? Küfrü defetmek, zalimin zulmünü önlemek ve iman hakikatine perde olan, yeryüzünü ifsad eden tüm şaibelerden arınılması için Allah, iman edenleri, her şeyleriyle mücadeleye ve

fedakârlığa davet etmektedir.

Hatırlayacak olursak, iyiliklerimize on misliyle mükâfat veren Rabb'imiz, burada da, karşılığı yedi yüz kat artıracağından bahsediyor. Bundaki hikmet, âdil sistemin hâkimiyetinin ve insanların emniyet içerisinde rahat yaşamalarının sağlanmak istenmesidir diyebiliriz. Allah-u Teâlâ, bu uğurda yapılan her eylemin ecrini yedi yüz katına çıkaracağını haber vererek, gerekli motivasyonu sağlamış olmaktadır. Mal, canın yongasıdır. Onu iyi değerlendirenler, dünya ve âhiretin rahat ve huzurunu temin ederler. Mallarını Rabb'in rızasını gözetmeden sarf edenler ise; sefih arzularının arkasından sürüklendikleri gibi, ukbâda da hesaplarının ağırlığını taşıyamazlar.

Evet, bugün yapılan yatırımlar, O Gün için; tıpkı toprağın bağrında gizlenen, başağında yedi tane bulunan tohum gibidir.

Kişinin ihlâsına göre kat kat artan sadaka, gönülden, Allah'ın rızasını kazanmaya yönelerek verilendir. Hatta bu uğurda sabredenlere, ecirlerin hesapsız ödeneceği Zümer sûresinin 10. âyetinde bildiriliyor.

❀ ❀ ❀

الَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَا أَنفَقُوا مَنًّا وَلَا أَذًى لَّهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٦٢﴾

2:262 Mallarını** (Allah yolunda) **harcayıp da sonra o harcadıklarının arkasından bir başa kakış ve bir eziyet takıp kat-

mayanlar** (yok mu?) **Onların Rableri yanında mükâfatları vardır. Onlara hiçbir korku yoktur, mahzun da olacak değillerdir onlar.

Bu uyarı, sosyal yapıyı, aradaki boşlukları doldurarak sapasağlam ayakta tutmanın önemli vasıtalarından birine işaret ediyor. Ayette, aynı zamanda, herhangi bir iyiliği samimi olarak yapmaktan aciz olan kimsenin -onun sevabından mahrum kalmamak için- gücünün yettiği başka bir iyiliği yapmaya çalışmasını teşvik eder. Bunun dışında iyilik yapıp da yapılan iyiliği başa kakmak, şu iki zararı doğurabilir:

Birincisi; iyiliği asıl amacından saptırır ve verenin nefsinde kibir illetinin belirmesine sebep olmakla beraber; iyiliğin karşılığında verilecek sevabı da yok eder. İkinci olarak da; beşerî münasebetleri zedeler. Kırgınlık, kin ve kötümserlik meydana getirir. Bu, alan için de, veren için de eziyet verici bir şeydir. İslâm, infak ile sadece maddî yardımlaşmayı değil, nefsi arındırıp terbiye etmeyi, insanî duygu ve alâkaları Allah ve insanlık için harekete geçirmeyi temin etmektedir. Mü'min, verirken empati kurar; kendisine nasıl verilmesini istiyorsa öylece verir, ilişkileri nezaket içerisinde sürdürür.

❀❀❀

قَوْلٌ مَعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِنْ صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَا أَذًى وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَلِيمٌ ﴿٢٦٣﴾

***2:263 İyi** (güzel ve tatlı) **bir söz ve bir ayıp örtme; ardından eziyet gelen bir sadakadan hayırlıdır. Allah** (kullarının sada-*

kalarından) ***müstağnidir, halimdir*** *(ukubette [cezalandırmada] acele edici değildir.)*

Tatlı söz, yaralı gönüllere sevinç verir. Allah rızası gönlünde hâkim olmayan kişiler, insanlar arasında itibar sağlayarak meşhur olmayı arzularlar. Hem, veren niye eza edecek ki? Düşünsek; bize sayısız rızkı minnetsiz veren kim? O Halîm Olan Allah, şükretmedikleri hâlde, kullarına yine rızık vermiyor mu?

Tatlı dil, güler yüzle verilenler, verenin gönlüne huzur verip bereketi artırdığı gibi; sanki canından, cebinden veriyormuş gibi minnet altında bırakarak verenler, huzuru da bereketi de kaçırır.

Bilinsin ki, hayat bir imtihan; veren de, alan da Allah'tır. Bir gün gelir, siz de verdiklerinizin eline bakabilirsiniz. Dolayısıyla, verirken de, alırken de kimlik ve kişiliğinizi zedeleyecek davranışlardan sakının. Başa kakarak eza ve cefa edip de, eza ve cefaya uğramayın. Verilenlerden değil, Allah'tan ecir beklenmeli. Karşılıklı vefa ülfeti doğurur; ama karşıdaki vefa bilmiyor diye de hayrı kesmemeli.[135]

❀ ❀ ❀

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُبْطِلُوا صَدَقَاتِكُمْ بِالْمَنِّ وَالْأَذَى كَالَّذِي يُنفِقُ مَالَهُ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ تُرَابٌ فَأَصَابَهُ وَابِلٌ فَتَرَكَهُ صَلْدًا لَا يَقْدِرُونَ عَلَى شَيْءٍ مِمَّا كَسَبُوا وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴿٢٦٤﴾

[135] Bkz. 24/2

2:264 Ey iman edenler! Sadakalarınızı -malını insanlara gösteriş için harcayan, Allah'a ve âhiret gününe inanmayan bir kimse gibi- başa kakmak ve incitmek suretiyle heder etmeyin. Çünkü onun hâli, üzerinde bir toprak bulunup da kendine şiddetli bir yağmur isabet eden, bu suretle o, kendisini kaskatı bir taş hâline bırakmış olan kaypak bir kayanın hâli gibidir. Onlar** (dünyada) **işledikleri hiçbir şeyden** (sevap kazanmaya) **muktedir olmazlar. Allah, kâfirler gürûhuna hidâyet vermez.

Öyle canlı, öyle etkileyici iki sahne, iki tablo ki... Hangisine sahip olmak, hangisini seyretmek istersiniz?

Bencillik ve riya sonucu meydana gelen durum ile gönülden, samimî olarak, incitmeden, Allah rızası için yapılan davranışın sonucunda, mutluluk veren iç huzuru. Hem Allah'ın rızasını hem insanların hoşnutluğunu kazanmak; hem de kendi gönlüne huzur, kazancına bereket üstüne bereket katmak.

Gayr-i ahlâkî davranışlar sergileyen birinin sevimsiz tablosu ile imanlı, şuurlu birinin güzel, sevimli, bakanlara inşirah veren tablosu...

Bir görüşe göre, zekâtların, diğer insanları teşvik etsin diye açıktan verilmesinin, sadaka ve infakın ise gizli verilmesinin daha efdal olduğu söylenir. Önemli olan, olumsuz düşünce ve davranışlardan beri olmaktır.

İnsanlara gösteriş için verilen sadaka; ne hayırlı bir netice verir, ne de âhirette sevaba ulaştırır. Bu hâl, inananla inanmayanın; riyakârla samimî ve şuurlu mü'minin ayrılış noktasıdır.

Mallarını, Allah'ın rızasını arzulayarak ve Allah'ın yaptıklarına karşı bol mükâfat vereceğine inanarak harcayan mü'minlerin

dikkat etmesi gereken hususlardan birisi de, sadakalarını nereye vereceklerini iyi tespit etmeleridir.[136]

Gösterişi seven, âhirete yakîn ile iman etmeyenler, mânevî hazzın zevkinden mahrum oldukları için, insanların taltifleriyle gururlanırlar.

Allah'ım! Beşerî zaaf ve tutkulardan kaynaklanan itici, ikrah uyandıran, sevimsiz duruş ve davranışlara düşmekten bizleri Settâr isminle koru!

❀ ❀ ❀

وَمَثَلُ الَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَالَهُمُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةِ اللَّهِ وَتَثْبِيتًا مِنْ أَنفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍ بِرَبْوَةٍ أَصَابَهَا وَابِلٌ فَآتَتْ أُكُلَهَا ضِعْفَيْنِ فَإِنْ لَمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ فَطَلٌّ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٦٥﴾

2:265 Allah'ın rızasını istemek ve ruhlarında olan**(iman)**ı kökleştirip takviye etmek için mallarını harcayanların hâli de bir tepenin üzerinde bulunan güzel bir bahçenin hâline benzer ki ona bir yağmur isabet etmiş de meyvelerini iki kat vermiştir, ona bol bir yağmur düşmese de** (hiç olmazsa onda) **bir çisinti** (bulunur). **Allah, ne yaparsanız** (hepsini) **hakkıyla görücüdür.

Burada mü'minin amelinin boşa gitmeyeceği ifade ediliyor. Allah, mü'minin hediyesini kabul eder; ziyadesiyle çoğaltır, yeniden kendisine ikram eder. Herkesin amelini niyetine göre değerlendirir, çoğaltır.

---

[136] Bkz. 9/60

Bilhassa, Allah'ın mülkünde, hakkın sesini duyurmak, küfür ve tuğyanı durdurmak ya da tesirsiz hâle getirmek, O'na kul olanları üstün kılmak için gösterişten uzak bir şekilde harcamada bulunanlar övülmektedir.

Allah'ım! Bizleri, gönüllerimize huzur veren yüce emirlerine ram eyle, rızana eriştir!

❀ ❀ ❀

أَيَوَدُّ أَحَدُكُمْ أَنْ تَكُونَ لَهُ جَنَّةٌ مِنْ نَخِيلٍ وَأَعْنَابٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ لَهُ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ وَأَصَابَهُ الْكِبَرُ وَلَهُ ذُرِّيَّةٌ ضُعَفَاءُ فَأَصَابَهَا إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَاحْتَرَقَتْ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٦٦﴾

2:266 Sizden herhangi biriniz arzu eder mi ki hurmalardan, üzümlerden onun bir bahçesi olsun, altından ırmaklar aksın, orada kendisinin her çeşit meyveleri bulunsun, *(fakat)* ***ona ihtiyarlık çöksün, âciz ve küçük çocukları da olsun, derken*** *(onun ve yavrularının biricik geçim vasıtaları olan)* ***ona*** *(o bahçeye)* ***içinde bir ateş bulunan bir bora isabet etsin de o, yanıversin? İşte Allah size âyetlerini böyle apaçık bildirir. Olur ki iyi düşünürsünüz.***

Mallarını gösteriş olsun diye harcayanlar, yaptıkları iyiliklere riya karıştırdıklarından, Allah katındaki ecirlerini zayi ederler. Ayrıca insanları minnet altında bıraktığı gibi, şuuraltı kompleksten kaynaklanan kibre de itebilir. Allah, kullarını böylesi sevimsiz davranışlardan sakınmaları için sonucu hazin manzaraları misal vererek uyarıyor.

Allah'ım, bu ne korkunç bir durum? Şu dünyada telâfisi mümkün olan iflâslar derin keder ve endişelere boğuyor; acz, çaresizlik ve geçim sıkıntısı insanı mahf u perişan ediyorsa; âhirette bu duruma düşmenin sonucu kim bilir ne vahim olacaktır! Müslümanlar bu duruma düşmemek için, Allah'ın ilkelerini çok iyi kavrayıp düşünerek hareket etmeliler.[137]

❀ ❀ ❀

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنفِقُوا مِنْ طَيِّبَاتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنفِقُونَ وَلَسْتُمْ بِآخِذِيهِ إِلَّا أَنْ تُغْمِضُوا فِيهِ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ﴿٢٦٧﴾

2:267 Ey iman edenler,** (Hakk yolunda) **infakı** (harcamayı) **kazandıklarınızın en güzellerinden ve sizin için yerden çıkardıklarımızdan yapın. Kendinizin göz yummadan alıcısı olmadığınız pek âdi, bayağı şeyleri vermeye yeltenmeyin. Bilin ki şüphesiz Allah her şeyden müstağnidir, asıl hamde lâyık olan O'dur.

Bu uyarılarla, verilecek şeylerin değer ölçüsü belirleniyor. Ebû Hureyre (r.a): "Allah'ın kendisinde sabaha erdiği hiçbir gün yoktur ki, o günde iki melek nazil olmasın. Bunların birisi, 'Yâ Rabb! Malını infak edene bedelini ver.' diye dua eder. Diğeri de, 'Yâ Rabb! İmsak (cimrilik) edene malının telefini ver.' diye dua eder." kaydını düşmektedir. Görüldüğü üzere, fukara hakkı olan zekâtı ve sadakayı vermekten imtina edenlerin harcamalarının,

[137] Bkz. 68/17-33

melek tarafından telefi isteniyor.

Burada iki tip canlandırılmaktadır; cömert ve cimri. Cömert olan, sadaka verir vermez, gönlünde bir inşirah, vicdanında bir rahatlık hisseder.

Cimri de, hem dininin hem cinsinin düşkünlerine karşı katı yürekli olmakla beraber; ne de olsa bir insandır. Gönlünde, fıtrî olan merhamet duygusu vardır; fakat cimriliği bu necip duyguya galebe etmektedir. Cimriliği sebebiyle yapmadığı yardımlardan dolayı, daimi bir ızdırap içindedir.

İslâm dini kadar insanlara benliklerini, izzet-i nefislerini, şereflerini muhafaza yollarını öğreten hiçbir ahlâkî ve içtimaî öğreti daha yoktur. Bir gün yetecek kadar da olsa yiyeceği içeceği varken el açmak, boyun eğmek, insanın üstünde taşıdığı şeref ve itibarın zevaline sebep olur.

Bunun için fakirlere, âcizlere yardımı şiddetle iltizam eden dinimiz, yine Resûl-i Ekrem'in ahlâk düsturuyla konuyu hükme vardırır: "Sizden birinin, urganını alıp arkasına, dağdan odun yüklenerek getirmesi ve satıp geçinmesi, bir zengine gelip de sadaka istemesinden çok daha hayırlıdır."

Bu âyeti asıl yönüyle düşünürsek; Allah için verdiklerimizi müsrif ve müfsitlere veremeyeceğimiz gibi, nefsimize lâyık görmediklerimizi de başkasına vermememiz gerektiği çıkarımına ulaşırız. Verdiklerimiz kullanılabilir ve yenilebilir nitelikte olmalıdır. Çürümüş, bozulmuş şeyler verilmemelidir. Kullanılabilir şeyler de, iyisinden verme adına, israf edilmemelidir. Niyetler sağlamlaştırılmalı, hangi amaçla verildiği bilinmeli; verirken nezaketli ve nezih olmalıdır. Bu, Allah'ın sana ayırdığı hakkındır demeli; verirken yüksünmemeli, yoksulları vesile-i nimet bilme-

lidir. Alan da, ezilmemelidir. Bu imtihanın bir hikmeti olduğunu düşünerek, sabredip yücelmelidir.

Bizler, verdiklerimizi, kendi nefsimiz için vermekteyiz. Öyleyse, seve seve verelim. İkrama ikram, nimete şükür gerek. Elbette, yüce makamlara kıymetli hediyeler sunulur. Büyük lütuflar büyük teşekkür ister ve büyük teşekkürler daha büyük lütufları celbeder. Nimetin şükrü ödenmeyince, sahibi için bin belâya sebep olabilir. Sahip oldukları şeylerin güzelini yerine ulaştıranlara ne mutlu! Onlar verdiklerinin karşılığını daha güzeliyle âhirette alacaklardır. Her şeyin sahibi Allah'tır; O'ndan geldik, yine O'na döneceğiz. O hâlde, bırakıp gideceklerimize değil, yanımızda götüreceklerimize bakalım.

❀ ❀ ❀

الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُمْ بِالْفَحْشَاءِ وَاللَّهُ يَعِدُكُمْ مَغْفِرَةً مِنْهُ وَفَضْلًا وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٦٨﴾

2:268 Şeytan sizi fakir olacaksınız diye korkutur. Size cimriliği emreder. Allah ise** (nafaka hususunda) **size kendisinden bir yarlığama ve bolluk vaad ediyor. Allah** (ihsanı) **geniş olan,** (her şeyi) **hakkıyla bilendir.

İnsan kendini Rabb'in rızasına yönlendirip Kur'ânî terbiye almaz ise; bencil ve cimridir. Fakat Kur'ân, insanları terbiye ederek yararlı bir düzeye getirir. Bizler, Allah'ın vaadinin gerçek, şeytanın sözlerinin ise yalan olduğunu biliyoruz. Öyle ise, gerçekleri akıl edip bu gerçeklerin gereğini yapalım. Rahmân'ın vaadini tercih ettiren sebep; akıl, vahiy ve hikmettir.

Şeytanın vaadini tercih ettiren ise, hevâ ve hevestir. Aklını kullanmayıp şeytanın vesveselerine göre cimrilik eden ve boyuna servet biriktiren; aç/açıkgözlülükle zengin olmayı tasarlar.

Sonra, gerektiği yerde harcamayıp cimrilik edenlerin nice malları, herhangi bir sebeple, hiçbir yarar elde etmeden telef olmuyor mu? Ya da o mallar sebebiyle insanlar birbirlerine girmiyorlar mı? Bırakıp gittiğiniz mallar, vârisleriniz için niza sebebi olmuyor mu? Şu insanoğlu, inanıp gerçekten akledebilse; "Öldükten sonra dirileceğim." diyerek, O Gün için yatırım yapar. Ama ne yazık ki, dünya hırsı, mal tutkusu gözünü kör ettiğinden, yanında götüreceğine değil de, bırakıp gideceğine yatırım yapıyor.

Allah'ım! Şeytanın vereceği vesveseden bizleri koru! Zikrinle uyanık olmamız için bizlere yardım et!

❀ ❀ ❀

يُؤْتِي الْحِكْمَةَ مَنْ يَشَاءُ وَمَنْ يُؤْتَ الْحِكْمَةَ فَقَدْ أُوتِيَ خَيْرًا كَثِيرًا وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُوا الْأَلْبَابِ ﴿٢٦٩﴾

2:269** (Allah) **hikmeti kime dilerse ona verir. Kime de hikmet verilirse muhakkak ki ona çok hayır verilmiştir. Sâlim akıl sahiplerinden başkası iyi düşünmez.

Hikmet, çok yönlü, çok anlamlı ve üzerinde çok yorum yapılan bir kavramdır. Bu tanımlarından birkaçı şöyledir:

- Allah'ın helal ve haram kıldığı şeyleri bilmek ve ona göre hayatı disipline etmek.

- Sözün doğrusunu ve isabetli olanını söylemek, gereğince

amel etmek.

- Faydalı bilgiler öğrenmek; hem kendini hem çevredekileri aydınlatmak.

- Allah sevgisini, derin bir saygı ile birleştirmek.

- İyi anlayış, güzel kavrayışla kötü düşüncelerden, zararlı duygulardan arınmaya çalışmak.

- Aklı geliştirmek, onu iman ve irfanla birleştirip günlük meseleleri bu tefekkürle şekillendirmektir.

"Hikmet, sağlam bilgiden ibarettir. Sağlam bilgi ise, iradeyi yararlı iş yapmaya yöneltir. Yararlı olan iş ise, hayrın ta kendisidir. Hikmetin aracı ise, ilmi meselelerde özgürce düşünen ve delilsiz hiçbir hüküm vermeyen, hükmünü verdiği zaman ise, onu kesinleştirip karara bağlayan ve uygulamaya koyacak olan akl-ı selimdir. Buna göre hekim insan, bilgili, ilmiyle amel eden ve pek çok hayrın kaynağı olan kimsedir."

Bu vasıfları bünyelerinde toplayanlar, mümkün mertebe azgınlık yapmaz; yanılmaz ve doğru kararlar verirler. Akıllı olan, dünya hayatından en iyi şekilde yararlanırken, âhiretteki ebedî hayat için de kendisini hazırlayandır. İnsanı bu mertebeye erdiren güç, takvadır. Bu şuur ile sağlıklı bir biçimde ilâhî gücün ışığında yürünür.

❀ ❀ ❀

وَمَا أَنفَقْتُم مِّن نَّفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُم مِّن نَّذْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ ۗ وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنصَارٍ ﴿٢٧٠﴾

2:270 Nafakadan ne harcadınız yahut adaktan ne adadınızsa muhakkak Allah onu bilir. Zalimlerin hiçbir yardımcıları yoktur.

Burada farzların açıkça yapılıp nafilelerin gizli tutulduğu anlaşılmaktadır. Yapılan her iyiliğin ve adağın, ancak Allah rızası gözetilerek, insanlardan bir karşılık beklemeden yapılması esastır.

Nezr (Adak); Allah-u Teâlâ'yı tazim için, mubah bir fiilin yapılmasını kendi nefsine vâcip kılmaktır. Herhangi bir amaç için nezretmek, kaderi değiştirmez.

Dünyevî gayelere ulaşmak için adanan adaklar, kaderi değiştirmediği gibi, ihlâsa da uymaz. Şu faydası var ki; bazen böyle bir nezir vasıtasıyla cimriden mal çıkmış olur.

Nezir, Allah'ın yolu ve O'nun rızası içindir; başka hiçbir şey için olmaz. Allah'ın kullarından herhangi bir kişiye adak adamak, bir nevi şirktir.

Allah'ın her şeyi bildiğini bilmek, insanı, riya ve gösterişten kurtardığı için takvaya ulaştırır. Bu da, Allah'ın verdiği şeylere karşı bireyin rıza ve tevekkülünü artırır.

Takvaya ermeyen, şükrü idrak etmeyen insan zalimdir. Nimetin hakkını vermeyen, Allah'ın ve kulların hukukuna riayet etmeyen kimse, her şeyden evvel kendi nefsine, akabinde insanlara karşı zalimdir. Ahde vefa; adalet ve doğruluğun ta kendisidir. Hayra mâni olmak ise, zulüm ve isyandır.

إِنْ تُبْدُوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ وَإِنْ تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَيُكَفِّرُ عَنْكُمْ مِنْ سَيِّئَاتِكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٧١﴾

2:271 Eğer sadakaları âşikâre verirseniz o, ne güzel! Eğer onları gizler, onları** (bu suretle) **fakirlere verirseniz işte bu, sizin için daha hayırlıdır.** (Allah o sebeple) **günahlarınızdan bir kısmını yarlığar. Allah ne yaparsanız ondan hakkıyla haberdardır.

Sadakayı açıktan vermenin faydası söz konusuysa, onu açıktan vermek daha iyi olur. Zira bir farzın açığa vurulması, İslam'ın nişanesinin ilanı anlamındadır. Farzın gizlenmesi, onun yerine getirilmediği şüphesine yol açabilir ve böyle bir şüpheye düşen kimsenin de o işi yerine getirmemesine bir bahane olabilir. Örnek olabilen insanların ve çevrenin halk üzerinde tesiri inkâr edilemez. Hatta bazı âlimlere göre, farz olmasa bile örnek olan bir makamda bulunan kimsenin sadakasını açıktan vermesi gizlice vermesinden daha hayırlıdır. Çünkü bu takdirde o kimsenin kendisine uyanların sevabından da pay alması söz konusudur. Yerine göre herkes için söz konusu olan ve İslam'ın nişaneleri için gösterişe yer yoktur. Aksine, bunda gösteriş yapan kimsenin onun farziyetine inanmaması gerekir ki bu da küfrü gerektirir. Kulun yaptığının en güzelini yapıp örnek olmakla, yaptığıyla gösteriş yapmak tamamen birbirinden farklıdır. Allah'tan hiçbir şey gizli kalmayacağına ve ecri de O'ndan beklediğimize göre, ortam neyi gerektiriyorsa onu ihlâsla yapalım. Fertlerin gönüllerine, mal ve mülkün Allah'a ait olduğu; ellerinde bulunan şeylerin, Allah'ın kendilerine ihsân ettiği rızıklar olduğu fikri yerleştirilerek, probleme çare bulunmuştur. Bu esası bilmeyenlerden

başkası bu hususta münakaşa etmez. Takvaya eren gönlün, bütün hâllerde, niyet ve amelleri Allah'a yöneliktir. Açık veya gizli olsun...

Yapılan iyilik, yerin derinliklerinde bir hardal tanesi kadar da olsa, Allah onu bilir. Şüphesiz Allah, Latîf'tir, gözlerin bakışını, gönüllerin gizlediklerini de bilir.

Bir meselde şöyle bir tasvir yer almaktadır:

"Hayır sahibi biri cami yaptırır. Bir dostu caminin üzerine ismini yazdırmasını söyleyince:

'Allah her şeyi bilendir. Hayrın hayırlısı, gizli olanıdır.' der. Bir gün caminin kapısının üzerinde dostunun adının yazılmış olduğunu görür. Öfkelenir ve gidip ona çıkışır. Dostu da:

'Nasıl olsa Allah kimin yaptırdığını biliyor. Ben de bu vesile ile bir dua alayım.' der."

Aldatma ve yapmadığının karşılığını almaya kalkışma şuursuzluğu bir yana; bir de, bilinen doğruyu özümseme eksikliğini görüyoruz bu meselde.

Elbette mü'min, kalıcı eserler bırakmak yoluyla, daimî surette edilecek duayı talep eder; ama rızayı ilâhîye en ufak bir riya karıştırmamalıdır.

❀ ❀ ❀

لَيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ وَمَا تُنفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَلِأَنفُسِكُمْ وَمَا تُنفِقُونَ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ وَمَا تُنفِقُوا مِنْ خَيْرٍ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ ﴿٢٧٢﴾

2:272** (Habibim) **onları** (insanları) **hidâyete erdirmek senin üstüne borç değil. Ancak Allah hidâyeti kime dilerse ona verir** (nasip eder). **İnfak edeceğiniz hayır** (mal) **kendi faydanızadır. Zaten siz,** (Ey müminler!) **Allah'ın rızasını aramaktan başka bir suretle infak da etmezsiniz ya.** (Allah yolunda) **maldan harcayacağınız**(ın mükâfatı) **size fazlasıyla ödenecektir. Siz** (bu hususta da) **haksızlığa uğratılmayacaksınız.

Burada, tebliğ ibadetinin noksansız ulaştırılması ve ruhları en güzel metotlarla eğitme gerekliliği bildiriliyor. O hâlde mürşitlere düşen vazife, hakkı telkin edip iyiyi, doğruyu ve güzeli anlatmak; yüksek ahlâkı ayakta tutmanın, gönüllere nakşetmenin yollarını aramaktır. Allah, hidâyeti lâyık olan kimselere nasip eder. Hidâyet ancak arzu edene verilir.

Bu ayetten anladığımız, İslâm'a karşı olmadıkları müddetçe, bütün muhtaçlara destek olunması, yardım elinin uzatılması gerektiği hatırlatılıyor. Zâniye, zengine, hırsıza verilen sadaka, belki zâniyi zinadan alıkor; zengin de, kendisine verilmesinden ibret alır da, Allah'ın kendisine verdiklerinden infakta bulunur. Umulur ki; hırsız, senin verdiğinle hırsızlığından kendisini kurtarmış olur. Ancak burada da kişinin muhatabını tanıması elzemdir. Aksi hâlde; yapılan yardımla, istemeden de olsa, şer ve tuğyan odaklarının büyümesine sebep olunabilir. O zaman, bu yaptığımızın acısını yine biz çekeriz. Bu bakımdan, yapılacak hayırlar, şer'î ölçüler dikkate alınarak yapılmalıdır. Yapılacak yardım, mazlumun mağdur bırakılmamasına özenle dikkat ettikten sonra diğer yerlerde hayır görülüyorsa verilir.

❁ ❁ ❁

لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ أُحْصِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِي الْأَرْضِ يَحْسَبُهُمُ الْجَاهِلُ أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ تَعْرِفُهُمْ بِسِيمَاهُمْ لَا يَسْأَلُونَ النَّاسَ إِلْحَافًا وَمَا تُنفِقُوا مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ ﴿٢٧٣﴾

2:273** (Sadakalar) **Allah yolunda kendilerini vakfetmiş fakirler içindir ki onlar yeryüzünde dolaşmaya muktedir olmazlar. (Hâllerini) bilmeyen, iffet ve istiğnalarından dolayı onları zengin(kimse)ler sanır. Sen (Habibim) o gibileri simalarından tanırsın. Onlar insanlardan, yüzsüzlük edip de (bir şey) istemezler. Siz (Hakk yolunda) ne mal harcarsanız şüphesiz Allah onu hakkıyla bilicidir.

Kendilerini çalışmaktan alıkoyan mecburî sebeplerden ötürü çalışamayan, buna rağmen, faziletlerinden ötürü yardım istemekten de çekinen her muhtaca yardım edilmesi hatırlatılıyor.

Evet, yardımlaşma çok geniş kapsamlı bir kavramdır.

Müslüman'ın, ecrini Allah'tan umarak infak ettiği her şey kendisi için sadakadır.

Bu beyyineler, mü'min gönüllerin terbiyesini, sosyal yardımlaşmayı, maddî-mânevî dayanışmayı sürekli olarak işlemek suretiyle İslâm cemaatini güçlü kılmanın yollarını ve gönülleri fetheden böyle bir dayanışma ile bundan habersiz olan bireyleri de bu cemaate katarak, onların kurtuluşlarına vesile olmayı öğretiyor. Bu bakımdan infakın, özellikle, İslâm'ı yayma mücadelesi veren, bu uğurda hicret eden ve rızık için çalışma fırsat ve imkânından yoksun olanlara yönelik olmasına özen gösterilmelidir; ashâb-ı suffa gibilere... Fakat gücü varken, kişinin, ilim

tahsil edip ümmete hizmet ediyorum; Müslümanlar benim kıymetimi bilmeli, maişetimi temin etmeliler diye düşünmesi doğru değildir; bu şekilde himmet beklemek İslâm'ı anlamamaktır. Hiçbir peygamber ve fâkih âlim böyle bir beklenti içerisine asla girmemiştir. Bilâkis, hem çalışmış, hem ilmini edinmiş ve hem de halkı irşad ederek sorumluluklarını yerine getirmişlerdir. İnsana düşen; gücünce çalışıp maişetini temin etmektir.

"M. Abduh'un ifadesiyle; Ashâb-ı Suffa, dinleri uğrunda mallarını terk edip hicret etmiş kimselerdir. Bunlar kendilerini Allah yoluna adadıkları gibi, Kur'ân'ı hıfzetmeye de adamışlardı. Şüphesiz Kur'ân'ı hıfzetmek ibadetlerin en faziletlisidir. Çünkü Kur'ân'ı hıfzetmek, bütün dini muhafaza etmek demektir. Biliyorsunuz onlar, cenaze namazını kıldırmak, düğün-derneklerde okumak veya insanlardan bağış toplamak için Kur'ân'ı hıfzetmiyorlardı. Aksine onlar, onun emirlerini öğrenmek, onlarla amel etmek ve dinin aslını korumak için Kur'ân'ı hıfzediyorlardı. Bunun yanında, onlar Resulullah'ın (s) açıklamalarından ibaret olan sünnetini de ezberliyorlardı.

Abduh devamla: Tekkelere yerleşip yararlı işleri terk ederek insanların mallarını haksız yollardan yiyenler, Suffa Ashâbı'nı kendilerine delil göstermeye çalışırlar. Hâlbuki bunlar ne bir ilim öğreniyor ne de Allah yolunda cihad ediyorlar.

Usul âlimlerinin koyduğu kaideye göre "Sebebin hususiliğine değil, lafzın umumiliğine itibar edlir." Dolayısıyla âyettte söz konusu edilen vasıflara haiz olan her insan, sadaka almaya hak kazanır. Kullara düşen, sadaka verilecek yeri araştırmak, iyi niyet taşımak, yerli yerince vermek ve insanların en müstahak olanlarını seçmek gibi gizli tavırların hepsini bilir ve ona göre karşılık verir." (Menar Tefsiri)

الَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٤﴾

2:274 Mallarını gece gündüz, gizli âşikâr** (Hakk yolunda) **harcayanlar** (yok mu?). **İşte onların, Rableri katında mükâfatları vardır. Onlara hiçbir korku da yoktur, onlar mahzun da olacak değillerdir.

Elbette, şuurlu, samimî gayretleriyle İslâm'ı yayma ve yaşatma uğrunda bedenen, fikren hizmete adanan; bu uğurda her zaman ve her durumda her türlü çaba ve fedakârlıktan kaçınmayanların mükâfatları, Rableri katında hazırdır. O Gün, onlar için herhangi bir korku olmayacağı gibi, onlar mahzun da olmayacaklardır. Onlar, şerefli konuklar gibi karşılanırlar.[138]

❀ ❀ ❀

الَّذِينَ يَأْكُلُونَ الرِّبَا لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ الَّذِي يَتَخَبَّطُهُ الشَّيْطَانُ مِنَ الْمَسِّ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا إِنَّمَا الْبَيْعُ مِثْلُ الرِّبَا وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَّمَ الرِّبَا فَمَن جَاءَهُ مَوْعِظَةٌ مِّن رَّبِّهِ فَانتَهَى فَلَهُ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ وَمَنْ عَادَ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٧٥﴾

***2:275 Ribâ** (faiz) **yiyenler kendilerini şeytan çarpmış**(birer*

[138] Bkz. 19/85; 46/13

*mecnun)**dan başka bir hâlde** (kabirlerinden) **kalkmazlar. Böyle olması da onların: "Alım-satım da ancak ribâ gibidir" demelerindendir. Hâlbuki Allah, alışverişi helâl, ribâyı** (faizi) **haram kılmıştır.** (Bundan böyle) **kim Rabbinden kendisine bir öğüt gelip de** (faizden) **vazgeçerse geçmişi ona ve işi** (hakkındaki hüküm) **de Allah'a aittir. Kim de tekrar** (faize) **dönerse onlar o ateşin yârânıdırlar** [cehennemliktirler] **ki orada onlar** (bir daha çıkmamak üzere) **ebedî kalıcıdırlar.***

Cenâb-ı Hakk, insanları hakka davet ederken en canlı ve okşayıcı teşvik biçimlerini uyguluyor ve yine insan hissiyatına büyük mânevî tesiri olan tehdit üslubunu kullanarak, onları en etkili şekilde uyarıyor.

Bu ifadeler, teşvik ve tehdidin, terbiye yönünden gayet etkili olacağının beyanıdır. Sadaka; sevgi, acıma, esirgeme, bağışlama ve merhametten ibarettir.

Faiz ise hôdkâmlığın ve aşırı menfaatçiliğin, habis kâr duygusunun çirkin ürünüdür.

Ne yazık ki heveslerinin kurbanı olup akıbetlerinin nasıl olacağını bilmeyenleri, âhireti hiç akıllarına getirmeyip yaşayanları Kur'ân-ı Kerîm, hem dünyada hem de âhirette karşılaşacakları felâketlerle korkutuyor.

Çünkü böyle bir uyarıyla Cenâb-ı Hakk, kullarının dünyevî saadetlerini temin etmeyi dilemektedir. Ne zaman ki bir toplum, bir cemiyet ihtiyaç sahiplerini ezmeğe kalkışır; işte o zaman nizalar, husumetler, kıtâller, ihtilâller baş gösterir. Her asra has birtakım sol ve muzır iktisadî meslekler bu suretle doğmuştur.

Bugün dünyanın pek çok ülkesinde, enflasyon belâsıyla pa-

ranın kıymetinin düşmesi ve fiyatların yükselmesi nedeniyle, piyasalarda birtakım düzensizlikler ve gayr-i mütecanis durumlar oluşmuştur. Halkın bir kesimi zevk ve israf peşinde koşarken, diğer bir kesim, temel ihtiyaçlarını karşılamakta dahi güçlük çekmektedir.

Böylece, enflasyon, israf ve sefahat ile mahrumiyet ve sefaletin dirsek dirseğe yaşandığı bir ortam oluşturmuştur ki; neticede, zenginlerin daha zengin, fakirlerin daha fakir olması yüzünden zulüm, anarşi, karaborsa, faizcilik had safhayı aşar hâle gelmiştir. İşte bu raddeye gelen milletlerin ekonomileri faize dayanıyor ki, faiz pisliğine bulaşmamışların sayısı çok azdır. Sahîh-i Buhârî'de de kaydedildiği üzere, "Helâl de, haram da bellidir. Fakat helâl ile haram arasında birtakım şüpheli şeyler de vardır ki, bunların helâl mi, haram mı olduğunu çok kimseler bilmez. Kim ki, kendisinde günah olması sezilen bir şeyi terk ederse, takvada olmuştur. Kim de şüpheli olan şeye cesaret ederse, bu da harama dalmaya yaklaşmıştır. Günahlar, haramlar Allah'ın yasaklarıdır. Şüpheli olanlar mekruh olan işlerdir. Mekruh; helâl ile haram arasında bir merhale olmak itibariyle, onun terki takvadır."

Faizin ne demek olduğunu kavrar isek, ondan korunmamız daha kolay olacaktır. Faiz; ödünç verilen şeyler için alınan kârdır veya menfaat gözetilerek yapılan yardımdır ki; yine aynı cinsten iki şeyin fazlasıyla değiştirilmesinin ribâ olduğunu bildiren Resûlullah (s.a.v), insanları kat'iyetle böyle şeylerden nehyetmiştir.

Değiştirilmek istenen aynı cins iki şeyden birisinin paraya tahvil edilmesini, sonra alınan şeyin para ile alınmasını emrederek, alışverişteki ribâ şüphesini tamamen bertaraf etmiştir.

Ticarette; kâr ve zararda ortak olmadan yapılan anlaşmalar, faiz hükmündedir.

Yüce İslâm dininin asıl prensiplerinden biri de, borç altına girmiş olanlara yardım elini uzatmaktır. Fıkıh kitabı Mülteka'da, "Kâfirlerin memleketinde, Müslüman ile kâfirler arasında ribâ yoktur." deniyorsa da, akıllı bir mü'min faize girmeden ve de zarar etmeden alışveriş etmenin çaresini arar, bulur.[139]

Dünya ihtirasıyla gözü dönmüşler, çare aramak zahmetine girmeden "uydum kalabalığa" fikriyle, cemiyetin çirkinlikleri içinde bocalayıp tükeniyorlar.

Faiz, mü'minlere yakışmayan çirkin işlerden biridir. Müslümanların bu gibi haramlardan kaçınması farz olmuştur. Mü'minlerin, kendi aralarında çalışırken faize benzer muamelelerden kaçınmaları takvadandır.

Abdullah b. Cabir'den rivayet edilen bir hadiste Resûlullah (s.a.v), faiz yiyeni, ona vekâlet edeni, ona şahit olanı ve kâtiplik vazifesini yapanı lânetlemiş ve hepsinin de günahta müsavi olduklarını söylemiştir.

Faizin haramlığını inkâr, küfürdür. Faiz uygulamaları da büyük günahtır. Bu konudaki hadisler oldukça çoktur.

İslâm âlimleri, bu tür bir kazancın haram kılınmasının bazı sebeplerini şöyle özetlemişlerdir:

1- Faiz, başkasına ait parayı karşılıksız almaktır.

2- Ciddî biçimde ticaretle uğraşmayı engellemek, hiç yorulmadan başkasının kazancıyla oturup geçinmeyi teşvik etmektir.

---

[139] Bkz. İzahlı Mülteka el-Ebhur Tercümesi, (Çev. Mustafa Uysal), C.3, s. 133

3- Toplum içinde faizsiz ödünç verme; makul bir örf ve âdet, her şeyden önce Peygamber'in sünneti olan güzel bir yardımlaşma biçimidir ki, faiz, bunun kalkmasına ve bencil toplumların teşekkülüne sebep olmaktadır.

Hikmeti ve sebebi ne olursa olsun, mü'minler olarak bizim, kayıtsız şartsız Allah'ın emirlerine uymamız kulluğumuzun gereğidir. Önce, inanıp teslim olmak, sonra neden ve niçinini araştırmak, imanın ölçüsü olarak kabul edilmiştir.

İnsanî ve imanî değerlerden yoksun, mal sevgisi ruhlarına sinmiş kimselere, nasihat kâr etmemekte; onları, ne müjdeler sâlih amele sevk etmekte, ne de azap tehditleri haramdan sakındırmaktadır. Faizin hâkim olduğu günümüzde, bire dokuz, dokuza bir şeklinde tasviri mümkün olmayan mal dağılım dengesizliği sebebiyle yaşadığımız sıkıntı, kaos, savaşlar, hırsızlık, cinnet, cinayet, intihar gibi toplumsal ve ferdî buhranlar hayatı çekilmez kılmıştır. Faizi yükseltmek suretiyle dünyayı bu hâle getirerek zulme düşenlerin sonları, şayet tevbe edip kendilerini düzeltmezlerse, çok acıklı ve korkunç olacaktır. *"Kabirlerinden, şeytan çarpmış gibi kalkacaklardır."*

Ne hazindir ki; hem dünyanın acı manzarasını göremeyecek hem de uyarı ve öğüt dinlemeyecek kadar ruhlarına sinmiştir mal sevgisi. Maddeye kulluk edenin gözünü ancak bir avuç toprak doyurur.

❀ ❀ ❀

يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَا وَيُرْبِي الصَّدَقَاتِ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ ﴿٢٧٦﴾

2:276 Allah ribânın** (faizin) **bereketini tamamen giderir, sadaka**(sı verilen mal)**ları ise arttırır, Allah** (haramı helâl tanımakta ısrar eden) **çok kâfir, çok günahkâr hiçbir kimseyi sevmez.

Allah'ın sözü doğrudur, haktır. Öyle demişse, o mutlaka olacaktır. Faizle muamele edip sonra rahat ve huzur beklemek imkânsızdır. Muhakkak, Allah faizi eksiltir. Ya malını tamamıyla gidereceğini ya da o malın bereketinden mahrum kılarak, ondan faydalandırmayacağını; dahası âhirette de ondan nasiplendirmeyeceğini haber vermektedir malına faiz karıştırana.

Allah, söz ve işlerinde günahkâr olanları sevmez. Evet, faizci, Allah'ın alanı geniş olan helâl kazanç yoluna razı olmaz; kendisi için meşru kılınmış olan mubah kazançla yetinmez; aksine insanların mallarını, bâtıl yollarla, çirkin kazanç çeşitleriyle yemeye uğraşır. O, içinde bulunduğu nimeti inkâr edendir. Bu tipleri Kur'ân-ı Kerîm, zalim ve günahkâr olarak vasıflandırmıştır.

Buna mukabil, misliyle borç veya sadaka verenlere gelince; onların, gerek mallarını artırarak, gerek mutlak mânâda, varsa kirlerini gidererek ve gerekse gönüllerine huzur, aralarına ülfet vererek; sâlih amellerinin karşılığını, artırarak öder.

Allah'ın çizdiği sınırları çiğneyenler, O'nun ölçülerinde haddi aşanlar, dini tahrif edenler ve yaptıkları sebebiyle zulme düşenlerin elde ettikleri, kazanç gibi görünse de, Allah indinde bu kimseler hüsrandadır.

Artma, eksilme maddî olmakla beraber, mânevîyatta, mutlak surette tecelli edecektir.

Bu fenalığın dehşetini beyan içindir ki; kabirlerinden kalkış şekilleriyle, faiz yiyen insanlar oldukları belli olacaktır.

❀ ❀ ❀

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٧﴾

2:277 İman eden, iyi iyi amel** (ve hareket)**lerde bulunan, namazı(nı) dosdoğru kılan, bir de zekâtı(nı) veren kimseler(in, evet), onların Rableri indinde mükâfatları vardır. Onlara hiçbir korku yoktur, onlar mahzun da olacak değillerdir.

İslâm'ın iman nizamı, insan nefsini en iyi şekilde terbiye etmekte ve temiz ahlâk prensiplerini hâkim kılmaktadır. Örneğin; faizi yasaklayarak, yardımlaşma esaslarını gönüllere hâkim kılar; aynı zamanda, ferdî çalışmayı ön plâna alan bir iktisadî gelişim çizgisini takip eder.

İşte iman hakikatleri üzerine bina edilen Müslüman devlet, zekâtı bizzat toplar; ihtiyaçlarını karşılamayacak durumda olan Müslümanlara ulaştırarak, yardım eder. Ve her Müslüman fert, zekât müessesesi sayesinde, her hâlükârda kendisinin ve evladının geçiminin teminat altında olduğunu bilerek, kendini emniyette hisseder. Ama bu emniyet sadece, İslâm'ın ruhuna hâkim olan bedenlerde mümkündür.

Namaz ve zekât, Allah'a itikadın gerekli kıldığı başta gelen

rükûnlardandır. Namaz, tevhidî düsturları içerisinde toplar; kötülüklere karşı bireysel ve toplumsal eylemi gerçekleştirmeyi öğretir. Zekât ise, toplumsal kalkınmayı, bireysel yardımlaşmayı sağlayan bir ameldir.

Zekâtın kalktığı, faizin hâkim olduğu günümüz dünyasına bir bakın! Eğer Müslüman'ın gizli veya açık olarak verdiği zekâtlar olmasa, yaralar kangrenleşecektir.

Allah, hayat nizamını iman, ıslah, ibadet ve yardımlaşma temelleri üzerine ikame eder. Mü'minlere, mükâfat ve ihsanlarını vaadeder.

Allah, faiz ile muamele eden cemiyetlere, gazap ve felâketini haber vermekte; böylece, düşünüp öğüt alsınlar diye âyetlerini açıklamaktadır.

❀ ❀ ❀

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِنْ كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٧٨﴾

2:278 Ey iman edenler! *(Gerçek)* ***müminler iseniz Allah'tan korkun, faizden*** *(henüz alınmamış olup da)* ***kalanı bırakın*** *(almayın).*

Allah, mü'min kullarına, ilâhî gazaba yaklaştıran ve rızasından uzaklaştıran şeyleri yasaklayıp onlardan sakınmalarını öğütlüyor ve yaptığımız her işte kendisinin rızasını gözetmemiz gerektiğini hatırlatıyor. Hatta iman etmiş olabilmeleri için faizi terk etmelerini şart koşuyor. Çünkü iman edilen akîde ile amel edilmesi zarureti vardır.

Hüküm olmadan bir şey haram kılınmaz; şeriat olmadan hüküm olmaz.

Burada, mü'minlere, Allah'a karşı gelmekten korkmaları hatırlatılıyor. Yani bir deyimle özetlersek; takva, her vicdanda gizli bir bekçidir. Takvaya konu olmayan, takvasız diyebileceğimiz hükümler, insanları ancak, zorunlu olarak uyulan haricî baskı unsuru olma nitelikleriyle engellerler. "Ya birisi görürse, ya kanunlar yakama yapışırsa..." gibi içsel ifadelerle tanımlayabileceğimiz engellere takılmak, hatta hile yapmak ne kadar da kolaydır. Görülüyor ki, beşerî his ve kanunlar, insanın vicdanından gelen teminatın özelliklerine kesinlikle sahip değildir. Ama vicdanlara Allah'ın korkusundan doğan takva bekçisi yerleşirse, ne bekçiye ne de komisere gerek kalacaktır.

❀ ❀ ❀

فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا فَأْذَنُوا بِحَرْبٍ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِنْ تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ ﴿٢٧٩﴾

2:279 İşte** (böyle) **yapmazsanız Allah'a ve Peygamberine karşı harb**(e girmiş olduğunuzu) **bilin. Eğer** (tefeciliğe, mürabahacılığa) **tevbe ederseniz mallarınızın başları** (sermayeleriniz) **yine sizindir.** (Bu suretle) **ne haksızlık yapmış ne de haksızlığa uğratılmış olursunuz.

Evet, takva ile vicdanlara korku verilirken; hevâlarının esiri olanların da, Cebbâr-ı mutlak olan, mahv u perişan eden Allah ile savaş içerisinde olacakları ihtar ediliyor. Bu öyle bir savaş ki, velev ki en gelişmiş nükleer silahlarla yapılsın, her hâlükârda ka-

zanılamayacak bir savaştır. Çünkü karşılarında, bütün güçlerin üstünde olan Allah bulunmaktadır.

Ayrıca, Müslümanların faiz yiyenlerle bilfiil savaşacaklarının da beyanıdır. Hz. Ebû Bekir'in, şahadet getirip namaz kıldıkları hâlde zekât vermeyenlerle savaştığı gibi, Müslüman devlet reisi de faiz yiyenlerle savaşacaktır. Bu ilân-ı harp, dâru'l-İslâm içerisinde geçerli olan bir hükümdür.

Müslümanların vazifesi; memleketlerini, ister Müslim ister gayrimüslim olsun, ribâ fitnesine maruz bırakacak herkesten muhafaza etmektir. Dikkat ederseniz, mü'minlerin velâyeti dâru'l-İslâm'la sınırlıdır; dâru'l-harbe müdahale etmezler. Resûlullah, Müslüman olmayanlara terk-i ribâyı teklif etmediği hâlde, İslâm'a girenlere bu âyeti tebliğ buyurarak, "Ya ribâyı terk edersiniz veya Allah'tan ve Resûl'ünden harp malûmunuz olsun." ihtarında bulunmuştur.

Dâru'l-İslâm'da ribâ muamelesi yapanlar, gerek küfürleri gerekse isyanları sebebiyle yapsınlar, her iki surette de Allah'ın ve Resûl'ünün harbine müstahaktırlar.

Ama Rabb'imiz, tevbe edersek; bize mağfiret eder inşaallah. İnsan ancak, bilmediği, duymadığı şeyin cehaletiyle hata yapar. Cahiliyenin de zamanı ve zemini olmaz. Allah'ın nizamından uzaklaşmak, asıl cehalettir. Bu hatanın acı neticeleri, fertlerin duygu ve hareketlerinde kendini belli eder. Şuan yaşadığımız ortam, bunu en bariz şekilde göstermektedir. İslâmî ilimlerden uzak, cahilî bir yaşamla neleri kaybettiğimizin farkında değiliz. Öyleyse, bu denli yoğunlaşmış cehaletten kurtulmak için, fitne kalmayıp din yalnız Allah'ın oluncaya kadar mücadele edelim.[140]

[140] Bkz. 3/130

وَإِنْ كَانَ ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَى مَيْسَرَةٍ وَأَنْ تَصَدَّقُوا خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٨٠﴾

2:280 Eğer** (borçlu) **darlık içinde bulunuyorsa ona geniş bir zamana kadar mühlet** (verin). **Sadaka olarak bağışlamanız ise sizin için daha hayırlıdır, eğer bilirseniz.

Allah'ın adil sistemi, hem Allah'ın indinde hem de İslâm'ı gerçek mânâda yaşayanlar arasında şefkat, sevgi ve rahmet kucağıdır. İslâm'ın öngördüğü eşsiz şahsiyete kavuşmuş olan insan, darda kalanların yardımına koşacaktır. Rabb'imiz bizleri, gönüllerimizi okşayıp harekete geçirecek teşvikleriyle yönlendiriyor. Borç sahibini, isterse, gönüllü olarak borcunun vadesini uzatmaya veya borcunu sadaka olarak bağışlamaya davet ediyor. Bu tür davranışın iki taraf için de hayırlı olacağını beyan eder. Cemiyet içindeki içtimaî yardımlaşma açısından da faydalı yansımalarının olacağı aşikârdır. Böylece insanlıktan ve İslâm ahlâkından yoksun, tefeci, vurguncu kapitalistlerden kurtulmak mümkün olacaktır.

"Kim, Allah'ın gölgesinden başka bir gölgenin olmadığı günde Allah'ın kendisini gölgelendirmesini isterse; darda olan borçlusuna kolaylık göstersin. Onun için, borcun vadesi gelmeden önce her gün için, onun bir misli sadaka sevabı vardır. Vadesi geçen her bir gün karşılığında, iki misli sadaka sevabı vardır."

Ancak unutulmamalıdır ki; kendilerine karşı anlayış gösterilmesi tavsiye edilen bu borçlular, borç aldıkları parayı hevâ ve heveslerinin tatmini için harcamayıp aslî ihtiyaçlarına sarf etmiş olanlar, iyi niyeti sömürmeye kalkmayanlardır. Gerçekten bor-

cunu ödeme imkânı yok ise; borcunu ödeme zamanı gelmeden önce durumunu haber verip ödeme süresinin uzatılmasını talep ederek anlaşma yoluna gitmesi gerekir. En ufak bir mazeret beyan etmeksizin gözden kaybolup borcunu ödemekten kaçanların ahlâkı ise, insanlıkla ve İslâm'la bağdaşmaz. Bu tür davranışlar, insanlar arasındaki güven duygusunu bozacağı gibi, yardımlaşma ruhunu da öldürür. Bu tip kimseler yüzünden nicelerinin paraları yastık altında durur da, cesaret edip de borç veremezler. Verirken vazgeçemeyeceğiniz mallar için, şahitler huzurunda yazışmak, işi sağlama almak gerekiyor. Bu prensibi dikkate almak, her iki taraf için de geçerli olan bir emirdir. Nizalaşmalara yol vermemek ve de iyilikleri su-i istimal etmemek suretiyle Allah'ı razı etmenin yolu, Kur'ânî düsturları dikkate almaktır. Borcunu ödemeyen nasıl günahkâr ise, borç verenin yazdırmaması da günahtır. Merhamet ve hayrın yaygınlaşması, kurallara uyularak güven ortamının sağlanmasına bağlıdır. İslâm'ın esas kuralı, "Birbirinize haksızlık etmeyin"dir.

❀ ❀ ❀

وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّى كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٨١﴾

2:281 Öyle bir günden sakının ki** (hepiniz) **o gün Allah'a döndürüleceksiniz. Sonra herkese kazandığı tastamam verilecek, onlara haksızlık edilmeyecektir.

Ebedî hayatı hatırlatmanın, mü'min kalplere tesiri çoktur. İşte Allah, mü'min kullarına nasihatte bulunarak, dünyanın sona

ereceğini, herkesin kendisine döneceğini ve şer olarak kazandığı mukabilinde cezalandırılacağını hatırlatıp kötülüklerden korunmalarını salık veriyor. Böyle bir uyarıdan sonra, hiç kimse bir diğerinin duygularını su-i istimal edemez.

En kuvvetli muhafız takvadır. Kalplere takva yerleştirilirse, artık hiçbir yasaya, hiçbir muhafıza, hiçbir bekçiye gerek kalmaz.

İnsanların Allah'a döndürüldüğü, sonra herkesin kazandığının karşılığının tamamıyla ödendiği O Gün, çok zor bir gündür. O Gün'ün mü'min kalplerde apayrı bir yeri vardır.

❀ ❀ ❀

يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَدَايَنتُمْ بِدَيْنٍ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى فَاكْتُبُوهُ وَلْيَكْتُبْ بَيْنَكُمْ كَاتِبٌ بِالْعَدْلِ وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ أَنْ يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ فَلْيَكْتُبْ وَلْيُمْلِلْ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْئًا فَإِنْ كَانَ الَّذِي عَلَيْهِ الْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُمِلَّ هُوَ فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُ بِالْعَدْلِ وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ مِنْ رِجَالِكُمْ فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ مِمَّنْ تَرْضَوْنَ مِنْ الشُّهَدَاءِ أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَاأَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا فَتُذَكِّرَ إِحْدَاهُمَا الْأُخْرَى وَلَا يَأْبَ الشُّهَدَاءُ إِذَا مَا دُعُوا وَلَا تَسْأَمُوا أَنْ تَكْتُبُوهُ صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا إِلَى أَجَلِهِ ذَلِكُمْ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ وَأَقْوَمُ

لِلشَّهَادَةِ وَأَدْنَىٰ أَلَّا تَرْتَابُوا إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا
بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَلَّا تَكْتُبُوهَا وَأَشْهِدُوا إِذَا تَبَايَعْتُمْ وَلَا
يُضَارَّ كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ وَإِنْ تَفْعَلُوا فَإِنَّهُ فُسُوقٌ بِكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ
وَيُعَلِّمُكُمُ اللَّهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٨٢﴾

2:282 Ey iman edenler! Tayin edilmiş bir vakte kadar birbirinize borçlandığınız zaman onu yazın. Aranızda bir yazıcı da doğrulukla** (onu) **yazsın. Kâtip, Allah'ın kendisine öğrettiği gibi yazmaktan çekinmesin, yazsın. Üzerinde hak olan** (borçlu) **da yazdırsın** (borcunu ikrar etsin). **Rabbi olan Allah'tan korksun, ondan** (borcundan) **hiçbir şeyi eksik bırakmasın. Eğer üstünde hak bulunan** (borçlu) **bir beyinsiz veya bir zayıf olur yahut da bizzat yazdırmaya** (ve ikrara) **gücü yetmezse, velisi dosdoğru yazdırsın** (ikrar etsin). **Erkeklerinizden iki de şahit yapın. Eğer iki erkek bulunmazsa o hâlde razı** (ve doğruluğundan emin) **olacağınız şahitlerden bir erkekle iki kadın** (yeter. Bu suretle) **kadınlardan biri unutursa öbürünün hatırlatması** (kolay olur). **Şahitler** (şahadeti edaya) **çağrıldıkları vakit kaçınmasın. Az olsun, çok olsun, onu vadesiyle beraber yazmaktan üşenmeyin. Bu, Allah yanında adalete daha uygun, şahitlik için daha sağlam, şüpheye düşmemenize daha yakındır. Meğerki aranızda** (elden ele) **devredeceğiniz ve peşin yaptığınız bir ticaret olsun. O zaman bunu yazmamanızda size bir vebal yoktur. Alışveriş ettiğiniz vakit de şahit tutun. Yazana da, şahitlik edene de asla zarar verilmesin.** (Bunu) **yaparsanız o, kendinize** (dokunacak) **bir fısk** (ve isyan olur). **Allah'tan korkun. Allah size öğretiyor. Allah her şeyi hakkıyla bilendir.

İslâm dini, insan hakkını en ölçülü şekilde korumuş, toplum yapısında güven ve doğruluğun temellerini atmıştır. Her insana takva aracılığıyla vicdan muhafızını vermiş olmakla beraber, zayıf karakterli, unutkan ve ihmal insanlar da var olduğundan, bilfiil tedbirler de almıştır.

Borç muamelelerinde üçüncü bir şahsın bulundurulması da, ancak tedbirdir. Öyle bir tedbir ki; yazanın omuzuna vazifeler yüklemektedir.

"*Allah size öğretiyor*" kavlini şu âyetleri okuyarak daha iyi anlayabiliriz: "*Ey iman edenler! Allah'tan korkarsanız, O size, iyi ile kötüyü ayırt edecek güç ve anlayış verir...*" (8/29); "*Ey iman edenler! Allah'tan korkun ve Peygamber'ine inanın ki, size rahmetini iki kat versin. Ve size, ışığında yürüyeceğiniz bir nur lütfetsin...*" (57/28)

Allah, sonucu hayırlı olacak şeyleri bilir ve ona göre hüküm verir. Ey insanlar! Hayra erişmek istiyorsanız, Allah'a büyük bir teslimiyet ve tevekkülle ittika etmelisiniz. "Müslüman diye güvendim, verdim" demek olmaz; tedbir, sonucu güzelleştirir.

"Âlim unutmuş, ama kalem unutmamış." Anlaşmalarımızı yazıyla kayıt altına aldığımız takdirde, birbirimiz hakkında şüphe ve tereddüde düşmez; birbirimize suizanda bulunmayız. Tereddüt ettiğimiz an, yazılı belgeye bakarız.

Şahitlerin, adil, dürüst, güvenilir ve şahitlik etmelerini engelleyecek günahtan beri olmaları gerekir.[141]

Şahitlerin kadınlardan olması hâlinde iki şahit istenmesi, kadının ahlâkî veya aklî melekeleriyle ilgili değildir. Bu hükmün

[141] Bkz. 4/135; 5/8; 24/4; 34/47

illeti, kadının çocuklarla, evin idaresi ile meşgul olup ticarî işlerle fazla iştigal etmemesi nedeniyle hata yapma olasılığının yüksek oluşudur. Kadın olsun, erkek olsun insanların hafızaları ilgi ve iştigal alanlarında daha kuvvetli olmaktadır. Kadından iki şahit istemenin sebeb-i hikmeti budur. Allah-u a'lem.

Ayette geçen "sefih" kelimesi, kısa görüşlü, yani akıl kıtlığı sebebiyle malı güzel kullanmayı bilmeyen veya çocuk ve pir-i fani olabildiği gibi yazdırmayı bilmeyen kişi olduğu da söylenilir.

Az veya çok vazgeçmeyeceğiniz şeylerin yazılması ilahi bir emir olarak yerine getirilmelidir. Bu, az bir hakkın bile boşuna zayi olmasına göz yummamanın gereğine işaret ettiği gibi, önemli bir iktisat kaidesi ve adalete daha uygun, takvanızı ortaya koyan davranışlardandır. İlimsiz takva olmaz. İlim takvanın aslı ve sebebidir. Bu da ancak öğrenmekle elde edilebilir. İlim, iradeyi faydalı amellere yöneltip kötü işlerden sakındıracak ruhu bahşeder.

❀ ❀ ❀

وَإِنْ كُنتُمْ عَلَى سَفَرٍ وَلَمْ تجِدُوا كَاتِبًا فَرِهَانٌ مَقْبُوضَةٌ فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُمْ بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي اؤْتُمِنَ أَمَانَتَهُ وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَنْ يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٨٣﴾

2:283 Eğer bir sefer üzerinde iseniz, bir yazıcı da bulamadınızsa o vakit** (borçludan) **alınmış rehinler** (de yeter). **Eğer birbirinizden emin olmuşsanız kendisine inanılan adam** (borçlu) **Rabbi olan Allah'tan korksun da emaneti tastamam ödesin.

Şahitliği gizlemeyin. Kim onu gizlerse hakikat şudur ki onun kalbi bir günahkârdır. Allah ne yaparsanız hakkıyla bilendir.

Yolculuk sırasında, yanınızda biri olmadığı hâlde borç vermiş olabilirsiniz. Buna mukabil, borç verdiğiniz kişiden borcunu ödediği zaman geri vermek kaydıyla, borç değerinde rehin alabilirsiniz. Rehin, borçlunun borcunu zamanında ödemesini güvence altına alır.

❀ ❀ ❀

لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِنْ تُبْدُوا مَا فِي أَنفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُمْ بِهِ اللَّهُ فَيَغْفِرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٨٤﴾

2:284 Göklerde ne var, yerde ne varsa (hepsi) Allah'ındır. Eğer siz içinizdekini açıklar yahut gizlerseniz Allah onunla sizi hesaba çeker. Sonra kimi dilerse onu yarlığar, kimi dilerse onu da azaplandırır. Allah her şeye hakkıyla kâdirdir.

Bu ifadeler, fiilî kanunların hâkim kılınmasının gerekli olduğunun; fakat bununla birlikte, vicdanî duyguların da güzelleştirilmesinin gerekliliğine işaret eder. Yani eğer siz bu hükümlerde ihmalkâr olur ve hakları kaybederseniz veya zahiren güvenilir görünüp içinizde de ihaneti gizlerseniz, bilin ki bu tavrınızla birilerini kandırsanız da Allah'ı kandıramazsınız. Elbette insanın iradesi dışında bazen aklına olumsuz düşünceler ve fikirler gelir. Fakat o, bu düşüncelere göre hareket ederse bunlardan dolayı hesaba çekilir ve ona göre karşılık verilir. Çünkü o, kendi isteği ile

bunlara uyum sağlamıştır. Hâlbuki o, bunları (kalbinden) kovabilir ve onlarla mücadele edebilirdi. Mü'minler, güçleri yettiği kadar kalplerini temizlemeye çalışmalı, güçlerinin yetmediği şeyden de affedilmelerini dilemelidirler. Vicdanî duyguların kötü düşüncelerden arınması için zandan kaçınmalı ve bilmedikleri şeylerin ardına düşmemeliler. Kesin olarak bilinmeyen konularda iyi veya kötü diye hüküm vermek kişiyi yanıltacağı gibi, mahcup da edebilir. Kötü vesveseden hoşlanmamak da imandandır.

Bu âyet-i kerîme indiği zaman ashâba çok ağır geldi. Onlar, Resûlullah (s.a.v)'ın yanına gelerek, "Ey Allah'ın Resûlü! Biz gücümüzün yeteceği namaz, oruç, cihad ve sadaka gibi amellerle mükellef tutulduk. Şimdi ise sana bu âyet nazil oldu ve bizim gücümüz buna yetmez." dediler. Resûlullah, "Sizden önceki Ehl-i Kitab'ın dediği gibi, '*İşittik ve isyan ettik!*' demek mi istiyorsunuz? Bilâkis siz, '*İşittik ve itaat ettik, affını dileriz!*' deyiniz." buyurdu. (Müslim, İman bahsi, 199) Şüphesiz ki Allah kimseye gücünün yetmeyeceği şeyi yüklemez, içlerinden geçen olumsuz düşünceleri açıklamayıp amele dönüştürmeyenleri sorumlu tutmaz. (2/186; 225)

"Kişinin malayaniyi terk etmesi, imanının güzelliğindendir." Zannı ve malayaniyi mümkün mertebe terk eden kişinin kafasını çirkin şeyler meşgul etmez. Bilhassa "hayâ imandandır" düsturuyla yaşayanlar, daha bir korunmuş olacaklar ve düşünceleri iyiye teveccüh edecektir. Elimizden geldiğince, İslâm'ın güzel ahlâkıyla ahlâklanmaya gayret etmeli; açık ve gizli her türlü fenalıktan sakınıp, iman-ı kâmil ile hasenata sarılmalı; güzel huylarla donanıp çirkin şeylerden uzak kalarak nefsimizden her türlü fenalığı def'e çalışmalıyız.

Evet, bütün bu ahlâk düsturlarına riâyet ederek yaşama gayretinde olsak da; şeytanın etkisi, hevâ, heves ve çirkinlikleri arz

eden bir toplumda yaşıyor olmamız hasebiyle, birçok düşüncelere engel olamıyoruz. İşte ashâb da bundan uzak kalamamış olacak ki; "Biz içimizde, bizden birinin söyleyemeyeceği şeyler buluyoruz." dediklerinde, Resûlullah (s.a.v), "Onu gerçekten buldunuz mu? (Hissettiniz mi?)" diye sordu. Onlar "Evet" deyince, şöyle buyurdu: "Bu, apaçık (sarih) bir imandır." Yine vesveseyi sordular: "İçinizden geçtiği hâlde bunu yapıyor musunuz?" deyince, "Hayır, yâ Resûllallah! Bundan hayâ ediyoruz." dediler. O da, "Bu apaçık imandır." buyurdu.

Buhârî ve Müslim'de geçen, Ebû Hureyre'den rivayet edilen bir hadiste Resûlullah'ın (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Allah-u Teâlâ, 'Kulum bir kötülük yapmaya niyetlendiğinde, bunu onun aleyhine yazmayınız. Eğer onu işlerse, bir kötülük olarak yazınız. Bir iyilik yapmaya niyet eder de işlemez ise, onu bir iyilik olarak; eğer işlerse, on iyilik olarak yazınız.' buyurur."[142]

❁ ❁ ❁

آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْ رُسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٢٨٥﴾

2:285 O peygamber de kendisine Rabbinden indirilene iman etti, mü'minler de. (Onlardan) her biri Allah'a, O'nun meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine inandı. "O'nun (Allah'ın) peygamberlerinden hiçbirini diğerlerinin arasından

[142] Bkz. 4/85

ayırmayız** (hepsine inanırız), **dinledik** (kabul ettik; emrine) **itaat ettik. Ey Rabbimiz, mağfiretini** (isteriz). **Son varış**(ımız) **ancak sanadır" dediler.

İslâm'ın temel kaidesi; hayatı, ona hükmeden nizam ve kanunları koyma yetkisine sahip olan Allah'ın hükmü ile yaşamaya azmederek idame ettirmektir. Mü'minler öyle kimselerdir ki; her hareketlerinin temelinde Allah'a itaat vardır. Bir insan hayat düsturunu bu ilâhî nizamdan almadıkça, o insanın imanından söz edilemez. Allah'a imanın mânâsı budur.

Meleklere iman, gayba imanın bir başka yönüdür. Gayba iman, bu âlemden sonra gelecek olan başka bir hayatın varlığını insanın zihnine yerleştirmesi bakımından çok önemlidir. Evet... Göremediğimiz melekleri, o hayatta göreceğiz.

Kitaplara, resûllere imanı somut olarak ele alan bu âyet, Allah'a imanın, Allah'ın indinden gelen her şeye iman etmeyi icap ettirdiğini gösterir. İman; vahyî verileri getiren Allah'ın elçilerine ve onların yapmış oldukları davetlere tümüyle inanıp gereğince amel etmektir. Bütün elçiler, Allah'ın mesajını taşıyan dürüst ve erdemli kimselerdir. Onların ve getirdikleri mesajların arasını ayıran; kimini kabul edip kimini reddeden imandan çıkar. Senin peygamberin, benim peygamberim; senin kitabın, benim kitabım; senin dinin, benim dinim olmaz. Allah indinde makbul olan din, İslâm; müntesiplerinin adı da Müslüman'dır. Hz. Âdem'le başlayan peygamberlik Hz. Muhammed'le tamamlanmıştır: Bütün peygamberleri doğrulayan bilgiyi de ihtiva eden vahyin toplandığı son kitap Kur'ân-ı Kerîm'dir. İnanıp Allah'ı razı etmek isteyen kimseler Kur'ân'a sarılmak zorundadırlar.

Allah'a, O'nun meleklerine ve gönderdiği kitaplara iman, Allah'a itaat ve teslimiyeti sağlar. İnanan, O'na döneceğini bilir ve O'nu razı ederek yaşamaya çalışır. Allah'ın emirlerine itaatin yaşanmadığı koşullarda İslâmiyet'in varlığından bahsedilemeyeceği gibi, emirler tatbik edilmeden de Müslümanlık olmaz. Biz inananlar elimizden geldiğince, bütün gücümüzle bu emirlere sarılsak da; beşerî zaaflarımız, gaflet hâllerimiz, noksanlıklarımız olacaktır. Bu acz ve kusurlarımızı telâfi edebilmek için, Allah'ın rahmetine iltica ediyoruz.

Fakat affın temennisi, Allah'ın bildirdiği emir ve buyruklara teslimiyetten ve itaatten sonra gelir. Evet, ne kadar itaat etsek, yine de kusurumuz çok... "Varılacak merci de ancak Sen'sin, dönüş Sana'dır." Bu ifade âhirete imanı vurguluyor ki; tam olarak Allah'a bağlanmak ve hesap gününe yakînen inanıp amel etmek hususundaki en etkileyici faktör burada anlamını buluyor. Onun yaratılışının gayesi, kulluk ve itaattir. Yaşam da, ölüm de hangimizin daha güzel amel işleyeceğini belirlemek için takdir edilmiştir. İşte bu iki esası kavrayan insan, bütün gücüyle iyiliğe yönelerek, hep, yeryüzünde hayrın tahakkuku için çalışır. Ölümler, işkenceler ve engeller onu yolundan alıkoymaz.

❀ ❀ ❀

لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِنْ نَسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِنْ قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا أَنْتَ مَوْلَانَا فَانْصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٢٨٦﴾

2:286 Allah hiçbir kimseye gücünün yeteceğinden başkasını yüklemez. *(Herkesin)* ***kazandığı*** *(hayır)* ***kendi faydasına, yaptığı*** *(şer)* ***kendi zararınadır. "Ey Rabbimiz! Unuttuk yahut yanıldıysak bizi tutup sorguya çekme. Ey Rabbimiz! Bizden evvelki****(ümmet)****lere yüklediğin gibi üstümüze ağır bir yük yükleme. Ey Rabbimiz! Takat getiremeyeceğimizi bize taşıtma. Bizden*** *(sadır olan günahları)* ***sil, bağışla, bizi yarlığa, bizi esirge. Sen mevlâmızsın bizim. Artık kâfirler güruhuna karşı da bize yardım et."***

Zaten İslâm'ın getirdiği mükellefiyetler, kişinin gücü mesabesindedir. Aklı olmayanın namazının, malı olmayanın zekâtının olmayacağı gibi... Bunun için mü'min, gelen emirlerin mutlaka takati dâhilinde olduğunu bilir. Şayet bir emri veya vazifeyi yapamaz yahut kendisinde ağırlık hissederse; bunun kendi zaafının neticesi olduğunu bilir, emirlerin imkânsızlığından gelmediğini idrak eder. Bu şuur, mü'minin ruhunu ve iradesini terbiye ederek azmini artırır.

Allah her şahsı gücü yettiği kadar yükümlü kılar. Ancak güçlerinin gerisinde kalanlar, sorumluluklarını yerine getirmeyenler

kendi elleriyle yüklerini ağırlaştırırlar. Allah, bizden öncekilere, sorumluluklarını yerine getirmedikleri için mi ağır bir yük yükledi acaba? Bugün İslâm âlemi bu yükü mü taşımaktadır? Bu yükün acı sonuçlarını mı yaşıyorlar? Bu ilâhî uyarıyla toparlanalım; elimizi çabuk tutup gücümüzün yetmediği, yetemeyeceği fakat bir türlü de kaçamayacağımız hâle düşmemek için gücümüzün yeteceği tebliğ ibadetine ağırlık verelim! Allah'tan yardım dileyelim ki işimizi kolaylaştırsın, takatimizi aşan, yaşamı bize çekilmez kılacak imtihanlardan bizleri korusun.

Keza, herkesin kazandığı kendi lehine veya aleyhine olacaktır. Hayrı geçerli kılan da salt niyetin iyi olması değildir. Hayrı, ilmî hassasiyetle yerine getirmek lâzımdır ki, netice hâsıl olsun. Yoksa iyi niyet adına neler yapılır; iyi niyetle cehalet bir araya gelirse ne masum (!) cinayetler işlenir. İyi niyet, haramı helâl kılmayacağına göre; şerri de, hayır kılmaz. Cehde dayalı samimiyet, insanı ecirlendirir. Mes'uliyet ferdîdir. Herkesin mahkeme-i kübrâya kendine has amel defteriyle çıkacağı, hiç kimseye yardım ve hile yapılmayacağı ilân edilmektedir. Çevrelerini veya başka şeyleri suçlayıp da günahlarına mazeret arayanlar, keşke bu mes'uliyeti idrak etselerdi. O zaman, her türlü dalâlet, fesat, şer ve tuğyan karşısında Hakk'ın huzurunda hesap vereceklerinin idrakiyle, hayatlarını, Allah'ın emrettiği şeylerin hepsini yerine getirmek, nehyettiklerinden sakınmak ve sadece O'na kulluk etmek için tahsis ederlerdi. Böylece, imanın verdiği güç ve yine İslâm'ın verdiği yüce ahlâk düsturuyla, her kişi, cemiyet içerisinde kendisine düşen vazife ve mes'uliyetleri yerli yerince îfa ederdi. İçtimaî vazifeler, Allah'ın, bireyin omuzları üzerine yüklediği bir haktır. Yani hayrı ve iyiliği yerleştirip şerri ve fenalığı yok etmek onun vazifeleri arasındadır.[143]

[143] Bkz. 28/87

İşte bu mükellefiyetlerin verdiği sorumluluk bilinciyle, beşerî zaaf ve kusurlarımızdan dolayı Allah'a yalvarmak, "Elimizde olmayarak hata edersek, unutur veya yanılırsak bizi hesaba çekme!" diyerek, Allah'ın affına sığınmak gerekir. Yalnız, unutmak iki nev'idir. Birinde sahibi mazur görülebilir, fakat diğerinde görülemez. Meselâ; bir kimse, üzerinde necaset görse, fakat izalesini tehir eylese, sonra unutup namaz kılsa, mazur olmaz. Görür görmez izale etmediğinden kusur etmiş olur; lâkin görmezse mazurdur.

Yine insan, dinî vazifelerini öğrenmeye çalışmaz veya öğrendikten sonra unutmamak için tekrar tekrar mütalâa etmez de unutursa; nisyanda mazur olmaz. Demek ki; Allah'a teslimiyetten ve itaatten kaçmak şöyle dursun, kasten kötülüğe dalmak, emr-i ilâhîden yüz çevirmek, unutarak ve hataen yapılmış olmadığından, bireyin kendi gaflet ve cehaletindendir ki; bu durumda daha büyük şerre, tehlikeye gidilmesi ihtimal dâhilindedir. Zira nisyan ve hataya düşmemiz de kötü bir şeydir. Fakat "Lütfunla bunlardan bizi muâheze etme!" diye dua edersek, Allah mü'minlerin duasını kabul buyurur. Resûlullah (s.a.v) buyuruyor ki: "Ümmetimin üzerinden hata ve nisyan kaldırılmıştır. Bir de zorlandıkları şey..."

Ey Rabb'imiz! Bize, gücümüzün yetmeyeceği musibetler, belâlar yükleme.

Günahkâr kişi üç şeye muhtaçtır: Kendisi ile Allah arasında olan şeylerde, Allah'ın kendisini affetmesine; günahını kullarından gizleyerek (günahını örterek), kendisini kulları arasında rezil etmemesine ve Allah'ın, kendisini koruyarak, benzer bir günaha tekrar düşmemesi yönünde yardım etmesine.

Zalimlerin, diktatörlerin, nefsî arzuların, hevâ ve hevesin, evham ve hurafelerin örf ve adetlerin baskısından kurtulmak arzusu ile bizleri sırat-ı müstakîmden ayırma; rahmetinden bizi mahrum etme; günahlarımızı affet...

Buradan toplu olarak çıkaracağımız sonuç; bütün takatimizle çalışmamız, bununla birlikte acizimizi, taksiratımızı kabul etmemiz gerektiğidir.

Hz. Ali, "Aklı başında, İslâm nimetine ermiş hiçbir kimse, sanmam ki bu iki âyeti okumadan uyumuş olsun." demiştir.

"*Kâfirler güruhuna karşı bize yardım et!*"

Evet, İslâm'ı Allah'ın istediği gibi yaşamak için, küfrün, isyanın bertaraf edilmesi şarttır.

"*Yeryüzünde fitne kalmayıp din de yalnız Allah için oluncaya kadar cihad edin!*" düsturu, dualarımızın kabulüne vesile olacaktır.

Allah'ım! Acı bize, acı çektirme; kaybedeceğimiz sorulara tâbi tutma; kızarak, kahrederek, döverek değil, acıyıp himaye ederek, severek bizleri ıslah et! Kâfirler, cahiller fâsıklar ve tembeller güruhuna karşı bize yardım et! Bizleri affet! Âmin...

A	SN	NS	AS
Abese	80	24	42
Âdiyât	100	14	11
Ahkaf	46	66	35
Ahzâb	33	90	73
A'lâ	87	8	19
Alak	96	1	19
Âl-i İmrân	3	89	200
Ankebût	29	85	69
A'râf	7	39	206
Asr	103	13	3
B			
Bakara	2	87	286
Beled	90	35	20
Beyyine	98	100	8
Bürûc	85	27	22
C			
Câsiye	45	65	37
Cin	72	40	28
Cum'a	62	110	11
D			
Duhâ	93	11	11
Duhân	44	64	59

E	SN	NS	AS
En'âm	6	55	165
Enbiyâ	21	73	112
Enfâl	8	88	75
F			
Fâtiha	1	5	7
Fâtır	35	43	45
Fecr	89	10	30
Felâk	113	20	5
Fetih	48	111	29
Fil	105	19	5
Furkan	25	42	77
Fussilet	41	61	54
G			
Gâşiye	88	68	26
H			
Hacc	22	103	78
Hadid	57	94	29
Hâkka	69	78	52
Haşr	59	101	24
Hicr	15	54	99
Hucurât	49	106	18
Hûd	11	52	123
Hümeze	104	32	9

İ	SN	NS	AS
İbrahim	14	72	52
İhlâs	112	22	4
İnfitâr	82	82	19
İnsan	76	98	31
İnşikak	84	83	25
İrşirâh	94	12	8
İsrâ	17	50	111
K			
Kadir	97	25	5
Kaf	50	34	45
Kâfirûn	109	18	6
Kalem	68	2	52
Kamer	54	37	55
Kâria	101	30	11
Kasas	28	49	88
Kehf	18	69	110
Kevser	108	15	3
Kıyamet	75	31	40
Kureyş	106	29	4
L			
Leyl	92	9	21
Lokman	31	57	34

M	SN	NS	AS
Mâide	5	112	120
Mâûn	107	17	7
Meâric	70	79	44
Meryem	19	44	98
Muhammed	47	95	38
Mutaffifin	83	86	36
Mücâdele	58	105	22
Müddessir	74	4	56
Mülk	67	77	30
Mü'min	40	60	85
Mü'minûn	23	74	118
Mümtehine	60	91	13
Münâfikûn	63	104	11
Mürselât	77	33	50
Müzzemmil	73	3	20
N			
Nahl	16	70	128
Nâs	114	21	6
Nasr	110	114	3
Nâziât	79	81	46
Nebe'	78	80	40
Necm	53	23	62
Neml	27	48	93
Nisâ	4	92	176
Nuh	71	71	28
Nûr	24	102	64
R			
Ra'd	13	96	43
Rahmân	55	97	78
Rûm	30	84	60
S			
Sâd	38	38	88
Saf	61	109	14
Sâffât	37	56	182
Sebe'	34	58	54
Secde	32	75	30
Ş			
Şems	91	26	15
Şuarâ	26	47	227
Şûrâ	42	62	53
T			
Tâ-Hâ	20	45	135
Tahrim	66	107	12
Talâk	65	99	12
Târık	86	36	17
Tebbet	111	6	5
Teğabün	64	108	18
Tekâsür	102	16	8
Tekvir	81	7	29
Tevbe	9	113	129
Tin	95	28	8
Tûr	52	76	49
V			
Vâkıa	56	46	96
Y			
Yâsin	36	41	83
Yunus	10	51	109
Yûsuf	12	53	111
Z			
Zâriyât	51	67	60
Zilzâl	99	93	8
Zuhruf	43	63	89
Zümer	39	59	75

SN: Sûre Numarası
NS: Nüzul Sırası
AS: Âyet Sayısı

İÇİNDEKİLER

A	
Abdest	**4**/43; **5**/6
Adak-Nezir	**2**/270; **3**/35, 36; **76**/7
Adalet	**2**/29, 30, 48, 124, 178,182, 190, 193, 208, 211, 237, 247, 282; **4**/3, 7, 20; **7**/29; **8**/68; **11**/85; **12**/27, 58, 65, 79; **15**/85; **16**/3, 90, 97; **28**/24; **33**/35; **34**/12; **37**/122; **38**/25, 26; **39**/69
Ahd-Yemin	**2**/27, 40, 100, 224, 225; **3**/76, 77; **5**/1-7, 89; **8**/56, 58; **9**/1, 7; **13**/20; **16**/92; **17**/34, 36; **23**/8; **33**/15
Ahlak'ın Oluşumu Bozuk Oluşu Adab-ı Muaşeret	**7**/138; **11**/78-80; **12** /10; **15**/57-79; **17**/37, 38; **22**/41; **23**/5, 6; **24**/27, 28; **31**/18, 19; **33**/53; **42**/41; **49**/1-5-9-12; **58**/8-12; **65** /9; **68**/1-14; **103**/3; **104**/1-3
Ahiret	**17**/46, 52; **18**/103-105; **19**/64; **23**/100; **27**/5, 46, 87; **28**/66; **30**/12-14; **31**/23, 24; **39**/25, 47, 58; **40**/50; **74**/38-48; **75** /36-40; **78**/30; **81**/15-18; **82**/1-8; **87**/8-11
Aile Kurumu Evler	**2**/121,132-137; **4**/19, 32, 34; **3**/189; **10**/87; **11**/45; **16**/72, 80, 90; **23**/6; **24**/3, 32, 33, 58, 59; **30**/21; **66**/10
Akıl	**2**/164; **7**/84, 187; **10**/42, 43, 100, 101; **11**/10, 24; **23**/89; **29**/28; **31**/31; **81**/19-21, 27-89; **98**/1-3
Aldatma Aldanma Mekr	**2**/37; **3**/22, 24; **4**/73, 113; **6**/20, 71, 93, 152; **11**/5; **12** /28, 29; **13**/42; **17**/35; **26**/39, 93, 98; **32**/22; **34** /34; **35**/5; **47**/1; **82**/1-8; **83**/1-6

Allah ve Allah Adına Konuşma	**2**/78, 79, 118; **6**/21, 138, 144; **7**/33, 37, 38; **10**/17, 60, 69; **16**/116; **17**/43; **31**/27; **34**/3; **11** /18; **39**/36, 67; **41** /34; **42**/24; **49**/1; **57**/3; **72**/9-13; **112**/1-3; **113**/1-5
Amellerin Kaydı	**6**/61, 62; **10**/61; **82**/9-12; **86**/4, 10
Amellerin Zayi Olması	**2**/262-264, 266; **26**/128, 129
Ay	**2**/89
Ayet Mucize Keramet	**13**/27; **20**/19, 20, 69; **21**/81; **27**/10, 12; 31 /28; **54**/1; **73**/26-31; **75**/4-6
Ayetlerin Gizlenmesi	**3**/187
Atalara Uyma	**2**/170; **11**/87; **34**/43; **37**/70
Azimet-Ruhsat Takiyye	**3**/28; **5**/3; **8**/58, 72; **16**/106
B	
Başarı Başarısızlık	**13**/11; **34**/24
Bedel Ödemek	**2**/214
Bela Musibet	**7**/168; **30**/41, 42, 49; **34**/19; **37**/179; **46**/27
Belam	**2**/41
Besmele	**1**
Beşeri İdeolojiler	**4**/49, 52, 91; **9**/36; **10**/87; **30**/60; **50**/14
Birlik Vahdet Kardeşlik	**3**/118; **14**/31; **42**/14; **49**/10
Bid'at-Hurafe	**6**/68, 70; **16**/24; **41**/26; **48**/10
C	
Cahil Cehalet	**3**/18, 164; **4**/138; **6**/68, 70, 122, 133; **7**/199; **8**/20; **9**/4-6, 36; **12**/108; **21**/55; **23**/63; **24**/21, 35; **26**/111; **27**/47; **33**/13, 72; **34**/13; **35**/5, 7
Çalışmak	**28**/77; **30**/23, 40; **41**/27; **94**/7, 8
Cihat Ceht	**2**/215, 244, 245; **3**/54, 139, 142; **4**/72, 74; **5**/24, 35, 72, 74; **8**/Giriş, 5, 41, 42; **9**/38, 39, 41, 42; **11**/38; **14**/37, 81; **20**/32; **22**/78; **23**/27; **25**/52; **26**/44, 52; **40**/45; **47**/4; **48**/23; **58**/Giriş; **60**/Giriş; **66**/9; **73**/10-14; **74**/1-5

Cennet Cehennem	**7**/40-41, 49; **16**/32; **26**/90, 91; **34**/35; **35**/8; **39**/16, 60; **41**/24, 35; **45**/62; **55**/11, 16, 40, 50; **56**/4-5; **76**/12-22; **41**/14, 17
Cin	**41**/25; **46**/18, 19; **55**/15; **71**/Giriş, 2, 6, 9
Cömert Cimri	**2**/267, 268; **4**/37; **9**/34, 35; **17**/29; **92**/8
Çocuk Evlat	**16**/58, 59; **17**/31, 32; **31**/17; **42**/48/50
D	
Darul Harp	**2**/256
Demir	**57**/Giriş, 25
Dilemek	**2**/267, **4**/36; **9**/31; **10**/6; **16**/27; **28**/77; **93**/8-10; **94**/7, 8
Dilin Anlaşılması	**14**/4; **28**/35; **33**/70, 71; **90**/10
Din ve Vicdan	**16**/52; **28**/35; **33**/70, 71; **90**/10
Dinler Arası Diyalog	**2**/120; **4**/49; **33**/70, 71; **90**/10
Doğruluk Dürüstlük	**9**/112, 119; **16**/80; **33**/70, 71; **83**/1-6
Dua	**2**/186; **3**/37; **7**/29, 55, 156, 205; **8**/19, 35; **10**/85, 98; **11**/73; **13**/14; **14**/37, 41; **19**/3, 4; **23**/26; **26**/84, 85; **27**/59, 61; **33**/56; **40**/7, 60; **50**/16
Dünya Hayatı	**2**/201; **3**/14, 26; **6**/29, 32, 35; **11**/15, 16; **14**/3; **17**/18,19; **20**/131; **30**/7; **33**/28; **47**/36; **57**/20, 21; **75**/26-30; **87**/16, 17
Düşman	**3**/118-120; **60**/ Giriş, 1-3
E	
Ebeveyn-Evlat İlişkisi	**4**/36; **6**/137, 140, 151; **8**/28; **9**/55; **17**/24; **19**/5, 6, 11; **21**/72, 73; **26**/88; **28**/7; **31**/14-16; **33**/4, 5; **37**/102; **46**/15, 17; **66**/6
Ehli Kitap	**3**/23
Emanet-Sır	**3**/161; **4**/58; **33**/72; **66**/4
Emperyalist Güçler Karşısında Müslümanların Duruşu	**6**/68, 71; **30**/13, 45; **33**/13, 20; **45**/14; **60**/1, 7, 9; **109**/1-6

Esma-ul Hüsna	**7**/180; **20**/12, 14; **22**/65; **23**/89, 91; **26**/122; **41**/42; **59**/24; **62**/1; **67**/1; **83**/18-21
Eşten Ayrılmak	**2**/226, 228,-237, 240, 241; **3**/128, 130
F	
Faiz-Rüşvet-Riba	**2**/188, 275, 276, 279; **3**/3130; **4**/29-31; **5**/2; **30**/34, 39
Felaha Ermek	**20**/Giriş
Fitne-Fesat	**1**/26; **3**/193; **4**/46; **8**/39; **15**/3; **36**/41
Fuhuş-Fahşa	**4**/15; **16**/90; **17**/32; **24**/2-4, 19
G	
Gayb	**2**/3, 31; **6**/59; **7**/188; **10**/61; **16**/77; **24**/12; **27**/22, 65; **31**/34; **32**/6; **37**/7; **41**/47; **50**/16; **72**/28; **81**/24
Gece-Gündüz	**3**/191; **31**/30; **40**/61; **50**/6; **89**/1-5; **93**/1, 2
Gıybet-Gurur-Kibir-Alay	**13**/32; **17**/37; **25**/41; **103**/1-3
Gizli Söz ve Açıklanması	**4**/108; **19**/23; **24**/12; **26**/87; **40**/19
Görmek-Basiret Körlük	**6**/73; **7**/143, 179; **12**/108; **17**/72, 73; **24**/30, 31, 37, 44; **26**/193-195; **76**/1-3
Gözyaşı-Feryat	**4**/75; **12**/85, 87; **33**/17; **53**/43
Güçlük-Kolaylık	**28**/32; **87**/8; **92**/7; **94**/5,6
Günah-Af	**2**/37, 54, 128; **3**/89, 135; **4**/17, 18, 31, 111, 146, 149; **5**/2; **6**/120, 123; **7**/33, 199; **8**/25; **9**/Giriş, 104, 112, 117; **11**/3; 12/92; **16**/25; **19**/60, 62; **20**/82, 122; **26**/82, 87, 99; **27**/11; **34**/25; **37**/61, 68; **38**/26; **53**/32, 34; **56**/56; **83**/14-16
Güneş-Gölge	**16**/48; **24**/36; **25**/46
H	
Haber	**20**/9; **49**/6; **60**/1; **75**/21
Hadis	**12**/6; **49**/1
Hak-Batıl	**13**/17; **17**/81; **34**/49; **103**/3

Hamd-Şükür	**2**/30, 52, 83, 152, 236; **3**/123; **7**/144; **8**/26; **9**/31; **10**/60; **14**/7; **16**/18; **17**/66, 70; **23**/56,78; **27**/19; **31**/12; **34**/15; **37**/182; **56**/81-87; **76**/3
Haram-Helal	**2**/173; **3**/93; **5**/3-5, 88; **6**/121, 144, 145; **8**/69; **9**/35; **10**/59; **26**/181; **42**/21; **66**/1; **83**/1-6
Haset-Kıskançlık	**2**/90; **5**/27, 28; **12**/8; **17**/61
Haya-İffet	**2**/169; **7**/22, 26, 27, 81; **12**/23; **17**/22; **24**/19, 32, 33; **26**/169; **28**/25; **66**/12
Helak	**11**/40, 43, 44, 83; **15**/82; **21**/70; **22**/9; **23**/42; **26**/123, 160-165; **30**/66; **32**/42; **54**/21; **89**/6-13; **111**/Giriş
Hesap Defteri	**3**/24, 25; **14**/51; **26**/92, 97; **50**/18; **66**/8; **67**/11; **82**/13-16; **83**/18-28; **96**/6-8; **99**/7, 8
Hırsız	**3**/54; **26**/181-190; **83**/1-6; **89**/17-20; **105**/1
Hicret	**2**/218; **4**/97, 100; **8**/72, 74; **9**/20, 40; **16**/41; **20**/77; **26**/60
Hidayet- Vahiy	**1**/6; **2**/159, 198; **3**/44, 45, 49; **7**/30, 52; **10**/108; **13**/31; **16**/9; **18**/6; **20**/11; **22**/16, 17; **24**/47; **26**/78-80, 127; **27**/28; **39**/22; **41**/39; **42**/23; **67**/21-23; **72**/17; **74**/55; **96**/11-14; **98**/1-3
Hikmet	**2**/32, 151, 269; **3**/48; **10**/1; **12**/22; **19**/12-14; **31**/12; **93**/6
Hukuk-Hüküm-Hakim	**5**/32, 38, 39, 45; **12**/22; **21**/79; **26**/83; **28**/17
Hurufu Mukatta	**2**/1; **3**/1; **7**/1; **40**/1; **46**/1
Huşu	**23**/1, 58
Hürriyet	**3**/35
I-İ	
İbadet-Kulluk	**1**/5; **4**/36; **11**/2: **24**/49; **39**/18; **51**/56; **73**/20; **87**/1

İçtihat, İcma, Kıyas, İstişare, Mezhep	**3**/159; **4**/7, 11, 59; **6**/119; **7**/157; **8**/68; **10**/59; **16**/44; **21**/79; **27**/32; **42**/39; **49**/1; **66**/4
İdarede Koalisyon	**6**/14, 19, 56, 65; **8**/61; **10**/104; **11**/55; **14**/13,15; **17**/16, 73; **18**/24; **26**/79; **33**/1; **48**/Giriş; **60**/4; **68**/16; **109**/1-6
İftira	**4**/112; **24**/11
İhlas	**3**/149; **16**/90; **26**/83, 89; **31**/22; **39**/14, 15
İktisat-İsraf	**6**/141; **7**/31; **17**/26, 27; **42**/27
İlahi Yardım	**35**/2; **40**/14; **47**/7; **48**/4, 23; **54**/16; **67**/20
İlham-Telepati	**12**/93
İlim-Bilim-Alim Aynel Yakin	**2**/177; **3**/18; **4**/44; **6**/75, 79; **9**/122; **12**/76; **20**/44, 46; **22**/9, 46, 54; **24**/35; **26**/76; **27**/15, 16; **29**/45; **31**/Giriş, 27, 34; **34**/47; **35**/38; **39**/9, 14; **47**/7; **58**/11; **62**/5; **73**/20
İman İslam Mü'min	**2**/3, 25, 143, 208, 211, 286; **3**/19, 20, 85, 86, 151, 193; **4**/39, 73, 125; **6**/135, 158; **7**/124, 126, 128, 139, 140; **8**/2, 61, 63, 64; **9**/20, 33, 63; **10**/58, 59, 63, 84; **11**/12, 63, 112; **12**/90; **13**/28; **14**/25, 27; **15**/88; **16**/78, 79; **17**/12, 65, 73; **22**/11, 40; **23**/56, 58, 60, 76, 86, 105; **26**/3, 4, 10, 45; **27**/53, 57; **29**/2, 12; **30**/45, 46; **31**/21; **34**/21; **35**/10; **36**/42; **39**/Giriş, 22; **41**/33; **42**/18; **49**/17-19; **66**/11; **67**/14; **69**/42; **72**/14; **95**/6, 7; **103**/3

İmtihan-Sınav	**2**/38, 49, 155, 156; **6**/119; **8**/28; **9**/16; **10**/21, 52; **11**/11; **13**/28, 34; **16**/71; **17**/21; **18**/10; **20**/7,40; **21**/83, 84; **26**/88; **32**/13; **34**/37; **39**/69; **40**/6; **41**/50; **42**/12, 30, 49; **43**/35; **60**/ Giriş; **67**/2, 21; **89**/16; **90**/17, 18
İnfak Zekat İsar	**2**/43, 195, 215, 219, 254, 263, 267, 271, 274; **3**/180; **4**/36; **5**/12; **8**/13; **9**/53, 60, 75, 77; **13**/22; **17**/26; **22**/41; 24/37; **28**/76-78; **41**/7; **57**/10, 11; **58**/9; **68**/27; **93**/10
İrade Kader	**3**/152; **7**/175; **10**/107; **12**/67, 88; **16**/35; **17**/13-15; **18**/97-99; **20**/26; **23**/62; **28**/27,63; **30**/36; **31**/26; **33**/17; **43**/20; **53**/48; **54**/8, 49; **55**/9; **57**/22; **64**/11; **76**/29-31; **81**/Giriş
İnsan-Halife	**2**/29, 30, 206, 228; **4**/1; **11**/118; **15**/28-31, 39; **17**/70; **20**/6; **21**/10; **22**/46; **23**/14, 52; **27**/24; **31**/33; **32**/10; **34**/29; **35**/11, 39; **36**/35, 56, 58; **38**/27; **39**/Giriş, 6; **41**/30, 39, 51, 53; **42**/20; **49**/13; **53**/4; **55**/7, 16; **56**/62; **59**/21; **68**/27; **70**/21; **75**/36; **76**/Giriş, 1-3; **82**/1-8; **84**/1-24; **87**/3; **91**/ Giriş, 7-10; **92**/3, 4; **95**/4, 5; **96**/6-8; **102**/1
İsrailoğulları	**2**/67; **7**/148, 149
İş Anlaşması Borçlanma	**2**/281, 282; **28**/27
İtaat, İsyan	**4**/14, 59; **13**/15; **15**/66; **24**/49; **39**/18
İtikaf	**2**/187
İyilik-Kötülük	**13**/9; **14**/25; **41**/34, 35; **42**/41; **45**/15, 21
İzzet-Zillet	**4**/148

K	
Kabe-Hac	2/125, 142, 196-198; 3/96; 5/1, 2; 9/28; 14/35; 22/26, 27, 29; 27/91; 42/7; 105/1-5; 106/1-4
Kadının Çalışması	3/35, 36; 28/25, 26
Kafir-Küfür Fasık	2/6; 3/100; 4/151; 11/27; 13/6, 30, 43; 14/10, 11, 18; 17/48, 51; 21/15; 22/47, 49; 23/24; 25, 31, 48, 67, 70; 24/49; 25/32; 26/29, 116, 117, 154, 197; 26/29, 116, 117, 154, 197; 27/74; 28/65; 31/21, 23; 32/12, 20; 34/31-34, 53; 45/6, 7, 9, 26; 50/5; 53/54, 60; 73/16; 76/3; 79/34-36; 80/11-21
Kalem-Yazı	31/28
Kalp	22/46; 33/4
Kefaret-Kefil Keramet	3/39; 4/99
Kevni Ayetler	7/54; 13/3, 4; 14/33; 15/19; 16/8; 23/17, 80; 27/59; 30/22; 32/4; 43/13; 35/9, 12; 36/35, 38, 40; 39/21; 40/57; 41/12, 53; 45/5; 50/6, 7, 11; 51/6, 48; 53/1-5; 67/3, 4; 74/32-37; 78/6-20; 91/1-5
Kıble	2/115; 3/96; 5/1, 12
Kısas	2/178; 4/92
Kıyametin Kopması Kabir-Ahiret	6/73; 7/44, 49; 17/52; 18/15, 21; 20/15, 102, 104-109; 26/87; 31/33; 36/50-52; 41/47; 45/Giriş, 29; 50/22; 51/50; 53/41; 56/4-9; 67/26; 70/16; 75/1, 2, 9, 15, 20; 81/4-9; 89/23-26; 99/1-5; 101/1-11; 102/2-5
Komşuluk İlişkisi	4/36
Korku	3/154; 4/15, 73; 9/57, 58; 11/51, 56; 20/21; 26/13, 14; 113/1-5

Köle-Cariye	**4**/24, 36; **8**/67, 70; **9**/4; **16**/76; **23**/6; **47**/4
Kura	**3**/44
Kur'an-Kitap	2/Giriş, 5, 121; **3**/3, 48, 85, 103; **4**/82; **7**/52, 170, 171, 204; **8**/22; **10**/16, 37, 38, 57; **11**/1; **12**/1; **13**/31; **14**/1, 52; **15**/1, 9, 87, 90; **16**/98, 99; **17**/82, 88, 89; **18**/1; **20**/ Giriş, 2, 114; **24**/1, 35; **25**/30-33; **26**/193-196; **27**/77, 80; **29**/51; **31**/27; **32**/3; **34**/11; **35**/32; **36**/Giriş, 4-6; **39**/1, 2, 23, 28, 63; **41**/26; **42**/51; **43**/1-5; **45**/2; **50**/1; **54**/17; **55**/4; **56**/78, 79; **57**/16; **62**/5; **71**/2; **72**/10-13; **73**/5; **81**/22, 23, 27-29; **87**/6; **97**/1-3; **103**/3
Kurban	**22**/35-37; **108**/2
Kutsanan Gün ve Geceler	**17**/Giriş; **97**/1-3

L	
Lanet	**2**/88, 159, 161; **11**/18, 60, 99; **13**/25; **23**/7-9; **24**/8, 9; **33**/62; **43**/39; **63**/3
Lider Önder İmam	**2**/38, 49, 124, 155, 156, 247; **4**/59; **7**/142; **9**/31; **12**/54-56; **20**/24; **21**/87; **24**/ 54; **26**/35; **27**/21, 23, 31-35, 44; **33**/7, 8, 27, 28, 53; **38**/26; **39**/15; **40**/14, 45; **48**/Giriş
M	
Madde-Mana	**2**/112
Malik Melik Mülk	**3**/2, 26; **6**/73
Maleyani	**2**/284; **31**/6
Manevi Ölüm	**8**/24
Mehdi-Yecüc-Mecüd-Deccal-Dabbe	**18**/94; **21**/97; **27**/82; **40**/56
Mehir	**2**/229; **4**/4, 20, 21; **17**/16
Melk	**2**/30; **35**/1
Millet	**2**/130, 135; **16**/70
Muhkem-Müteşabih	**3**/7

Mescid-Cami-Cemaat	**2**/114; **7**/31; **9**/18, 109; **17**/1; **22**/40; **26**/129; **33**/1; **62**/ Giriş; **72**/18
Miras	**2**/180; **4**/7, 11, 12; **21**/105; **26**/59, 68; **33**/4, 5
Mutluluk-Sevgi Nefret	**2**/165; **3**/31-35; **5**/54; **7**/43; **8**/63; **75**/23
Mümin-Müslim	**3**/164; **6**/81; **1**/84; **15**/43, 45; **16**/94; **23**/1; **24**/37; **26**/215, 216; **40**/7; **41**/35; **51**/55; **70**/28-35; **83**/29-36; **84**/1-24
Münafık-Nifak	**2**/8, 204, 205; **4**/142, 146; **5**/41; **9**/9, 56, 64; **27**/71, 84; **33**/12-14; **59**/13, 14; **63**/2; **64**/6; **78**/30; **84**/1-24
N	
Nafileler	**8**/Giriş
Nikah-Ayrılık	**2**/221, 226-237, 241; **4**/3, 19, 22-25, 35, 36, 127, 128-130; **23**/6; **24**/3, 9, 26, 32; **28**/27; **33**/4; **58**/1; **60**/12; **65**/Giriş, 1-7
Namaz	**2**/3, 153, 238, 239; **4**/43; **8**/3; **9**/5; **10**/87; **11**/87, 114; **13**/22; **14**/31, 40; **17**/78; **19**/59; **20**/14; **22**/2; **23**/1, 9; **24**/37; **27**/3; **29**/45; **30**/31; **31**/17; **32**/16; **50**/40; **62**/10; **70**/29-35; **74**/43; **94**/9, 10
Nankör	**2**/152; **17**/68, 69; **100**/6-8
Nasih-Mensuh	**2**/106; **13**/39; **16**/101
O-Ö	
Ölüm Ecel Dirilmek	**2**/133, 243; **3**/144, 145, 157; **7**/34, 187; **8**/51; **9**/113; **10**/46, 49; **11**/52, 68; **12**/101; **13**/5; **15**/23; **16**/1, 28, 29, 70; **17**/52; **19**/58, 68; **21**/5; **22**/66; **23**/15, 16, 74; **26**/81; **27**/67; **32**/11; **39**/20, 30, 42; **50**/3, 4, 15, 19, 42, 44; **53**/41; **56**/81-94; **64**/8, 9; **67**/2

Okumak	**15**/89; **62**/5; **73**/1-4; **79**/37-41; **96**/1
Oruç	**2**/183, 184, 187
Öfke-Kahır Dargınlık	**3**/134; **7**/150; **13**/6; **23**/96; **42**/39, 41; **49**/10
P	
Parti-Hizip	**56**/8, 9
Peygamberin Misyonu	**4**/59; **6**/33, 87, 88; **9**/31; **11**/30-33; **13**/30; **14**/10; **15**/6; **18**/118; **19**/51; **21**/8, 107; **22**/52; **23**/24, 25, 51, 52, 70; **24**/54; **26**/105, 108, 109; **33**/6, 7, 21, 56; **34**/50; **45**/18; **48**/9; **49**/1-5; **53**/4, 18; **62**/2, 4; **72**/20-28; **80**/1-10; **93**/3; **94**/1-4
Pişmanlık	**6**/31; **11**/5; **15**/2; **26**/102, 104, 203; **30**/16
R	
Rab	**26**/29; **114**/1-6
Ramazan	**2**/185
Reenkarnasyon	**23**/37; 31/28
Ruh-Nefis-Can	**12**/53; **17**/Giriş, 85; **26**/193-195; **32**/9; **42**/52
Rızk	**2**/168; **3**/27; **10**/31; **11**/6, 9, 84; **13**/26; **15**/20; **16**/71; **17**/30; **23**/19-22, 56; **26**/134; **30**/37, 38, 40; **34**/39; **42**/19; **51**/57, 58; **53**/48; **55**/13; **72**/17; **95**/1-3
Rüşt	**21**/51
Rüya	**13**/4, 5, 37, 41, 49; **26**/36, 195
S	
Sabır	**2**/153; **3**/17, 142; **10**/87; **11**/115; **16**/126; **27**/12, 62, 70; **40**/55; **66**/11; **103**/3
Sanat	**34**/13
Savaş	**2**/90, 216; **3**/121; **4**/75; **8**/8, 16, 60, 61, 65, 66; **9**/14, 15, 43, 73; **17**/75; **22**/39; **24**/62, 63; **26**/44; **27**/21; **30**/1; **33**/9, 11, 13, 14; **37**/2; **40**/5; **47**/21; **59**/1-5; **61**/4; **100**/1-5; **110**/1-3
Selam	**6**/54; **10**/10; **11**/69; **19**/15; **24**/27; **36**/58

Servetin Muhafazası	**4**/5; **34**/37
Sevgi-Merhamet Nefret	**11**/90, 91; **16**/23; **19**/96; **20**/40; **30**/15, 21; **40**/8; **41**/34; **49**/1; **58**/22; **61**/4; **81**/14
Sılayı Rahim	**28**/29; **42**/23
Sigara	**10**/59
Sihir-Büyü	**2**/102; **6**/76; **7**/113, 133; **10**/76, 77, 79; **20**/57; **26**/35; **28**/36; **53**/54; **113**/1-5
Sözün Önemi Dil	**4**/83, 148; **14**/24-26; **15**/85; **17**/35, 53; **20**/27; **23**/3; **24**/19; 61/2
Suç	**4**/16; **14**/21; **26**/97; **42**/6
Sünnetüllah Sünneti Seniye	**3**/32; **4**/59, 66; **10**/59; **20**/9; **21**/107; **27**/69; **33**/21, 27, 28, 56
Süt Anne	**2**/233; **4**/23; **31**/14; **65**/6
Ş	
Şair-Şiir	**26**/Giriş, 226
Şarap Kumar	**26**/219; **4**/43; 5/90, 91
Şehadet-Şehit	**2**/154; **3**/53; **6**/19; **66**/11; **93**/4, 5
Şefaat Şirk	**2**/38, 48, 49, 123, 255; **6**/70; **7**/138, 190, 192-195; **9**/3, 32; **10**/18, 35; **11**/22; **12**/40, 106; **13**/14, 16; **16**/22; **17**/22; **23**/59; **26**/73, 101; **27**/22; **29**/62; **31**/13; **35**/13; **42**/47; **53**/26; **66**/10; **81**/11
Şeytan ve Hevaya Davet	**2**/34, 169; **4**/120-122; **7**/17, 18, 20-22; 202; **8**/48; **12**/99; **14**/22; **15**/17, 18, 32, 35-44; **16**/100; **17**/64; **20**/116, 117; **22**/52; **24**/21; **25**/43; **26**/221, 222, 223; **34**/34; **35**/6; **36**/62; **38**/76, 83; **43**/37
T	
Taaddüdü-Zevcat	**4**/3, 129
Tağuti Sistemler	**4**/51; **7**/112, 126, 127, 134, 135; **26**/39, 40; **39**/17; **45**/9; **96**/6-8
Takva	**2**/282; **5**/2; **9**/109; **22**/33; **26**/90; **39**/61; **49**/13
Tasavvuf	**29**/51

Tebliğ-Davet	**3**/3, 104, 110; **5**/63, 67, 68, 79; **7**/89, 164, 199; **8**/25, 39; **9**/39, 71, 73; **10**/98; **11**/88, 116; **13**/40; **16**/82, 125; **19**/42, 43, 47, 49; **20**/25, 44; **21**/87; **23**/73; **26**/20, 87, 214, 216; **28**/50; **31**/17; **36**/59; **37**/148; **40**/44; **60**/7, 9; **68**/50; **70**/5; **73**/1-5; **79**/21-25; **87**/11; **94**/3
Tecessüs Zan, Zaaf Gıybet	**4**/114; **10**/36; **17**/35; **24**/12-16, 105; **31**/21; **41**/23; **49**/11, 12; *53*/28; **60**/1
Tefrika	*2*/213; **3**/19; **6**/153; **10**/19; **23**/53; **27**/76; **30**/32
Tevekkül Teslimiyet	**3**/122; **4**/23; **10**/85, 217; **26**/3; **33**/38, 40
Te'vil Tahrif	**12**/6; **16**/98; **20**/97; **40**/56; **41**/45; **42**/16; **98**/6
Tevhit-Tarikat Tağut	**2**/22, 54, 116, 163; **3**/18, 63; **4**/36, 60, 116; **6**/14; **9**/109; **10**/103; **11**/24; **20**/8, 14, 85; **21**/18, 22, 92; **23**/23, 117; **26**/76, 77; **33**/4; **35**/10; **39**/2; **42**/15; **45**/9; **51**/51; **86**/Giriş; **112**/1
U-Ü	
Uyku	**6**/60; **10**/67; **18**/18, 19; **30**/23
Ümit Yees	**15**/54; **27**/51
Ümmet	**2**/130, 135, 143, 213; **6**/38; 56/11-16
V	
Vahdeti Vücut	**2**/116; **32**/9; **39**/3
Vahiy	**42**/57; **53**/4, 28; **95**/1-3; 98/1-3
Vasiyet	**2**/182; **4**/11
Vesile-Ruhban	**3**/28, 126; **4**/144; **5**/56, 57; **7**/196; **8**/40; **9**/30, 31, 71, 119; **12**/10, 42; **26**/93; **39**/3, 43-45; **40**/18; **41**/25; **50**/16, 27; **53**/20
Y	
Yağmur	**30**/24, 47; **57**/16

Yalan	**12**/16, 18, 74; **15**/80; **16**/62; **24**/53; **61**/2; **63**/2; **75**/32; **83**/13
Yaratma	**31**/28; **32**/9; **34**/3; **35**/1; **39**/5, 6; **51**/49; **55**/14; **75**/4; **79**/26-33; **80**/22-32
Yarış	**2**/148; **3**/133; **23**/61; **57**/21
Yemin	**2**/224; **51**/6
Yetim	**4**/2, 6; **17**/34; **89**/17-20; **93**/6
Z	
Zaman	**23**/3; **32**/5; **103**/ Giriş, 1, 2
Zalim-Mazlum Zulüm	**2**/50; **7**/8, 14; **8**/61; **10**/83; **11**/101, 103; **14**/5, 6; **18**/20; **22**/25, 51, 65; **26**/11, 15, 22, 31, 40, 51, 54, 55, 58, 98, 131; **27**/11; **28**/6; **29**/68; **33**/20, 21, 67; **39**/31; **40**/5, 25, 30, 48, 76; **42**/30; **47**/22; **50**/36; **73**/16; **85**/4-13; **89**/6-13
Zafer-Yenilgi	**3**/123, 125, 126, 160; **8**/16, 17; **21**/80; **24**/55; **37**/171-173; **48**/Giriş, 10; **73**/10; **101**/1-11; **110**/1-3